

1 BANKOVNÍ SOUSTAVA ČR, JEJÍ STRUKTURA, TYPY BANK, ÚLOHA A POSTAVENÍ CB A KB

Bankovní soustava = souhrn bank působících v určitém teritoriu, zpravidla v určité zemi.
V ČR dvoustupňová BS - oddělení makroekonomické funkce (zabezpečuje CB) a mikroekonomické funkce (doména sítě KB).

- první stupeň tvoří centrální emisní banka,
- druhý stupeň tvoří obchodní a další banky.

Charakteristika českého BS:

- založen na typu univerzálního bankovníctví,
- banky se z hlediska právního rámce od sebe příliš neliší,
- oligopolní tržní struktura (dominantní roli hrají velké banky),
- při budování BS představa, že v rámci univerzálního bankovníctví budou v ČR vytvářeny různé druhy bank, jejichž činnost se bude do značné míry odlišovat - rozdílů:
 - přímo z legislativního rámce (pr. úprava stav. spořitelén a úvěrových družstev),
 - ze záměrné specializace určité banky pouze pro některé činnosti.
 - v ČR nebyly zřízeny veřejnoprávní banky jako např. v Německu či Rakousku. Podle zákona o bankách převládají banky zaměřené na maximalizaci zisku, problémem riziko.
- od počátku přijat princip volného vstupu do bankovníctví,
- banky získaly privilegované postavení ve srovnání s ostatními podnikatelskými subjekty (pomoc velkým bankám v případě potíží),
- významným problémem bylo, zda banky vlastněné státem jsou dostatečným garantem stability celého BS a transformačního procesu nebo zda má stát možnost banky ovlivnit i bez kapitálové účasti prostřednictvím bankovního dohledu, legislativou a nástroji měnové politiky,
- v zájmu stability bankovního systému ČR vznikla naléhavá potřeba adekvátního systému právní ochrany. Důležitým prvkem tohoto systému ochrany se stal zákon o bankách. V této souvislosti vyvstal problém, zda v zákoně o bankách upřednostnit ochranu volného podnikání nebo ochranu občanů jako vkladatelů.
- stabilita BS od počátku 90. let závislá na výkonu české ekonomiky; vysoký podíl BS na HDP a objem domácích úvěrů; vysoká zadluženost ekonomiky odrazem nefunkčního kapitálového trhu,
- problém provázanosti bank a ostatní ekonomiky - banky vlastníky podniků či investičních fondů.

TYPY BANK

Z hlediska vlastnictví:

- a) státní - slouží k zajištění státních zájmů v určitých oblastech, popř. se zabývají poskytováním bank. služeb, které jsou z podnikatelského hlediska pro ostatní banky nezajímavé.
- b) družstevní – jsou zřizovány a vlastněny skupinami družstevníků na svépomocném principu, který je uplatňován zejména při poskytování úvěru a podpory hospodaření

vlastníků banky (členů družstva). Jsou to často banky malé nebo střední velikosti. Obvykle nemají statut banky (družstevní záložny).

- c) soukromé – jsou nejvýznamnější složkou bankovní soustavy, v ČR mohou působit pouze ve formě a.s.,
- Banky s převážně českou majetkovou účastí
 - Banky s převážně zahraniční majetkovou účastí
 - Pobočky zahraničních bank
 - Banky působící na principu jednotného evropského pasu
 - Banky v nucené správě

Banky bez licence:

- Banky v likvidaci nebo konkurzu: Kreditní a průmyslová banka, Banka Bohemia, AB banka, Česká banka, První slezská banka, Kreditní banka, Realitbanka, COOP banka, Velkomoravská banka, Agrobanka, Bankovní dům Skala, Ekoagrobanka, Evrobanka, Pragobanka, Universal Banka, Moravia Banka,
- Banky bez licence z důvodu nezahájení činnosti: West Deutsche Landesbank,
- Banky bez licence z důvodu fúze s jinou bankou: Poštovní banka, Bank Austria, HYPO Bank, Foresbank, Erste Bank Sparkassen, Banka Haná, Bank Austria Creditanstalt.

Z hlediska zaměření jejich činnosti:

- a) univerzální banky – vykonávají zpravidla všechny druhy bankovních operací, mohou se specializovat na jistý okruh klientely,
- b) specializované banky – zaměřují se na určitý okruh bankovních služeb, nejčastěji:
- akceptační banka – akceptuje pro své klienty zpeněžitelné tituly na peněžním trhu (akcept směnky – akceptační úvěr),
 - clearingová banka – vede clearingové účty pro účastnické banky, eviduje a kompenzuje jejich vzájemné pohl. a záv.,
 - depozitní banka – specializuje se na vkladové operace a na poskytování krátkodobých úvěrů ,
 - devizová banka – vykonává devizové operace, zejména platební styk a krátkodobé úvěrování ve vztahu k zahraničí,
 - eskontní banka – specializuje se na eskont směnek a jejich reeskont v emisní bance,
 - hypoteční banka – poskytuje dlouhodobé úvěry zajištěné nemovitým majetkem dlužníka (pozemky, budovy),
 - investiční banka – specializuje se na financování, úvěrování a kontrolu investic,
 - komunální banka – poskytuje bankovní služby orgánům místních samosprávných celků, úvěruje jejich rozpočty, pomáhá jim získávat zdroje prodejem komunálních obligací apod.,
 - lombardní banka – poskytuje bank. úvěry zajištěné movitým majetkem dlužníka (zboží, CP, šperky, drahé kovy, ...),
 - splátková banka – specializuje se na poskytování spotřebních úvěrů,
 - záruční banka – specializuje se na poskytování bankovních záruk,

- žirová banka – specializuje se na zprostředkování bezhotovostních plateb,
- stavební spořitelna – specializuje se na stavební spoření.

ÚLOHA A POSTAVENÍ CENTRÁLNÍ BANKY

ČNB je právnickou osobou se sídlem v Praze (nezapisuje se do OR).

Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je bankovní rada ČNB. Bankovní rada je sedmičlenná, vydává opatření ČNB, členy jmenuje (na dobu 6 let) na návrh vlády prezident.

Podle zákona o ČNB je hlavním cílem centrální banky péče o cenovou stabilitu. V předchozí úpravě ZČNB byla tímto cílem péče o měnovou politiku, tedy širší pojem - stabilita měny vyjadřuje jak stabilitu vnitřní – inflace, tak i vnější.

Za tímto účelem ČNB:

- vydává bankovky a mince,
- řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank a pečuje o jejich plynulost a hospodárnost,
- vykonává dohled nad prováděním bankovních činností a pečuje o bezpečné fungování a účelný rozvoj bankovního systému v ČR,

ČNB podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády, pokud tím není dotčen její hlavní cíl.

Funkce centrální banky:

- emise hotovostního oběživa
- banka bank – poskytování úvěrů, přijímání vkladů, zajišťování clearing. zúčtování mezi bankami, obchody s devizami aj.
- realizace měnové politiky – čímž provádí péči o stabilitu měny; prostřednictvím nástrojů a opatření ovlivňuje nabídku peněz, resp. úrokové sazby a měnový kurz.
- banka státu (vlády) – vede účty státu, vystupuje jako agent státu na finančním trhu při emisi státních CP, spravuje státní dluh, spravuje měnové rezervy, je poradcem vlády v měnových otázkách apod.
- zastupování země v mezinárodních finančních a měnových institucích – jako je MMF, Světová banka apod. CB také uzavírá mezinárodní platební a jiné dohody se zahraničními bankami a mezinárodními finančními institucemi.
- provádění bankovní regulace a dohledu – stanovení podmínek pro podnikání v oblasti bankovníctví, kontrola dodržování těchto podmínek a vývoje celého bankovního systému včetně přijímání opatření k zajištění nápravných opatření.

ČNB vykonává dohled nad:

- a) činnostmi bank, poboček zahraničních bank a konsolidačních celků, jejichž součástí je banka se sídlem v ČR a nad bezpečným fungováním bankovního systému
- b) činnostmi jiných osob než bank, které mají povolení podle zvláštních právních předpisů
- c) bezpečným, spolehlivým a efektivním fungováním platebních systémů.

Nástroje CB:

- a) přímé - administrativní, omezující volné tržní hospodářství

- pravidla likvidity – centrální banka určuje obchodním bankám, jaká má být struktura aktiv a pasiv a vazba mezi nimi. Patří sem například ukazatel kapitálové přiměřenosti. Kapitálová přiměřenost – poměr bankovního kapitálu k sumě rizikově vážených aktiv a mimobilančních úvěrových ekvivalentů (podrozvahové položky rozvahy) = 8 %
- povinné vklady - povinné vedení běžných účtů státních institucí u centrální banky.
- úvěrové kontingenty – určení limitních úvěrů a úvěrových stropů. Patří mezi velmi razantní přímé nástroje. Souvisí s problémem úvěrové angažovanosti bank. Vztahují se k vázaným limitům úvěrů, které OB může poskytnout jednomu nebo skupině propojených klientů, akcionářů a svým pobočkám. Sleduje se tak diverzifikace aktiv a zajištění úvěrového rizika. Překročení → sankce CB.

b) nepřímé - využívají tržních zákonů a plošně působí na ostatní subjekty finančního trhu

- Úvěry centrální banky
 - Diskontní úvěry - diskontní sazba (2,75 % - únor 2008) – úroková sazba, za kterou si mohou komerční banky půjčit peníze od centrální banky. Centrální banka výši této sazby ovlivňuje peněžní zásobu komerčních bank.
 - Repo operace (2T repo sazba 3,75 % - únor 2008) – Při repo operacích centrální banka přijímá od bank přebytečnou likviditu a na oplátku jim předává dohodnuté cenné papíry. Obě strany se zároveň zavazují, že po uplynutí doby splatnosti centrální banka jako dlužník vrátí věřitelské bance zapůjčenou jistinu zvýšenou o dohodnutý úrok a věřitelská banka vrátí poskytnuté cenné papíry. Základní doba trvání těchto operací je 14 dní, úrok při této operaci je nazýván repo sazbou (refinanční sazbou).
 - Lombardní sazba (4,75 % - únor 2008) – lombardní úvěr, jištěn zástavou CP
- Operace na volném trhu - Centrální banka nakupuje a prodává na volném peněžním trhu státní cenné papíry (převážně státní pokladniční poukázky, popř. státní dluhopisy).
- Povinné minimální rezervy (2 %) – povinnost držet na svém účtu u ČNB určitý předem stanovený objem likvidních prostředků
- Konverze a swapy cizích měn - Centrální banka nakupuje a prodává cizí měny za koruny obchodním bankám. Konverze - promptní obchod bez následných zpětných operací (teď prodám (nakoupím) v aktuálním kurzu).
Swap - kombinace promptního obchodu s následnou zpětnou operací (teď prodám (nakoupím) za aktuální kurz a zároveň uzavírám smlouvu o budoucím zpětném odkupu (prodeji) za předem dohodnutý kurz).

Vztah ČNB k vládě:

- nezávislost na vládě, jiných správních úřadech a orgánech územní samosprávy,
- ČNB nemá zákonodárskou iniciativu,
- návrhy zákonných úprav (měny, peněžního oběhu a trhu, platebního styku) uplatňuje prostřednictvím vlády,
- ČNB zaujímá stanoviska k návrhům předkládaným k projednání vládě, které se dotýkají působnosti ČNB,
- ČNB plní poradenskou funkci vůči vládě v záležitostech měnově politické povahy a bankovníctví,
- guvernér ČNB je oprávněn zúčastnit se schůzí vlády, na nichž má poradní hlas,
- jednání bankovní rady se může zúčastnit s hlasem poradním pověřený člen vlády,
- ČNB může vydávat právní předpisy k zajištění:

- jednotného platebního styku mezi bankami a zúčtování na jejich účtech
- k používání platebních prostředků bankami o platebním styku
- k vymezení zásad bankovního informačního systému

ÚLOHA A POSTAVENÍ KOMERČNÍCH BANK

Většina bank v ČR je univerzálního typu. Obchodní banky jsou zřizovány jako bankovní instituce, které jsou ziskově orientovanými podnikatelskými subjekty. Při své činnosti se řídí 3 základními zásadami rentability, likvidity a jistoty.

Zákon o bankách považuje za banku právnickou osobu, která současně splňuje všechny stanovené podmínky:

- je akciovou společností se sídlem v ČR,
- přijímá vklady od veřejnosti,
- poskytuje úvěry,
- k přijímání vkladů a poskytování úvěrů má povolení působit jako banka.

(Na území ČR mohou působit i pobočky zahraničních bank na základě povolení uděleného podle zákona o bankách, o udělení povolení rozhoduje ČNB)

3 základní funkce bank:

1. finanční zprostředkování – přesun kapitálu do těch oblastí, oborů, podniků, kde je jeho zhodnocení nejvyšší a tudíž nejefektivnější. Při finančním zprostředkováním provádějí banky transformaci kapitálu:
 - kvantitativní – banky získávají zdroje v jiné výši, než jaká je následně výše jejich jednotlivých pohledávek,
 - časovou – banky získávají zdroje s odlišnou dobou splatnosti, než jaká je splatnost jejich aktiv,
 - teritoriální – banky získávají zdroje a na druhé straně umísťují svá aktiva v odlišných teritoriích,
 - z hlediska obchodovatelnosti – banky proti sekundárně neobchodovatelným, relativně málo likvidním aktivům, které drží ve svém portfoliu, emitují sekundárně obchodovatelné, často velmi likvidní produkty,
 - z hlediska úvěrového rizika – vyplývá z rozdílného úvěrového rizika bankovních aktiv a pasiv,
 - měnovou – banky získávají zdroje v jiné měně, než v jaké jsou denominovány aktiva.
2. emise bezhotovostních peněz - představme si, že určitý subjekt A vlastní tisícikorunovou bankovku, kterou se rozhodne uložit v bance. Banka takto získané peníze využije pro poskytnutí úvěru subjektu B ve výši 1 000,- Kč. Ten využije peníze a zaplatí jimi svému obchodnímu partnerovi C, subjekt C získané peníze nepotřebuje a uloží je na svůj účet v bance. Ty banka opět využije pro poskytnutí úvěru – objem peněz se zdvojnásobil.
3. provádění bezhotovostního platebního styku – banky tím, že vedou účty pro velký počet svých klientů, mohou provádět jejich vzájemné platby pouhým účetním převodem bez potřeby převodu hotovostních peněz

Další činnosti banky:

investice do CP na vlastní účet, finanční pronájem, platební styk a zúčtování, poskytování záruk, otevírání akreditivů, obstarávání inkasa, poskytování bankovních informací atd.

Zvláštní činnosti banky:

Jde o činnosti, které může banka vykonávat, ale musí mít další speciální povolení. Zde patří např. vydávání CP a finanční makléřství (tj. zprostředkování obchodů s CP nebo devizovými prostředky).

2. BANKA JAKO PODNIKATELSKÝ SUBJEKT

- PS v oblasti peněžních služeb, KB patří k nejvýznamnějším *finančním zprostředkovatelům* na finančním trhu
- Podstatu bankovního podnikání lze definovat jako *obchodování s cizími zdroji*, které banka získává od různých ek. subjektů
- Při získávání cizích zdrojů se banka ve vztahu ke svým klientům dostává do dlužnického postavení, při použití zdrojů formou úvěrů se dostává do pozice věřitele
- Kromě toho banky poskytují celou řadu vysoce specializovaných finančních služeb.

Podle **vlastnických forem** mohou být banky *státní, družstevní a soukromé* (v ČR mohou působit pouze jako *a.s.*). Podle **zaměření činnosti** se banky rozlišují na *univerzální a specializované* a podle **velikosti a rozsahu bankovní sítě** rozlišujeme *banky celostátního významu a banky lokálního významu*.

Podle typu banky existují různé **cíle bankovního podnikání**. Většinou se setkáváme s těmito cíli bankovního podnikání:

- maximalizace zisku (nebo také maximalizace tržní hodnoty banky), stability
- uspokojování potřeb bankovní klientely,
- podpora podnikatelských aktivit v určitých oblastech,
- zajištění bankovní likvidity a optimalizace rizika bankovního podnikání.

Činnost každé banky je spojena s určitými **riziky**:

- *úvěrové riziko* – riziko, že úvěr nebo investice nebude splacena podle původní dohody, riziko nesplacení jistiny a úroků nebo splaceno s urč. zpožděním,
- *riziko likvidity* – riziko, že banka nebude mít přiměřené toky hotovosti na pokrytí svých závazků vůči klientům
- *tržní rizika: úrokové, kurzové, akciové, komoditní*
 - *riziko úrokové* – riziko, že změna úrokových sazeb negativně ovlivní čistý zisk a tržní hodnotu banky,
 - *kurzové riziko* – riziko, že změna směnných kurzů negativně ovlivní čistý zisk a tržní hodnotu banky,
- *riziko kapitálu* – riziko, že základní kapitál banky nebude přiměřený a nedokáže absorbovat ztráty způsobené jinými riziky.
- *ostatní rizika: inflační, právní, provozní, ...*
 - *provozní riziko* – riziko, že vysoké náklady banky negativně ovlivní čistý zisk a tržní hodnotu banky,

Pro řízení bank je důležitý **vztah mezi managementem banky a vlastníky banky (akcionáři)**, který může mít množství podob a modifikací (což je ovlivněno nejen legislativními podmínkami, ale i specifickými podmínkami jednotlivých bank).

Vlastníci banky (její akcionáři) mají svá práva a povinnosti vymezená ve 3. oddílu Obchodního zákoníku. Jsou vlastníky banky, nemají však žádná přímá práva na aktivech banky, ale mají *vlastnický zájem na bance* jako celku. Jsou oprávněni disponovat se svými akciemi a *podílet se na zisku* společnosti. Jejich vliv se projevuje jednak při tvorbě stanov, statutu nebo jednacího řádu, ale i zájmem *zasahovat do řízení banky*. Mají totiž zásadní

právo rozhodovat o podstatných záležitostech řízení banky, což však delegují na představenstvo a výkonný management banky.

Akcionáři banky uplatňují svá práva zejména prostřednictvím **valné hromady akcionářů** (jde o nejvyšší orgán řízení banky). Další orgány, které reprezentují a prosazují zájmy akcionářů při řízení, jsou u nás **představenstvo** (statutární orgán, který řídí činnost banky a koná jejím jménem) a **dozorčí rada**.

Podle zájmu samotného akcionáře o zapojení se do řízení banky rozlišujeme *tři základní typy postavení akcionáře*:

- pozorovací – akcionáři pouze sledují vývoj banky bez větších ambicí zasahovat do jejího řízení,
- hodnotící – akcionáři se zaměřují zejména na kontrolu práce managerů a hodnocení jejich výsledků,
- rozhodovací – akcionáři přebírají aktivní úlohu zejména z pohledu strategického řízení banky.

Management banky tvoří profesionální manažeři, kteří pracují pro banku na základě uzavřených manažerských smluv. Ve vztahu k vlastníkům je zajímavý zejména **vrcholový management banky**, který je zodpovědný za celkové řízení banky. Vztahy mezi vrcholovým managementem a orgány, které reprezentují vlastníky banky, mohou mít nejrůznější podoby.

Je možné rozlišit *čtyři základní styly řízení banky*:

- *podnikatelský management*, při kterém aktivita a zodpovědnost spočívá na vrcholovém managementu banky,
- *partnerský management* představuje společnou účast vrcholového managementu a orgánů banky na řízení,
- *loutkový management*, při kterém si orgány banky ponechávají plnou pravomoc a základní kompetence pro rozhodování,
- *chaotický management* znamená, že banka je řízena bez jasně formulovaných záměrů, cílů a strategií. Vlastníci a orgány banky většinou plní pouze pozorovací funkci. Vrcholový management dává přednost řešení krátkodobých běžných problémů a plnění krátkodobých cílů.

SPECIFIKA BANKOVNÍHO PODNIKÁNÍ

Specifika bank jako podnikatelských subjektů se projevují:

- v *právní úpravě* postavení bank jako obchodních společností,
- v *jejich celkové funkci*, kterou plní v ekonomice,
- v *definování banky* jako finančního zprostředkovatele.

Bankami se rozumějí právnické osoby se sídlem v ČR, založené jako **a. s.**, které přijímají vklady a poskytují úvěry a které mají **povolení působit jako banka**.

Banka může vykonávat tyto další činnosti:

- a) investování do CP na vlastní účet
- b) finanční pronájem (finanční leasing)

- c) platební styk a zúčtování
- d) vydávání platebních prostředků (platební karty, cestovní šeky)
- e) poskytování záruk
- f) otevírání akreditivů
- g) obstarávání inkasa
- h) účast na vydávání akcií a poskytování souvisejících služeb
- i) finanční makléřství
- j) obchodování na vlastní účet nebo načet klienta – s devizovými hodnotami, v oblasti termínových obchodů a opcí, s převoditelnými CP
- k) poradenství
- l) obhospodařování CP klienta na jeho účet
- m) uložení a správa CP nebo jiných hodnot
- n) výkon funkce depozitáře
- o) poskytování bankovních informací
- p) pronájem bezpečnostních schránek

Banka vzniká na základě *povolení* působit jako banka uděleného ČNB po vyžádání stanoviska MF ČR na *dobu neurčitou*, které *není převoditelné* na jinou osobu.

K udělení povolení musí banka splňovat základní podmínky (určuje je ČNB):

- a) výše základního jmění (500 mil. Kč),
- b) musí prokázat odbornou způsobilost a bezúhonnost pracovníků na řídicích funkcích,
- c) splnit technické a organizační předpoklady (předkládají se kalkulace o budoucí rentabilitě a likviditě)

Všechny činnosti bank můžeme rozdělit do 3 oblastí:

- *aktivní a pasivní úvěrové obchody* (přijímání vkladů a poskytování úvěrů), při nichž banka využívá úrokovou marži, odráží se v bankovní bilanci,
- *bilančně neutrální obchody* (platební styk, investiční poradenství, nákup a prodej CP,...), při nichž banka získává výnos z poplatků, neovlivňují bankovní bilanci,
- *obchody na vlastní účet banky* (nevystupuje zde klient, např. nákup a prodej CP na vlastní účet banky, vlastní devizové obchody banky,...), při nichž banka získává neúrokové výnosy, odráží se v bankovní bilanci.

Pasiva banky představují *zdroje*, tj. závazky a vlastní zdroje banky. Rozlišujeme je na:

- *dočasného charakteru* – většina, všechny cizí zdroje, které do banky vkládá klient,
- *trvalého charakteru* – pouze vlastní jmění - majetkové podíly, které do banky vkládá akcionář (další vlastní zdroje: zákonné rezervní fondy, ostatní fondy tvořené ze zisku a nerozdělený zisk mají charakter dočasný).

Aktiva banky představují *majetek* banky (včetně pohledávek), jmenovitě:

- *pokladní hotovost*
- *vklady u jiných bank včetně centrální banky*
- *úvěry poskytnuté jiným bankám včetně centrální banky*
- *úvěry poskytnuté klientům (nebankovním subjektům)*
- *cenné papíry – obchodovatelné a investiční*

- *vlastní majetek banky*

Základní požadavky na činnost banky:

Kromě základních předpokladů, které banka musí splnit jako podmínku pro udělení povolení působit jako banka, zákon o bankách a opatření ČNB stanoví některé další **provozní požadavky** jako:

- *požadavky týkající se její organizace*
- *informační povinnost*
- *povinnost obezřetného podnikání*
- *povinnost dodržování solventnosti, likvidity a kapitálové přiměřenosti*
- *povinnost předchozího souhlasu ČNB k závažným rozhodnutím banky*
- *povinnost informovat ČNB*
- *povinnost dodržování zákazu vykonávat kontrolu bankou nad jinou právnickou osobou, která není bankou, finanční institucí nebo podnikem pomocných bankovních služeb*
- *povinnost provádět obchody s cennými papíry a s dalšími právy za nejvýhodnějších podmínek pro banku*
- *povinnost vést účetnictví*

Banka vede účetnictví podle zvláštního zákona (dle opatření MF ČR). Je povinna účtovat v soustavě podvojného účetnictví, sestavit účetní závěrku, která musí obsahovat rozvahu, výkaz Z/Z a přílohu a dále je povinna zveřejňovat výsledky hospodaření ve výroční zprávě. Banka má povinnost auditu (auditora si banka vybírá sama, její výběr však podléhá schválení ČNB).

Vzhledem k tomu, že úpadek banky má mnohem horší důsledky v ekonomice než u jiných subjektů, podléhají banky v každé ekonomice bankovní **regulaci a dohledu**. V ČR ho vykonává centrální banka (ČNB).

Bankovní regulaci se rozumí stanovení pravidel pro činnost bankovních institucí.

Opírá se o tyto základní pilíře:

- *kritéria autorizace* – podmínky pro vstup banky do bankovní soustavy, podmínky pro získání bank. licence,
- *povinné minimální rezervy* – povinné vklady bank u CB (asi 3,4%),
- *limity úvěrů* – maximální výše úvěrů, které CB poskytne bankám („relativní“ úvěrové limity), maximální výše úvěrů, které banky poskytují svým klientům („absolutní“ úvěrové limity),
- *úvěry od centrální banky*,
- *pravidla ochrany před „insider“ obchody a praním špinavých peněz* – chrání banky před nelegálními praktikami,
- *systém pojištění depozit*.

Bankovní dohled představuje posouzení žádosti o udělení povolení působit jako banka, kontrolu nad dodržování pravidel stanovených ČNB a vyvození důsledků při jejich nedodržení. Pokud ČNB zjistí nedostatky v činnosti banky, je oprávněna:

- vyžadovat, aby banka ve stanovené lhůtě sjednala nápravu,
- změnit povolení působit jako banka s vyloučením nebo omezením některých činností banky,
- nařídit mimořádný audit na náklady banky,
- zavést nucenou správu,
- uložit pokutu až do výše 50 mil. Kč,
- snížit základní jmění banky,
- odnětí povolení působit jako banka.

LEGISLATIVA BANKOVNÍHO PODNIKÁNÍ V ČR

Základní legislativní norma pro banku jako a. s. je **Obchodní zákoník**.

Činnosti obchodních bank jako zvláštních podnikatelských subjektů je dále upravena **zákonem o bankách**.

Banky musí respektovat **opatření a pravidla**, které stanovuje **ČNB**.

ČNB se řídí nejen **zákonem o bankách**, ale hlavně **zákonem o ČNB**.

Pokud jde o banky hypoteční, neexistuje v ČR speciální hypoteční zákon, který by upravoval hypotéky komplexně. Za „zákon hypoteční“ se bere **zákon o dluhopisech**.

Stavební spořitelny jako specializované bankovní instituce se řídí, kromě **z. o bankách**, **zákonem o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření**.

Právní rámec záručního a rozvojového bankovníctví v ČR: **Obchodní zákoník, občanský zákoník, zákon o bankách a zákon o státní podpoře malého a středního podnikání**.

Právní úprava družstevního bankovníctví: **Obchodní zákoník a zákon o spotřebních a úvěrových družstvech**.

Český bankovní sektor jako celek je upraven následujícími základními normami:

- ❑ zákon ČNR č. 6/1993 Sb., o *České národní bance*, ve znění zákona č.60/1993 Sb.
- ❑ zákon ČNR č. 21/1992 Sb., o *bankách*, ve znění pozdějších předpisů
- ❑ zákon ČNR č. 96/1993 Sb., o *stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření*, ve znění zákona č. 83/1995 Sb.
- ❑ zákon č. 530/1990 Sb., o *dluhopisech*, ve znění pozdějších předpisů (hypoteční bankovníctví)

RENTABILITA, SOLVENTNOST A LIKVIDITA

Bankovní rentabilita vyjadřuje *schopnost banky dosahovat zisku*, představuje úspěšnost při dosahování obchodních cílů, efektivnost hospodaření i kvalitu managementu banky. Zjednodušeně můžeme vyjádřit zisk banky jako přebytek výnosů nad náklady.

Mezi *základní ukazatele bankovní rentability* patří:

- **ROA** – (Return on Assets = návratnost aktiv) výnosnost *aktiv* banky

$$\text{ROA} = \text{čistý zisk} / \text{celkový kapitál banky}$$
- **ROE** – (Return on Equity = návratnost vlastního kapitálu) výnosnost *vlastního kapitálu* banky

$$\text{ROE} = \text{čistý zisk} / \text{vlastní kapitál banky}$$

Jde o nejdůležitější ukazatel ziskovosti banky, protože vyjadřuje výsledek podnikatelských aktivit banky ve všech výnosových kategoriích.

Vychází se z čistého zisku. Hlavním zdrojem bankovního zisku jsou úrokové výnosy (ty i přes stále klesající úroky zůstávají zhruba na stejné úrovni, protože hraje roli úroková marže, tj. rozdíl mezi nákladovými a výnosovými úroky, která je stále zhruba na stejné úrovni), dále poplatky (mají rostoucí tendenci), klesající nákladové úroky. Důležitým faktorem je také snižování rizikovosti úvěrů.

Solventnost banky znamená *platební schopnost banky* uhrazovat ze svých běžných příjmů a rychlým zpeněžením vlastního majetku běžné náklady a závazky i v případech, kdy v jejím hospodaření došlo ke ztrátě. Jde o *schopnost plnit své závazky nejen vůči klientům* (= likvidita), *ale i vůči třetím osobám*. Banka je tedy solventní, když je schopna: vyplácet mzdy svým zaměstnancům, hradit závazky vůči svým dodavatelům, platit daně, provádět jiné provozní a investiční platby. Předpokladem bankovní solventnosti je rentabilita banky.

Banka však může zůstat solventní i v případech, kdy je výsledkem jejího hospodaření ztráta. Banka si v těchto případech zachovává svou solventnost tím, že část svého vlastního kapitálu investuje do vhodných výnosných a snadno mobilizovaných majetkových aktiv. V situacích, kdy jsou výdaje banky vyšší, než její výnosy, banka tato aktiva prodá a uhradí splatné závazky. Těmito aktivy bývají snadno obchodovatelné cenné papíry. Zpeněžením cenných papírů se sice sníží vlastní majetek i kapitál banky, avšak banka je s to zachovat svou hospodářskou existenci a pokračovat v činnosti.

Banka se stává nesolventní, pokud jsou její oběžná aktiva vyčerpána a solventnost se udržuje za cenu odprodeje dalšího majetku, rušením poboček, propouštěním zaměstnanců a omezováním dalších provozních výdajů. Tato situace ve skutečnosti představuje začátek vlastního hospodářského úpadku banky. Proces úpadku se při opakované ztrátě velmi urychluje, neboť odprodejem výnosných cenných papírů se ztráta banky prohlubuje, vzniká nedůvěra komitentů v banku, vkladatelé vybírají své vklady a dochází k omezování úvěrových obchodů.

Solventnost banky je v praxi úzce spojena s její schopností dostát rovněž svým peněžním závazkům, tj. likviditou banky. Problém spočívá v tom, že solventnost a likvidita se prolínají, protože:

- banka část vlastního kapitálu používá rovněž k poskytování úvěrů, jejichž splatnost je termínovaná a návratnost takto zapůjčených peněz je více anebo méně omezena;
- při větších neočekávaných i očekávaných výběrech vkladů banka používá vlastní majetek (cenné papíry) rovněž jako likvidní aktiva k uspokojení nároků svých komitentů.

To je zřejmě příčina toho, že se někdy nerozlišuje mezi solventností a likviditou banky a obě situace se pojímají jako likvidita banky. Je to do jisté míry oprávněné. Banka je likvidní,

jestliže je schopna plynule uspokojit všechny své věřitele, aniž se rozlišuje, zda splatné závazky vyplývají z větších výběrů vkladů nebo ze ztrátového hospodaření banky.

Likvidita banky znamená *schopnost banky plnit své závazky z vkladů vzhledem ke svým klientům (nejušší pojetí) + banka si dovede zajistit přiměřený růst (širší pojetí)*. Jde tedy hlavně o schopnost banky vyplatit klientům na požádání jejich vklady.

Banky se snaží o optimální řešení – udržovat potřebnou likviditu a přitom nepřicházet o své zisky. Banky si tvoří portfolio aktiv, které odvrátí její nelikvidní stav:

- **primární** – se skládají z *povinných rezerv*, zákonem stanovených, a z *pracovních rezerv*, které si banka udržuje přestože nejsou pro banku povinné. Povinné rezervy tvoří vklady u centrální banky, pracovní rezervy tvoří např. salda na účtech korespondentských bank, částka převyšující povinné minimální rezervy, atd.
- **sekundární** – si banka tvoří na podporu primárních rezerv. Patří sem krátkodobé, obchodovatelné cenné papíry.
- **terciární** – tvoří je zejména cenné papíry s delší lhůtou splatnosti a slouží bance k vyrovnání dlouhodobějšího peněžního deficitu. Patří sem zejména státní obligace a podnikové obligace prvotřídních společností.

Základní ukazatele likvidity banky

- **krátkodobá likvidita** = *krátkodobá aktiva celkem / krátkodobá pasiva celkem (doba splatnosti krátkodobé položky je do 1 roku),*
- **střednědobá likvidita** = *střednědobá aktiva celkem / střednědobá pasiva celkem (doba splatnosti střednědobé položky do 4 až 5 let),*
- **dlouhodobá likvidita** = *dlouhodobá aktiva celkem / dlouhodobá pasiva celkem (doba splatnosti dlouhodobé položky delší než 5 let),*
- **struktura aktiv** = *rychle likvidní aktiva / aktiva celkem*

Riziko likvidity = riziko, že banka nebude mít dostatek volných peněžních prostředků k pokrytí závazků, případně tak může učinit pouze pomocí nouzových opatření nebo za hodně vyšší cenu než je obvyklé.

Mezera likvidity

Peněžní toky jsou rozdělené – 1 až 3 měsíce

mezera = porovnání + a – toků v určitém časovém pásmu,

+ > - : **přebytek likvidity** – umístění prostředků, aby přinášely výnos

- > + : **nedostatek likvidity** – půjčky od ČNB, od ostatních bank

kumulativní mezera likvidity - kumuluje se za určité období

V případě, že dojde v bance k narušení likvidity, má banka tyto *možnosti řešení nelikvidního stavu*: požádá o úvěr centrální banky, použije svoje vklady u jiných bank, požádá o úvěr jinou banku, prodá část ze své zásoby cenných papírů, kombinuje uvedené možnosti.

Může být banka likvidní, jestliže dosahuje ztrátu? Záleží na kapitálové přiměřenosti (jestli je schopna ztrátu pokrýt), tzn. že může, ale většinou se pak stává méně likvidní. Problémy s likviditou v 90. letech – špatné úvěry.

Likvidní aktiva jsou pokladní hotovost, vklady u jiných bank a u centrální banky, likvidní cenné papíry (státní pokladniční poukázky, krátkodobé cp). Podmínky likvidních cenných papírů – solidní emitent, krátkodobost.

3. Platební styk a zúčtování

Mezibankovní platební styk

Při bezhotovostním platebním styku se peníze převádějí z účtu plátce na účet příjemce platby. Z toho vyplývá, že provádění bezhotovostního platebního styku je vyhrazeno peněžním institucím - bankám, u kterých mají jejich klienti uloženy peníze na účtech. Banky provádějí platby na základě příkazů svých klientů, předávaných formou písemného dokladu (tiskopis příkazu k úhradě, šek apod.) nebo technickými prostředky (příkazy předávanými na datovém nosiči, elektronicky počítačem spojeným s bankou, hlasově běžným telefonem, zvláštní bankovní aplikací prostřednictvím mobilního telefonu, příp. můžeme za elektronický příkaz k úhradě považovat i použití platební karty).

Pokud plátce i příjemce platby mají své účty u stejné banky, provede převod peněz (zúčtování na účtech) tato banka ve svém vlastním zúčtovacím centru. V případě, že plátce a příjemce platby mají své účty u různých bank, musí banka plátce použít pro převod peněz mezibankovní zúčtovací centrum.

Mezibankovní zúčtování v ČR

Od roku 1980 v Československu fungoval systém **ABO**, jehož cílem bylo vytvořit tzv. bezdokladový systém platebního styku. Tento systém však byl koncipován pro jednostupňovou bankovní soustavu a tak byl po roce 1989, kdy došlo k založení nových bankovních ústavů, brzdou dalšího vývoje v bankovníctví a musel být postupně měněn.

Zúčtovací centrum SBČS v bývalém Československu bylo uvedeno do provozu 8. března 1992. Po rozdělení Československa počátkem roku 1993 bylo na Slovensku vytvořeno nové zúčtovací centrum, zatímco bývalé federální zúčtovací centrum zůstalo v ČNB. Zúčtovací centrum ČNB provozuje platební systém **CERTIS** (Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system), který je jediným systémem mezibankovního zúčtování v České republice. Všechny banky v České republice jsou povinny převádět si navzájem peněžní prostředky v české měně prostřednictvím platebních systémů provozovaných Českou národní bankou.

Základní principy systému CERTIS

Systém je založen na následujících principech:

- brutto zúčtování v reálném čase (Real-Time Gross Settlement, RTGS; t.j. zpracování a vypořádání každé operace se provádí kontinuálně v reálném čase);
- povinná přímá účast všech obchodních bank;
- přímé bilaterální vztahy mezi centrálou dané banky a zúčtovacím centrem ČNB;
- zúčtování probíhá na účtech mezibankovního platebního styku vedených v ČNB (které slouží zároveň jako účty povinných minimálních rezerv);
- neodvolatelnost položek akceptovaných zúčtovacím centrem;
- na účtech mezibankovního platebního styku není povoleno debetní saldo;
- ČNB poskytuje obchodním bankám vnitrodenní úvěr na jejich plánovaný předpokládaný nedostatek prostředků zajištěný cennými papíry banky v systému SKD (systém krátkodobých dluhopisů);
- nekryté platby nejsou ani realizovány ani odmítnuty, ale drženy ve frontě (se dvěma stupni priority);
- zpracování různých typů transakcí (úhrady, storna, neúčtí výzvy k inkasu, informační položky);
- poskytování úvěru přes noc ze strany ČNB;
- zúčtovací centrum zpracovává pouze transakce v českých korunách.

Popis činností zúčtovacího centra ČNB

Zúčtovací centrum ČNB zajišťuje veškerý mezibankovní platební styk v české měně na území České republiky. Za tímto účelem má každá banka v ČNB otevřen úročný účet v českých korunách (účet mezibankovního platebního styku), který používá k vyrovnání svých mezibankovních plateb. ČNB

provádí příkazy k převedení finančních prostředků z těchto účtů na základě instrukcí banky - majitele účtu mezibankovního platebního styku.

Formy platebního styku

Členění z hlediska způsobu placení

- *Hotovostní platební styk* – forma platebního styku, při níž dochází mezi plátcem a příjemcem k přesunu peněz v hotovosti. Banka sehrává pouze omezenou roli při výdeji peněz z účtu a následně při jejich složení na účet.
- *Bezhotovostní platební styk* – forma platebního styku, kdy dochází k úhradě/inkasu pouze bezhotovostním převodem na účtech plátců a příjemců u bank, tj. bez použití hotových peněz

Členění z hlediska teritoria

- *Tuzemský platební styk* – odehrává se mezi subjekty uvnitř národní ekonomiky, zpravidla v tuzemské měně
- *Zahraniční platební styk* – odehrává se mezi tuzemskými a zahraničními subjekty, představuje tedy platby do a ze zahraničí, včetně plateb prováděných tuzemskými subjekty v zahraničí

Členění z hlediska druhu klientů

- *retail* – týká se plateb klientů, které se vyznačují tím, že výše jednotlivé platby je relativně nízká a jejich počet relativně vysoký,
- *wholesale* – týká se zpravidla plateb obchodní povahy, u kterých je výše jednotlivých plateb zpravidla vyšší.

Členění z hlediska náležitostí původních dokumentů

- *Hladké platby* – neobsahuje bankovní závazek a nemá vazbu na průvodní dokumenty. Jde o nejrozšířenější formu.
- *Dokumentární platby* – má bezprostřední vazbu na průvodní dokumenty a případně obsahuje i bankovní závazek

Členění z hlediska lhůt k provedení

- *Přednostní (expresní) platby* – zajišťuje přednostní okamžité, resp. urychlené odepsání peněžních prostředků z účtu klienta oproti běžným standardům stanoveným v obchodních podmínkách banky.
- *Standardní platby* – zajišťuje provedení příkazu klienta podle standardních, předem dohodnutých podmínek. Klient za jeho provedení neplatí žádný poplatek navíc.

Nástroje platebního styku

- **hotovostní platební styk**

Největší část hotovostního platebního styku představují běžné každodenní úhrady prováděné občany. Většina těchto plateb probíhá mimo bankovní sféru.

Hotovostní platby jsou obvykle oboustranné, což znamená, že na obou stranách transakce (u dlužníka i u věřitele) si uchovávají hotovostní formu. Existují však i platby, během kterých peníze svoji formu promění – z hotovostních peněz se stanou peníze bezhotovostní nebo naopak. V tomto případě mluvíme o částečně hotovostním platebním styku. Jako příklad mohu uvést vklad třetí osoby na můj běžný účet v bance.

Důležitou roli při hotovostním platebním styku mají banky a pošty. Banky zásobují národní hospodářství potřebnou hotovostí a vracejí do centrální banky hotovostní peníze, které jsou v daném okamžiku v národním hospodářství přebytečné.

- **příkaz k úhradě**

Bankovní úhrada je základním nástrojem tuzemského bezhotovostního placení. Tento typ platby zadává plátcem své bance příkazem k úhradě. Plátcem jím příkazuje bance, aby z jeho běžného účtu převedla na účet příjemce stanovenou částku.

Základní přednosti bankovní úhrady spočívají v tom, že je to nástroj jednoduchý, rychlý a levný, který vyhovuje i požadavku, že příkaz k placení by měl udělit ten, kdo je majitelem běžného účtu a kdo je současně v postavení dlužníka. Ten také nese výlohy spojené s platbou. Příkazce může příkaz k úhradě zrušit nebo změnit pouze pokud již bankou nebyl proveden.

- **příkaz k inkasu**

Bankovní inkaso je protějškem bankovní úhrady. Technika provedení platby je v podstatě stejná jako u bankovní úhrady. Základní rozdíl mezi oběma formami spočívá v tom, že v případě bankovního inkasa zadává podnět k platbě příjemce platby – beneficiant.

Obecně takový způsob zadání platby není možný, s prostředky na běžném účtu je totiž oprávněn manipulovat pouze jejich majitel (nebo osoba s dispozičním právem). Nutným předpokladem pro provedení inkasa je proto dohoda mezi bankou a majitelem běžného účtu, ze které vyplývá, že majitel povoluje inkaso ze svého běžného účtu. V této dohodě se specifikuje, kdo smí příkaz k inkasu zadat a může zde být stanoven limit (maximální částka) inkasa. Inkasní příkaz zadává beneficiant příkazem i inkasu. Inkasní příkaz existuje v obdobných modifikacích jako příkaz k úhradě.

Placení na základě inkasního příkazu je méně obvyklé, ale existují některé druhy plateb, u kterých je tato forma placení obzvláště vhodná a je využívána přednostně. Jedná se zejména o platby za takové druhy služeb, kde zákazník nemůže vnášet námitky proti ceně, kvalitě a množství dodané služby (například platby za vodné, stočné, plyn, elektřinu apod.).

- **šeky**

Šeky jsou klasickým nástrojem platebního styku. Jsou použitelné i jako nástroj při výběrech hotovosti, ale především jsou nástrojem bezhotovostního placení. Lze se s nimi setkat v obchodním platebním styku i při neobchodních platbách soukromých fyzických osob. Obliba a rozšíření šeků je v jednotlivých zemích různá.

V ČR je používání šeků upraveno směnečným a šekovým zákonem (č.191/1950 Sb.), který je v souladu s tzv. Ženevskými konvencemi, což je mezinárodně platná dohoda, podle níž je šekové právo upraveno v řadě zemí, především v oblasti kontinentální Evropy. Druhou oblastí, ve které je šekové právo založeno na odlišných zvyklostech, je oblast angloamerická. Do této oblasti patří zejména USA, VB, Kanada, Austrálie, Nový Zéland a Jihoafrická republika.

Šek je CP, který obsahuje bezpodmínečný příkaz výstavce šeku bance (šekovníkovi), aby vyplatila z jeho účtu oprávněnému majiteli šeku peněžitou částku uvedenou na šeku.

- **platební karty**

Platební karta je moderní platební nástroj ve formě plastické karty odpovídající mezinárodním normám, kterou oprávněný držitel může provádět bezhotovostní platby a výběry hotovostí.

V současné době jsou platební karty vydávány především bankami, ale existují i významní nebankovní vydavatelé platebních karet, jako jsou společnosti Diners Club Int., American Express apod.

Druhy platebních karet

Hledisko třídění	Druhy karet
Způsob zúčtování transakcí	Charge Card (platební karta) Credit Card (úvěrová karta) Debet Card (debetní karta)
Způsob použití karty	- bankomatová karta šeková záruční karta

	platební karta elektronická nebo univerzální předplatní karta
Rozsah použitelnosti	systém uzavřený systém otevřený
Druh záznamu na kartě	karty s reliéfním záznamem karty s magnetickým záznamem čipové karty laserové karty
Druh subjektu	osobní karta služební karta
Úroveň a rozsah služeb	základní (Mass Card) specializovaná (Business Card) prestižní (Silver, Gold) výběrová (Privilege, Signia)

- **dokumentární akreditiv**

Dokumentární akreditiv je písemný závazek banky, vystavený na základě žádosti jejího klienta (příkazce, kupujícího), zaplatit určenou peněžní částku podle stanovených akreditivních podmínek. Podmínkou pro splnění tohoto závazku je předložení předepsaných dokumentů ze strany prodávajícího.

Ve většině zemí není dokumentární akreditiv upraven zákonem, účastníci se řídí pouze zavedenými zvyklostmi. V našem právním řádu je dokumentární akreditiv upraven v obchodním zákoníku.

Dokumentární akreditiv je jedním z nejpoužívanějších platebních instrumentů, což vyplývá z výhod, které přináší oběma smluvním stranám. Oběma stranám poskytuje akreditiv jistotu v případě, že byl zvolen vhodný druh akreditivu, že byl vystaven dobrou bankou a že byly splněny akreditivní podmínky. Jedná se ovšem o poměrně nákladný instrument.

- **dokumentární inkaso**

Dokumentární inkaso je forma platebního styku, při které je vydání dokumentů a tedy i zboží podmíněno zaplacením nebo akceptací směnky či splněním jiných podmínek. Tento platební nástroj je vhodné použít tam, kde není vhodné požadovat vystavení dokumentárního akreditivu, ale kde je požadována vyšší jistota placení, než jakou skýtá přímá úhrada. Dokumentární inkaso může být použito i v tuzemském platebním styku. Právní náležitosti při zpracování dokumentárních inkas se u nás řídí obchodním zákoníkem a Jednotnými pravidly pro inkasa publikovanými Mezinárodní obchodní komorou v Paříži. Podle těchto pravidel jsou inkasní pohledávky pohledávkami klienta, nikoli inkasní banky, které jsou doklady pouze svěřeny k obstarání inkasa. Splnění inkasních podmínek je závislé na rozhodnutí kupujícího. Výlohy spojené s obstaráním dokumentárního inkasa hradí příkazce (prodávající), pokud není výslovně stanoveno jinak.

- **směnka**

Směnka je cenný papír vyjadřující bezpodmínečný písemný dlužnický závazek. Je instrumentem obchodního úvěru, sama o sobě je vyjádřením dluhu. Směnka může vzniknout z různých příčin a vyznačuje se abstraktností. Znamená to, že není nutné uvádět bližší okolnosti, které vedly k jejímu vystavení nebo přijetí.

Směnka je listina, která dává jejímu právoplatnému majiteli právo na zaplacení peněžní pohledávky ve směnce uvedené. Toto právo uplatňuje majitel směnky vůči tomu, kdo na tuto listinu napsal své závazné prohlášení a podepsal se pod ně. Aby byla určitá listina směnkou, musí mít zákonem předepsané náležitosti

- **hladké platby**

V mezinárodním platebním styku je nejvíce rozšířeným nástrojem platební příkaz. Používá se ve všech oblastech zahraničního platebního styku, to znamená při obchodech se zbožím, službami, při pohybu kapitálu a kapitálových výnosů, při platbách mezi bankami. Banky tyto platební příkazy do zahraničí označují názvem hladké platby.

- **bankovní záruka**

BZ je závazkový, dokumentární nebo nedokumentární zajišťovací instrument. Oproti akreditivům představuje levnější prostředek k zajištění. Abstraktní záruky musí být vyplaceny na první požádání bez námitek, u akcesorických záruk lze vznést námitku.

Elektronický platební prostředek a elektronické peníze

Elektronickým platebním prostředkem je:

- a) prostředek vzdáleného přístupu k peněžní hodnotě, při jehož použití se většinou vyžaduje buď osobní identifikační číslo - PIN nebo heslo, podpis a průkaz totožnosti. Jsou jím především debetní i úvěrové platební karty s elektronickou funkcí a prostředky přímého bankovníctví – homebanking, telefonní a internetové bankovníctví,
- b) elektronický peněžní prostředek, který musí současně splňovat tyto vlastnosti:
 - je to platební prostředek,
 - uchovává peněžní hodnotu v elektronické podobě,
 - je přijímán jako platební prostředek i jinými osobami než je jeho vydavatel.

Elektronické peníze jsou peněžní hodnota v elektronické podobě uchována na elektronickém peněžním prostředku, tedy elektronickém zařízení, buď samostatném nosiči nebo v paměti počítače. Vydavatel elektronických peněz je vždy totožný s vydavatelem elektronického peněžního prostředků. Elektronické peníze nesmějí být vydány jinak než proti zaplacení stejné nebo vyšší hodnoty peněžních prostředků.

Mezinárodní platební styk

Platební styk v rámci EU se nazývá přeshraniční. Přeshraniční převod je převod peněžních prostředků z jednoho členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor do jiného členského státu Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru v domácí měně kteréhokoliv takového státu až do výše protihodnoty 50 000 eur přepočtené podle devizového kurzu vyhlášeného Evropskou centrální bankou.

1.1.1. Bankovní spojení v mezinárodním platebním styku

V mezinárodním platebním styku se bankovní spojení skládá z mezinárodního čísla účtu IBAN (International Account Number) a adresy banky v podobě identifikačního kódu BIC (Bank Identifier Code).

BIC kód je stanovený mezinárodním standardem pro zaslání zpráv v rámci systému S.W.I.F.T., je tedy shodný se swiftovou adresou banky..

IBAN slouží k identifikaci účtu klienta finanční instituce v mezinárodním měřítku. Důvodem jeho zavedení je automatizované zpracování přeshraničních plateb bez rizika špatně zadaného čísla účtu. Každá země si sama určí strukturu IBANu, přičemž pevně stanoví pozice, na kterých je kód banky nebo pobočky banky a číslo účtu v rámci banky nebo pobočky banky.

IBAN pro Českou republiku:

V elektronické formě se IBAN skládá z 24 alfanumerických znaků bez mezer a jiných oddělovačů: CZ6508000000192000145399. V písemně formě je 24 znaků IBANu rozděleno do šesti skupin po čtyřech znacích oddělených mezerou: CZ65 0800 0000 1920 0014 5399.

1.1.2.

1.1.3. Evropské platební systémy

Z důvodu zajištění platebního styku existuje v Evropské měnové unii několik clearingových systémů. Tyto systémy jsou schopny provádět platby v euro v reálném čase mezi všemi členskými státy zóny. Před vstupem do Evropské unie nemohly být české banky přímými účastníky těchto systémů, proto si otevíraly korespondentské účty u významné banky v členském státě EU a přes ni prováděly platby prostřednictvím systému TARGET, EURO1, STEP1, STEP1. Po vstupu do unie se komerční banky mohou stát přímými účastníky platebních systémů v EU.

TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system) je nadnárodní clearingový systém pro euro, který je provozován Evropskou centrální bankou. TARGET vzájemně propojuje národní clearingové systémy při centrálních bankách členských zemí EU s platebním systémem Evropské centrální banky.

Clearingová společnost **EBA** (Euro bankovní asociace) byla založena v červnu roku 1998. Založilo ji 52 hlavních evropských a mezinárodních bank za účelem vlastnit a provozovat platební systém EURO1. V současnosti je zapojeno do EBA clearing 70 bank - akcionářů a přes systémy **EURO1**, **STEP1** a **STEP2** nabízí mezibankovní zúčtování a vyrovnání plateb velkých i malých objemů širokému společenství bank v Evropské unii.

Systém **SEPA** se stane jednotnou platební oblastí a bude se vztahovat na všechny státy EU. Aby byl cíl úspěšně dosažen, musí dojít k vyvinutí nových společných nástrojů, standardů a infrastruktury. Znamená to vybudování panevropského clearingového centra prostřednictvím dílčích kroků a dohod. Po plném zavedení SEPA v roce 2010 by se měly uživatelům snížit náklady na přeshraniční platby o 70 až 90 procent a navíc by SEPA ve svém konečném důsledku měla znamenat i úspory pro banky.

1.1.4. SWIFT

V současné době se k získávání dat platebního styku mezi bankami v mezinárodním měřítku používá dvou systémů: dálnopis a SWIFT. U dálnopisu se jedná o starší způsob předávání informací. V oblasti platebního styku jej dnes využívají pouze menší finanční instituce, které nemají finanční prostředky k připojení na síť SWIFT. Síť SWIFT se dnes podle údajů ČNB provádí téměř 99% všech operací. SWIFT je vlastně napojení všech účastnických bank a jiných finančních institucí na počítačovou síť. Tato síť pak umožňuje rychlý, spolehlivý a bezpečný přenos informací a příkazů, týkajících se prováděných finančních operací.

4. Bankovní úvěr, jeho podstata, druhy, úvěrový proces, hodnocení klienta, zajištění úvěru, jeho význam v ekonomice banky

1. Podstata bankovního úvěru

Úvěr = časově omezené, úplatné přenechání peněz k volnému nebo smluvně vázanému použití.

= výnosový a rizikový obchod, který má zásadní vliv na likviditu banky (jeho poskytování je regulováno CB pravidly kapitálové přiměřenosti, likvidity a úvěrové angažovanosti).

= z makroekonomického hlediska je úvěr návratným přerozdělením dočasně nebo trvale volných peněžních prostředků.

Banka ve vztahu k úvěru je subjekt, který:

- Poskytuje úvěr (aktivní obchod, pohledávka banky)
- Přijímá úvěr (pasivní obchod, závazek banky)
- Zprostředkovává úvěr

Bankovní úvěry z hlediska **dlužníka** (subjekt příjemce úvěru) jsou *úvěry komerční*, poskytované podnikatelským subjektům a *spotřební úvěry* poskytované fyzickým osobám.

Cenou úvěru je **úrok** (úroková míra vyjadřuje podíl úroku na zapůjčené částce, resp. poměr úroku k velikosti zapůjčené peněžní sumy)

1.2. Členění úvěrů

Podle splatnosti:

- Krátkodobý (splatnost do 1 roku)
- Střednědobý (1-4 roky)
- Dlouhodobý (nad 4 roky)

Podle zajištění:

- Kryté-osobní (ručení, směnka)
-reálné(nemovitosti, movité věci)
- Nekryté (tzv.bianko)

Podle subjektu:

- Bankovní (konsorciální úvěr-poskytuje skupina bank)
- Nebankovní
- Veřejné-poskytuje státní instituce

Podle příjemce:

- Komunální
- Průmyslové
- Zemědělské

Podle účelu:

- Provozní
- Investiční
- Překlenovací-dočasná potřeba peněžních zdrojů
- Importní
- Exportní

Podle povahy úvěrování:

- Jednorázové
- Kontokorentní- s variabilním čerpáním peněžních zdrojů
- Revolvingové-opakované

Podle měny:

- Korunové
- Cizoměnové

2. Druhy bankovních úvěrů

2.1. Krátkodobé úvěry

Krátkodobé úvěry podnikatelským subjektům představují podstatný objem aktivních obchodů banky. Z hlediska výnosu banky, které provází určité úvěrové riziko ale i potřebné likvidity podnikatelských subjektů jsou nejčastější formou úvěru.

2.1.1. Kontokorentní úvěr:

je krátkodobý bankovní úvěr poskytnutý v pohyblivé výši až do smluvně sjednané maximální hranice. Předpokladem kontokorentního úvěru je existence kontokorentního účtu. Účet je aktivně využíván v platebním styku ekonomických subjektů, které provádí zúčtování svých příjmů a výdajů. Věcným obsahem kontokorentního úvěru je existence debetního zůstatku na účtu, kdy se pozice subjektu změní z věřitele na dlužníka

Kontokorentní úvěrový vztak vzniká uzavřením úvěrové smlouvy mezi klientem a bankou. Banka na základě analýzy úvěrové způsobilosti vymezuje **úvěrový rámec** jako velikost přípustného debetu na účtu. Dále určuje úrokovou sazbu vázanou na debetní objem a termín zúčtování. Po překročení úvěrového rámce na dobu delší než je stanoveno ve smlouvě platí klient sankční úroky. Součástí smlouvy je také zajištění (směnka, cenné papíry, pohledávka)

Účelem úvěru je vyrovnání fluktuace příjmů a výdajů ekonomických subjektů. Úvěru se využívá např. na pořízení oběžného majetku a zajištění likvidity klienta.

Náklady úvěru jsou vyšší než u ostatních krátkodobých úvěrů. Výhoda je v čerpání dle potřeb ekonomického subjektu.

2.1.2. Směnečné úvěry:

jsou úvěry založené na vlastnostech směnky. Směnky vystupující dříve jako instrument platebního styku se později začaly využívat k bankovním úvěrům. **Směnka jako listina je cenným papírem a obsahuje zákonné náležitosti směnečného závazku.** Funkce směnky jako úvěrová funkce je v současnosti nejvíce využívána. Funkce je základem pro realizaci úvěrových vztahů v rámci:

- dodavatelských úvěrů
- eskontního úvěru
- akceptačního úvěru

- **Dodavatelský úvěr**

Prodávající dodá zboží kupujícímu a ten vystaví směnku. Prodávající směnku akceptuje a předá ji své bance k eskontu. Banku mu proplatí směnečnou částku sniženou o diskont (podle doby splatnosti). Banka si ponechá směnku ve svém portfoliu a při splatnosti předkládá směnku výstavci směnky nebo ji může reeskontovat (odprodat) na jiný subjekt (CB).

- **Eskontní úvěr**

Tento druh úvěru vzniká v případě, že banka odkoupí směnku od jejího majitele před termínem splatnosti (eskontuje ji), čímž se zároveň převádí pohledávka na nového majitele směnky (banku). Banka si ovšem vzhledem k tomu, že směnka ještě není splatná sráží tzv. diskont a v době splatnosti směnky ji předkládá k proplacení příslušnému směnečnému dlužníkovi.

2 základní druhy směnek:

Směnka vlastní (solosměnka)- představuje závazek výstavce směnky, že sám zaplatí majiteli směnky (remitentovi) ve stanoveném termínu směnečnou částku. Hlavním směnečným dlužníkem je tedy sám výstavce směnky.

Směnka cizí (trata)-výstavce směnky přikazuje svému dlužníkovi (směnečníkovi) zaplatit ve stanoveném termínu majiteli směnky (remitentovi) směnečnou částku. Pokud směnečník akceptuje závazek podepsáním směnky, stává se hlavním směnečným dlužníkem (akceptantem). Vystavitel směnky je v pozici vedlejšího směnečného dlužníka.

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud se jedná o eskontovanou směnku vlastní, předkládá ji obchodní banka k proplacení přímo hlavnímu směnečnému dlužníkovi (výstavci směnky), v případě směnky cizí ji je povinen proplatit směnečník. V případě odmítnutí směnky směnečníkem, může banka požadovat její proplacení od předchozího majitele, od něhož ji odkoupila.

- **Negociační úvěr**

Druh směnečného eskontního úvěru. Negociační úvěr se využívá podnikatelskými subjekty při zahraničních operacích. Předmětem operace je vystavení směnky dodavatele zboží pro odběratele, který zajistí u banky eskont směnky. Směnka je vystavena na dodavatele (banku). Součástí úvěru je pověřovací list, kterým banka potvrzuje vývozci odkoupení směnky a podmínky realizace. Banka, která provádí odkoupení směnky, je tzv. negociační banka. Základní fáze realizace úvěru vychází z uzavření kontraktu na zboží a žádosti o negociaci směnky.

- **Akceptační úvěr**

Podstata akceptačního úvěru spočívá v tom, že banka akceptuje cizí směnku, kterou na ni vystaví její klient. Banka (akceptant) se zavazuje zaplatit směnečnou částku v době splatnosti směnky. V daném okamžiku neposkytuje klientovi žádné peněžní prostředky, ale pouze se za jeho směnku zaručuje, čímž přijímá úlohu hlavního směnečného dlužníka. Tím činí předmětnou směnku důvěryhodnější, za což si banka účtuje tzv. akceptační provizi.

Touto směnkou pak kupující zaplatí prodávajícímu za zboží. Před splatností uloží kupující směnečnou částku u akceptující banky. Ve lhůtě splatnosti prodávající předloží směnku k proplacení a banka mu ji proplatí. Pokud kupující částku u banky neuloží, banka musí směnku proplatit ze svých prostředků. Závazkový úvěr se tak mění na peněžní.

- **Ramboursní úvěr**

Akceptační úvěr v zahraničním obchodě. Základem úvěru je akceptace směnky bankou, kterou vystavuje vývozce. Úvěr je spojen s pověřovacím listem banky k vývozci (beneficient), ve kterém se banka zavazuje k akceptaci a stanoví splatnost a podmínky kontraktu. **Úvěr je poskytován v rámci tzv. ramboursní akceptační linky mezi bankou dovozce a vývozce.** V případě, že banka mimo akceptaci provádí i eskont směnky, ramboursní úvěr je spojen s negociačním úvěrem. Úvěr může být v rámci korespondenčního systému realizován u tzv. třetích bank. Výhodou úvěru je, že vývozce má k dispozici akceptovanou směnku, kterou může hradit své závazky nebo ji může eskontovat u banky.

2.1.3. Avalový (ručitelský úvěr)

Při poskytnutí avalového úvěru přejímá banka záruku za určitý závazek svého klienta (komitenta) vůči třetí osobě formou záruční listiny. Za poskytnutí avalu banka účtuje avalovou provizi jako procento ze zaručeného objemu.

Ručení:

- účelové
- běžné

Formy ručení:

vadium - bankovní záruka při veřejných soutěžích vypsaných vládou nebo veřejnou institucí pro případ nedodržení podmínek nabídky, popř. nepodepsání kontraktu (při úspěchu nabídky v soutěži), ten, kdo se přihlásí do soutěže připojí ke své nabídce záruku vůči vypisovateli soutěže (asi 2 % z ceny uvedené v nabídce)

kauce - záruka za správné provedení kontraktu, navazuje obvykle na *vadium* bankovní záruky. Banka obvykle požaduje složení jistiny.

2.1.3. Lombardní úvěr

Peněžní úvěr sjednaný na konkrétní fixní částku s pevně stanovenou lhůtou splatnosti a zajišťovaný zástavou movité věci nebo práva. Podle druhu používaných zástav je možno rozlišovat různé druhy lombardních úvěrů.

- Lombardní úvěr na cenné papíry- banka poskytuje klientovi úvěr do určité výše tržní ceny zastavených cenných papírů. Zastavené CP deponuje dlužník u banky po celou dobu trvání úvěrového vztahu, přičemž hodnota zástavy musí být udržována na dohodnuté výši.
- Lombardní úvěr na zboží-dlužník dá bance do zástavy zboží, které jí však fyzicky nepředává, ale skladuje je většinou ve veřejném skladišti.

- Lombardní úvěr na pohledávky-zástavou jsou pohledávky dlužníka vůči jeho odběratelům, které po uzavření úvěrové smlouvy postupuje bance.
- Další druhy lombardních úvěrů-směnky, životní pojistky, autorská práva

2.1.4. Revolvingový úvěr

Revolvingový úvěr je opakovaný bankovní úvěr určený k financování provozních potřeb, na krytí rozdílů vzniklých kolísáním stavu oběžného majetku.. Pro revolving je stanovený úvěrový rámec (pevný nebo proměnlivý) a termín splatnosti úvěru. Úvěrový limit je v časových intervalech pravidelně obnovován (měsíčně, čtvrtletně...).

2.1.5. Spotřební úvěr

Skupina úvěrů poskytovaných soukromým osobám a domácnostem na předměty určené na spotřebu. Zpravidla na dobu 6 měsíců až 5 let. Výše je podstatně nižší než u předchozích úvěrů. Objekt úvěru nevytváří zdroje pro jeho splácení, splácen je z příjmů klienta. Patří sem např.:

- Revolvingový úvěr - často spojen s platební kartou. Revolvingový úvěr je opakovaný, převážně krátkodobý úvěr. Revolvingový úvěr vzniká na základě úvěrového rámce běžného účtu. Úrok je hrazen za dobu čerpání peněžních prostředků v debetním pásmu, úroková sazba není progresivní. Úvěrový rámec úvěru je bance zadán předchozím platebním stykem a bonitou klienta. Způsob a termín splátek určuje klient.
- Splátkový úvěr - splácí se pravidelnými splátkami podle příjmů klienta. Popř. anuitní splátky (splátka úmoru a úroku, v průběhu splácení klesá podíl úroku a roste podíl úmoru na splátce v důsledku postupného splácení jistiny).
- Překlenovací úvěr - na překlenutí dočasné finanční potřeby klienta, jedna splátka.
- Dispoziční úvěr - varianta kontokorentního úvěru, bez účelového vázání. Předpokladem úvěru je určitá doba platebních vztahů banky a subjektu, rozsah a splatnost úvěru je stanovena individuálně, úrokové sazby jsou progresivní, základem úvěru je smlouva o účtu.

2.2. Střednědobé a dlouhodobé úvěry

Slouží zejména jako investice do kapitálového majetku firem, investice do oběžného majetku, do bytové výstavby, apod.

2.2.1. Emisní půjčka

Úvěr je poskytnut formou odkoupení obligací, které dlužník emituje za účelem získání zdrojů. Banky zde vystupují jako zprostředkovatelé mezi emitentem a kupujícími obligace. Obvykle banky většinu obligací samy odkupují a podílejí se na technické stránce emise. Emitent musí zpracovat prospekt emitenta, který banka hodnotí a rozhoduje se, zda úvěr poskytne.

Emitenti mohou touto formou získat rozsáhlé a dlouhodobé peněžní zdroje. Pro věřitele má zase emisní půjčka tu přednost, že v případě potřeby hotovosti mohou zakoupené obligace odprodat před lhůtou splatnosti na sekundárním trhu cenných papírů.

Emisní půjčka může být poskytnuta jednou bankou, klubem bank nebo konsorciem bank (v čele s vedoucí bankou).

2.2.2. Sanační úvěr

Banka pomáhá financovat nápravná opatření, obnovení likvidity apod. Jedná se o finanční pomoc banky podniku. Zostřená kontrola bankou, zvláštní pozornost je věnována zajištění.

2.2.3. Investiční úvěr

Účelově vázaný úvěr na financování investic. Čerpání je sjednáváno individuálně. Větší riziko návratnosti.

2.2.4. Konsorciální úvěr

Podílový úvěr skupiny bank převážně investiční povahy. Velký objem potřebných prostředků, banky se spojí a poskytnou úvěr spolu. Riziko je diversifikováno mezi jednotlivé banky podle velikosti podílu.

Skupina bank určuje jednu nebo více bank za vedoucí banku, která odpovídá za dokumentaci, shromáždění zdrojů, poskytnutí úvěru, příjem splátek a úroků a rozdělení mezi členy bankovního konsorcia.

2.2.5. Veřejný úvěr

Banka zprostředkovává poskytování prostředků veřejné instituce, spravuje je na základě dispozic instituce. Instituce, která poskytuje finanční prostředky také určuje účel jejich použití a stanovuje okruh příjemců úvěru. Pověřená banka odpovídá za naplnění kritérií stanovených danou institucí. Jedná se o veřejné úvěrové programy – doprava, bytová výstavba, ochrana živ. prostředí a o veřejné podpory – záruky za úvěr, limity na úroky... V ČR poskytují specializované banky – ČMZRB, Konsolidační agentura.

2.2.6. Hypoteční úvěr

Účelově vázaný dlouhodobý úvěr na nákup, výstavbu nebo rekonstrukci nemovitostí. Je vázaný na zástavu nemovitosti. Minimální podíl klienta na celkové investici je 30 %. Splácení formou anuitních splátek. Banka může hypoteční úvěry refinancovat pomocí hypotečních zástavních listů. Hypoteční úvěry jsou podporovány státem – snížení úrokových sazeb (u FO) nebo dotací úroků (u PO). Mezi základní kritéria poskytnutí úvěru patří prokázání vlastnictví nemovitosti, bonita dlužníka k úhradě splátek, akontace k poskytnutí úvěru a další náležitosti, které souvisí s omezením různých bankovních rizik.

3. Úvěrový proces

- **Analýza subjektu a potřeba finančních zdrojů + výběr banky**

Ekonomický subjekt provádí ekonomickou a finanční analýzu určité oblasti činnosti a zjišťuje potřebu zdrojů své budoucí deficitní činnosti. Na základě analýzy vymezuje peněžní zdroje, záruky, druh úvěru a provádí výběr banky vzhledem k požadovaným úvěrovým zdrojům.

- **Zahájení jednání o úvěru**

Předmětem jednání v bance jsou informace o finanční situaci subjektu (druh činnosti, obrat, ziskovost, atd.) a úvěrových potřebách (výše úvěru, splatnost, účel, záruky, atd.).

- **Žádost o úvěr**

Žádost o poskytnutí úvěru obsahuje předepsané náležitosti, zejména údaje o předkladateli, požadovaný druh úvěru, objem a měnu úvěru, dobu splatnosti, způsob splácení úvěru, zajištění, atd. Subjekt předkládá podnikatelský záměr dle metodiky banky, údaje o ekonomické a finanční situaci, údaje o čerpaných úvěrech a obchodních spojeních s jinými bankami.

- **Analýza žádosti o úvěr**

Bankovní specializovaný management zkoumá žádost z hlediska schopnosti subjektu uzavírat a plnit závazky a z hlediska schopnosti dostát závazkům z poskytnutého úvěru a úroků. Banka analyzuje základní informace a charakter subjektu, oblast podnikatelské činnosti, výše a účel úvěru, podnikatelský záměr, provádí analýzu rozvahy, výsledovky a cash flow, výnosovost aktiv a finanční plán.

Na základě analýzy žádosti bankovní management zpracovává návrh na poskytnutí úvěru dle druhu a objemu požadovaných zdrojů. Návrh předkládá úvěrovému výboru příslušného stupně banky. Úvěrový výbor rozhodne o poskytnutí úvěru.

- **Zajištění úvěru**

Zajištění úvěru má zabránit ztrátám v případě platební neschopnosti klienta. Druhy zajištění úvěru jsou ve formě prohlášení ručitele, bankovní záruky, směnky, zástavního práva k věci nemovité či movité, zástavního práva k pohledávce či k cenným papírům.

- **Uzavření úvěrové smlouvy**

Smlouva o úvěru obsahuje závazek banky poskytnout úvěr v určité výši, závazek dlužníka splatit jistinu a úroky dle splátkového plánu, úrokovou sazbu, účel úvěru, podmínky čerpání úvěru, sankční podmínky, zajištění a číslo úvěrového účtu.

- **Splácení úvěru**

Splácení úvěru je závislé na druhu úvěru, průběhu příjmů, potřeby provozního cyklu apod.

- **Kontrola plnění úvěrových podmínek**

Banka provádí následnou kontrolu dodržení termínů splátek, dodržení účelu úvěru, finanční situace klienta a plnění podmínek smlouvy.

Při nedodržení smlouvy banka může: prolongovat úvěr (úvěr pokračuje, splátka je odložena), dočasně zastavit čerpání úvěru, zmrazit úvěr, požadovat okamžité splacení úvěru, odložit splátky a snížit úrokovou sazbu, realizovat záruky.

4. Hodnocení klienta

Aby se banka vyhnula rizikům spojeným s poskytováním úvěrů, hodnotí bonitu klienta, kvalitu objektu úvěru, limituje poskytované úvěry a požaduje zajištění úvěrů.

Hodnocení bonity klienta má dvě části.

1. část objektivní – matematicky vyjádřitelná
2. část subjektivní – závisí na pracovníkovi banky, který žádost o úvěr posuzuje

Hodnocení bonity představuje zhodnocení důvěryhodnosti klienta, jeho postavení, právní poměry, dále druh, velikost a časová struktura úvěru. Banka propočítává peněžní toky klienta, různé finanční a nefinanční ukazatele – např. celková likvidita, kapitálová struktura, finanční zadluženost, rentabilita tržeb, ROA ..., obor podnikání, postavení na trhu, konkurence ... - banka určuje rating – očekávaná rizikovost úvěru.

Kvalitu objektu úvěru (vlastní důvod, proč je úvěr poskytován) představuje jeho schopnost zapojit se do reprodukčního procesu.

5. Zajištění úvěru

Jedná se o všechna opatření, která banka podnikne, aby zajistila řádné splacení úvěru včetně úroků.

Zajištění dělíme:

1. *podle povahy zajištění na*

- *osobní* – za pohledávku ručí další osoba
- *věcné* – banka získává právo na určité majetkové hodnoty toho, kdo zajištění poskytuje

2. *podle svázanosti zajištění se zajišťovanou pohledávkou*

- *akcesorické* – je těsně spjata se zajišťovanou pohledávkou – při jejím zániku zaniká i jištění
- *abstraktní* – jedná se o samostatně stojící právo – s uspokojením pohledávky nezaniká, ale zajišťovatel má právo na jeho vrácení

- **Ručení** (osobní, akcesorické)

FO nebo PO se zavazuje bance, že uspokojí určitou její pohledávku, pokud tak neučiní dlužník. Jedna pohledávka může být jištěna jedním ručitelem nebo více ručiteli – pak buď podílově (každý ručí za část pohledávky) nebo solidárně (každý do výše celé pohledávky). Banka zjišťuje u ručitele bonitu ve stejném rozsahu jakou dlužníka.

Zvláštní případ: směnečné nebo šekové ručitelství – ručitel musí plnit, pokud je o to požádán i dříve než dlužník.

- **Depotní směnka** (osobní, abstraktní)

Příjemce úvěru vystavuje ve prospěch banky bílanku a deponuje ji u ní. Pokud nebude řádně plnit, banka na ni doplní dosud nesplacenou částku včetně úroků a předloží ji k proplacení. Pokud plní dlužník řádně, je mu směnka vrácena.

- **Zástavní právo** (věcné, akcesorické)

Banka má právo realizovat zástavu při neplnění závazku. Věc, která je přijata do zástavy, musí mít stálou hodnotu musí být jednoznačně specifikovatelná, lehce zpeněžitelná a fyzicky předatelná. Zástavní právo musí být vyznačeno v listině osvědčující vlastnictví, u nemovitostí v katastru nemovitostí.

- **Abstraktní hypotekární dluh** (věcné, abstraktní)

Jedná se zástavu nemovitosti, která není předem spojena s žádnou pohledávkou.

Realizace zástavy: B zástavu prodá za úředně stanovenou cenu (musí být předem dohodnuto ve smlouvě, B má zástavu u sebe, musí informovat zástavce). B dále může zástavu sama realizovat veřejnou dražbou (popř. jiným vhodným způsobem), nebo banka realizuje zástavu soudní cestou.

- **Postoupení pohledávky (cese)**

Příjemce dluhu (dosavadní věřitel) postupuje bance (novému věřiteli) své pohledávky vůči třetí osobě jako zajištění přijatého úvěru. Cese jsou tiché (3. osoba o ní neví) a veřejné.

- **Převzetí dluhu**

Za klienta plní třetí osoba, která je klientovi zavázána na základě samostatné smlouvy. Banka musí souhlasit.

- **Smluvní pokuta**

Pokud klient nebude řádně a včas plnit, bude muset k původnímu plnění ještě navíc zaplatit smluvní pokutu. Nevýhodné pro banku – riziko se nepřenáší na jinou osobu.

6. Význam úvěru v ekonomice banky

Úvěry tvoří podstatnou část aktiv banky, je zde těžiště obchodní činnosti banky. Většina výnosů je právě z oblasti úvěrů.

Rizika související s prováděním úvěrových obchodů lze shrnout pod pojmem úvěrové riziko, které můžeme členit na aktivní a pasivní.

Aktivní úvěrové riziko:

- riziko bonity dlužníka (splácení úvěru probíhá jen částečně, nebo úvěr není splácen vůbec),
- riziko zajištění (klientem vystavené záruky nepostačují k pokrytí poskytnutého úvěru),
- riziko likvidity (sjednané splátky se zpožďují).

Pasivní úvěrové riziko:

- peníze, které banka dostala od klientů k dispozici ve formě depozit, budou požadovány dříve, než se očekává (nutné sledovat bonitu klienta).

Opatření: tvorba rezerv, sledování celého úvěrového portfolia, jednotlivých úvěrových vztahů.

Mezi rizika spojená s úvěrem patří:

- Úvěrové riziko – klient nesplatí bance poskytnutý úvěr a smluvené úroky, je tím větší, čím delší je doba splatnosti
- Inflační riziko – zmenšení reálné hodnoty úvěrů, projevuje se zejména u dlouhodobých úvěrů
- Kurzové riziko – u úvěrů v cizí měně
- Úrokové riziko – riziko změny úrokových sazeb na trhu

5. Pasivní obchody banky

Pasivní obchody banky jsou takové operace, které se odrážejí v pasivech banky. Banka při nich získává zdroje ke svému podnikání. Jedná se o:

- a) operace s vlastním kapitálem nebo
- b) operace, v nichž se banka dostává do dlužnického postavení (vznikají jí závazky).

Bankovní pasiva se dělí na:

- vlastní kapitál,
- cizí kapitál.

Vlastní kapitál banky

Jeho kvantitativní váha je malá (tvoří asi 8 % celkových pasiv), zato má však značný význam. Plní funkci zřizovací (pro vznik banky je potřebné určité minimální množství kapitálu), ručení (bankovní ztráty se pokrývají vlastním kapitálem), financování (z vlastního kapitálu se financují majetkové hodnoty investičního charakteru – pozemky, budovy aj.) a vymezení obchodů (rozsah některých bankovních aktivit je omezený velikostí vlastního kapitálu).

1.1.5. Struktura vlastního kapitálu

Z *kvalitativního* hlediska jej můžeme charakterizovat jako ty zdroje, které vkládají majitelé (akcionáři) do banky při jejím založení, resp. rozšíření prostřednictvím emise nových akcií, nebo které byly vytvořeny činností banky a byly v ní ponechány. Jedná se o:

- základní kapitál,
- emisní ážio,
- rezervní fondy a ostatní fondy ze zisku,
- kapitálové fondy,
- oceňovací rozdíly,
- nerozdělený zisk nebo ztráta z předchozích období,
- hospodářský výsledek za účetní období.

Z *kvantitativního* hlediska lze kapitál vymezit jako rozdíl mezi celkovou hodnotou aktiv a celkovou výší závazků (cizího kapitálu). Pokud vyjdeme z účetního ocenění, dostáváme účetní hodnotu kapitálu. V případě, že použijeme tržní ocenění, získáme tržní hodnotu kapitálu (též čisté jmění).

Při řízení pasiv musí banka neustále sledovat objem, strukturu a přiměřenost vlastního kapitálu. ČNB opatřením o kapitálové přiměřenosti stanovuje podíl vlastního kapitálu na rizikově vážená aktiva banky ve výši min. 8 %.

Způsob tvorby kapitálu

Kapitál banky je možné vytvářet dvěma způsoby:

- *externí tvorba kapitálu* – kapitál je vytvářen investory, kteří kupují nové emitované akcie.
- *interní tvorba kapitálu* – kapitál je tvořen z vlastních zdrojů banky (z vytvořeného zisku).

Cizí kapitál banky

Jedná se o zdroje získané od různých věřitelů (může se jednat o vklady od nebankovní veřejnosti nebo o úvěry od ostatních bank).

Obchody ovlivňující cizí kapitál banky lze členit podle různých kritérií:

Z hlediska časového charakteru:

- a) termínovaný,
- b) netermínovaný.

Z hlediska peněžního ústavu:

- a) nepřímé – depozitní obchody s jinými peněžními ústavu, které představují pro banku, u které si jiný peněžní ústav ukládá své volné finanční prostředky, úvěrové zdroje sekundárního (nepřímého) charakteru.
- b) přímé – představují pro banku tzv. primární úvěrové zdroje, tj. zdroje, které obchodní banka získala od svého věřitele přímo – tyto úvěrové operace charakterizují depozitní aktivitu obchodních bank.
- c) depozitní obchody s CB – úvěry od CB komerčním bankám.

Z hlediska věřitelů:

- a) depozitní obchody s právníckými osobami,
- b) depozitní obchody s fyzickými osobami,
- c) depozitní obchody s veřejnoprávními subjekty.

Z hlediska formy (typu) depozitního obchodu:

- a) vklady na požádání

Vklady na požádání jsou vklady na běžných účtech klientů splatné ihned. Charakteristický je vysoký stupeň likvidity, což znamená ničím neomezenou iniciativu bankovního klienta při výběru vkladu. Proto jsou pro banku stálým nebezpečím pro likviditu. Na druhé straně jde o zdroje, které banka nakupuje výhodně, neboť úroková sazba je velmi nízká. Vedeny jsou v tuzemské či cizí měně. K jejich získání musí banka rozvinout jiné služby, které motivují klienty k založení běžného účtu u banky (kontokorent, platební karty). Příjmy z vedení účtu vkladu nekryjí náklady banky na jejich vedení.

- b) úsporné vklady

Úsporné vklady jsou peníze uložené fyzickými osobami (některé banky poskytují tuto službu i právníckým osobám) u banky na zpravidla delší dobu. Jedná se o stabilnější peněžní zdroje, i když také u nich nejsou vyloučeny výkyvy. Banka je může využít ve větší míře k financování dlouhodobých aktiv. Úsporné vklady podléhají nižším povinným minimálním rezervám.

- c) termínové vklady

U termínových vkladů se klient dobrovolně zavazuje k časovému omezení disponovat s vkladem. Při vkladu je předem sjednán termín splatnosti vkladu a výpovědní lhůta. Termínové vklady představují poměrně stabilizovaný peněžní zdroj, který banka může používat celé sjednané období, než dojde k výběru. Vklady zároveň zvyšují likviditu banky. Banky je proto nakupují za výhodnější úrok. Úroková sazba je odstupňována podle částky

vkladu, trvání výpovědní lhůty nebo termínem splatnosti vkladu. Banka je nakupuje od právnických i fyzických osob, ve své i v cizí měně. Všeobecně je u vkladatele hlavním motivem těchto vkladů zájem na úrokovém výnosu. Při uvolnění vkladu před termínem nebo při nedodržení celé výpovědní lhůty banka může v některých případech vyhovět vkladateli a vklad uvolnit. Upraví však příslušnou úrokovou sazbu a účtuje vkladateli další poplatek s přihlédnutím k významu nedodržení sjednané podmínky.

d) depozitní certifikáty (DC)

Jedná se o poukázku banky potvrzující přijetí zaokrouhlené částky vkladu zpravidla na krátkodobou až střední lhůtu splatnosti. Emitující banka se v certifikátu zavazuje zaplatit vklad ve stanoveném termínu a vyplatit držiteli certifikátu vyznačený úrok. Úroková sazba se sjednává s přihlédnutím na dobu, na kterou má banka uvedený vklad k dispozici. Depozitní certifikát může nakupovat jakýkoliv zájemce (podnik, občan i jiné subjekty).

Emisí DC se banka obrací na mnohem širší veřejnost. Veřejnost představují nejen vlastní klienti banky, ale prakticky všichni další zájemci o krátkodobé investování peněžních přebytků. Prodejem DC banka vytváří předpoklady pro podstatné omezení kdykoli odvolatelných vkladů na požádání, tím zvyšuje svou likvidní pozici, stabilizuje a lépe kontroluje úvěrové zdroje a zvyšuje zároveň možnosti výhodnějšího investování těchto vkladů do úvěru a půjček.

Splatnost DC může být různá a dnes se pohybuje od 30 dnů až do několika let. DC zní na jméno nebo na majitele. V praxi převládají certifikáty na majitele. Banky emitují DC s různými podmínkami zaměřené na určité skupiny vkladatelů:

- *vkladové spořitelní certifikáty* (jsou určeny pro obyvatelstvo a poskytují jim alternativní formu spoření místo vkladní knížky. Delší splatnost => mírně vyšší úroková sazba. Úroky banka vyplácí v měsíčních nebo čtvrtletních termínech anebo je úrok vyplacen najednou při splatnosti certifikátu)
- *velké depozitní certifikáty* (jsou nominovány na velké částky a jsou určeny pro kapitálově silné komitenty. Úrokové sazby a splatnost jsou zpravidla sjednávány individuálně. Úrok je vyšší)
- *DC střední nominace* (podmínky mezi vkladovým spořitelním certifikátem a velkým DC)
- *nominace v cizí měně.*

Depozitní certifikáty mohou být obchodovatelné (majitel je může během lhůty splatnosti prodat na sekundárním trhu) nebo neobchodovatelné (majitel si je musí ponechat v držbě až do splatnosti).

e) dluhopisy

emisí dluhopisů (obligací) na burze si banka opatřuje peněžní zdroje na delší dobu s jistotou, že věřitel nemůže později od svého rozhodnutí upustit. Emisní půjčky patří proto k rozšířené formě pasivních operací bank a speciální význam mají u některých druhů bank (např. u hypotečních bank). Obligace jsou střednědobé a dlouhodobé cenné papíry s pevnou lhůtou splatnosti.

Nejčastější doba splatnosti dnes je 5-15 let. Bankovní obligace mohou být emitovány s různými podmínkami. Majitel může dluhopis kdykoliv prodat na sekundárním kapitálovém trhu. Pro banku znamená emise střední cestu mezi dražší emisí akcií a levnějším refinancováním úspornými a term. vklady. Obligace jsou ale dlouhodobé a nevztahují se na ně PMR.

Samotný a zvláštní druh bankovní obligace představují *zástavní listy*. Ty obsahují výslovné potvrzení v textu dluhopisu, že banka má pro obsažené závazky v obligaci krytí

v hypotekárních pohledávkách. Majitelé jsou tak zajištěni zastavenými nemovitostmi hypotekárních dlužníků nebo jištěním komunální půjčky.

Bankovní poukázky jsou obligace se střednědobou lhůtou splatnosti (např. 1-4 roky). K bankovním obligacím lze přiřadit také dluhopisy nekótované na burze. Zvláštní zájem bank je v tomto směru zaměřen na obyvatelstvo. K těmto obligacím patří *vkladové listy a vkladové dluhopisy* nakupované a využívané fyzickými osobami ke spoření.

f) úvěry od jiných bank

Banky nakupují a přijímají půjčky od jiných bank ze dvou důvodů. Jednak ke *zvýšení svých aktivních úvěrových obchodů a jednak k vyrovnání krátkodobého peněžního deficitu, k němuž dojde očekávaným i náhlým výběrem vkladů*. Výjimku tvoří pouze trojstranné úvěrové obchody, k nimž dochází mezi dvěma bankami a banka přijímající půjčku, zpravidla střednědobou nebo dlouhodobou, plní úlohu zprostředkovatele.

Nakupované úvěry se vyskytují ve velmi rozmanitých formách, které často závisejí na účelu, pro který jsou nakupovány. Např. *bankovní akcepty* slouží k obstarání úvěru bankou, která nemá momentálně dostatečné peněžní zdroje k poskytnutí úvěru svému klientovi a peněžní deficit řeší prodejem akceptované směnky jiné bance. K obdobnému účelu nakupuje banka *krátkodobé úvěry a úvěry s delší lhůtou splatnosti* (najednou i postupně) od více bank, aby uspokojila klienta, který potřebuje větší investiční půjčku. *Sólosměnku* vystavuje banka k překonání krátkodobého deficitu v důsledku poklesu ostatních peněžních zdrojů. Z obdobného důvodu jsou z iniciativy dlužnické banky nakupovány termínované vklady, vklady na požádání, apod.

Požadavky na tyto úvěry vycházejí z podnětu dlužnické banky. Z hlediska rentability jsou tyto zdroje dražší ve srovnání s ostatními, opatřovanými na stejný termín.

g) úvěry od centrální banky

Centrální banka poskytuje obchodním bankám v rámci stanovených úvěrových stropů (kontingentů) úvěr zejména formou reeskontních a lombardních úvěrů. Úvěry CB jsou instrumentem peněžního trhu a ovlivňují obchodní jednání bank. Banky mají zájem, aby úvěry CB byly vždy k dispozici. Výše těchto úvěrů a jejich cena však představují jeden z nástrojů, kterými je řízena měnová politika. Nicméně úvěry centrální banky představují pro banky disponibilní peněžní zdroj, banky s ním počítají a vedou ho v patrnosti.

Z pozice ČNB znamenají úvěry poskytované OB vydávání peněz do oběhu. Jedná se o úvěry:

- *Aukční refinanční úvěr* – jsou to výrazně krátkodobé úvěry, poskytované pouze na několik dní (1-6 dní, 14 dní). Podmínky jeho poskytování stanovuje ČNB pro všechny banky stejně. Stanovuje procento minimálního krytí úvěru CP, druhy těchto CP, způsoby aukce a celkový nabízený objem úvěru. Úvěr se poskytuje za úrokovou sazbu, kterou nabízejí jednotlivé banky se zájmem o aukci úvěru. Minimální nabídka nesmí být nižší než je diskontní sazba. Objem úvěru je ovlivněn velikostí kapitálu jednotlivých bank a celkovým nabízeným objemem ČNB. Většinou úvěr získají banky za úrokovou sazbu, kterou nabídla, pokud se shoduje objem poptávaného a nabízeného (ČNB) úvěru.
- *Úvěr na reeskont směnek* – je úvěr poskytovaný za diskontní sazbu. Jde o krátkodobý úvěr na principu reeskontu. ČNB však zásadně nepřijímá finanční směnky a směnky obchodní, cizí a se lhůtou splatnosti 1-3 měsíce. Úvěry nejsou objemově limitovány ze strany ČNB, ze strany obchodní banky jen stanoveným poměrem vlastního kapitálu.
- *Refinanční úvěry na zástavu CP* - jsou lombardní úvěry a mají charakter úvěrů nouzových. Jsou poskytované za lombardní sazbu stanovenou ČNB až do výše 75% hodnoty zastavených CP. CP musí být emitované nebo alespoň ručené Ministerstvem

financí ČR. Splatnost maximálně 1 měsíc. ČNB má právo jakékoliv bance tento úvěr odmítnout.

- *Krátkodobé refinanční úvěry* - mají jednoznačně nouzový charakter. Poskytují se dané bance z důvodu zachování její likvidity, v případě úplného vyčerpání PMR k úhradě záporného salda na příslušném účtu u ČNB. Splatnost maximálně 3 měsíce, úroková sazba je stanovena na trojnásobek platné diskontní sazby.

Typy vkladových produktů

Vklady na běžných účtech

Běžný účet je takový účet klienta, jehož hlavní funkcí je provádění platebního styku. Za běžný účet ve své podstatě lze považovat i různé žirové účty, osobní konta, dispoziční účty atd. Tyto vklady bývají označovány také jako vklady na viděnou (na požádání, běžné vklady nebo vista vklady). Toto označení vyplývá z toho, že klient není v dispozici s vkladem nijak omezen.

Vklady na vkladových účtech

Tyto vklady primárně slouží k dočasnému uložení volných prostředků s cílem dosažení úrokového výnosu. Při zřízení vkladového účtu musí být sjednána doba, na kterou je účet zřízen, nebo výpovědní lhůta, pokud je účet zřízen na dobu neurčitou. Banky v praxi zpravidla smluvně umožňují disponovat s vkladem před uplynutím výpovědní lhůty (resp. lhůty splatnosti), ale současně stanovují srážku z úroků s tím spojenou. Výše srážky z úroků je závislá na míře nedodržení sjednané lhůty uložení (resp. výpovědní lhůty) a obvykle stanoví jako určité procento z částky, kterou klient předčasně odčerpal.

Vklady na vkladních knížkách a vkladních listech

Tyto vklady slouží k dlouhodobějšímu uložení prostředků klienta. Dispozice s vkladem je možná pouze proti předložení vkladní knížky. Z vkladní knížky musí být patrná výše vkladu, jeho změny a konečný stav. Stav vkladu na vkladní knížce je možné obvykle průběžně zvyšovat. Klient je při dispozici s vkladem je omezen sjednanými podmínkami. Na vkladní knížku je možné poukazovat platby, ale ne z nich převodem platit.

Druhy vkladních knížek:

- *obyčejné vkladní knížky* (vkladateli plynou z vkladů výnosy ve formě sjednaných úroků. Jsou převážně s výpovědní lhůtou),
- *výherní vkladní knížky* (přinášejí výnos ve formě možné výhry, prémie aj.).

Vkladní knížky mohou být v současné době pouze na jméno.

Vklady v rámci stavebního spoření

Stavební spoření získává v poslední době stále větší oblibu. Jeho princip spočívá v tom, že jeho účastníci po jistou dobu spoří a následně získávají nejen zpět své zúročené úspory, ale při splnění určitých podmínek i nárok na poskytnutí účelového stavebního úvěru a, pokud je účastníkem fyzická osoba, také státní podporu (právnícká osoba na ni nárok nemá). Stavební spoření je pro klienty v současné době díky státní podpoře jedním z nejvýnosnějších druhů spoření. Výsledné zúročení je čistým zúročením, protože úroky z vkladů včetně úroku ze státní podpory jsou osvobozeny od daně z příjmů fyzických osob.

Výhodou stavebního spoření je, že jeho podmínky jsou pevně stanoveny při uzavření smlouvy a nelze je bez dohody s klientem v průběhu měnit.

Stavební spoření je založeno na jedné straně na získávání relativně levných zdrojů (především z vkladů účastníků) a na straně druhé jsou z těchto zdrojů poskytovány relativně levné úvěry.

6. Aktivní obchody banky

Aktivní obchody bank jsou zobrazeny na straně aktiv jejich bilance. Banky v nich vystupují jako věřitelé – vznikají jim tak pohledávky, popř. jiná vlastnická práva.

Jedná se o operace zaměřené na investování finančních prostředků tak, aby byly výnosy co nejvyšší při přiměřeném omezení rizik. Je nezbytné brát ohled na stranu pasiv co do splatnosti a lhůty vázání prostředků.

Banka při nich respektuje dva základní cíle – *rentabilitu* banky dosaženou na základě výnosně použitých zdrojů a *stabilitu* banky na základě řízení rizika.

Obchodní banky vytváří v rámci aktivních operací určité druhy různě likvidních aktiv. Finanční aktiva bank tak lze rozdělit na:

1.1.6. Primární aktiva (rezervy)

Jedná se o rezervy, které si banka tvoří na základě právních předpisů a potřeb každodenního vyrovnání rozvah. Tvoří je povinně i dobrovolně. Mají formu pokladní hotovosti, vkladů u ostatních bank a u centrální banky a jiných aktiv. Jsou ihned použitelná (absolutně likvidní) k úhradě platebních závazků. Nepřináší žádné nebo jen minimální výnosy. Slouží zejména k zajištění likvidity, méně už rentability banky.

Povinné rezervy si banka udržuje na základě právních předpisů, zpravidla se určují procentem z vkladů banky. Mají dvě funkce - pro obchodní banku zajišťují likviditu, pro centrální banku jsou nástrojem měnové politiky. Tyto rezervy je možné určit diferencovaně z vkladů na požádání a ostatních dlouhodoběji vázaných vkladů nebo jednotlivě pro všechny vklady. Je možné stanovit jako základnu všechny vklady nebo pouze vklady nebankovní klientely. Centrální banky jednotlivých zemí si volí metodu jejich stanovení. V ČR PMR stanovuje ČNB. V současné době musí banky držet PMR ve výši 2 % ze základu, který je tvořen:

- vklady klientů,
- úvěry přijatými od klientů,
- emitovanými neobchodovatelnými CP v držení nebankovních subjektů a
- emitovanými ostatními dluhovými CP v držení nebankovních subjektů.

Jedná se o závazky banky v české i zahraniční měně. PMR jsou vedeny na účtu u ČNB v českých korunách. Podle zákona o ČNB může stanovit PMR maximálně ve výši 30 % celkových závazků banky snížených o závazky banky vůči jiným bankám.

Pracovní rezervy jsou hotovostní aktiva, která udržuje banka, ačkoli nejsou na ní právně požadována. Vznikají se samé podstaty bankovního podnikání. Patří sem například vklady u centrální banky nad rámec PMR, salda na účtech u korespondentských bank, inkasní položky v zúčtování (např. šeky jiných bank) atd.

Povinné rezervy nepodléhají bankovnímu řízení, jsou stanoveny mimo ně a v případě nedodržení jejich výše je centrální banka automaticky doplní, přičemž banka musí zaplatit zvýšený úrok (ČNB stanovuje úrok ve výši odpovídající až trojnásobku platné diskontní sazby). Oproti tomu pracovní rezervy vyplývají z dobrovolného rozhodnutí, respektují bankovní strategii, momentální ekonomické prostředí a typ bankovního podnikání. Z důvodů bankovní rentability by měly být co nejnižší.

1.1.7. Sekundární aktiva (likvidní rezervy)

Jsou to rezervy, které posilují bankovní likviditu, představují aktiva, která nejsou určována zákonem a ani nejsou samostatně uváděna v bankovních výkazech. Jsou vnitřní záležitostí každé banky. Protože jejich cílem je posílit likviditu banky, někdy jsou nazývány jako likvidní rezervy. Tvoří je krátkodobé likvidní cenné papíry, zejména:

- pokladniční poukázky centrální banky,
- státní pokladniční poukázky,
- komerční cenné papíry podniků,
- a jiné CP.

Jejich základní vlastností musí být schopnost přeměnit se na likvidní (hotovostní) formu s minimální ztrátou a minimálním časovým odstupem.

Pokladniční poukázky centrální banky a státní pokladniční poukázky emitované státem jsou lehce obchodovatelné, banka je může kdykoli prodat, pro banku nepředstavují žádné riziko a při prodeji má banka minimální ztráty. Banka může držet v rámci sekundárních rezerv i dlouhodobější cenné papíry, při jejich prodeji by však měla větší ztráty.

Komerční CP jsou papíry velkých podniků, banka je nakupuje na primárním nebo sekundárním trhu. Jsou vysoce likvidní, snadno obchodovatelné, bez většího rizika ztráty.

Sekundární rezervy si banka vytváří z těchto důvodů:

- *sezónních vlivů*, které se přenášejí i do bankovních obchodů – např. v zemědělství se při jarních pracích potřebuje více úvěrů, maloobchod se potřebuje k vánocům víc předzásobit, na což potřebuje úvěry, v období dovolených nebo vánoc klient víc nakupuje atd.
- *náhlych (nečekaných) vlivů*, které způsobí náhodné a těžko předvídatelné výkyvy v oblasti vkladů a úvěrů – např. zvýšení povinných minimálních rezerv centrální bankou, nestabilita vkladů velkých klientů atd.
- *cyklických vlivů*, které způsobují cyklické výkyvy – např. v období hospodářského poklesu a stagnace jsou nižší vklady a nižší poptávka po úvěrech atd.

Sekundární rezervy jsou záležitostí řízení každé banky. V některých bankách se tvoří zejména v oblasti pasiv, v jiných zejména v oblasti aktiv.

1.1.8. Úvěry a půjčky

Poskytování úvěrů klientům je nejvýznamnější oblastí použití bankovních prostředků.

Úvěr je časově omezené, úplatné přenechání peněz k volnému nebo smluvně vázanému použití.

Úvěry představují rentabilní aktivum a tvoří podstatnou část bankovního zisku. Jsou to však riziková bankovní aktiva. Jejich poskytování je regulováno centrální bankou spolu s ostatními aktivy pravidly kapitálové přiměřenosti, pravidly likvidity a pravidly úvěrové angažovanosti. Záleží samozřejmě na tom, o jaký typ úvěru jde, vůči komu, zdali je zajištěný nebo nezajištěný. Ve většině případů banka poskytuje úvěry zajištěné – nemovitým majetkem dlužníka, vinkulovaným vkladem dlužníka, případě jinými hodnotami. Kromě toho si banka důkladně analyzuje finanční situaci dlužníka, jeho důvěryhodnost a schopnost splácet poskytnutý úvěr. Přesto jsou úvěry nesmírně rizikovým aktivem.

Rizika však vznikají i v jiných oblastech bankovních činností, a to tehdy, když skutečný vývoj neodpovídá tomu, co jsme očekávali. Odchylka mezi očekávaným a skutečným stavem může být důsledkem více faktorů – celkové výše, doby splatnosti, úrokové sazby, devizového kurzu, splácení klientem atd.

Záleží i na tom, do jaké míry je banka ochotna podstupovat rizika. Schopnost riskovat závisí i na konkrétní výnosové situaci a vybavení banky vlastním kapitálem. Pokud banka dosahuje větší výnosy a je dostatečně vybavena vlastním kapitálem, může si dovolit jít do většího rizika.

Žádná banka se nemůže rizikům vyhnout úplně. Je ale potřebné, aby rizika zjistila však, dokázala je kvantifikovat, limitovala je a kontrolovala.

V oblasti úvěru se setkáváme s rizikem výpadku a rizikem bonity. *Riziko výpadku* obsahuje nebezpečí ztráty pohledávky z úvěrových obchodů, *riziko bonity* se týká vhodnosti dlužníka pro získání bankovního úvěru. Dalším rizikem je *riziko teritoriální*, které v posledním období nabývá na svém významu. Je to riziko, že dlužníci určitých oblastí ve větším rozsahu nejsou schopni splácet úvěr.

Rozsah úvěrů poskytovaných bankou byl se měl pohybovat v rozmezí 35 % - 65 % celkových bankovních aktiv. Pokud je méně než 35 % banka nedostatečně využívá svou kapacitu a to se odráží v horší rentabilitě.

Na řízení úvěrového rizika se nabízí v rámci managementu struktury bankovní rozvahy tři základní body pro politiku rizika:

- omezení rozsahu celkových bankovních aktiv,
- rozptýlení jednotlivých rizik diverzifikací,
- zajištění rizika (záruky, garance atd.).

Bankovní půjčka má 2 stránky:

- *peněžní*, která je spojena s platebními prostředky poskytnutými věřiteli (peněžní úvěr a přenechání likvidity) a
- *úvěrovou*, která představuje převzetí závazků bankou (zapůjčení kreditu a přenechání bonity).

Bankovní úvěry je možné rozlišovat podle mnoha kritérií, např.:

1. z hlediska dlužníka (příjemce úvěru):

- úvěry státu, municipalitám a veřejnoprávním subjektům,
- úvěry podnikatelským subjektům,
- úvěry poskytované fyzickým osobám.

2. podle formy poskytnutí úvěru:

- *peněžní úvěry* – znamenají skutečné poskytnutí likvidních peněz (v hotovosti nebo častěji v bezhotovostní podobě). Tyto úvěry se přímo odrážejí v bilanci banky a ovlivňují její likviditu,
- *závazkové úvěry a záruky* – pro klienta neznamují bezprostřední získání likvidních prostředků, ale pouze záruku od banky, která se za svého klienta zavazuje splnit jeho závazek, pokud tak neučiní on sám.

3. podle účelu použití:

- *neúčelové* – u kterých není vymezen účel použití,
- *účelové* – tyto úvěry může klient použít pouze na předem vymezený účel.

4. podle měny:

úvěr může být poskytnut v měně tuzemské nebo zahraniční.

5. z hlediska splatnosti:

- *krátkodobé* (splatnost do 1 roku) – patří sem např. úvěry kontokorentní, směnečné, eskontní, akceptační, ručitelství (avalový), lombardní, revolvingový,
- *střednědobé* (splatnost do 5 let) a *dlouhodobé* (splatnost nad 5 let) – jedná se např. o emisní půjčky, konsorciální úvěry, veřejné a hypoteční úvěry.

6. podle zajištění:

- *kryté* – dle povahy zajištění jako osobní (ručení, směnka), nebo reálné (nemovitosti, movité věci),
- *nekryté* (bianko úvěry).

1.1.9. Finanční investice

Patří sem ty cenné papíry zakoupené bankou, které nejsou součástí sekundárních bankovních rezerv. Když se banka postarala o svá primární a sekundární aktiva, uspokojila úvěrové požadavky klientů, orientuje svou pozornost na dlouhodobější investice do cenných papírů, a to:

- podnikových dluhopisů,
- vládních dluhopisů,
- komunálních cenných papírů,
- akcií,
- a jiných cenných papírů.

Patří sem dluhopisy střednědobého a dlouhodobého charakteru. Jejich hlavní funkcí je výnos a podpora sekundárních aktiv.

Bankovní zákonodárství v některých zemích zakazuje bankám investovat peníze vkladatelů do rizikovějších cenných papírů. Důvody spočívají v zájmu stabilizovat bankovní soustavu a ochraňovat vkladatele. Nakupování akcií nebo jiných podílových účastí je vázáno na vlastní kapitál banky a na stanovený podíl v základním kapitálu jednotlivých nebankovních podniků. Často je portfolio cenných papírů banky z hlediska rizika v opačném vztahu k úvěrovému portfoliu banky. Pokud má banka výrazně rizikové úvěrové portfolio, toto riziko vyrovnává méně rizikovým portfoliem cenných papírů a naopak.

Cenné papíry, které jsou dlouhodobějšího charakteru, mohou bance sloužit i jako rezerva. Potom hovoříme o tzv. *terciálních rezervách*, které obsahují zejména dlouhodobější úvěrové cenné papíry – státní a komunální obligace a průmyslové obligace prvotřídních společností. Slouží bance v případě potřeby k vyrovnání dlouhodobějšího peněžního deficitu, což umožňuje jejich snadná obchodovatelnost na sekundárním finančním trhu.

Investičními operacemi banka získává buď majetkové účasti nebo cenné papíry, o kterých banka účtuje ve svých aktivech, ale nejsou považovány za majetkové účasti.

Majetkové účasti můžeme rozdělit následovně:

- účasti s rozhodujícím vlivem

Jedná se o účast v dceřiné společnosti. Dceřinou společností je společnost, v níž banka fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo provozování podniku. Rozhodující vliv můžeme charakterizovat jako schopnost banky řídit finanční a operativní politiku jiné společnosti, a tak dosahovat prospěchu z jejích aktivit.

Rozhodující vliv banka vykonává v těchto případech:

- je-li většinovým vlastníkem (podíl banky na základním kapitálu tvoří více než 50 %),
- disponuje většinou hlasovacích práv na základě dohody uzavřené s jiným společníkem nebo společníky, nebo
- může-li prosadit jmenování, volbu nebo odvolání většiny osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem anebo většiny osob, které jsou členy dozorčího orgánu právnické osoby, jejímž je společníkem.

- účasti s podstatným vlivem

Účasti s podstatným vlivem se rozumí účast v přidružené společnosti. Tuto přidruženou společnost můžeme chápat jako společnost, které není dceřinou společností, a banka v ní vykonává podstatný (významný) vliv. Podstatným vlivem se rozumí schopnost banky podílet se na finanční a operativní politice jiné společnosti, ale bez schopnosti vykonávat rozhodující vliv.

Podstatný vliv banka vykonává, když má přímý nebo nepřímý podíl nejméně 20 % na základním kapitálu nebo hlasovacích právech v jiné společnosti, pokud v této společnosti nevykonává rozhodující vliv. Při menším než 20 % podílu se podstatný vliv nepředpokládá.

Podstatný vliv se projevuje zejména:

- *zástupcem ve statutárním orgánu přidružené společnosti,*
- *účastí při tvorbě politiky přidružené společnosti,*
- *významnými operacemi mezi přidruženou společností a bankou, která v ní uplatňuje podstatný vliv,*
- *výměnou řídicích pracovníků mezi přidruženou společností a bankou, která v ní uplatňuje podstatný vliv,*
- *přístupem k podstatným technickým informacím přidružené společnosti.*

Cenné papíry, které jsou vykazovány v aktivech banky, avšak nejsou považovány za účasti s rozhodujícím nebo podstatným vlivem, se dělí na:

- a) *CP k obchodování - CP, který je finančním aktivem držným za účelem obchodování a dosahování zisku z cenových rozdílů v krátkodobém horizontu. Závazkem z těchto cenných papírů se rozumí finanční závazek vzniklý při přijetí CP v repo obchodech nebo při výpůjčce CP,*
- b) *CP držný do splatnosti – CP, který je finančním aktivem se stanovenou splatností, u něhož má banka úmysl a schopnost držet jej do splatnosti. Není jím akcie, zatímni a podílový list,*
- c) *CP k prodeji – CP, který je finančním aktivem a není CP k obchodování nebo držným do splatnosti. Zahrnujeme sem také podíly v jiných akciových společnostech, které nejsou účastmi.*

7. Finanční aspekty zakládání podniku – úloha podnikatelského záměru, volba právní formy podnikání, prvotní kapitálový vklad a ručení (podniky neakciového typu, akciové společnosti a družstva)

Založení podniku je spojeno s řešením významných otázek:

- koncepce podnikatelského záměru,
- volba právní formy podnikání,
- výše a forma získání prvotního kapitálového vkladu
- daňový systém

Velikost prvotního kapitálového vkladu je dána především podnikatelským záměrem a jeho oborovým zaměřením. Charakter technologie výroby či služeb nesporně determinuje požadavky na počáteční kapitálový vklad.

Kapitálový vklad souvisí i se zvolenou právní formou podnikání. A.S. či konsorcium podniků umožňuje soustředit v zásadě vyšší kapitál, než je tomu u jednotlivce či malé osobní společnosti. Proto také při zakládání podniku a zajišťování kapitálu je třeba volit i odpovídající právní formu podnikání.

Způsob získávání kapitálového vkladu je odlišný u různých právních forem podnikání.

1.1.10. A/ Úloha podnikatelského záměru

Zrod podnikatelského záměru nově vznikajícího podniku bývá velmi často to první, co je při zrodu firmy k dispozici. Ne vždy je však podnikatelský záměr vyvážen ve všech jeho **rozhodujících parametrech** mezi něž patří především:

1. **Oborové zaměření**

Je definována zpravidla odborností zakladatele nebo zakladatelů (profesionálů) a většinou tedy bývá považováno za bezproblémové. V podstatě se zde setkáváme s největší konkurenční výhodou malých a středních firem – se schopností objevovat nové tržní příležitosti (niky) a s obrovským inovačním potenciálem (na úrovni produktů, kterými tyto niky zaplňují) Problémem však může být (zejména po nějakém čase a při nedostatečné péči o personální stránku věci) hrozba vyčerpání invence klíčových inovátorů (zakladatelů firmy) a tím i de facto ztráta postavení na trhu. Taková situace může přirozeně i velmi vážně ohrozit životaschopnost nově vznikuvšího podniku, včetně fatálních konců.

2. **Dimenze podnikatelských aktivit a jejich financování**

Tento parametr může být determinován 2 způsoby, které se zpravidla kombinují a vzájemně ovlivňují.

a) Především je třeba brát v úvahu ***oborové zaměření podnikatelského záměru***.

Firma zaměřená na výrobu košíkářského zboží může nepochybně bez obtíží nastartovat svoji činnost jako firma rodinná, a v doslova garážových rozměrech. S financováním nově vznikajících firem to bude zřejmě obdobná (rodinná firma – menší zdroje)

b) Druhý aspekt dimenze podnikatelských aktivit může být určen ***marketingovou, případně i logistickou stránkou věci***.

Lokálně působící firma, případně i firma s velmi specializovaným produktem a tím i omezenou klientelou (byť i rozloženou na rozsáhlém teritoriu) může být úspěšně řízena (i finančně) dokonce i s využitím relativně nedokonalých mechanismů. Operace na globálním

trhu se však naopak zpravidla již neobjedou bez technicky, informačně i personálně náročných a sofistikovaných řídicích mechanismů.

Rovněž finanční náročnost obsluhy (výroba i distribuce) globálního trhu nelze ve zdrcující většině případů srovnávat s financováním lokálně zaměřené firmy.

3. Podnikatelské riziko

U podnikatelského rizika je třeba zvažovat jednak jeho velikost (s případnou vazbou na vnímavost rizika podnikatelem), jedna finanční důsledky případných fatálních hrozeb tohoto rizika.

Pro malé začínající firmy je typické, že obvykle nejsou schopny (v důsledku jen minimálních finančních rezerv) unést ani byť i jen jediný tržní neúspěch (jediná neúspěšná výrobová inovace). Pak je jen logické, že by tyto firmy na sebe neměly brát žádné podnikatelské riziko. To je ale zase ve významném rozporu s obvykle malou vnímavostí začínajících podnikatelů k podnikatelskému riziku. Zřejmě jediné bezrizikové řešení této situace je **pojištění**.

Nová filosofie podnikání (**podniky na určitou dobu**) se objevila v USA. Podnik je v tomto případě programově zakládán pouze na realizaci jen určité inovace. Tímto způsobem se řeší vlastně všechny problémy všech 3 oblastí společně, a to s minimálními nároky na finanční i lidské zdroje

Z DIPLOMKY z netu:

Pro vznik podniku a jeho řádný rozvoj je nutné **definovat, co a jak vyrábět a poskytovat**. Současně je nutné **zhodnotit reálnost projektu a dostupnost finančních zdrojů**. Všechny výsledky plánování, rozhodování a analýz jsou komplexně shrnuty v dokumentu, který se označuje jako **podnikatelský plán, podnikatelská koncepce** nebo **business plán**. Má ústřední význam při zakládání podniku a rozhoduje hlavní měrou o cestě k budoucímu úspěchu.

Možné definice podnikatelského plánu zní: „*Podnikatelský plán je koncepce podniku v písemné podobě.*“ „*Podnikatelský plán je výrazem podnikatelského záměru, definuje a kvantifikuje podnikatelské cíle a strategii.*“ Podnikatelský záměr **zahrnuje ideu, představu o oblasti podnikání** – co bude předmětem podnikatelských aktivit podniku, jak obstojí na daném trhu, jaká je v tomto oboru konkurence atd. „*Podnikatelský plán je písemný dokument zpracovaný podnikatelem, popisující všechny podstatné vnější i vnitřní faktory související se zahájením podnikatelské činnosti či fungování existujícího podniku.*“ Jak vyplývá z předešlých definic, podnikatelský plán **konkretizuje záměry podnikatele**, je jakousi mapou nově vznikajícího nebo již existujícího podniku, díky níž se podnikatel i ostatní zainteresované osoby orientují.

Sepsání podnikatelského plánu je jedním z **nejdůležitějších kroků při zakládání samotného podniku**. Písemně zpracované myšlenky podnikatele dostanou realističtější podobu, jelikož se podnikatel musí zamýšlet nad mnoha souvislostmi, které by často opomněl nebo by jim nepřikládal takovou váhu.

Podnikatelský plán musí obsahovat **krátkodobé i dlouhodobé cíle** podnikání, popis **výroby**, které hodlá podnik nabízet a **popis možností**, jež mu **nabízí trh**, kde se hodlá se svými výrobky prosadit. Obsahem musí být i **použité zdroje a prostředky**, které budou použity k dosažení cílů za předpokladu působení konkurence.

Funkce

Jeho funkce lze dělit dle způsobu využití pro **interní a externí účely**. V případě počátečních plánů je dokumentem, který by měl **odhalit reálnosti podnikatelské myšlenky**. V rámci již fungujícího podniku slouží jako ústřední řídicí dokument, **plánovací a koordinační nástroj** mezi jednotlivými podnikovými činnostmi.

V **interním** měřítku slouží jako plánovací nástroj, nástroje kontroly při porovnání dosahovaných výsledků s plánem a dále jako podklad pro rozhodovací proces atd. Mnohdy bývá část podnikatelského plánu k dispozici zaměstnancům, aby se seznámili se základními cíli podniku a posílila se tak identita pracovníků s podnikem.

Podnikatelský plán poskytuje **managementu následující přínosy**:

- Získávání potřebných poznatků z analýz (vnějšího i vnitřního prostředí podniku)
- Přehledné demonstrování záměrů ve vývoji podniku, předpokladů, na kterých jsou tyto záměry postaveny a možných rizik při jejich dosažení
- Předpověď vývoje finančních toků, zjištění potřeby a tvorby finančních prostředků z podnikatelské činnosti
- Včasné zjištění možných slabin a rizik ve zvolených záměrech či ve zvolených postupech
- Informovat zaměstnance o záměrech podniku do budoucna, budovat podnikovou kulturu.

Externí funkce plánu spočívá v přesvědčení okolí podniku o jeho významu. Zvláště důležitou roli hraje při získávání počátečních financí (bankovních úvěrů, kapitálu od investorů nebo podpůrných prostředků z různých státních fondů či fondů EU). Preciznost a kvalita zpracování plánu významně podporuje získání potřebných prostředků pro jeho realizaci. Právě podnikatelský plán přináší poskytovatelům kapitálu první, velmi důležitý obraz vznikajícího podniku a jedná se tedy o jeho vlastní vizitku.

Struktura

Jaké kapitoly by měl podnikatelský plán přesně obsahovat, lze v důsledku rozdílnosti jednotlivých podniků a projektů stanovit jen v nástinu. **Neexistuje vzorový plán**, platný pro všechny podniky. Jednotlivé podnikatelské plány jsou odlišné jako podniky samé. Každý plán by měl v úvodu obsahovat stručné shrnutí zamýšlených aktivit, dále popis podnikatelského záměru včetně popisu podniku, organizační struktury, trhu, výroby atd. Následovat by měla finanční stránka projektu, návrh strategie pro budoucí rozvoj a přílohy. Uvedené členění je pouze doporučené, nikoliv závazné. Záleží pouze na zvážení podnikatele, jakou strukturu a rozsah zvolí.

1. **Úvodní shrnutí** – souhrnná informace o tom, co je na následně popsáno podrobněji
2. **Charakteristika podniku**, jeho **cíle**, představení **výrobku, služby**,
3. Analýza **vnějšího okolí** podniku
4. Analýza **vnitřního prostředí** - Technicko-ekonomická studie (feasibility study – realizační studie)
 - a. Obchodní koncepce – marketingový mix
 - b. Výroba, technologie a výrobní zařízení,
 - c. Umístění podniku
 - d. Organizační struktura, personální zajištění a vedení podniku
5. **Ekonomicko-finanční analýza projektu**
6. **Strategie podniku**

Požadavky

Zpracovaný podnikatelský plán by měl **splňovat určité požadavky**, a to:

- Být srozumitelný i pro nezainteresované osoby, jednoduchý
- Být stručný a přehledný – udávat pouze základní údaje

- Demonstrovat výhodu produktu a užitek pro zákazníka
- Upozornit na konkurenční výhody projektu, na silné stránky podniku a vedoucího týmu
- Být co nejvěrohodnější a realistický
- Být reálný – ne příliš optimistický, ani pesimistický
- Být pravdivý – nezakrývat slabá místa a rizika projektu

Je nutné uvést, že ani vysoká kvalita podnikatelského plánu nezaručuje úspěch projektu, neboť jde pořád o nový – rizikový projekt. Kvalita přípravy projektu se však projeví jednak zvýšením naděje na úspěch a zároveň snižuje riziko neúspěchu a samotné ohrožení existence podniku.

Vzhledem k proměnlivosti podnikatelského prostředí nebude plán platit beze změny delší dobu. Je nutno jej neustále adaptovat a upravovat vzhledem k měnícím se podmínkám.

1.1.11.

1.1.12. B/ právní forma podnikání

I zde je do určité míry rozhodující dimenze podnikatelských aktivit, se všemi z toho plynoucími důsledky.

- Pro malé začínající firmy obvykle představuje optimum **podnik jednotlivce**, případně jiná forma **osobní společnosti**.
- Pro rostoucí podnik se optimum právní formy podniku přesouvá zpravidla ke **kapitálovým společnostem**.
- Pro zralé a stabilizované podniky se pak za nejvhodnější považuje **akciová forma**.
- **Družstevní podnik** je vhodný spíše pro ty podnikatelské aktivity, kde zisk jedince není kategorickým imperativem – místo toho je zde všeobecný prospěch subjektů spojených ve družstvu.
- **Neziskové organizace** – zisk není hlavní

C/ Výše prvotního kapitálového vkladu

V kontextu ČR je chornickým problémem nedostatek kapitálu a to nejen v případě nově vznikajících podniků. Proto se velikost prvotního kapitálového vkladu pohybuje na úrovni **zákonem požadovaného minima**.

Ve financování podniku jsou obvykle **cizí zdroje** významnější, **problémem** je však jejich **různá dostupnost** pro různé podnikatelské subjekty. V nevýhodě se nacházejí podniky neakciového typu a naopak snáze dostupné jsou tyto zdroje pro velké a ekonomicky stabilizované a. s., případně družstva.

D/ Daňový systém

Daňový systém bývá v nově zakládaném podniku obvykle jen na okraji zájmu podnikatelů. Logika tohoto přístupu je známá a vyplývá z představ většiny začínajících podnikatelů, že na tento problém bude dost času až bude co zdanit.

Praxe stabilizovaných společností je zcela jiná. Spočívá v cílevědomém využívání perspektivně a strategicky koncipovaných aktivit, počínajících optimalizací daňové zátěže a končících až transferovými technikami.

Daňový systém je sice mimo kompetenci začínajícího podnikatele, nicméně **daňoví poradci** pro něj jistě dostupní budou.

Volba právní formy podnikání, protní kapitálový vklad a ručení (podniky neakciového typu, akciové společnosti a družstva)

a) **PODNIKY NEAKCIOVÉHO TYPU:**

1. Podniky jednotlivce

- jsou rozhodující formou podnikání, nejčastější
- prvotní kapitálový vklad je zde omezen osobními peněžními prostředky jednotlivce
- může jej zvýšit **tichý společník**, který pak ručí svým vkladem, ale nemá vliv na vedení
- podnikatel **ručí za závazky neomezeně** – celým svým majetkem ⇒ patří mu veškerý zisk, ale postihuje ho i celá ztráta
- **tichý společník** se podílí na rozdělování zisku úměrně vloženému kapitálu

Nevýhody:

- nízké vybavení kapitálem
- malé možnosti získávat externí kapitál

⇒ náchylnost k zániku

2. Veřejné obchodní společnosti

- prvotní vklad na základě společenské smlouvy
- vklady jak peněžní tak nepeněžní ⇒ souhrn vkladů = **základní kapitál** ⇒ *není závazně stanovena jeho výše*
- všichni **společníci ručí za závazky společně a nerozdílně veškerým svým majetkem** (ne jen vkladem) ⇒ menší zájem o tuto formu podnikání
⇒ snadnější získání externích zdrojů oproti podnikům jednotlivce (ručí více osob)

3. Komanditní společnost

- na základě společenské smlouvy
- 2 druhy společníků – **komanditisté** + **komplementáři** ⇒ minimálně 1 komanditista a 1 komplementář v každé společnosti
- **komanditisté** – ručí za závazky jen do výše svého vkladu
- **komplementáři** – ručí za závazky celým svým majetkem (nemusí vkládat peníze)
- výše vkladu komanditistů je stanovena zákonem min. 5000 Kč – souhrn tvoří základní kapitál
- zvýšení možností financování oproti v. o. s. o ty společníky, kteří jsou ochotni vložit peníze, ale nechtějí neomezeně ručit a podílet se na řízení

4. Společnost s ručením omezeným

- **základní kapitál nejméně 200.000** – tvořen povinně předem stanovenými vklady společníků (minimálně **20.000 Kč jeden**)
- **společnost** odpovídá za závazky **celým svým majetkem**, ale **společníci jen do výše svého nesplaceného vkladu** zapsaného v obchodním rejstříku
- může být založena 1 až 50 osobami
- **obchodní podíl** = poměr vkladu společníka k ZK (lze ho převést na jiného společníka)
- tvoří rezervní fond – povinně od okamžiku, kdy podnik vytvoří roční zisk

Výhody:

- malý rozsah peněžních prostředků nutný k založení
- nízké N na založení
- omezený počet společníků a jejich úzké připoutání ke společnosti (oproti a.s.)

B) AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI A DRUŽSTVA

1. Akciová společnost

- **základní kapitál** vzniká prodejem akcií – jeho výše je závislá na počtu akcií a jejich *nominální ceně* (podrobnosti v zakladatelské smlouvě)
- minimální výše ZK **2.000.000** (bez výzvy k upisování) nebo **20.000.000** (s výzvou k upisování), u bank 500 mil. Kč
- **a. s. odpovídá** za závazky **celým svým majetkem**, **akcionáři** za závazky **neručí**
- po dobu trvání společnosti nemůže akcionář požadovat vrácení svého vkladu – ten je vlastnictvím a. s.
- ZK lze tvořit pomocí různých druhů akcií (např. kmenových, prioritních, zaměstnaneckých)
- a. s. může vydat i dluhopisy, nimiž je spojeno předkupní právo na akcie – vydáním dluhopisů se nezvyšuje ZK ⇒ dochází jen k tzv. **podmíněnému zvýšení ZK**. Až po uplynutí doby pro směnu obligací, a. s. vydá majitelům obligací akcie.
- **Emisní ážio** = kladný rozdíl mezi tržní a nominální cenou emitovaných akcií
- Základní kapitál není stejný pojem jako vlastní jmění (kapitál?):
 - o **Vlastní jmění** – širší pojem, zahrnuje vedle ZK i emisní ážio, rezervní fondy ev. jiné fondy tvořené ze zisku a nerozdělený zisk
- a. s. **tvoří RF** – povinně ze zisku společnosti

Výhody:

- možnost získat značně větší peněžní prostředky a kapitál
- přitažlivá pro investory omezeným ručením akcionářů
- rozložení rizika na větší počet osob
- odtržení funkce vlastníka od řízení společnosti

Nevýhody:

- vyšší zdanění – vedle zisku zdaněny i dividendy
- větší míra regulace státem – v důsledku potřebné ochrany zájmů akcionářů i věřitelů

Kategorie ZK:

- autorizované (tedy schválené) – podle stanov a zakladací listiny (nominální cena) je definováno max. počtem akcií v jejich nominální ceně
- upsaný ZK – definován počtem akcií v nominální ceně. Uveden zápisem v listině upisovatelů. Tím vznikají pohledávky za akcionáři, které musí být splaceny takto
 - o 10% - do doby určené na výzvě k upisování
 - o 30% - do ustavující VH
 - o 100% - nejpozději do 1 roku od vzniku a. s.

2. Družstvo

- společenství neuzavřeného počtu osob
- **tvorba zisku není** bezpodmínečně nutnou **podmínkou**
- např. družstva zemědělská, úvěrová, bytová či spotřební
- typická **silná orientace na konkrétní (nefinanční) cíl** – např. vybudování bytového domu, sítě obchodů, skladu zemědělských produktů...
- **družstvo** ručí za své závazky **celým svým majetkem**
- **členové družstva neručí** za závazky družstva
- základní kapitál minimálně **50.000 Kč**, tvořen vklady členů (vstupní vklad musí být splacen hned, zbytek do 3 let od založení)

8. Dlouhodobé finanční řízení – specifika investičního rozhodování, čtyři standardní metody hodnocení efektivity investic, očekávané finanční toky, měření investičního rizika a ochrana proti němu

Investiční rozhodování (hodnocení efektivity investic)

Charakteristika:

1. Dlouhodobý charakter – vyplývající z povahy fixních aktiv
2. Uvážení faktoru času (časová hodnota peněz)
3. Náročnost na znalost podmínek (externích i interních) – také určeno délkou časového horizontu, kvalifikace rozhodovacího subjektu
4. Přednostně pracuje se skutečným realizovaným peněžním příjmem (ne účetně vykazovaný zisk), součást cash flow – prvek realističnosti
5. Nepominutelnost faktoru podnikatelského rizika – vyplývá jak z dlouhodobosti rozhodnutí, tak z povahy současného okolí finančního řízení investic – turbulentnost prostředí

Hlavní aktivity:

1. Plánování kapitálových výdajů a peněžních příjmů (nejobtížnější obsah investičního rozhodování)
2. Zohledňování rizika
3. Volba finančních kritérií výběru projektů – nejlépe finančních – ve skutečnosti je volba kritéria naprosto profilující rysem každé z metod hodnocení efektivity investic, což je zcela zřejmé ku příkladu u metody ARR

Čtyři standardní metody (hodnocení efektivity investic)

1. Statické metody:

- nemají zabudovaný princip časové hodnoty peněz; životnost < 1 rok
- pokud statické metody přinesou nepříznivý výsledek, tak výsledek metod dynamických příznivější nebude
 - o doba návratnosti
 - o průměrný roční výnos

a) ARR = average rate of return

Průměrná výnosnost, neboli rentabilita, považuje za efekt z investice zisk z investice. Jedná se obvykle o průměrný roční zisk po zdanění. Změny v objemu výroby, realizačních cenách i změny v nákladech, či spíše hospodárnost v N, které investice vyprodukuje, se promítne v zisku. Protože uvažujeme průměrný roční zisk, může být tato metoda použita i na projekty s různou dobou životnosti.

$$ARR = \frac{\text{průměrný roční čistý zisk (po zdanění)}}{\sum \text{investic do projektu}} * 100 [\%]$$

V čitateli se může v konkrétních podmínkách určitých zemí (UK) objevit i průměrný čistý zisk před zdaněním. To bývá způsobeno relativně velmi snadným způsobem, jak v dané zemi dosáhnout krátkodobého odkladu daňové povinnosti.

Pro ekonomickou interpretaci kritéria ARR je podstatné zvažovat především tu skutečnost, že nemá automaticky charakter rentability. Konstrukce kritéria tomu sice nasvědčuje, nicméně časové horizonty ukazatelů v čitateli a ve jmenovateli nemusí být totožné!!!

- srovnání s:

- požadovanou hodnotou – je-li vypočtená výnosnost vyšší – pak je investice výhodná
- hodnotou konkurenčního projektu

Metoda nebere v úvahu faktor času, nepočítá s odpisy jako peněžními příjmy z investice, ani nepřihlíží k rozložení zisku v čase.

b) PB = Payback = doba návratnosti

- převrácená hodnota kritéria ARR (není to úplně přesné – ve jmenovateli se nachází ukazatel CF)
- představuje **počet let, za které se kapitálový výdaj splatí** peněžními **příjmy** z investice. Ta investice, která vykazuje kratší dobu úhrady je považována za příznivější.
- měla by vyjít nižší než je životnost investic
- výhodou oproti ARR je to, že za efekt z investice se považuje nejen zisk po zdanění, ale i odpisy

$$PB = \frac{\sum \text{investic do projektu}}{\text{průměrné roční cash flow} = \text{příjmy} - \text{výdaje}} \quad [\text{roky}]$$

(bez vlivu daňového systému)

$$D_n = \frac{\text{náklady na investici}}{\text{roční CF}} \quad (\text{roky})$$

Kritika:

- ignoruje peněžní příjmy z investice, které vznikají za dobou úhrady a tím zkresluje pohled na efektivnost,*
- nerespektuje obvykle faktor času, časovou hodnotu peněz (pokud se nepoužije diskontování),*
- preferuje varianty s kratší životností, i když jsou méně efektivní,*
- vyjadřuje jen likviditu projektu, nikoli likviditu podniku jako celku.*

Doba návratnosti se může použít jako doplňující kritérium hlavně pro projekty s krátkou životností. Investice s kratší dobou životnosti jsou pro podnik výhodnější z hlediska likvidity. Doba návratnosti totiž vyjadřuje dobu, kteřá je nutná pro pokrytí kapitálového výdaje peněžními příjmy z investice. Je měřítkem **očekávané likvidity projektu**. Pokud podnik bude dočasně preferovat likviditu před efektivností podnikání, bude pro rozhodování upřednostňovat právě kritérium doby návratnosti.

- **CF = zisk + odpisy** – z toho vyplývá, že hodnota PB by měla v běžných situacích být nižší než ARR – kritérium PB je tedy ve srovnání s ARR za jinak stejných podmínek

měkčí. Přesto je v podnikatelské praxi oblíbenější a to pro svou realističnost, vyplývající z orientaci na CF

- **srovnání s:**
 - požadovanou hodnotou
 - hodnotou konkurenčního projektu
 - dobou životnosti projektu

Srovnání ARR a PB:

- ARR je tvrdší kritérium
- PB lépe vystihuje charakter podnikání ("stroje na peníze")

2. Dynamické metody (s uvažováním časové hodnoty peněz)

- mají zabudovaný princip časové hodnoty peněz; životnost > 1 rok
 - o čistá současná hodnota (NPV)
 - o vnitřní výnosové procento
 - o index současné hodnoty

Ideální je metoda NPV, ostatní jsou zranitelné.

a) NPV = Net Present Value = čistá současná hodnota

- hovoří se o něm jako o **kritériu kapitalizované hodnoty**
- jde o **součet diskontovaných hodnot CF** (označovaných jako PV), což je proces, který je ekvivalentní odečítání úroků z výchozí částky – sumy investic do projektu
- **ekonomická interpretace NPV** – jde o reálný výnos z investice po n letech životnosti
- do výdajů by se **neměly započítávat úroky**
- kritérium NPV by v ideálním případě mělo **být větší než 0**
- **slabina NPV** – **meziroční CF** – při delším časovém horizontu je v současných reálných ekonomických odměnkách skutečně jen obtížně možné predikovat budoucí hodnoty CF v horizontu delším než 2 roky

Metoda čisté současné hodnoty se doporučuje jako **základní a prvotní metoda** hodnocení efektivity investic. Je to **teoreticky nejpřesnější** metoda investičního rozhodování, která je založená na **respektování faktoru času pomocí diskontování**.

Metoda čisté současné hodnoty hodnotí investiční projekty na základě peněžních toků dosahovaných v jednotlivých obdobích po dobu trvání projektu. **Délka období** je dána způsobem a složitostí získání údajů pro jednotlivá období. U většiny projektů jsou peněžní toky určovány pro období jednoho roku – tj. **roční peněžní toky** (základní účetní období), mohou však být naplánovány i na delší či kratší období (většinou čtvrtletní, měsíční, týdenní, denní – podle složitosti jejich získání). Tato metoda považuje příjmy daného období za dosažené k poslednímu dni tohoto období, čím kratší jsou tedy jednotlivá období, tím menší je zkreslení způsobené použitou výpočetní metodou.

Všechny peněžní toky jsou diskontovány pomocí **podnikové neboli projektové diskontní sazby** (také nazývané požadovaná výnosnost) k době počátku projektu a porovnány s celkovými investičními výdaji. Podniková (projektová) diskontní sazba přitom vyjadřuje hodnotu alternativního využití prostředků. Je to výnosnost, kterou investor požaduje jako

kompenzaci za podstoupení rizika investování a za odložení spotřeby. Čím větší riziko investor podstupuje, tím vyšší výnos požaduje.

Čistá současná hodnota tedy vyjadřuje, v absolutní výši, **rozdíl mezi současnou hodnotou peněžních příjmů z investice a celkovými investičními výdaji na pořízení investice**. V podstatě ČSH tedy vyjadřuje celkový peněžní tok plynoucí z investice za celou dobu její životnosti.

Čistou současnou hodnotu můžeme vypočítat podle **následujících vzorců**:

$$\text{ČSH} = \sum_{n=1}^N \frac{P_n}{(1+i)^n} - K$$

nebo v jiné podobě:
$$\text{ČSH} = \frac{P_1}{(1+i)} + \frac{P_2}{(1+i)^2} + \dots + \frac{P_n}{(1+i)^N} - K$$

kde ČSH = čistá současná hodnota investiční varianty,
 P_n = peněžní příjem v jednotlivých letech životnosti investice,
 i = diskontní sazba (požadovaná výnosnost),
 n = jednotlivá léta životnosti investice,
 N = doba životnosti investice,
 K = kapitálový výdaj.

Jestliže **doba pořízení investic trvá několik let** (kapitálové výdaje jsou vynakládány postupně – např. u stavebních investic), pak je nezbytné **aktualizovat i tyto kapitálové výdaje** v jednotlivých letech. Děje se tak obvykle jejich diskontací k začátku doby výstavby. Vzorec pro výpočet ČSH pak vypadá takto:

$$\text{ČSH} = \sum_{t=1}^n \frac{P_t}{(1+i)^t} - \sum_{u=1}^v \frac{K_u}{(1+i)^u}$$

kde P_t – peněžní tok v období t
 i – diskontní sazba
 t – jednotlivá období investice (provozní fáze)
 n – celková doba trvání investice
 u – jednotlivá období výstavby
 v – celková doba výstavby
 K_u – investiční výdaje v období u

Hodnota ČSH nabízí podniku **tři možná rozhodnutí ohledně přijetí investice**, pokud:

1. **ČSH > 0**: Kladná ČSH vyjadřuje, že projekt dosahuje vyšší výnosnosti, než je požadováno diskontní sazbou, přebytek je dán kladnou hodnotou ČSH. Jelikož hodnota podniku je dána současnou hodnotou všech jeho aktiv, projekt s kladnou ČSH dosahující vyšší výnosnosti než stávající aktiva by **měl podnik přijmout**, převést svá aktiva do daného projektu a zvýšit tím současnou hodnotu podniku právě o hodnotu ČSH.
2. **ČSH = 0**: V tomto případě je výnosnost projektu rovna požadované výnosnosti v podobě diskontní sazby. Současná hodnota aktiv podniku by se jejich převedením do projektu nezměnila, tudíž by se nezměnila ani hodnota podniku. Podnik takový projekt hodnotí indifferenčně, je **lhostejné**, zda si ponechá stávající aktiva nebo je převede do podniku.
3. **ČSH < 0**: Při záporné ČSH nedosahuje projekt požadované výnosnosti a realizací projektu by podnik **snížil současnou hodnotu**.

Z uvedeného vyplývá, že pro podnik jsou přijatelné investiční projekty s **čistou současnou hodnotou větší než 0**, neboť suma peněžních příjmů za dobu životnosti

pořizovaného majetku musí zajistit úhradu vložených peněžních prostředků, zajistit požadovanou míru výnosu a ještě by měla zvýšit peněžní tok podniku a přispět tak ke zvýšení jeho tržní hodnoty. Za nejvýhodnější je tedy považována ta varianta, která má **nejvyšší ČSH**.

- do nákladů by se neměly započítávat úroky

Kritérium:

- *cena kapitálu:*

- 1 zdroj - 15 % $\Rightarrow r = 0,15$
- 2 zdroje - 1/2 kapitálu á 15 %
- 1/2 kapitálu á 5 %
- pak $r = 10 \% = 20/2$

- čím je NPV vyšší, tím lepší

- **srovnání s:**

- požadovanou hodnotou
- hodnotou konkurenčních projektů

- slabina: meziroční CF

Ekonomická interpretace: NPV = reálný výnos z projektu po N letech životnosti

Výhody metody čisté současné hodnoty:

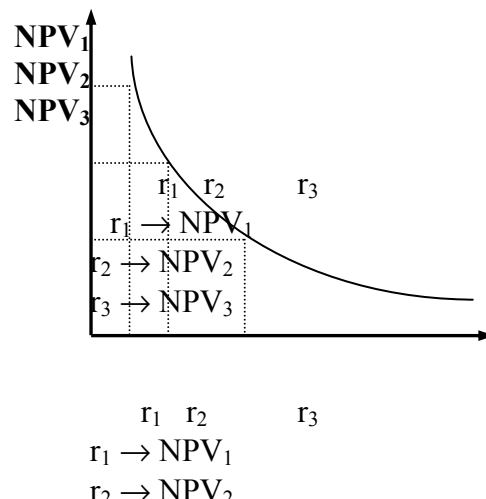
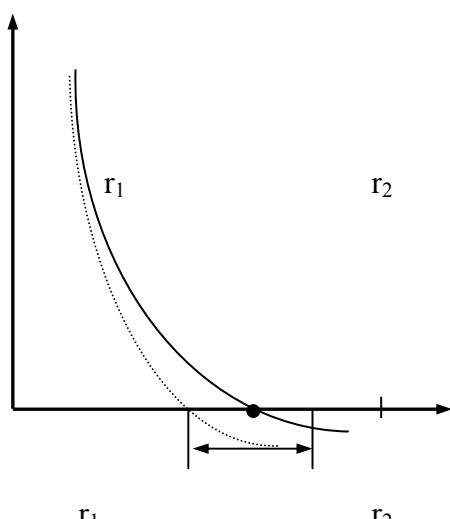
- tato metoda je ve finanční teorii považována za nejvhodnější způsob ekonomického vyhodnocení investičních projektů,
- respektuje faktor času,
- za efekt investice bere celkový peněžní příjem, bere v úvahu příjmy po celou dobu životnosti prostředku,
- ukazuje bezprostřední přínos investice k hlavnímu finančnímu cíli podniku, ke zvýšení tržní hodnoty podniku,
- současně upozorňuje, kolik je možno maximálně investovat, aby investice přispěla k růstu hodnoty majetku podniku.

Nevýhody metody čisté současné hodnoty:

- nejistota reálnosti předpokládaných peněžních příjmů, jejichž predikce je mimořádně obtížná,
- praktická propočitatelnost toků plateb, která je obzvláště ve vícestupňovém výrobním procesu prakticky neproveditelná.

b) IRR = internal rate of return (vnitřní výnosové procento)

- IRR je taková cena kapitálu, pro kterou je NPV = 0
- $IRR = r \Rightarrow NPV = \text{suma } CF/(1+r)^n = 0$

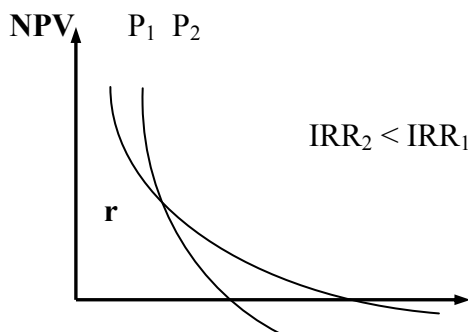


Srovnání NPV a IRR:

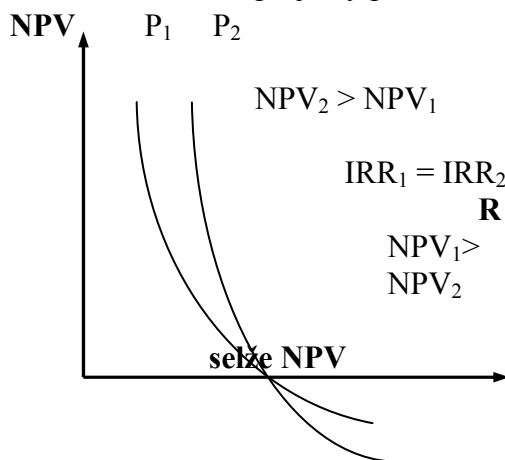
Při jisté míře zjednodušení lze tvrdit, že obě metodiky dají pro srovnatelné projekty (ranking) srovnatelné výsledky. Nelze tedy obvykle srovnávat elektrárnu s truhlářskou dílnou.

Vypovídací schopnost obou metod ovšem není stejná.

a) pro danou cenu kapitálu budou mít **2 projekty totožnou hodnotu NPV** (toto kritérium selže a bude nutno rozlišit projekty podle hodnoty kritéria IRR)



b) pro danou cenu kapitálu budou mít **2 projekty stejnou hodnotu IRR** (toto kritérium selže a bude nutno rozlišit projekty podle hodnoty kritéria NPV)



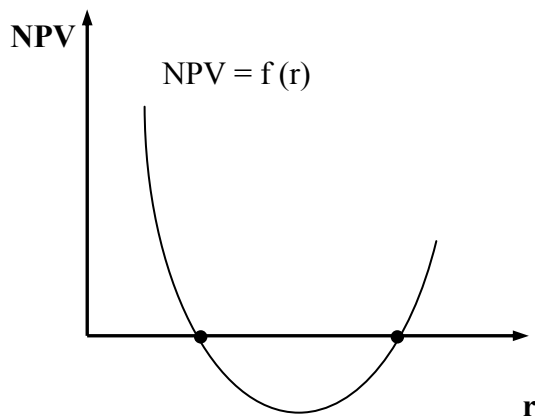
Z této analýzy vyplývá, že **kritérium NPV má vyšší vypovídací schopnost než IRR**, které pracuje vlastně pouze s jedinou hodnotou ceny kapitálu. Přesto existují teritoria, na nichž je kritérium IRR podnikatelskými kruhy favorizováno (USA).

Problém dvojitě nuly

Pokud výraz pro NPV položíme roven nule, představuje vlastně zkrácený zápis rovnice polynomu n-tého stupně. Při rozepsání získáme:

$$NPV = \frac{CF_0}{(1+r)^0} + \frac{CF_1}{(1+r)^1} + \frac{CF_2}{(1+r)^2} + \frac{CF_3}{(1+r)^3} + \dots + \frac{CF_n}{(1+r)^n}$$

Z něj je jasné, že hodnota r se v tomto polynomu může objevit až do n -tého stupně (mocniny) včetně. Z odhadovaného průběhu funkční závislosti $NPV = f(r)$ pak můžeme usoudit, že *teoreticky může být počet průsečíků této závislosti s osou r větší než jeden (dva)*



Prakticky je možno tuto situaci předpokládat pro projekty, v jejichž **meziročním CF** se dají předpokládat **velké výkyvy**. Na příklad vysoká záporná CF na začátku a na konci projektu.

Společné předpoklady

- Investice je ukončena v prvním roce

$$CF_0 = \Sigma \text{ investic}$$

$$NPV = \sum_{i=0}^M PV_i$$

$$CF_i = P_i - V_i = \text{příjmy} - \text{výdaje}$$

$$PV_i = \frac{CF_i}{(1+r)^i}$$

- Náklady a výnosy bereme jako jedinou roční hodnotu
- Cena kapitálu je známa
 - 1 zdroj: 100 % úvěr $\Rightarrow r = \text{úrok}$
 - 2 zdroje: 50 % / 50 % \Rightarrow vážený průměr: $50 \% * r_1 + 50 \% * r_2 = 15 \%$
- Náklady a výnosy (příjmy a výdaje) jsou známy
- Vliv inflace

$$NPV = \sum_{n=0(1)}^N \frac{CF(1 + \% \text{ inflace})}{(1+r_r)^n}$$

$$r_r = \frac{1+r(\text{nominální})}{1+\text{inflace}} - 1$$

r_r = reálná úroková míra

Tento ukazatel úzce souvisí s čistou současnou hodnotou. Jedná se stejně jako v případě ČSH o časově **diskontovanou metodu měření výhodnosti** investic, tj. metoda IRR zohledňuje časovou hodnotu peněz.

IRR můžeme definovat jako takovou úrokovou míru, při které se současná hodnota peněžních příjmů z investice rovná kapitálovým výdajům na investice (současné hodnotě těchto kapitálových výdajů, jestliže jsou vynakládány po delší období).

Je to výnosnost, kterou projekt poskytuje během své životnosti. IRR je **výhodná pro porovnání s požadovanou minimální výnosností nebo s náklady kapitálu**.

$$\text{Matematicky můžeme IRR vyjádřit: } \sum_{n=1}^N P_n \frac{1}{(1+i)^n} = K$$

P_n = peněžní příjem v jednotlivých letech životnosti

i = úrok (požadovaná výnosnost)

n = jednotlivá léta životnosti

N = doba životnosti

K = kapitálový výdaj

IRR není závislá na stanovení diskontní sazby, ale pouze na **odhadnutých hotovostních tocích**.

U ČSH jsme vycházeli z dané úrokové míry, ale v případě IRR hledáme **takovou úrokovou míru, která vyhovuje rovnosti diskontovaných peněžních příjmů a kapitálových výdajů**. Jestliže se kapitálové výdaje uskutečňují po delší dobu, je důležité diskontovat i výdaje v jednotlivých letech.

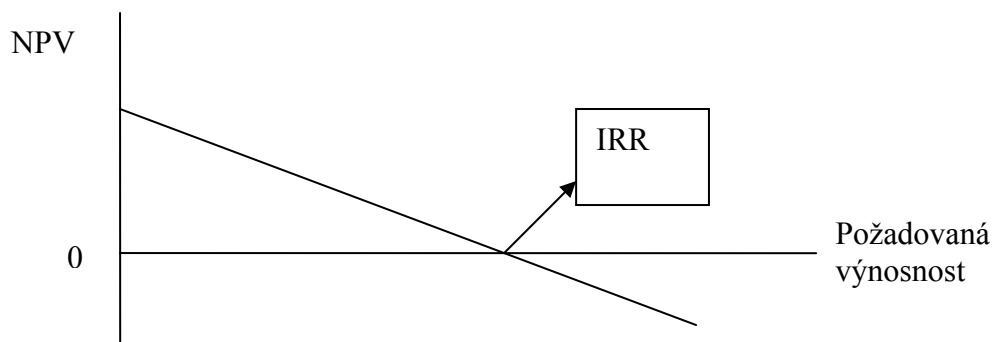
Z matematického vyjádření vyplývá, že IRR je vlastně ČSH s takovou úrokovou mírou, **při které je ČSH investice nulová, čili současná hodnota peněžních toků se rovná celkových investičním výdajům**.

$$\text{IRR} \Rightarrow \text{ČSH} = \sum_{n=1}^N P_n \frac{1}{(1+i)^n} - K = 0$$

IRR oproti ČSH nevyjadřuje absolutní výnos z investice, ale relativní výnos, který daná investice dosahuje (zhodnocení investovaných prostředků).

Graficky je IRR určeno průsečíkem křivky NPV s osou x.

Vztah ČSH a IRR



Ekonomický význam metody IRR

Jestliže má být projekt přijat, IRR musí být vyšší než náklady obětované příležitosti (alternativní náklady kapitálu, oportunitní cost) kapitálu.

Jestliže projekt přinese např. 10 % a my si vypůjčíme peníze na jeho financování za méně než 10 %, dosáhneme zisku. To znamená, že budeme schopni splatit jistinu a úroky z půjčky z výnosů projektu a stále nám ještě nějaké peníze zůstanou.

Jestliže by však banka požadovala vyšší než 10 % úrok, peněžní tok z projektu by nebyl dostatečný a utrpěli bychom ztrátu.

Jestliže by se úroková sazba rovnala IRR projektu, projekt by ani nevydělal, ani neprodělal. Při srovnávání dvou a více investičních variant je vybrána ta, jejíž IRR je nejvyšší, přičemž je třeba respektovat požadovanou kalkulační úrokovou míru.

Srovnání čisté současné hodnoty a vnitřního výnosového procenta

Metoda čisté současné hodnoty a metoda vnitřního výnosového procenta spolu úzce souvisí. Obě jsou „časově upravenými“ ukazateli ziskovosti, tzn. berou v potaz rozhodující prvek – časové hledisko. **Vhodnost použití některé ze dvou uvedených metod je závislá na situaci a povaze projektů, které jsou hodnoceny.**

1.1.13.

1.1.14. Nezávislé projekty

Pokud uvažujeme standardní projekty (tj. ty, které mají jen jednu změnu znaménka, např. - + + ...), které jsou vzájemně ekonomicky nezávislé (tzn. že výběr určitého projektu nevylučuje výběr jiného), nevzniká žádný problém. V tomto případě vede jak pravidlo ČSH, tak pravidlo IRR ke stejným rozhodnutím (přijetí nebo odmítnutí). Pokud je ČSH projektu kladná, je splněna i podmínka, že hodnota IRR je vyšší než požadovaná výnosnost v podobě diskontní sazby. Toto tvrzení lze dokázat jak graficky, tak i matematicky.

Při kladné hodnotě ČSH musí platit: $\sum_{n=1}^N \frac{P_n}{(1+i)^n} - K = 0$ nebo $\sum_{n=1}^N \frac{P_n}{(1+i)^n} > K$

Ze vztahu pro výpočet IRR plyne, že $\sum_{n=1}^N \frac{P_n}{(1+i)^n} > \sum_{n=1}^N \frac{P_n}{(1+IRR)^n}$

Aby daná nerovnost platila, musí být hodnota IRR vyšší než i (diskontní sazba). Obě metody tak vedou ke stejným závěrům – přijmout projekt. Podnik může realizovat všechny projekty s kladnou ČSH nebo s IRR vyšší než diskontní sazba. Většina podniků ovšem naráží na bariéru v podobě **omezenosti kapitálových zdrojů**. V takovém případě literatura nabízí různé možnosti řešení dané situace pomocí následujících metod:

- metoda ČSH, která zobrazuje absolutní výnos z investice. Podnik by měl realizovat všechny projekty s kladnou ČSH, omezení investičních zdrojů ale neumožňuje realizaci všech. Realizace projektů s nejvyšší hodnotou ČSH ale nemusí vést k takové kombinaci projektů, které dosahují nejvyšší celkové čisté současné hodnoty. Tento problém je řešen *postupným zvyšováním diskontní sazby*, čímž se snižuje ČSH jednotlivých projektů a postupně některé z nich vypadávají z okruhu vhodných projektů s kladnou ČSH. Zvyšování diskontní sazby trvá tak dlouho, dokud se investiční výdaje zbývajících projektů nedostanou pod hranici omezenosti kapitálu.
- metoda IRR, podnik by měl realizovat projekty s *nejvyšší hodnotou IRR*, které lze s danou úrovní investičních prostředků realizovat. I tento postup má svá slabá místa. Projekt s nejvyšším IRR *může být velmi rizikový* a jeho výnosnost přesahující diskontní sazbu zohledňující dané riziko může být nižší než u druhého projektu v pořadí.

1.1.15. Závislé projekty (vzájemně se vylučující projekty)

V moderním podniku se často vyskytují vzájemně se vylučující alternativy. Existuje řada projektů, jejichž přijetí vylučuje přijetí jiné návrhu.

Podnik se při hodnocení vzájemně se vylučujících projektů musí rozhodnout pro realizaci jednoho z nich. Většinou se jedná o projekty využívající stejné zdroje, zajišťující stejný výstup nebo existuje nemožnost realizace obou projektů zároveň.

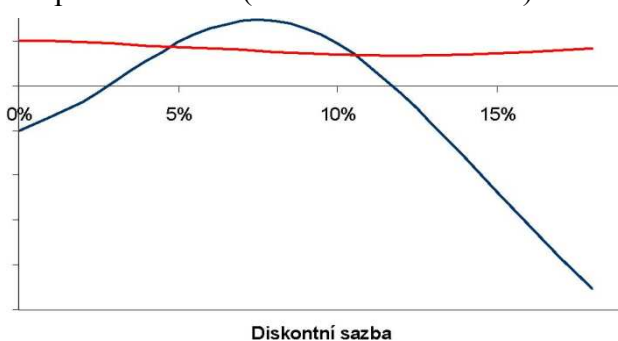
Pokud jeden z projektů má kladnou hodnotu ČSH a IRR vyšší než diskontní sazbu a druhý projekt má zápornou nebo kladnou, ale nižší hodnotu ČSH a nižší IRR než první projekt, hovoří obě metody jednoznačně pro realizaci prvního projektu. Opačná situace však nastane, pokud metoda ČSH hovoří pro jeden projekt a metoda IRR zase upřednostňuje ten druhý. Pak rozhodnutí není tak jednoznačné. Tento konflikt většinou vzniká při výrazném rozdílu velikostí investičních výdajů nebo pokud se velikost peněžních toků v průběhu investice výrazně mění. *Doba životnosti* obou investic by měla být stejná, pokud tomu tak není, je nejprve nutné investiční projekty převést na společnou životnost. Protože IRR vyjadřuje relativní výnosnost, ale ČSH je vyjádřena absolutně a zobrazuje příspěvek k růstu tržní hodnoty firmy, pak v případě vzájemně se vylučujících projektů je jednodušší hodnotit právě metodou ČSH.

1.1.16.

1.1.17. Projekty s nestandardním peněžním tokem

Tyto projekty se vyznačují tím, že v průběhu investice dochází nejméně dvakrát ke změně ve znaménku peněžního toku. Takový peněžní tok, kdy dochází k více než jedné změně ze záporného na kladný tok.. Tato situace může nastat např. tehdy, jestliže dojde v určitém roce životnosti projektu k jeho obnově či rozšíření a je potřeba znovu investovat. Použití ČSH u tohoto typu projektů s sebou nepřináší žádné omezení, konstrukce ukazatele ČSH vede pro každou hodnotu diskontní sazby vždy k jedinému výsledku. Křivka ČSH ovšem nemusí protínat osu x (nulová hodnota ČSH) vůbec nebo může protínat osu x více než

jedenkrát
několik
Všechny
ČSH = 0
procenta
výsledku.
metoda
je pro



tokem
musí počítat ČSH.
ČSH

a daný investiční projekt pak má vnitřních výnosových procent. tyto IRR splňují podmínku, že a metoda vnitřního výnosového nevede k jednoznačnému Z uvedeného vyplývá, že vnitřního výnosového procenta hodnocení projektů s nekonvenčním peněžním nepoužitelná. V této situaci se

1.1.18.

1.1.19.

1.1.20.

1.1.21. Projekty s nestejnou dobou životnosti

Při hodnocení projektů je nutné přihlížet nejen k hodnotě ČSH nebo IRR, ale také k době životnosti dané investice, která vyjadřuje, *jak dlouho budou investiční prostředky vázány v investičním projektu*. Dá se předpokládat, že podnik ze dvou projektů se stejnou čistou současnou hodnotou a různou životností dá *přednost tomu kratšímu*, neboť investované prostředky se mu dříve vrátí a bude je moci dále investovat. U těchto typů investic opět dochází k rozporu mezi ČSH a IRR, kdy jeden projekt má vyšší hodnotu ČSH a druhý IRR. Opět zde neexistuje jednoznačná odpověď, který ukazatel lépe ukazuje efektivitu investic. Aby bylo možné dva investiční projekty správně hodnotit, je nutné porovnávat je na základě shodného časového horizontu a to:

- převedení na nejmenší společný násobek životností investic
- výpočet výkonnosti projektu za jedno časové období – jednotné anuitní řady

Oba postupy pracují na předpokladu, že *investiční projekty lze opakovat za nezměněných podmínek tak dlouho, než se vyrovnají jejich životnosti*. Tento předpoklad nepočítá s možností, že po skončení kratší investice se může podniku naskytnout výnosnější příležitost, která dnes není známa nebo ji podnik nemůže realizovat. Na druhou stranu může nastat situace, že po skončení kratší investice se nenaskytnou žádné podobně výnosné příležitosti. Z těchto důvodů nejsou tyto postupy zcela přesné a nemusí odpovídat podnikové realitě.

1.1.22.

1.1.23. Projekty s proměnlivou diskontní sazbou

Ve všech předešlých případech byla cena kapitálu a z ní odvozená diskontní sazba považována za stálou, neměnnou po celou dobu trvání investice. U dlouhodobých investic lze v realitě těžko předpokládat, že cena kapitálu zůstane neměnná.

Cenu cizího kapitálu lze zajistit vydáním obligací s pevným kupónem nebo přijetím úvěru s fixní úrokovou sazbou. *Cenu vlastního kapitálu* v podstatě zafixovat nelze, při růstu úrokových sazeb v ekonomice budou vlastníci požadovat vyšší výnos svých prostředků vložených do podniku. Průběh ceny kapitálu je však možné odhadovat a určit tak diskontní sazbu pro jednotlivá období trvání investice.

Výpočet čisté současné hodnoty má pak tuto podobu:

$$\text{ČSH} = \frac{P_1}{(1+i_1)} + \frac{P_2}{(1+i_1)(1+i_2)} + \dots + \frac{P_n}{(1+i_1)(1+i_2)\dots(1+i_n)} - K$$

Výpočet ČSH je poměrně náročnější oproti výpočtu při neměnné diskontní sazbě, výsledná

hodnota je ovšem naprosto správná a použitelná při hodnocení investic.

Jiná situace nastává u metody IRR. Výpočet hodnoty IRR zůstává stejný jako při konstantní diskontní sazbě, problémem je určení požadované výnosnosti potřebné pro srovnání s hodnotou IRR. Určení jediné dlouhodobé diskontní sazby, která by odpovídala sledu nestejných krátkodobých sazeb lze určit pouze pomocí složitějšího výpočtu a tato sazba bude platná pouze pro danou investici.

Výhody a nevýhody metod ČSH a IRR

Obě metody patří mezi **dynamické metody**, respektují tedy faktor času, což je velmi důležité při hodnocení dlouhodobých investic, v prostředí vysokých úrokových sazeb a vysoké inflace. Obě metody také hodnotí investice na základě peněžních toků realizovaných v jejím průběhu.

Hodnocení na základě peněžních toků je v dnešní praxi považováno za neobjektivnější, neboť nejlépe vystihuje celkový přínos investice pro podnik.

Dalším kladem je již zmíněné hodnocení na základě peněžních toků dosažených za celou dobu trvání investice, které je ale zároveň slabým místem obou metod, protože **pracují pouze s odhady** (jakkoli přesnými) budoucích příjmů a výdajů, od kterých se ty skutečné mohou v budoucnu významně odchýlit. Toto není slabé místo pouze těchto metod, ale celého procesu investičního plánování.

1.1.24.

1.1.25. Metoda ČSH

Metoda ukazuje celkový přínos daného investičního projektu k tržní hodnotě podniku. *Slabým místem* metody ČSH je správné určení diskontní sazby, která může velmi významně ovlivnit konečné hodnocení investice metodou ČSH.

Za nevýhodu lze považovat fakt, že hodnota ČSH vyjadřuje efektivnost investice v absolutním měřítku bez vztahu k investičním výdajům. Při posuzování investic pouze na základě ČSH by mohlo dojít k paradoxní situaci, kdy bude upřednostněna investice s dvojnásobnou hodnotou ČSH, ale zároveň se stonásobně vyššími investičními náklady, což by určitě vzhledem k riziku spojenému s investováním nebylo správné. Tento nedostatek je eliminován ukazatelem index ziskovosti, který právě vztahuje současnou hodnotu peněžních toků k investičním výdajům.

Metoda ČSH je nejuniverzálnější metoda hodnocení investic, která je vhodná i při posuzování nestandardních investic a situací.

1.1.26.

1.1.27. Metoda IRR

Metoda IRR už tak univerzálním nástrojem není, existuje řada situací, kdy ji nelze použít. Nepoužitelnost metody IRR se ukázala u hodnocení investic s nekonvenčními peněžními toky a velmi obtížné je i použití v případě proměnlivé diskontní sazby.

Metoda IRR upřednostňuje relativní míru výnosu bez ohledu na velikost investičních nákladů, při hodnocení investic tak může dojít k opačné paradoxní situaci než u ČSH, že bude upřednostněna investice s dvojnásobným vnitřním výnosovým procentem, ale se stokrát nižšími investičními náklady. Toto řešení by opět pro podnik nebylo optimální.

Nevýhodou této metody je, že sama o sobě nemůže rozhodnout o přijetí či zamítnutí projektu, je nutná nějaká srovnávací hodnota, kterou v tomto případě tvoří diskontní sazba používaná v ČSH (neposkytuje kritérium výhodnosti investice, protože vždy musí být dána investorem požadovaná kalkulační úroková míra jako srovnávací měřítko).

Dalším problémem jejich praktické aplikace je reálnost vstupních údajů.

Investiční riziko (měření a ochrana)

Měření investičního rizika

Definovat přesnou hodnotu investičního rizika je téměř nemožné. Problém je zřejmě v povaze objektu – reálné ekonomické procesy jsou stále ještě mnohem méně známy než procesy a systém technické.

Jedna z možností **postupu, jak riziko investice hodnotit** (měřit) je tato:

- určení kritických faktorů projektu – výběr *rozhodujících faktorů, které determinují celý investiční projekt*. Změny těchto faktorů *způsobují velké změny v efektivnosti* investičního projektu. Obvykle jsou to ceny realizace, výkon zařízení, časové využití zařízení ap. Vybírají se pomocí *analýzy citlivosti*. Čím je větší citlivost projektu na příslušný faktor, tím větší riziko zde vzniká a tím větší pozornost musí být tomuto faktoru věnována.

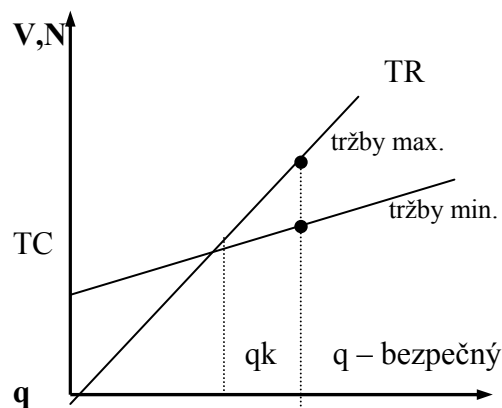
- určení BEP – vymezení *kritické výše nějaké veličiny* (objem produkce, ceny), od níž se projekt stává nevýhodný, tzv. Při níž ČSH projektu začne nabývat záporných hodnoty. Bod zvratu se stanoví tak, že se kvantifikuje ČSH pro různé úrovně vybrané veličiny – bode zvratu je pak taková úroveň vybrané veličiny, při níž $\dot{C}SH = 0$.
- kvantifikace rizika (odhady a statistické metody) - rozptyl, směrodatná odchylka – stanovení *pravděpodobnosti rizikových situací*
- realizace snížení rizika (diverzifikace, dělení, přesun)
- pro riskantní investici \Rightarrow zvýšená diskontní sazba
- investice do rizikových skupin
- jistot. koeficienty = jistý příjem/nejistý příjem

Hodně významné je **riziko inflační**, které se nejčastěji může projevit v následujících formách:

- zvýšení úrokové míry \Rightarrow snížení efektivity kapitálových výdajů
- mění se peněžní příjmy
- zvýšení kapitálových výdajů u dlouhodobých investic
- některé peněžní příjmy stejné, diskontní faktor klesá \Rightarrow čistá současná hodnota klesá

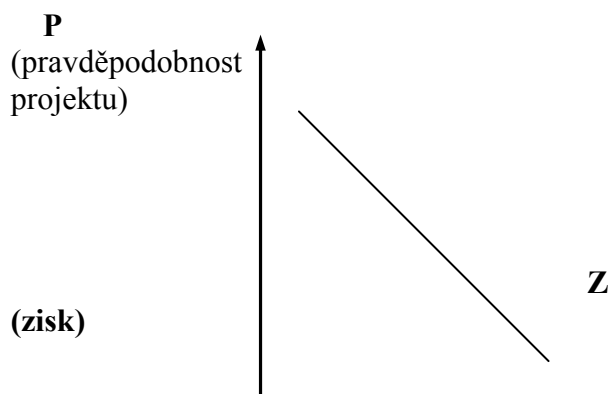
Ochrana proti investičnímu riziku

a) profit margin



b) **vážený průměr zisku a pravděpodobnost jeho dosažení** (pro různé projekty) – měl by být co největší

$$\bar{z} = \sum_i z_i * p_i$$





- c) **investiční klima** (mezinárodní a sporné)
- varují před neúspěchem projektu dopředu
 - je definováno ratingem, který je takto brán jako ukazatel rizikivosti dané investice na daném teritoriu obecně
 - problémem je sám proces stanovení ratingu – respektive některé prvky jeho metodiky (rating podniku nemůže být vyšší než rating země jeho sídla)
- d) **Altmanův model** (a jiné přístupy)
- prediktivní modely – jsou schopny předpovědět budoucí vývoj podniku a za jistých okolností tedy i konkrétního projektu

1.1.28. Kvantifikace rizika, metody a techniky analýzy rizika projektu

Podnikatelské riziko – možnost, že dosažené výsledky podnikání se budou příznivě či nepříznivě odchylovat od předpokládaných výsledků v důsledku proměnlivosti HV z důvodu proměnlivosti tržeb a nákladů, diversifikace výroby, postavení firmy na trhu, výběrem technologie.

Nejistota – neurčitost, náhodnost podmínek či výsledek nějakých jevů

Riziko – druh nejistoty, kdy je možné kvantifikovat pravděpodobnost vzniku odchylných alternativ

Příčiny vzniku – objektivní, subjektivní, provozní, investiční, inovační

Rizika systematická – vznikají v důsledku změn v celkovém ekonom. prostředí

Rizika nesystematická – specifická pro jednotlivé obory firmy, projekty

Ochrana proti rizikům:

- vymezení rizikových hranic
- diverzifikace rizika
- přenesení rizika na jiné subjekty
- tvorba rezerv všeho druhu

Vztah mezi výnosností a rizikem – čím větší riziko, tím větší výnosnost investor požaduje
požadovaná výnosnost = bezriziková výnosnost + riziková prémie

Měření rizika – pomocí pravděpodobnosti

- objektivní – pravděpodobnost odvozena z *minulých údajů*
- subjektivní – založeno na odborných *odhadech specialistů v daném oboru*
 - o průměrná očekávaná hodnota všech možných variant
 - o směrodatná odchylka
 - o další postupy: variační koef., β - koeficienty, jistotní koef.

Metody analýzy rizika

- snaží se riziko minimalizovat nebo odstranit před zahájením projektu

- 1) analýza citlivosti prognózovaného CF na vybrané faktory – stanovím pesimistické a optimistické faktory, vytipuji faktory, které mohou oček. skutečnost ovlivnit
- 2) Herzův model
- 3) strom významnosti (příjmy dalšího roku jsou závislé na příjmech předešlého roku) - omezeno jen na určité projekty

Analýza a hodnocení rizikovosti investičních projektů probíhá v několika etapách:

- **identifikace kritických faktorů** investičního projektu, která má určit rozhodující faktory, působící na efektivnost projektu (např. realizační ceny či ceny vstupů aj.). K tomu se často používá analýza citlivosti projektu.
- **Stanovení bodu zvratu investičního projektu**, který má určit, od jakého kritického objemu produkce se projekt stává výnosný. K určení bodu zvratu slouží známá technika zlomové analýzy.
- **Kvantifikace rizika pomocí odhadů** či různých statistických metod. Vychází se z určení pravděpodobnosti různých variant a stanoví se rozptyl či směrodatná odchylka peněžních příjmů z investice, event. jiné veličiny, vyjadřující míru rizika (variační koeficienty)
- **Stanovení a realizace různých způsobů snížení rizika** pro současnost i pro budoucnost (diversifikace rizika, dělení rizika na několik subjektů, přesun rizika aj.)

Po analýze a kvantifikaci rizika investičního projektu **je třeba riziko projektu promítnout do hodnocení jeho efektivnosti**.

Nejdůležitější přístupy promítání rizika do finančních kritérií investičních variant:

a) **úprava diskontní sazby s ohledem na riziko:**

- spočívá v tom, že pro riskantnější varianty investic se volí vyšší i, která více snižuje očekávané peněžní příjmy z investice a tím i efektivnost investiční varianty

b) **Stanovení rizikových tříd investic s různou výši diskontní sazby**

- investice jsou podle zkušeností rozděleny do několika skupin (např. investice do obnovy majetku x investice do výzkumu), pro něž jsou zvoleny určité diskontní sazby

c) **Metoda koeficientu jistoty**

- peněžní příjmy nejisté se převedou – pomocí těchto koeficientů – na peněžní příjmy jisté.
- koeficient vyjadřuje poměr mezi jistým příjmem a nejistým příjmem v určitém čase.

d) **ostatní způsoby promítání rizika**

- technika rozhodovacích stromů
- simulační analýza
- analýza citlivosti

Inflace a riziko v investičním rozhodování

Inflační vývoj cen se projeví v propočtech efektivnosti investic tím, že:

- a) **stoupá úroková míra** (požadovaná výnosnost), čímž se snižuje předpokládaná efektivnost kapitálových výdajů.
- b) **Mění se peněžní příjmy z investice** (rostou ceny vstupů, mzdy a personální výdaje, ale i ceny výstupu). Většinou se zjednodušeně předpokládá, že růst cen výstupu i vstupů

je stejný (tzv. neutrální inflace) a že tedy peněžní příjmy rostou stejně jako míra inflace.

- c) **Může růst i kapitálový výdaj** u těch investic, které se **pořizují delší dobu** (stavební investice, složité technologie). Při jednorázové koupi investičního majetku je už v ceně zahrnuta stávající inflace.

Jestliže v důsledku inflace předpokládáme, že peněžní **příjmy z investice rostou stejně rychle jako je inflace** (kapitálový výdaj zůstává stejný), **ČSH** investičního projektu se **nemění**. Je tomu tak proto, že tak jak rychle roste peněžní příjem, stejně rychle klesá diskontní faktor (roste úroková míra) v důsledku inflace.

Jestliže při **inflaci některé peněžní příjmy** (obvykle např. odpisy) **zůstávají stejné a diskontní faktor klesá** stejně jako inflace (kapitálový výdaj zůstává stejný), pak dochází k tomu, že **ČSH klesá**.

Jestliže **peněžní příjmy** z investice i **kapitálové výdaje rostou stejně rychle jako inflace a diskontní faktor klesá** stejně jako inflace, pak **ČSH investice taky klesá**.

9. Kalkulace nákladů-základní kalkulační metody a techniky

Zdroj: SYNEK, M.: *Manažerská ekonomika*. 2. vydání Praha: Grada Publishing, 2001. str. 94 a dále

Pozn.: V textu učebnice je ke každé kalkulační metodě příklad, někdy je vhodný pro pochopení textu. Doporučuji při studiu nahlédnout.

1.1.29. Základní pojmy

Kalkulace nákladů je písemný přehled jednotlivých složek nákladů a jejich úhrn na kalkulační jednici.

Kalkulační jednice je určitý výkon (výrobek, polotovary, práce nebo služba) vymezený měřicí jednotkou, např. množství (ks), hmotnosti (kg), délky (m), času (h),... Mohou to být výkony odbytové, prodávané mimo podnik, nebo vnitro podnikové, předávané uvnitř podniku.

Jednotlivé složky nákladů se vyčísľují v kalkulačních položkách. Doporučené kalk. Položky jsou tyto:

1.1.30. Všeobecný kalkulační vzorec

1. Přímý materiál (suroviny, zákl. materiál, polotovary, pohonné hmoty, pomocný a ost. Materiál, výrobní obaly)
2. Přímé mzdy (základní mzdy, příplatky a doplatky, prémie)
3. Ostatní přímé náklady (technol. Palivo, energie, odpisy, opravy a udržování, soc. zabezpečení,...)
4. Provozní (výrobní) režie

Vlastní náklady výroby (=1 až 4)

5. Správní režie

Vlastní náklady výkonu (=1 až 5)

6. Odbytové náklady

Úplné vlastní náklady výkonu (=1 až 6)

7. Zisk (ztráta)
-

Cena výkonu

Uvedený vzorec je kalkulací ceny, tj. **cenovou kalkulací**, kdy cena vzniká podle principu náklady+zisk=cena. Jde o tzv. nákladovou cenu.

Kalkulace nákladů je interní informací podniku, slouží jako nástroj vnitropodnikového řízení. Pro tyto potřeby je uvedený vzorec málo podrobný. Cenová kalkulace je navíc statická – platí pro předpokládaný objem a strukturu výroby. Pro manažerské chování se proto používají další kalkulace – dynamická kalkulace (přihlíží k výši prováděných výkonů), kalkulace variabilních nákladů aj.

V kalkulačním vzorci jsou dvě základní skupiny nákladů:

- a) **přímé náklady** se přímo přiřazují jednotlivým druhům výrobků bez jejich předchozího soustředování podle místa vzniku.
 - *přímý materiál*: zpravidla se stává trvalou součástí výrobku nebo přispívá k vytvoření jeho potřebných vlastností

- *přímé mzdy*: v současných výroбах obtížné odlišit přímé a režijní mzdové náklady, podíl přímých mezd klesá a často i mizí
 - *ostatní přímé náklady*
- b) **režijní náklady** jsou náklady společně vynakládané na celé kalkulované množství výrobků, více druhů výrobků nebo zajištění chodu celého podniku, které není možné stanovit na kalkulační jednici přímo, nebo jejich přímé určení by bylo neekonomické. Na jednotlivé výrobky se režijní náklady zúčtují nepřímo prostřednictvím přírážek podle určitých klíčů
 - c) **výrobní (provozní režie)** zahrnuje nákladové položky související s řízením a obsluhou výroby, které nelze stanovit přímo na kalkulační jednici. Patří sem především režijní mzdy (ve strojové výrobě až 80 % mezd), opotřebení nástrojů, odpisy hmotného investičního majetku, spotřeba energie, náklady na opravy, náklady na technický rozvoj, režijní materiál.
 - d) do položky **správní režie** patří nákladové položky související s řízením podniku, závodu nebo obdobného organizačního útvaru jako celku; příkladem jsou odpisy správních budov, platy řídicích pracovníků, poštovné a telefonní poplatky, pojištění aj.
 - e) do **odbytových nákladů** patří náklady spojené s odbytovou činností, jako jsou náklady na skladování, propagaci, prodej a expedici výrobku.

Pro praktické řízení režijních nákladů je nutné je členit do podrobnějších položek; hloubka členění závisí na typu výroby, použité technologii, organizaci vnitropodnikových útvarů. Lze je členit z hlediska druhového (to převládá), účelového nebo kombinovat obě členění. Lze je členit i na náklady střediskem ovlivnitelné a neovlivnitelné, nebo náklady fixní a variabilní. Základním nástrojem řízení režijních nákladů jsou rozpočty, základem pro rozpočtování jsou normy a limity nákladů. Základními útvary, za které se rozpočty sestavují a kontrolují jejich plnění, jsou hospodářská popř. nákladová střediska.

1.1.31. Způsob stanovení vlastních nákladů na kalkulační jednici

Přímé náklady se v operativních a plánovaných kalkulacích stanoví přímo na kalkulační jednici *podle norem* spotřeby materiálu a práce; ve výsledných kalkulacích *ve výši skutečné spotřeby* podle údajů účetnictví, operativní evidence apod.

U výsledných kalkulací se nejprve zjišťují náklady a jejich složky na skutečný objem výroby (pokud nejde o výrobu 1 kusu); zjištěné náklady a jejich složky se pak dělí počtem jednotek. Režijní náklady se v operativní nebo plánové kalkulaci stanoví na kalkulační jednici *zúčtovací (režijní) přírážkou*, což je v procentech vyjádřený poměr režijních nákladů ke zvolené peněžní rozvrhové základně, nebo zúčtovací (režijní) sazbou, což je podíl režijních nákladů připadající na jednotku naturální rozvrhové základny. Ve výsledné kalkulaci se rozvrhuje skutečná výše režijních nákladů.

Základnou pro rozvrhování režijních nákladů bývají veličiny peněžní (např. přímé mzdy, přímý materiál, celkové přímé náklady, zpracovací náklady) nebo naturální (např. počet kusů výrobku, normohodiny nebo strojové hodiny, hmotnost výrobku, spotřeba elektrické energie v kWh aj.). Ve střediscích nevýrobních můžeme použít počet vyřízených zakázek (středisko prodeje), množství zpracovaných dat (výpočetní středisko), počet vyexpedovaných výrobků (středisko expedice apod.).

1.1.32. Metody kalkulace

Metodou kalkulace rozumíme způsob *stanovení jednotlivých složek nákladů na kalkulační jednici*. Metody kalkulace závisí na předmětu kalkulace, tj. na tom, co se kalkuluje (jednoduchý, složitý výrobek), na způsobu přičítání nákladů k výkonům (jak se přiřazují náklady na kalkulační jednici), na požadavcích kladených na strukturu a podrobnost členění nákladů.

Tradičně se kalkulační metody člení takto:

1. kalkulace dělením
 - prostá kalkulace dělením
 - stupňovitá (stupňová) kalkulace dělením
 - kalkulace dělením poměrovými čísly
2. kalkulace přírážkové
3. kalkulace ve sdružené výrobě
 - zůstatková (odečítací) metoda, rozčítací metoda, metoda kvantitativní výtěže
4. kalkulace rozdílové (metoda standardních nákladů, metoda normová)

V současné době mohou podniky sestavovat i tzv. kalkulace neúplných nákladů.

1.1.33. 1.1 Prostá kalkulace dělením

Náklady na kalkulační jednici n se zjišťují podle položek kalkulačního vzorce dělením úhrnných nákladů N za období počtem kalkulačních jednic q vyrobených v období:

$$n = \frac{N}{q}$$

Používá se nejčastěji v hromadné výrobě (těžba uhlí a rud, výroba piva, limonád apod.), ve strojírenství jen při omezeném výrobním sortimentu (výroba turbín motorů)

1.1.34. 1.2 Stupňovitá kalkulace dělením

Nejjednodušší případ použití stupňovité kalkulace je při oddělení výrobních, správních nebo odbytových nákladů, když se liší počet vyrobených a prodaných výrobků. Tím se zabezpečí, aby výrobky, které v daném období nebyly prodány, nebyly zatěžovány odbytovými, resp. správními náklady.

Hlavní uplatnění má tato metoda ve stupňové (fázové) výrobě, kdy výrobek prochází několika výrobními stupni (fázemi). Pak sestavujeme kalkulaci pro jednotlivé výrobní stupně. To předpokládá měření objemu produkce a zjišťování nákladů zvlášť pro každý výrobní stupeň, který je nákladovým střediskem. V každém výrobním stupni se mohou kalkulovat buď náklady, které v něm vznikají (tj. zpracovací náklady), nebo veškeré náklady, tj. náklady včetně společných nákladů, především materiálu, který je postupně zpracováván. V prvním případě náklady finálního výrobku zjistíme jako součet ceny materiálu spotřebovaného v prvním výrobním stupni, zpracovacích nákladů jednotlivých výrobních stupňů a společných nákladů. Výsledek je přesnější, než když náklady finálního výrobku vypočítáváme jako podíl součtu nákladů jednotlivých výrobních stupňů a množství výrobku dohotovených v posledním výrobním stupni, neboť přihlížíme k množství výrobků dohotovených skutečně v jednotlivých

výrobních stupních. Metoda se uplatňuje hlavně v chemické výrobě (nazývá se zde **rozvrhová metoda**). Protože podíl společných nákladů na kalkulační jednici se většinou nemůže stanovit prostým dělením, jsou tyto kalkulace označovány za kombinaci kalkulace dělením s přírážkovou kalkulací.

V druhém případě se kalkulují celkové náklady každého výrobního stupně, které pak přecházejí jako materiálové náklady (obvykle v položce polotovary vlastní výroby) do dalšího výrobního stupně. Metodu nazýváme **postupná kalkulace**. Nevýhodou je, že v kalkulaci finálního výrobku jsou veškeré náklady předcházejících výrobních stupňů kumulovány v jedné položce (polotovary vlastní výroby), takže struktura nákladu je značně zkreslena. Tento nedostatek odstraňuje **průběžná kalkulace**, která zachovává členění nákladů podle původních kalkulačních položek. Ruční přepočítání postupné kalkulace na kalkulaci průběžnou je poměrně pracný. S výhodou lze použít počítače a metody strukturní analýzy.

1.1.35. 1.3 Kalkulace dělením s poměrovými (ekvivalenčními) čísly

Této kalkulaci se používá při výrobě výrobků lišících se pouze velikostí, tvarem, hmotností, pracností nebo jakostí (např. hutnické, cihlářské, dřevařské výrobky), u nichž by zjišťování výrobních nákladů bylo obtížné. Poměrová čísla zvolíme podle poměru spotřeby času na výrobu, hmotnosti, přímých mezd, velkoobchodní ceny výrobku, popř. podle více ukazatelů. Objem výroby v poměrových jednotkách vypočteme pronásobením poměrových čísel a příslušného objemu výroby a jejich sečtením. Celkové náklady dělíme součtem poměrových jednotek, čímž dostaneme náklady na 1 jednotku základního výrobku. Náklady ostatních výrobků zjistíme vynásobením nákladů základního výrobku poměrovými čísly.

1.1.36. 2.1 Kalkulace přírážková

Tato kalkulace se používá pro kalkulování režijních nákladů při výrobě různorodých výrobků, a to většinou v sériové a hromadné výrobě. Náklady se rozdělí do dvou skupin, a to náklady na přímé a režijní. Přímé náklady vypočítáváme přímo na kalkulační jednici, režijní náklady se zjišťují pomocí zvolené základny a zúčtovací přírážky (sazby) jako přírůžka k přímým nákladům. Přírůžka je *stanovena buď procentem*, které zjistíme jako podíl režijních nákladů na nákladový druh zvolený za rozvrhovou základnu, **nebo sazbou**, kterou vypočteme jako podíl režijních nákladů na jednotku naturální rozvrhové základny. Snahou by mělo být vykazovat co nejvíce nákladů ve formě přímých nákladů.

Při tradiční přírážkové kalkulaci se používá stejná zúčtovací přírůžka (sazba) i pro změněné objemy výkonů; tím dochází k chybnému rozvrhu režijních nákladů: při větším objemu výkonů se rozvrhuje větší část režie, a tím se na jednotku produkce přenášejí větší režijní náklady, než jsou ve skutečnosti; při menším objemu výkonů se část režie neuhradí. Je to statická kalkulace. Pro přesnější rozvrh režii je třeba pro změněné objemy výkonů vypočítávat nové zúčtovací přírůžky, tj. kalkulaci dynamizovat. To je tzv. dynamická kalkulace, která je značným zpřesněním dosavadních kalkulací.

Druhým problémem kalkulování režijních nákladů je jejich přiřazení (alokace) jednotlivým druhům výrobku. Přiřazení podle přímých mezd nemusí být správné (viz dále). Řeší se to buď zpřesňováním kalkulací zaváděním více rozvrhových základen a přírůžek (hovoříme o tzv. diferencované přírážkové kalkulaci), nebo kalkulováním neúplných nákladů (viz dále).

1.1.37. 3.1 Kalkulace ve sdružené výrobě

Ve sdružené (někdy též tzv. vázané) výrobě vzniká v jednom technologickém postupu několik druhů výrobků (např. při výrobě plynu z uhlí vzniká kromě plynu i koks, dehet, čpavek a benzol); vzniklé „sdružené“ náklady proto musíme rozdělit na jednotlivé výrobky. K tomu se používá **zůstatkové metody** kalkulace nebo **rozčítací metody** kalkulace; lze jich použít i při stanovení normovaných nákladů (viz dále).

1.1.38. a) Zůstatková (odečítací) metoda kalkulace

Této metody použijeme, můžeme-li jeden z výrobků považovat za hlavní a ostatní výrobky za vedlejší (např. v cukrovaru je hlavním výrobkem cukr, vedlejšími výrobky jsou melasa a řízky). Metoda spočívá v tom, že od celkových nákladů za zúčtovací období se odečtou vedlejší výrobky oceněné prodejními cenami (popř. cenami podle plánových kalkulací apod.) a zůstatek se považuje za náklady hlavního výrobku. Náklady na kalkulační jednici hlavního výrobku zjistíme dělením těchto zbývajících nákladů počtem kalkulačních jednic hlavního výrobku. Výhodou této metody je její jednoduchost, nevýhodou to, že nelze kontrolovat náklady vedlejších výrobků.

1.1.39. b) Rozčítací metoda a metoda kvantitativní výtěže

Této metody použijeme, nemůžeme-li sdružené výrobky rozdělit na hlavní a vedlejší (např. ve mlýnech různé druhy mouky). Celkové náklady se rozčítají (rozvrhují) na jednotlivé výrobky podle poměrových čísel vypočtených z množství získaných výrobků, nebo podle množství suroviny vstupující do jednotlivých výrobků, nebo podle poměru technických vlastností či cen jednotlivých výrobků.

1.1.40. 4.1 Rozdílové metody

Dosud uvedené metody kalkulace zjišťovaly skutečné náklady úhrnou částkou za jednotlivé kalkulační položky; nazýváme je proto úhrnné kalkulační (správněji hovoříme o metodách evidence a kalkulační nákladů). Tyto metody umožňují kontrolovat přiměřenost vynaložených nákladů až po sestavení výsledné kalkulační. Pro běžnou, operativní kontrolu se používají rozdílové metody, které stanoví výši nákladů předem jako úkol (normu, standard) a zjišťují rozdíly skutečných nákladů s tímto úkolem (normou). Představitelem rozdílových metod je **metoda standardních (normálových) nákladů** (normová metoda). Metoda eviduje náklady ve dvou složkách - náklady předem určené (standardní, normované) a rozdíly mezi předem určenými a skutečnými náklady (odchylky od standardních, normovaných nákladů). Odchylky se analyzují podle příčin vzniku a odpovědnosti, nebo i z hlediska využití výrobních činitelů. Rozdílové metody se používají převážně pro řízení přímých (jednicových) nákladů, a to v opakované (např. hromadné a sériové) výrobě s montážní technologií; méně v řízení režijních nákladů vůbec a jednicových nákladů v ostatních (např. chemických) výrobcích.

V posledních letech se u nás začala používat kalkulační **neúplných (přímých, variabilních) nákladů** (angl. metoda Direct Costing)

1.1.41. 4.1.1 Normová metoda

Spočívá v tom, že se předem stanoví normy přímých nákladů a zjišťují se odchylky skutečných nákladů od těchto norem a změny norem. Používá se operativních norem platných k určitému datu; nazývají se základní (výchozí) normy (plánové normy, platné po celý rok

resp. čtvrtletí, stejně jako běžné operativní normy, které se mění s každou změnou výrobních podmínek, jsou pro normovou metodu nevhodné).

Platí vztahy:

základní norma \pm změna normy = operativní norma

operativní norma \pm odchylka od operativní normy = skutečná spotřeba.

Základem norem nákladů jsou normy v naturálním vyjádření (v kg, m, min, kWh apod.); vynásobením naturální normy cenou (tarifem) dostaneme normu v peněžním vyjádření, kterou používáme v kalkulacích. Pro kalkulace nákladů lze odvodit tyto vztahy:

základní kalkulace \pm změny norem = operativní kalkulace

operativní kalkulace \pm odchylky od operativních norem = výsledná kalkulace

Změny norem i odchylka od norem se evidují podle příčin změn a odchylek a podle odpovědnosti (podle hospodářských středisek). Např. změna normy spotřeby materiálu může být způsobena změnou konstrukce výrobku a ceny materiálu, technologického postupu, záměnou materiálu; za změny norem většinou odpovídá útvar technické přípravy výroby. Odchylky od norem spotřeby materiálu a jiných jednicových položek mohou být způsobeny konstrukčními změnami realizovanými v průběhu měsíce, realizovanými zlepšovacími návrhy, nedodržením technologického postupu apod. Za odchylky od norem většinou odpovídá výrobní útvar. Režijní náklady jsou v normové kalkulaci zachycovány na základě rozpočtů režii, použité rozvrhové základny a režijní přírážky nebo sazby.

Normová kalkulace a evidence nákladů je založena na principu řízení podle odchylek:

řídící pracovníci při běžném řízení se zaměřují na vzniklé odchylky od norem, tj. na odchylky od předem stanoveného průběhu činnosti; protože se věnují pouze odchylkám (nikoli tomu „co je v normě“), mohou jim věnovat větší pozornost a tím účinněji řídit.

Obdobou normové metody kalkulace je **metoda standardních nákladů** (Standard Costing). Ta v oblasti jednicových nákladů je obdobná metodě normové, zahrnuje však i standardy režijních nákladů, standardy využití výrobní kapacity, cenové standardy aj. Standard je obvykle jeden, nerozlišují se operativní, základní, plánové apod. jako u norem. Stanovují se i plné standardní náklady určitého výkonu (zahrnují jak standardní jednicové, tak standardní režijní náklady). Standardy a standardní náklady slouží především ke kontrole (zjišťují a hodnotí se odchylky skutečných nákladů od standardních) a tím i k řízení nákladů.

1.1.42. 4.1.2 Kalkulace nákladů podle elementárních procesů - metoda ABC

Jejím cílem je dosáhnout rozvržení režijních nákladů podle skutečné příčinnosti jejich vzniku. V německé literatuře je tento systém většinou nazýván Prozesskostenrechnung, v americké literatuře Activity Based Costing - ABC, Transaction costing, Cost Driver Accounting aj. Tyto kalkulace zjišťují a přiřazují náklady dílčím aktivitám (dílčím činnostem). Začíná se rozložením podnikových činností do dílčích (elementárních) aktivit (takovými jsou např. objednávání materiálu, příjem a výdej materiálů, doprava a skladování materiálů, seřizování strojů, kontrola kvality, vnitropodniková doprava, balení výrobků, expedice atd.), při čemž se zaměřuje především na oblasti, ve kterých vznikají režijní náklady. Zkoumá se, jaké náklady aktivity vyvolávají a testuje se jejich nezbytnost. Ty vztahy, které vyvolávají vznik nákladů, jsou označeny jako cost drivers (např. počet objednávek nebo faktur, počet dodavatelů, počet zákazníků, strojové hodiny, počet kontrol). Náklady zjištěné na aktivitu se alokují na výkony (výrobky, služby) jako jednotkové náklady. Tyto kalkulace vycházejí tedy ze vztahu, že:

procesy spotřebovávají zdroje

a

výkony spotřebovávají procesy

10. Majetková a finanční struktura podniku – struktura bilance (v redukované podobě), faktory ovlivňující výši celkového majetku, oceňování celkového majetku, náklady na vlastní, cizí a celkový kapitál, optimum finanční struktury, souvislosti majetkové a finanční struktury podniku

Majetková a finanční struktura podniku, jejich vzájemná vazba

Významnou součástí obchodní zdatnosti podniku je udržení majetkově-finanční stability. **Majetkově-finanční stabilitou rozumíme schopnost podniku vytvářet a trvale udržovat správný vztah mezi majetkem a používaným kapitálem.**

Konkrétně jde o 3 základní otázky:

- a) poměr mezi jednotlivými složkami majetku – majetková struktura
- b) poměr mezi jednotlivými druhy používaného kapitálu – finanční struktura
- c) vzájemný vztah mezi jednotlivými složkami majetku a jednotlivými druhy používaného kapitálu.

Majetková struktura

Majetkovou strukturou podniku rozumíme podrobnou strukturu aktiv podniku.

- statický pohled na majetek podniku a jeho strukturu poskytuje bilance (rozvaha) podniku.
- její základní funkcí je poskytnout k určitému datu přehled o majetku podniku, jeho struktuře a finančním krytí (pasivech a vlastním kapitálu)
- rozvaha však nepodává informace o tvorbě hospodářského výsledku – to je úkolem výsledovky.
- rozvaha zachycuje 3 hlavní části: aktiva (majetek), pasiva (cizí kapitál), vlastní kapitál
- základním hlediskem členění aktiv je hledisko likvidity

Aktivy podniku jsou:

1. Pohledávky za upsané vlastní jmění
2. Stálý majetek
 - dlouhodobý nehmotný majetek
 - dlouhodobý hmotný majetek
 - dlouhodobý finanční majetek
3. Oběžný majetek
 - zásoby
 - pohledávky
 - krátkodobý finanční majetek
4. Ostatní aktiva (majetek)

- **pohledávky za upsané vlastní kapitál** = těmito pohledávkami rozumíme stav nesplacených akcií, tedy pohledávky za akcionáři.
- Pro **stálý majetek** (dlouhodobý majetek nebo fixní, neoběžná aktiva), je charakteristická dlouhodobost, to znamená, že majetek není spotřebován najednou. Spotřebovává se postupně, a to ve formě odpisů do nákladů firmy. Doba jeho použitelnosti v podniku je delší než jeden rok. Stálá aktiva lze rozčlenit do tří skupin:
- **nehmotný investiční majetek** - do nehmotného dlouhodobého majetku patří především nehmotné výsledky výzkumné činnosti, ocenitelná práva (know-how, licence, autorská práva), software. Pro podniky je často problém tento nehmotný majetek ocenit.
- **hmotný investiční majetek** - hmotný dlouhodobý majetek tvoří např. pozemky a budovy, samostatné movité věci, jejichž pořizovací cena je vyšší než Kč 40.000,-. V praxi se člení

na movitý majetek (movitosti), který lze přemísťovat (stroje) a nemovitý majetek (nemovitosti), který přemísťovat nelze (pozemky, budovy).

- **finanční majetek** - příkladem finančního majetku dlouhodobé povahy jsou nakoupené obligace termínované vklady, půjčky poskytnuté jiným podnikům. Patří sem také i nemovitosti, které podnik nakoupil za účelem obchodování s nimi. Tento dlouhodobý finanční majetek se rovněž neodepisuje.
- **oběžný majetek** - neustále mění svou podobu, z peněžní formy se mění na věcnou formu a opačně. Příkladem jsou hotové výrobky, suroviny, materiál, peněžní prostředky, krátkodobé cenné papíry nebo ceniny.
- **zásoby** - mohou to být zásoby materiálu, nedokončené výroby, polotovary, výrobků, zvířata, zboží určené k prodeji, ale také poskytnuté zálohy na zásoby.
- **pohledávky** – můžeme je rozdělit dle účelu na pohledávky z obchodního styku a na pohledávky ke společníkům nebo podle časového hlediska na krátkodobé a dlouhodobé pohledávky.
- **finanční majetek** - vlastní akcie, vlastní dluhopisy, státní pokladniční poukázky, vklady v bankách, hotovost a směnky určené k obchodování. Umožňuje podniku nejen krátkodobé investování přebytečných peněžních prostředků a získání vyšších výnosů, ale i zabezpečení rychlé likvidity podniku.
- **ostatní aktiva**, kam patří přechodná aktiva (náklady a příjmy příštích období) a dohadné účty aktivní.

Faktory ovlivňující majetkovou strukturu

Kromě stanovení přiměřené výše podnikového majetku a jeho ocenění je třeba ve finančním řízení věnovat pozornost i jeho struktuře.

Na výši celkového majetku podniku působí tři základní faktory:

- i. *rozsah podnikových výkonů (celková produkce výrobků a služeb),*
- ii. *stupeň využití celkového majetku,*
- iii. *cena majetku.*

- Ad a) **Růst podnikových výkonů** zvyšuje požadavky na velikost majetku podniku při stejném stupni jeho využití a stejných cenách.*
- Ad b) Lepší (horší) **využití majetku** (vyjadřuje se jako poměr podnikových výkonů za určité období k průměrnému stavu majetku) snižuje (zvyšuje) potřebu tohoto majetku. Z toho důvodu ne každý růst výkonu musí nutně znamenat zvýšenou potřebu majetku podniku.*
- Ad c) **Změna cen** působí na výši celkového majetku přímo. Oceňování jednotlivých složek majetku podniku je složitá záležitost, která významně ovlivňuje kvalitu účetních informací o finanční situaci a zisku podniku. Záměrné **přecenění majetku** zvyšuje podnikový zisk. Naopak **podceněním majetku** lze zisk snižovat a tím ovlivňovat základ zdanění, vytvářet skryté rezervy, které se neprojeví v bilanci (rozvaze). Podceňování majetku je tak možné využívat k utajování zisku před státem, ale i před konkurencí, či před vlastními akcionáři.*

Faktory ovlivňující majetkovou strukturu:

- a. ***Technická náročnost výroby** (podíl fixního hmotného majetku je např. v chemickém průmyslu či v energetice podstatně vyšší, než v podnicích spotřebního průmyslu nebo*

- zemědělství). Technická náročnost výroby má za následek obvykle i vyšší podíl nehmotného i investičního majetku ve formě patentů, licencí, know-how, softwaru.
- b. **Stupeň rozvinutosti peněžního a kapitálového trhu.** V podmínkách ČR je podíl finančního majetku (dlouhodobého i krátkodobého) na celkovém majetku mnohem nižší než ve vyspělých ekonomikách.
- c. **Konkrétní ekonomická situace podniku a orientace jeho hospodářské politiky.**
- i. Podniky preferují zvyšování rentability prostřednictvím růstu zisku na jednotku tržeb – to vede ke snižování nákladů zaváděním nové techniky a projevuje se růstem podílu fixního majetku.
 - ii. Podniky preferují zvyšování rentability prostřednictvím zrychlování obratu vloženého majetku – to vede ke zvýšení podílu oběžného majetku.
 - iii. Podniky preferují politiku urychleného odepisování – to vede ke zvýšení podílu oběžného majetku.

Finanční struktura

Kapitálovou strukturou rozumíme strukturu zdrojů (původ, pramen), z nichž majetek podniku vznikl, nebo-li strukturu podnikového kapitálu, ze kterého je financován jeho majetek. (je zachycena v pasivech rozvahy)

Rozlišujeme:

- **Vlastní kapitál** – kapitál, který vložil do podniku sám podnikatel (zakladatel) nebo skupina podnikatelů
- **Cizí (úvěrový, dluhový) kapitál** - kapitál, který vložil do podniku věřitel (např. banka)

Celková velikost podnikového kapitálu závisí na mnoha okolnostech, především na:

- velikosti podniku, přičemž samotná velikost podniku by měla být optimální; obecně platí: čím větší podnik, tím větší kapitál vyžaduje,
- stupni mechanizace, automatizace, robotizace (čím vyšší použití techniky, tím větší kapitál),
- rychlosti obratu kapitálu (čím rychlejší obrat, tím menší kapitál),
- organizaci odbytu (podnik s vlastní prodejní sítí vyžaduje vyšší kapitál než prodej přes obchodní podniky aj.

Jednotlivé položky finanční struktury:

Vlastní kapitál - kapitál, který patří majiteli (majitelům) podniku, je hlavním nositelem podnikatelského rizika (Jeho podíl na celkovém kapitálu je proto ukazatelem finanční jistoty podniku.

Vlastní kapitál obchodní společnosti je rozdělen do několika položek:

- **Základní kapitál** – tvoří jej peněžité i nepeněžité vklady společníků (podílníků) do společnosti, ve společnosti s ručením omezeným a v akciové společnosti se vytváří povinně a jeho výše se zapisuje do obchodního rejstříku.
- **Kapitálové fondy** – jsou vytvářeny z kapitálových vkladů (dary, dotace, změny vkladů společníků, změny uznaného ocenění vkladů), které nezvyšují základní kapitál společnosti. Patří sem i tzv. **emisní ážio**, tj. kladný rozdíl mezi skutečně dosaženou prodejní cenou akcií a jejich cenou nominální při upisování nebo navyšování základního kapitálu (nebo-li rozdíl mezi tržní a nominální cenou akcií).
- **Fondy ze zisku** – vytvářejí se přímo ze zákona (ve spol. s r. o. a a. s. zákonný rezervní fond v družstvech nedělitelný fond), nebo je jejich tvorba předepsána stanovami společnosti (statutární a ostatní fondy). Jsou pojistkou proti nepředvídaným rizikům v podnikání; slouží ke krytí ztrát a k překonání nepříznivého průběhu hospodaření společnosti.

- **Hospodářský výsledek** (zisk nebo ztráta) běžného období a nerozdělený zisk (neuhrazená ztráta) minulých let. Nerozdělený zisk je část zisku po odvodu daní, která se nerozděluje mezi majitele (akcionáře), ale slouží dalšímu podnikání.

Vlastní kapitál podniku snižuje **ztráta běžného účetního období i neuhrazená ztráta z minulých let.**

Cizí kapitál

Cizí kapitál je důležitým zdrojem financování většiny podniků. Je závazkem (dluhem) podniku, který podnik musí v určené době splatit. Podle této doby jej rozdělujeme na krátkodobý cizí kapitál (je poskytován na dobu do jednoho roku) a dlouhodobý cizí kapitál (je poskytován na dobu delší než jeden rok). Za cizí kapitál platí podnikatel úroky a ostatní výdaje spojené s jeho získáním (bankovní poplatky, provize, apod.) Přesto je cizí kapitál levnější než kapitál vlastní. Přitom všeobecně platí, že krátkodobý kapitál je levnější než dlouhodobý.

- **Rezervy** – jsou určeny k financování nepředvídaných výdajů v budoucnosti (např. kursových ztrát, oprav budov a zařízení apod.) a kryje se jimi riziko podnikání; jsou vytvářeny na vrub nákladů, čímž se liší od rezervních fondů, které jsou vytvářeny ze zisku. Povinné rezervy (upravené zákonem o rezervách) jsou odečitatelné pro účely zdanění zisku.
- **Dlouhodobé závazky** – patří sem emitované obligace, dlouhodobé zálohy od odběratelů, dlouhodobé směnky k úhradě nebo jiné dlouhodobé závazky, které mají splatnost delší než 1 rok
- **Krátkodobé závazky** – představují závazky vůči dodavatelům kratší než 1 rok, např. krátkodobé směnky k úhradě, krátkodobé zálohy od odběratelů apod.
- **Bankovní úvěry a výpomoci** – zahrnují úvěry dlouhodobé (se splatností delší než 1 rok) a běžné úvěry krátkodobé, úvěry na eskontované směnky. Jako krátkodobé finanční výpomoci jsou chápány emitované krátkodobé obligace, komerční cenné papíry aj.

Ostatní pasiva – zachycují zejména zůstatky výdajů příštích období (např. nájemné placené pozadu) či zůstatky výnosů příštích období (např. předem přijaté nájemné, apod.)

Souvislosti majetkové a finanční struktury

a) zlaté pravidlo financování

- dlouhodobá aktiva mají krýt dlouhodobé zdroje
- krátkodobá aktiva mají krýt krátkodobé zdroje
- VK má krýt aktiva „typická“, ostatní aktiva mohou být kryta z CK

b) čistý pracovní kapitál = rozdíl mezi oběžnými aktivy a krátkodobými pasivy, je to část oběžných aktiv, která je financována dlouhodobými finančními zdroji.

- je to čistý objem krátkodobého kapitálu, který má podnik k dispozici
- **ČPK větší než nula** – konzervativní strategie = podnik se příliš nespolehá na krátkodobé rizikové cizí zdroje, ale dává přednost vlastním či dlouhodobým cizím zdrojům. Výhodou je vysoký stupeň likvidity a stability
- **ČPK je menší než nula** – agresivní strategie = podnik má zájem uplatňovat pouze minimální část oběžného majetku dlouhodobými zdroji. Je ochoten podstoupit riziko i za cenu případných výkyvů a improvizací. Výhodou je neplýtvání dlouhodobými zdroji na běžný provoz a možnost investovat více do stálých aktiv. Nevýhodou je ohrožení likvidity v případě, že cizí krátkodobé zdroje nebudou dostatečné

Důležité pro podnik je rozhodnout, jaké je **optimální množství kapitálu**.

Má-li kapitálu více, je jeho využití nevhodné; říkáme, že podnik je **překapitalizován**. Dochází k tomu tehdy, je-li dlouhodobým (vlastním i cizím) kapitálem kryt i oběžný majetek.

Nastává v případě konzervativní strategie, kdy podnik nedostatečně používá cizí zdroje z důvodů přílišné opatrnosti. Roste stabilita, klesá efektivnost.

Opačná situace nastane, pokud podnik má kapitálu méně, což způsobuje poruchy v chodu podniku; říkáme, že podnik je **podkapitalizován**. K tomu často dochází v období expanze podniku, kdy podnik prudce rozšiřuje výrobu a prodej, čímž spontánně rostou jeho aktiva (zásoby, pohledávky i dlouhodobý finanční majetek), která nejsou kryta potřebnými finančními zdroji. Podnik se zadlužuje u svých dodavatelů a tímto krátkodobým cizím kapitálem je kryt i dlouhodobý majetek. Podnik se dostává do **platební neschopnosti**.

Faktory ovlivňující rozhodování o finanční struktuře podniku

Finanční strukturou podniku rozumíme podíl jednotlivých složek vlastního a cizího kapitálu v celkovém kapitálu, který finančně kryje majetek podniku.

Stav finanční struktury podniku k jistému momentu (estetický pohled), můžeme zjistit ze strany pasiv jeho rozvahy. Dynamiku procesu vyjadřuje podíl vlastního a cizího kapitálu na finančním krytí přírůstku podnikového majetku za určité období (za rok).

Faktory působící na finanční strukturu podniku

Finanční strukturu podniku ovlivňuje kombinované působení mnoha faktorů. Mezi nejdůležitější patří:

- **Náklady kapitálu pro podnik**
- **Riziko vzniku platební neschopnosti**
- **Jiné faktory**

A. Náklady kapitálu pro podnik

= **náklady podniku na získávání a vázání jednotlivých složek jeho kapitálu**. Náklady těchto složek jsou různé a podléhají výkyvům i v čase.

Náklady vlastního kapitálu pro podnik je podíl na zisku, který vlastník očekává a získává za vklad svého kapitálu do podniku. V akciových společnostech je to výška dividend.

V průměru jsou tyto náklady dané výškou dividend, které přináší vlastnictví akcií. V čase se tyto průměrné náklady mění v souvislosti s vývojem konjunktury a s mírou inflace. (Čím vyšší míra inflace, tím jsou nominální náklady vlastního kapitálu vyšší).

Vlastníky očekávaná a požadovaná cena jejich kapitálu je v jednotlivých podnicích rozdílná a to vzhledem na různou rizikovost vkladu do příslušného podniku. Nejméně rizikové je vlastnictví akcií velkého a stabilizovaného podniku. Rizikovější je vklad do podniků nestabilizovaných a menších atd. **S rostoucím rizikem rostou i náklady vlastního kapitálu, protože musí investorům kompenzovat zvýšené ohrožení jejich kapitálu.**

Náklady cizího kapitálu je úrok, který je třeba platit věřitelům. Základní úroková míra je daná situací na finančním trhu. Konkrétní výška úrokové míry jednotlivých úvěrových zdrojů se liší:

- **podle doby, na kterou je úvěr poskytnutý**; dlouhodobé úvěry jsou dražší než střednědobé a krátkodobé. Jsou pro věřitele rizikovější, a to z hlediska jeho vlastní likvidity (vážou mu déle jeho prostředky), také z hlediska likvidity dlužníka (na delší dobu věřitel hůře odhaduje její vývoj)
- **podle bonity dlužnického podniku**; čím níže hodnotí věřitel tuto bonitu, tím je úvěr dražší (roste riziková prémia zahrnutá v úrokové míře)

Všeobecně platí, že **náklady VK jsou pro podnik vyšší, než náklady CK**.

- 1) **Riziko vlastníka je vyšší než je riziko věřitele**. Věřitel vkládá prostředky do podniku na jistý dopředu dohodnutý čas a po jeho uplynutí se mu vrátí. Tato návratnost bývá zpravidla zabezpečená nějakou zárukou (lombardem konkrétního majetku, zárukou

třetího subjektu apod.) Má zaručený pravidelný úrokový výnos, který získává bez ohledu na ziskovost dlužnického podniku.

Vlastník (společník) vkládá do podniku prostředky na předem neomezený čas a může je získat zpět jen prodejem svého podílu nebo při likvidaci podniku. Jeho důchod plynoucí z titulu vlastnictví není předem určený a závisí na výsledcích hospodaření podniku. Vyšší rizikovost vlastníka se kompenzuje vyšší průměrnou cenou vlastního kapitálu v porovnání s cenou cizího kapitálu.

Náklady VK vytvářeného ze zadržného podnikového zisku jsou porovnatelné s náklady VK vytvářeného přímými vklady vlastníků. Vlastníci ponechají část zisku na samofinancování rozvoje podniku jen tehdy, když jim toto reinvestování přinese aspoň takový výnos jako investování kdekoli jinde (při porovnatelné rizikovosti).

- 2) **Placené úroky s úvěru jsou součástí podnikových nákladů**, snižují zisk jako základ pro výpočet daně z příjmů. Skutečnými náklady úvěrů pro podnik není tedy celý úrok, ale úrok snížený o úsporu daně.

Zvyšování podílu CK na celkovém kapitálu vede ke snížení průměrných nákladů kapitálu. Tento jev se označuje pojmem finanční leverage.

Průměrné náklady kapitálu pro podnik:

$$N_K = N_{VK} \frac{K_V}{K_V + K_C} + N_{CK} \frac{K_C}{K_V + K_C}$$

N_K = průměrné náklady kapitálu

N_{VK} = náklady vlastního kapitálu

N_{CK} = náklady cizího kapitálu

K_V = vlastní kapitál

K_C = cizí kapitál

B. Riziko vzniku platební neschopnosti

- Zvyšování podílu CK na celkovém kapitálu podniku zvyšuje riziko vzniku platební neschopnosti. Je to proto, že dluhovou službu (tj. placení úroků a splatných úvěrů) musí podnik zabezpečovat bez ohledu na dosahovaný hospodářský výsledek.
- Při vysokém podílu úvěru každý výkyv ve výnosech a nákladech podniku může vést k k platební neschopnosti. Vzniká leverage riziko.
- Vznik platební neschopnosti vyvolává dodatečné náklady (platební penále dodavatelům, zvýšené úroky z úvěrů nesplacených v lhůtě aj.), snižuje podnikové výnosy (podnik nemá zdroje na plné využití odbytových možností na trhu), vznikají zvýšené náklady spojené s následným překonáváním platební neschopnosti (získávání dodatečných finančních zdrojů), případně s nucenou likvidací podniku (náklady konkurzu nebo vyrovnání).
- Věřitelé hodnotí úvěrovou schopnost a bonitu dlužnických podniků (rating) a podle toho se rozhodují o poskytování úvěrů a o jejich úrokových sazbách (náklech úvěrů pro podnik). S růstem podílu CK požadovaná úroková míra roste.
- Při růstu úvěrového zatížení podniku i vlastníci pocítují zvyšující se riziko vzniku platební neschopnosti a tím růst rizikovosti vkladu svého kapitálu. Jako kompenzaci očekávají a požadují vyšší výnos (růst dividend). Rostou tedy náklady VK pro podnik. Tento růst se označuje jako skrytá cena dluhu.
- Když zohledníme působení leverage rizika, jeví se jako nejvýhodnější takový podíl cizího kapitálu, při kterém jsou průměrné náklady kapitálu pro podnik minimální.

C. Jiné faktory ovlivňující finanční strukturu podniku

Mezi nejdůležitější patří:

- složení podnikového majetku
- úroveň a výkyvy cash flow podniku
- intenzita zdaňování podnikového zisku
- potřeba jisté finanční volnosti podniku

a) Složení podnikového majetku

- má úzkou vazbu na strukturu finančních zdrojů, kterými je tento majetek krytý.
- důležitá je kvalita aktiv z hlediska jejich likvidity.
- neprodejně zásoby, těžko inkasovatelné pohledávky a podobné položky aktiv ztěžují podnikovou bilanci.
- likvidnost podnikových aktiv významně determinuje složení finančních zdrojů.
- platí tu **zlaté pravidlo financování** – požaduje, aby zdroje, kterými jsou jednotlivé složky majetku finančně kryté, byly podniku k dispozici minimálně na dobu, po kterou je příslušná složka majetku v podniku vázaná.
- na to navazuje **zlaté bilanční pravidlo** – požaduje, aby dlouhodobě vázaný majetek byl financovaný kapitálem, který má podnik trvale nebo dlouhodobě k dispozici. Krátkodobě vázaný majetek může být financovaný i kapitálem, který má podnik k dispozici jen krátkodobě.
- struktura podnikového majetku závisí na oboru podnikání, velikosti podniku, vnitřní struktury jeho činnosti, hospodářské politiky podniku atd.

b) **Úroveň a výkyvy cash flow** podniku mají přímou vazbu na možnost podniku plnit v budoucnosti závazky dluhové služby.

- podnik, který očekává uspokojivou míru rentability podnikového kapitálu a celkový růst svých tržeb bez větších výkyvů, může mít vyšší podíl CK. Očekávaný vývoj jeho CF je zárukou plnění i vyšších závazků vůči věřitelům.
- Podnik, který očekává zhoršení konjunktury ve svém oboru podnikání a v důsledku toho i snížení svých tržeb a zisků, by neměl počítat se zvýšením podílu CK - naopak by měl v zájmu své bezpečnosti usilovat o jeho snižování.

c) **Intenzita zdaňování podnikového zisku** je důležitá proto, že úroky z CK jsou součástí nákladů, snižují podnikový zisk, a tím i základ pro výpočet daně z příjmu. S růstem podílu CK se snižuje daňové zatížení podniku. Čím vyšší je daňová sazba, tím je působení uvedeného faktoru intenzivnější.

d) **Finanční volnost firmy** znamená takový stupeň její likvidity, aby měla zabezpečenou rychlou dostupnost peněz na využití dobré investiční příležitosti nebo jiné šance nabízející se na trhu. Rostoucí společnosti zpravidla usilují o konzervativnější finanční strukturu, tj. o vyšší podíl VK, který umožňuje vyšší pružnost při rozhodování.

Míra zadluženosti a optimální finanční struktura

V rámci finanční struktury podniku se posuzuje zejména relace mezi vlastním a cizím kapitálem. K tomu slouží ukazatel zadluženosti, který vyjadřuje podíl celkových dluhů (dlouhodobých i krátkodobých) k celkovému majetku (kapitálu).

Ukazatel zadluženosti skýtá orientaci o míře zajištění pohledávek věřiteli. Čím vyšší zadluženost existuje, tím větší je riziko věřitelů. Proto je také tento ukazatel využíván k měření finančního rizika.

*Posuzování relace vlastního a cizího kapitálu je významným problémem formování finanční struktury podniku. Tato relace je závislá především na nákladech spojených se získáním příslušného druhu kapitálu (používá se také termín **cena kapitálu**. **Cenou** za získání cizího kapitálu se rozumí **úrok**, který musí uživatel zaplatit. **Cenou** za získání vlastního kapitálu se rozumí **výše dividendy**, kterou podnik zajišťuje svým akcionářům.). Z tohoto hlediska vychází nejlevněji krátkodobý cizí kapitál (obchodní úvěr, bankovní úvěr) a nejdražší pak základní akciový kapitál, protože jeho splatnost je neomezená, hodnota akciového kapitálu se nevrací.*

Cenu cizího kapitálu ovlivňuje i **system zdanění podniku**. Úroky z úvěru, z obligací jsou odčitatelnou položkou pro zdanění zisku, dividendy nikoliv.

Cenu kapitálu ovlivňuje i **stupeň rizika**, které podstupuje věřitel (investor). Čím větší riziko dodavatel kapitálu podstupuje, tím vyšší cenu za příslušný kapitál požaduje. Z tohoto hlediska vychází nejlevněji opět krátkodobý cizí kapitál, dražší je dlouhodobý cizí kapitál a nejdražší základní akciový kapitál (z hlediska jeho riskantnosti pro uživatele pak naopak platí, že je nejméně riskantním kapitálem, protože nevyžaduje splacení a nevyžaduje stálé úrokové platby bez ohledu na dosažený zisk).

Z výše uvedeného vyplývá, že **míra zadluženosti**:

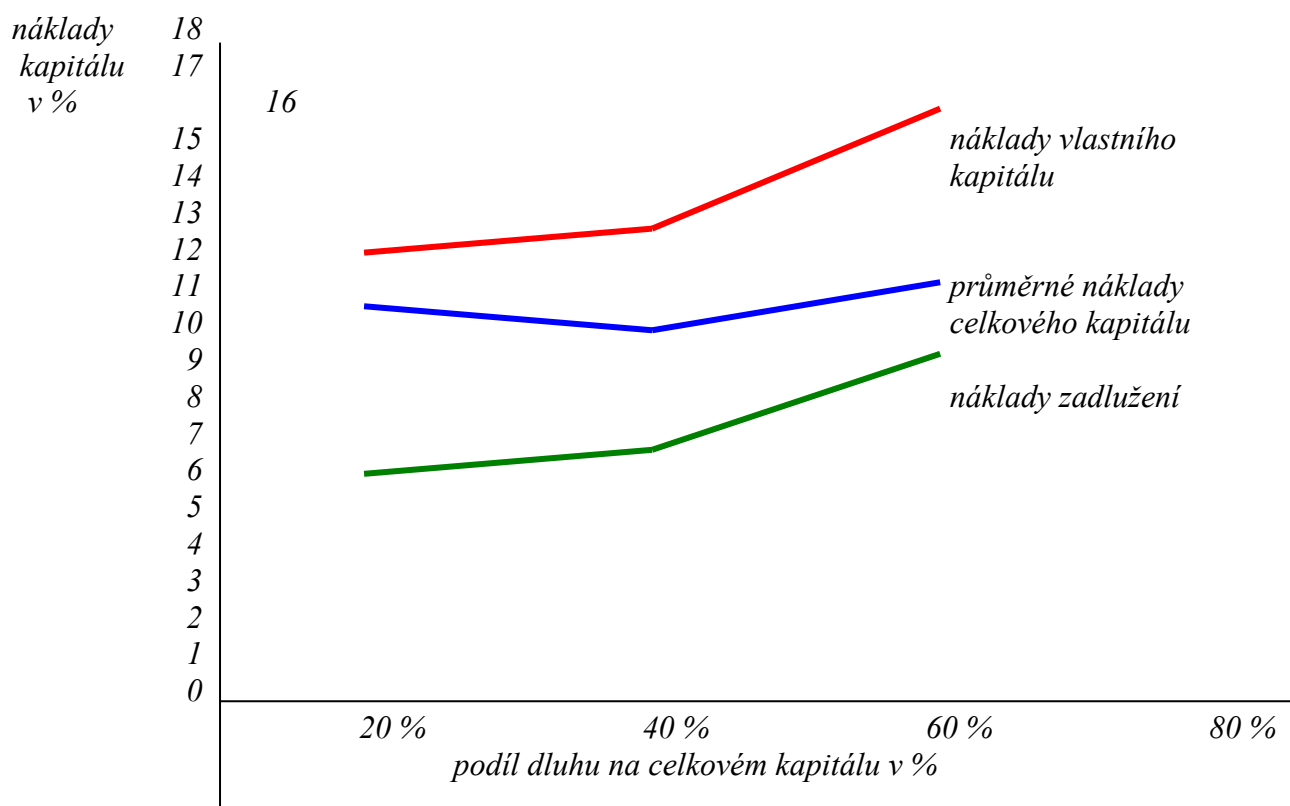
- výrazně ovlivňuje náklady na pořízení celkového kapitálu podniku,
- ovlivňuje i tržní hodnotu podniku.

Názory na **optimální míru zadluženosti** jsou ve finanční teorii předmětem rozsáhlé diskuse.

V současnosti převládá **teorie tzv. „U“ křivky celkových nákladů kapitálu**.

Je založena na tom, že od určité míry zadlužení celkové náklady začnou stoupat. Proto je vhodné, aby podnik měl takovou relaci vlastního a cizího kapitálu, při níž jsou celkové náklady na pořízení kapitálu nejnižší a v důsledku toho tržní hodnota podniku nejvyšší.

Graf č. 1.: Vývoj nákladů kapitálu v závislosti na míře zadluženosti



- s růstem zadluženosti rostou náklady dluhu i náklady vlastního kapitálu v důsledku zvýšeného rizika věřitelů i akcionářů,

- průměrné náklady celkového kapitálu se nejdříve snižují a teprve při vysoké zadluženosti stoupají (pro podnik je nejvhodnější varianta takové zadluženosti, kdy průměrné náklady jsou nejnižší),
- čím vyšší se předpokládá zisk, tím vyšší podíl cizího kapitálu si mohou podniky dovolit; a naopak, pokud lze předpokládat nižší zisk, vyšší zadlužení by podnik měl omezit (nutnost splácení stálých úroků),
- rychle převoditelná aktiva (oběžný majetek) je možné krýt krátkodobými závazky,
- dlouhodobá aktiva (fixní majetek a trvalá část oběžného majetku) je účelné financovat dlouhodobým kapitálem (vlastním i cizím),
- vyšší podíl dlouhodobého kapitálu, než odpovídá dlouhodobým aktivům, snižuje celkovou efektivnost činnosti podniku (dlouhodobý kapitál je dražší),
- nižší podíl dlouhodobého kapitálu (tj. používání krátkodobého kapitálu i na krytí dlouhodobého majetku) je značně riskantní, protože může vyvolat trvalé platební potíže podniku,
- oběžný majetek by měl být podstatně vyšší, než krátkodobý cizí kapitál.

Zadluženost a finanční struktura podniků v ČR je ovlivněna:

- nedostatky přetrvávajícími z období centrálního řízení ekonomiky,
- nedostatkem dlouhodobého kapitálu na vznikajícím kapitálovém trhu,
- nízkou konkurenceschopností některých podniků ve vnitřním i zahraničním trhu,
- přenášením platební neschopnosti na jiné podniky,
- neracionálním rozhodováním některých podniků ve státním vlastnictví, apod.

Optimální kapitálovou strukturu (optimální zadluženost) určíme jako minimum celkových nákladů na kapitál firmy, který se vypočte ze vzorce:

$$n_k = \dot{u} \cdot (1 - D_S) \frac{CK}{K} + n_{vk} \frac{VK}{K}$$

n_k náklady na celkový kapitál v %

\dot{u} úroková míra v %

D_S daňová sazba v %

CKcizí kapitál (dluh) v Kč

K celkový kapitál (celková tržní hodnota podniku) v Kč

n_{vk} náklady na vlastní kapitál po zdanění zisku v %

VK vlastní kapitál v Kč

Náklady na vlastní kapitál n_{vk} se vypočítají ze vztahu:

$$n_{vk} = \frac{\text{dividenda}}{\text{cena akcie}} + \text{míra růstu dividend}$$

Při optimalizaci struktury zdrojů se obecně vychází z následujících předpokladů:

- cizí kapitál je levnější než vlastní, neboť nese menší riziko (akcionáři jsou při likvidaci podniku poslední v pořadí při vyrovnávání nároků na úhradu),
- s růstem zadluženosti roste i úroková míra, neboť roste riziko pro banku a větší riziko vyžaduje vyšší výnosnost,

- s růstem zadluženosti roste i požadavek akcionářů na vyšší dividendy (ze stejných důvodů),
- substituce vlastního kapitálu dluhem přináší zlevnění nákladů na celkový kapitál až do určité míry zadluženosti. Potom náklady začnou růst.

Rozvaha, aktiva a pasiva podniku
upravené (redukované) nové schéma

Aktivum – majetek podniku. Vyjadřuje, co podnik vlastní.

Pasivum – zdroj majetku podniku. Vyjadřuje, odkud majetek podniku pochází, nebo-li komu co patří.

ROZVAHA

A

P

A	P
<i>Pohledávky za upsané vlastní jmění</i>	<i>Vlastní kapitál</i>
<i>Stálá aktiva</i>	- základní kapitál
- dlouhodobý nehmotný majetek	- kapitálové fondy
- dlouhodobý hmotný majetek	ii) emisní ážio
- dlouhodobý finanční majetek	iii) ostatní kap. fondy
<i>Oběžná aktiva</i>	- fondy ze zisku
- zásoby	i) zákonný rezervní fond
i) materiál	ii) statutární a ostatní fondy
ii) nedokončená výroba	- hospodářský výsledek
iii) polotovary	i) výsledek hospodaření minulých let
iv) výrobky	ii) výsledek hospodaření běžného účetního období
v) zboží	<i>Cizí zdroje</i>
- dlouhodobé pohledávky	- rezervy
- krátkodobé pohledávky	- dlouhodobé závazky
- finanční majetek	- krátkodobé závazky
ii) peníze v hotovosti	- bankovní úvěry a výpomoci
iii) vklady v bankách	
iv) krátkodobý finanční majetek	

<i>Ostatní aktiva</i> <ul style="list-style-type: none">- <i>přechodná aktiva – přechodné účty aktiv</i>- <i>dohadné účty aktivní</i>	<i>Ostatní pasiva</i> <ul style="list-style-type: none">- <i>přechodná pasiva - přechodné účty pasiv</i>- <i>dohadné účty pasivní</i>
--	--

Platí bilanční rovnice:

$$\Sigma A = \Sigma P$$

11. Predikce finanční tísně – bonitní a bankrotní modely, jejich koncepce a vyovídací schopnost (Z-funkce a Q-test)

Teorie finančního řízení podniku vytvořila řadu metod, které identifikují finanční zdraví firmy. Tyto metody umožňují identifikovat čas potenciální finanční tísně podniku dokonce i v časovém předstihu a s odhadnutelnou pravděpodobností jeho nastoupení.

Predikční modely – nebo také jinak **metody identifikace symptomů budoucí nesolventnosti** či **bankrotní/bonitní modely** (b/b modely) si dávají za cíl informovat o tom, zda firmě v blízké budoucnosti hrozí, či nehrozí bankrot.

Bonitní modely

- patří z časového hlediska do **analýzy „ex post“** - tento typ analýzy vede k **poznání příčin**, které podmiňují aktuální finanční situaci firmy.
- Jde o diagnostické modely, které se snaží odpovědět na otázku, **zda je finanční situace v dané firmě dobrá nebo špatná.**
- Jsou založeny většinou na teoretických poznatcích.
- Orientují se na investory a vlastníky, kteří nemají k dispozici údaje pro propočet čisté současné hodnoty firmy.

Bankrotní modely

- patří z časového hlediska do analýzy „**ex ante**“ - tento typ analýzy se **snaží predikovat budoucí vývoj** podniku a zejména s časovým předstihem poukazovat na případné ohrožení finančního zdraví firmy - na nebezpečí bankrotu.
- „*Východiskem téměř všech predikčních modelů je předpoklad, že ve firmě už delší dobu před vznikem krizové situace dochází k jistým anomáliím, ve kterých jsou obsaženy symptomy budoucích problémů a které jsou charakteristické právě pro ohrožené firmy.*“
- Tyto indikátory jsou určeny především věřitelům, jež zajímá schopnost podniku dostát svým závazkům.

Predikce může být založena na **dvou druzích modelů**.

a) Jednorozměrné modely

- se snaží najít *jednoduchou charakteristiku* (např. poměrový ukazatel) a na jejím základě rozdělit podniky na ty, kterým *hrozí bankrot* (neprosperující) a ty *ostatní* (prosperující).

b) Vícerozměrné modely

- jsou založeny na *více jednoduchých charakteristikách*, kterým jsou zpravidla *přirázovány různé váhy* (pomocí tzv. diskriminační analýzy, tj. přímé statistické metody spočívající v třídění pozorovaných objektů do dvou nebo více předem definovaných skupin podle určitých charakteristik např. finančních ukazatelů)

Jednorozměrné modely

Jako příklad jednorozměrného modelu je možné uvést model, jehož autorem byl **W.H. Beaver**. Ten na základě zkoumání tzv. problémových a bezproblémových podniků vybral **5, z celkově 30 testovaných poměrových ukazatelů**, jejichž střední hodnoty vykazovaly poměrně značnou odlišnost mezi souborem problémových a souborem bezproblémových podniků. A

dále na základě **zkoumání variability** hodnot těchto 5 ukazatelů **vybral 2, které nejlépe indikovaly finanční potíže firmy**. Šlo o:

1. $\frac{\text{peněžní tok}}{\text{dluhy celkem}}$ *ukazatel zadluženosti*
2. $\frac{\text{zisk po zdanění}}{\text{AKTIVA CELKEM}}$... *rentabilita celkového vloženého kapitálu*

V historii se této problematice věnovalo mnoho autorů. Například **M. E. Zmijewsky** došel k závěru, že **4 skupiny ukazatelů** vykázaly statisticky **významný rozdíl mezi bankrotujícími a přežívajícími firmami**. Byly to:

1. ukazatel míry zisku (bankrotující podniky vykázaly výrazně nižší hodnoty)
2. ukazatele zadluženosti (bankrotující podniky výrazně zadluženější)
3. ukazatel krytí fixních plateb (u bankrotujících podniků byl poměr zisku nebo poměr peněžních toků výrazně nižší k fixním platbám)
4. variabilita výnosnosti akcií (bankrotující firmy výrazně variabilnější)

Zajímavým závěrem jeho studie bylo také to, že klasické **ukazatele likvidity** a ukazatele **vázanosti kapitálu** (doby obratu zásob, pohledávek, atd.) **nejsou dobrými indikátory finanční tísně**.

Vícerozměrné modely

Nevýhodou jednorozměrných modelů je fakt, že podle **různých** ukazatelů může být ta samá firma střídavě zařazována mezi finančně **problémové a bezproblémové**. Tyto nedostatky se snaží řešit vícerozměrné modely zahrnující **více poměrových či jiných ukazatelů**.

Altmanova formule bankrotu (Z-skóre, Z-fce) pro a.s.

- Asi nejznámější vícerozměrný model je tzv. Altmanovo Z-skóre (Altmanova formule bankrotu).
- Model pochází z roku **1968** a má tento tvar:

$$Z - fce (a.s.) = 1,2 * X_1 + 1,4 * X_2 + 3,3 * X_3 + 0,6 * X_4 + 1,0 * X_5$$

$$X_1 = (\text{oběžná aktiva} - \text{krátkodobé zdroje}) / A$$

$$X_2 = \text{nerozdělený zisk} / A$$

$$X_3 = EBIT / A$$

$$X_4 = \text{tržní hodnota VK} / \text{účetní hodnota celkového dluhu}$$

$$X_5 = T / A$$

Legenda: EBIT ... zisk před zdaněním a úroky (provozní zisk)

Situace firmy: $Z > 2,99$ uspokojivá finanční situace
 $1,81 < Z \leq 2,99$ šedá zóna (neprůkazný výsledek)
 $Z \leq 1,81$ „přímí kandidáti bankrotu“

Průměrné hodnoty ukazatelů Altmanova modelu

$X_{1i...}$	1,2	*	- 0,061	0,414
$X_{2i...}$	1,4	*	- 0,626	0,355
$X_{3i...}$	3,3	*	- 0,318	0,154
$X_{4i...}$	0,6	*	0,401	2,477
$X_{5i...}$	1	*	1,500	1,900

bankrotující - 0,258

přežívající 4,88

Altman sám označil podniky s hodnotou koeficientu nižší než 1,8 za přímé kandidáty bankrotu, zatímco pravděpodobnost přežití podniků s hodnotou koeficientu vyšší než 3,0 lze podle něho považovat za praktickou jistotu.

Altmanova formule bankrotu (Z-skóre, Z-fce) pro s.r.o.

- V roce 1983 byla publikována **druhá verze** Altmanova modelu pro firmy **bez veřejně obchodovatelných akcií**. Měla tuto podobu:

$$Z - fce (s.r.o.) = 0,717 * X_1 + 0,847 * X_2 + 3,107 * X_3 + 0,42 * X_4 + 0,998 * X_5$$

Zde použité proměnné mají stejný význam jako v předchozí subkapitole, až na odlišně definovanou hodnotu poměrového ukazatele X_4

$$X_4 = \text{účetní hodnota základního kapitálu} / \text{celkové dluhy}$$

Situace firmy: $Z > 2,9$ uspokojivá finanční situace

$1,2 < Z \leq 2,9$ šedá zóna (neprůkazný výsledek)

$Z \leq 1,2$ **„přímí kandidáti bankrotu“**

Je vidět, že oproti původní verzi se ve vzorci **změnily váhy** přidělené jednotlivým ukazatelům a také došlo k **mírné úpravě ukazatele zadluženosti** (ukazatel X_4). Zároveň se **změnily hranice** pro předvídaní finanční situace.

Zeta model

- Jde o **komerčně využívanou verzi Z-funkce**, kterou distribuuje poradenská firma ZETA services.
- Kow-how patří opět **E.I. Altmanovi a jeho týmu**.
- Má v sobě **některé úpravy**, ku příklady zahrnuje kapitalizaci leasingu.
- Je použitelný pro obchodní společnosti a **spolehlivost jeho předpovědi** se udává na úrovni:
 - o 66%.....5 let před bankrotem
 - o 99%.....1 rok před bankrotem

Quick test (Q-test)

- Quick test navrhl v roce 1990 Kralicek a poskytuje **rychlou možnost** s poměrně **velmi dobrou vypovídací schopností** oklasifikovat analyzovanou firmu.
- Při jeho konstrukci bylo použito **ukazatelů ze čtyř základních oblastí analýzy** - tj. stability, likvidity, rentability a hospodářského výsledku

- Metoda byla původně vytvořena a používána v bankovním sektoru SRN v padesátých a 60. letech. Postupně byla uvolněna i pro využití v průmyslu
- Rychlý test pracuje s následujícími ukazateli:

finanční stabilitu reprezentují:

$$\text{ukazatel finanční nezávislosti} = \frac{\text{vlastní kapitál}}{\text{celková aktiva}}$$

- vypovídá o kapitálové síle firmy.
- Charakterizuje dlouhodobou finanční stabilitu a samostatnost.
- Udává do jaké míry je firma schopna pokrýt své potřeby vlastními zdroji.
- Velmi vysoký podíl vlastních zdrojů může být i příčinou poklesu ROE.

$$\text{ukazatel doby splácení dluhu z CF} = \frac{\text{závazky} - \text{finanční majetek}}{\text{bilanční CF}}$$

- tedy za jak dlouho je podnik schopen uhradit své závazky.

$$\text{Bilanční CF} = \frac{\text{HV} - \text{daň} + \text{odpisy}}{\text{počet měsíců}} * 12 - \text{přechodná A} + \text{přechodná P}$$

- Takto stanovený bilanční CF se používá proto, aby bylo dodrženo pravidlo srovnatelnosti
 - aby se srovnával okamžikový ukazatel s okamžikovým (ne s tokovým, kterým je klasický CF).

výnosovou situaci firmy reprezentují:

- $\text{ukazatel CF v \% z tržeb} = \frac{\text{CF}}{\text{tržby}}$
- **ukazatel ROA**

Celkové hodnocení se provede tak, že každý ukazatel se podle dosaženého výsledku nejprve oklasifikuje podle tabulky č.4 a výsledná známka se určí jako jednoduchý aritmetický průměr získaných známek. Doporučuje se vypočítat i průměrnou známku zvlášť pro finanční stabilitu a zvlášť pro výnosovou situaci.

Tabulka č.4: Stupnice hodnocení ukazatelů v Quick testu

ukazatel	výborný (1)	velmi dobrý (2)	dobrá (3)	špatný (4)	ohrožen insolvencí (5)
finanční nezávislost	> 30%	> 20%	> 10%	> 0%	negativní
doba splácení dluhu	< 3 roky	< 5 let	< 12 let	> 12 let	> 30 let
CF v % z tržeb	> 10%	> 8%	> 5%	> 0%	negativní
ROA	> 15%	> 12%	> 8%	> 0%	negativní

Pramen: SEDLÁČEK J., HAMPLOVÁ E., ÚRADNÍČEK V.: Finanční analýza. 1998. str.129

hodnota a hodnocení ukazatele

<i>ukazatel</i>	<i>výborný</i>	<i>velmi dobrý</i>	<i>dobrý</i>	<i>špatný</i>	<i>ohrožen insolvenčí</i>	
<i>hodnota (známka)</i>	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
VK / A		>30 %		> 20 %	> 10 %	< 10 %
negativní						
splácení dluhu	< 3 roky	< 5 let	< 12 let	> 12 let	> 30 let	
CF / T		>10 %		> 8 %	> 5 %	< 5 %
negativní						
ROA (s úroky)		>15 %		>12 %	> 8 %	< 8 %
negativní						

Poznámka: Celkové hodnocení je rovno aritmetickému průměru z hodnot všech čtyř kritérií.

Legenda: VK vlastní kapitál
 A suma aktiv
 T tržby
 CZ cizí zdroje
 CF = čistý zisk po zdanění + odpisy
 splácení dluhu = (CZ – peněžní prostředky) / CF

ROA (s úroky) = (čistý zisk po zdanění + úroky z cizích zdrojů) / A

Indikátor bonity (IB)

- Index bonity se používá hlavně v německy mluvících zemích² a pracuje s šesti ukazateli.
- Základní definiční funkce IB připomíná Z-fci:

$$IB = 1,5 \cdot X_1 + 0,08 \cdot X_2 + 10 \cdot X_3 + 5 \cdot X_4 + 0,3 \cdot X_5 + 0,1 \cdot X_6$$

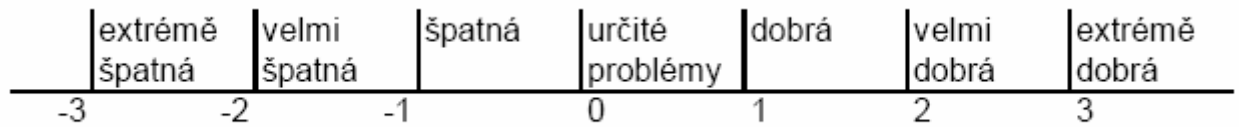
$$x_1 = \frac{CF}{\text{cizí zdroje}} \quad x_2 = \frac{\text{celková aktiva}}{\text{cizí zdroje}} \quad x_3 = \frac{EBT}{\text{celková aktiva}}$$

$$x_4 = \frac{EBT}{\text{tržby}} \quad x_5 = \frac{\text{zásoby}}{\text{tržby}} \quad x_6 = \frac{\text{tržby}}{\text{celková aktiva}}$$

V Kaloudovi místo cizí zdroje - závazky

EBT = zisk před zdaněním

- Čím **větší hodnotu** indexu bonity B získáme, tím je finančně-ekonomická situace hodnocené firmy **lepší**.
- Přesnější závěry můžeme vyslovit s využitím následující **hodnotící stupnice**:



Beermanova diskriminační funkce (BDF)

- tato metodika hodnocení bonity firmy byla vytvořena pro řemeslnické a výrobní firmy – ne pro obchodní podniky

$$\text{BDF} = 0,217 * X_1 + (-0,063 * X_2) + 0,012 * X_3 + 0,077 * X_4 + (-0,105 * X_5) + (-0,813 * X_6) + 0,165 * X_7 + 0,161 * X_8 + 0,268 * X_9 + 0,124 * X_{10}$$

Situace firmy: pro $\text{BDF} < 0,3$ lze postavení odniku považovat za uspokojivé

Taflerův bankrotní model (TBM)

- Z roku 1977 definují 4 poměrové ukazatele, spojené do diskriminační fce podle následujícího výrazu:

$$Z = 0,53 * R_1 + 0,13 * R_2 + 0,18 * R_3 + 0,16 * R_4$$

R_1 = zisk před zdaněním/krátkodobé závazky

R_2 = OA/cizí kapitál

R_3 = krátkodobé závazky/suma aktiv

R_4 = tržby celkem/suma aktiv

$Z > 0,3$ malá pravděpodobnost bankrotu

$Z < 0,2$ vyšší pravděpodobnost bankrotu

Index IN (diskriminační fce pro domácí podmínky)

- autoři této množiny diskriminačních funkcí jsou Ivan a Inka Neumaierovi
- vytvořili s ohledem na specifika ČR období Z-fce (pod názvem index důvěryhodnosti IN) v několika variantách, odlišených rokem publikace či vzniku dané varianty
- snad nejznámější je Index IN 95, variant je však více (IN99, IN01)

$$\text{IN95} = V_1 * A + V_2 * B + V_3 * C + V_4 * D + V_5 * E - V_6 * F$$

Kde:

A = celková aktiva/cizí kapitál

$B = EBIT/\text{nákladové úroky}$
 $C = EBIT/\text{celková aktiva}$
 $D = \text{tržby}/\text{celková aktiva}$
 $E = \text{oběžná aktiva}/\text{krátkodobé závazky}$
 $F = \text{závazky po lhůtě splatnosti}/\text{tržby}$
 V_1 až $V_6 = \text{váhy jednotlivých ukazatelů}$
 Pro různá odvětví byly stanoveny různé váhy.

Situace firmy:

- $IN95 > 2$ lze předpovídat uspokojivou finanční situaci (mají schopnost bezproblémově platit závazky),
- $1 < IN \leq 2$ podnik s nevyhraněnými výsledky (šedá zóna indexu vychází v rozmezí hodnot)
- $IN \leq 1$ podnik je ohrožen vážnými finančními problémy (problémy s plněním závazků)

EVA® Stern Stewart & Co. (Economic Value Added – Ekonomická přidaná hodnota)

- Základní definiční vztah je prostý a vypovídá velmi dobře o podstatě této metody:

$$EVA = EBIT * (1 - t) - WACC * A$$

$$WACC = r_{cizí} * (1 - t) * CZ/A + r_{vlastní} * VK/A$$

Situace firmy: $EVA \geq 0$ firma vytváří hodnotu
 $EVA \leq 0$ firma ničí hodnotu

Legenda: VK vlastní kapitál
 A suma aktiv
 CZ cizí zdroje
 t daňová sazba (0,39)
 $r_{cizí}$ cena cizích zdrojů (0,095)
 $r_{vlastní}$ cena vlastních zdrojů (0,052)

Zlaté pravidlo vyrovnávání rizik - ZPvr

$$ZPvr = VZ/CZ = \text{min. } 1$$

Zlaté pravidlo pari - ZPp

$$ZPp = SA/VZ = \text{max. } 1$$

Zlaté pravidlo financování - ZPf

$$ZPf = SA / (VK + CZ_{\text{dlouhodobé}}) = \text{max. } 1$$

Měření rizikovosti podnikového portfolia

- postaveno na využití β -koeficientů

Black-Scholesův model

- určeno primárně pro **finanční řízení finančních investic**, zajímavé jsou aplikace této metody na reálné investice
- teorie této metodiky vychází z **využití derivátů finančních trhů pro snížení míry rizika** burzovních obchodů

12. Oceňování hodnoty podniku – dva typy a dva stupně, podmínky realistického odhadu hodnoty podniku, metody oceňování podniku

Žádná objektivní hodnota firmy neexistuje. Z tohoto zjištění vyplývá, že neexistuje ani žádné jediné správné ocenění podniku jako celku a tedy ani žádná jediná správná metoda ocenění hodnoty podniku. Dokonce i často používaná objektivizace hodnoty podniku aktuálně dosaženou tržní cenou má svá zjevná úskalí, která vedou k závěru, že i takto dosaženou cenu bychom měli v zásadě rovněž považovat za subjektivní.

Typy ocenění:

a) ocenění nezávislé na vůli vlastníků:

S jistou mírou zjednodušení lze konstatovat, že oceňování tohoto typu slouží více méně pro potřeby státní správy. Můžeme identifikovat čtyři nejdůležitější účely ohodnocení:

- daňové
- dědické spory
- spory vlastníků (určování majetkových účastí)
- poskytování úvěrů (v souvislosti s jejich ručením)

V takové situaci je zjevně nutná jednoznačnost výsledků a to i při opakování procesu ocenění (případně dokonce i při hodnocení jiným subjektem). Z toho plyne potřeba proces ohodnocení standardizovat a zjednodušit. Toho se dosahuje tím, že se pracuje s uzancemi a standardizovanými postupy.

b) ocenění z vůle vlastníků:

Toto ocenění je vhodné pro podnikatelské účely, snaží se vyjádřit podnikatelské šance a rizika, která jsou s oceňovaným podnikem spojena. Bude tedy s výhodou používáno především pro účely:

- koupě a prodeje podniku
- spojování firem (akvizice)
- sanace podniku
- konkurzu
- uvedení na burzu
- získání dalšího vlastního\cizího kapitálu

Základním smyslem tohoto typu ocenění je odhadnout tržní hodnotu podniku, tedy peněžní částku, za kterou lze daný podnik koupit či prodat.

Potřeba objektivizovat odhad tržní hodnoty je pocítován i v mezinárodním kontextu, což vedlo k deklaraci **čtyř mezinárodních etických standardů**. Ty mají charakter podmínky „nutné nikoliv postačující“, která musí být splněna v každém případě, pokud se má provedený odhad alespoň přibližovat k tržní hodnotě.

1. kupující i prodávající jednají zcela dobrovolně a legálně – bez vnějších tlaků či nekalých úmyslů
2. obě strany mají zájem na uskutečnění transakce
3. obě strany mají k dispozici všechny důležité informace o předmětu prodeje
4. na obou stranách je přiměřená konkurence

Na první pohled je zřejmé, že tyto etické standardy jsou v některých případech prostě nesplnitelné. To platí speciálně o třetím standardu, kde je zřejmé, že při jeho splnění by se žádný obchod neuskutečnil.

Metodologie teorie her řeší tento problém realističtěji, když v nejjednodušší situaci dvou hráčů předpokládá různé obsazení incidenční matice.

Stupně podnikatelského ocenění:

a) podnik „sám o sobě“ (stand-alone basis, going concern):

Tedy tak, jak podnik v daný okamžik „stojí a leží“, v podstatě bez jakýchkoliv synergických efektů, včetně těch, které jsou spojeny s budoucími očekáváníí. Mohou být přípustné v zásadě pouze ty efekty z budoucího vývoje, které se zcela prokazatelně a nepochybně odvíjí od současného stavu (např. smlouvy se státem o budoucích dodávkách).

b) z hlediska záměrů, které by měly být uskutečněny v budoucnu:

V tomto případě se do ocenění hodnoty podniku zcela programově zahrnují synergie, vyplývající z pohybu po časové ose. Principiálně jsou ovšem tyto kroky přípustné (s uvážením výše uvedené výjimky) pouze z pohledu nového majitele (po uskutečněné transakci – spojení firem). Původní vlastník mohl tyto možnosti využít v minulosti.

Přehled metod oceňování:

a) založené na dosud vynaložených nákladech:

- substanční hodnota

b) založené na oceňování výnosu firmy:

- metoda diskontovaného CF
- metoda kapitalizovaných zisků
- korigované výnosové metody

c) založené na srovnání:

- na bázi srovnatelných podniků
- na bázi srovnatelných transakcí
- na bázi pay off profilů

Vybrané metody:

Likvidační hodnota

Je charakterizována absencí předpokladu trvání podniku. Tím přestávají výstupy z účetnictví hrát roli „pevného bodu“, z něhož může ohodnocení vycházet a dosažená cena může být v zásadě jakkoliv nízká.

V této situaci se jako přijatelné východisko může brát i hodnota definovaná „cenou šrotu“. Za horní hranici je pak možno považovat cca 20 % poslední účetní hodnoty podniku.

Hodnota vlastního kapitálu

Tato metoda je naopak zcela závislá na ocenění podnikových aktiv a závazků podle účetnictví. Hodnota je pak definována vztahem:

hodnota vlastního kapitálu = aktiva – závazky

Substanční metoda

Zde nevychází ocenění majetku i závazků z účetních podkladů, ale je tzv. reálné. Odpovídá tedy aktuálním cenám, za něž by bylo možné daný majetek v daném okamžiku pořídit. V takovém případě je ovšem na místě otázka zda má smysl koupit stávající podnik nebo bude lépe vybudovat nový. V úvahu musíme vzít nehmotná aktiva v podobě goodwillu. Je zřejmé, že substanční hodnota tvoří horní cenovou hranici (ze všech metod ocenění je nejvýhodnější pro prodávajícího). Proto má obvykle v úvahách o hodnotě oceňovaného podniku spíše pomocnou funkci.

V oceňování dochází ke zvyšování vykazované hodnoty aktiv o tiché rezervy, vyplývající z:

- inflace – odtud plyne růst nákladů na znovupořízení
- odpisů – pokud by byly vyšší, než by odpovídalo skutečné ztrátě hodnoty

Pro tiché rezervy lze psát následující definiční vztah:

tiché rezervy = náklady znovupořízení – odpisy – účetní hodnota

Zvyšování hodnoty aktiv (rozpuštění tichých rezerv) může ovlivnit zisk a tím i hodnotu daní (hodnota závazků), takže substanční hodnotu je třeba o tyto latentní daně snížit.

Substanční hodnota brutto =

= souhrn majetkových hodnot potřebných k dalšímu podnikání v aktuálních cenách

+ výnos z prodeje majetku přebytečného a vedlejšího (rekreační středisko)

- hodnota všech závazků a dluhů

= **substanční hodnota netto (S_n)**

Hodnota S_n ukazuje pouze, kolik kapitálu je v podniku investováno – neuvažuje se tedy v žádné podobě návratnost. I tato okolnost omezuje sílu výpovědi výsledků substanční metody.

Diskontované CF (výnosová metoda)

Princip této metody je důvěrně znám z metod hodnocení efektivnosti investic. Hodnota (jako současná hodnota budoucích výnosů) je dána kapitalizovanou hodnotou, v daném případě CF (Net Present Value).

Klíčové problémy jsou analogické jako u dynamických metod hodnocení efektivnosti investic, tedy následující:

- co jsou to výnosy jak je určíme
- jak určíme hodnotu budoucích výnosů
- jak stanovit diskontní sazbu
- jak v ocenění zvážit riziko

Výchozí CF (free CF, peněžní toky k rozdělení) lze s postačující přesností určit jako suma položek:

zisk před úroky a daněmi

- daně (z EBIT)

+ odpisy

- výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku

- zvýšení pracovního kapitálu (+ snížení)

Definiční vztah pro hodnotu oceňovaného podniku (H) je dán výrazem:

$$H = \sum_{t=0}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t}$$

Pokud vychází ocenění z prognózy CF na delší období, pak je vhodnější dvoufázová metoda, která hodnotu oceňovaného podniku (H) definuje výrazem:

$$H = \sum_{t=1}^k \frac{CF_t}{(1+i)^t} + \frac{CF_s}{i * (1+i)^k}$$

Zde nově zavedený symbol CF_s má význam stálého CF pro k-té a další období.

Hodnota určená srovnáním

Pro srovnání na bázi srovnatelných podniků i srovnatelných transakcí je východiskem tržní kapitalizace (počet akcií * cena akcie = tržní hodnota vlastního kapitálu). Hodnota ocenění je pak dána touto tržní kapitalizací, zvýšenou o prémii.

$H = \text{tržní kapitalizace} + \text{prémie}$

Obecně známější je postup určení hodnoty pomocí multiplikátorů různého druhu, které jsou pro srovnatelné podniky stejné.

Hodnota určená srovnáním pay off profilů

Ideovým základem této metody je Blaf-Scholesův model. Jde o aplikaci opční metodologie (derivátní model). Jsou hledány analogie mezi podnikem financovaným dluhem (obligace) a akciovým kapitálem při uvažování call opce (evropské), vystavené na podkladové aktivum (akcii).

Goodwill

Zde bereme goodwill jako souhrnné ocenění hodnoty všech nehmotných aktiv, které zvyšuje dosaženou kupní cenu podniku nad ocenění hodnotou S_n .

$\text{goodwill} = \text{kupní cena} - S_n$

Jako faktory goodwillu se uvádí nejčastěji:

- management a personál (kvalifikace)

- obchodní spojení

- odbytové kanály

- příhodné umístění
- příznivá výrobní prognóza

Literatura:

František Kalouda: Základy firemních financí, 2004

13. Definujte pojištění, jeho význam a postavení v ekonomice a principy jeho fungování.

Definice pojištění

Všechny lidské činnosti jsou ohrožovány různými nebezpečími, které svými negativními projevy působí na vývoj této činnosti. Jakékoli firmy, velké i malé podniky pracují v rizikových podmínkách, kdy může dojít k majetkové ztrátě, ale i poškození zdraví nebo ztráty života. Určité ztráty se dají nahradit, ale existují ztráty, které nahradit nelze.

Původní myšlenky o pojištění vznikly na zásadách vzájemnosti s cílem pomáhat v situacích, kdy se jednotlivec nemůže ubránit vzniku škody a krýt její následky.

Do života lidí i do všech forem podnikatelské činnosti často nepříznivě zasahují důsledky působení přírodních sil nebo nežádoucího chování lidí. Jejich vznik lze sice předpokládat, ale nelze určit kdy, popř. zda vůbec nastanou a koho postihnou. Některým nahodilým událostem lze předcházet nebo zmenšit rozsah jejich škodlivých následků, ale nelze jim zcela zabránit.

Proto je **základním účelem pojištění** zmírnit či odstranit nepříznivé důsledky způsobené těmito nahodilými událostmi. Z hlediska ekonomického to znamená vytvářet z příspěvků zájemců o pojištění **rezervy**.

Pojišťovnictví – nevýrobní odvětví, které je zaměřeno na pojistnou ochranu, tvorbu technických rezerv, jejich správu a použití.

Pojišťovnictví zahrnuje:

- všechny pojistitele a zajišťovatele
- zprostředkovatele pojištění
- dozor v pojišťovnictví
- asociace pojišťoven, případně další subjekty dané státem

Pojišťovací činnost:

- uzavírání pojistných smluv
- správa poj. smluv
- poskytování poj. plnění
- nakládání s aktivy, jejichž zdrojem jsou TR
- uzavírání smluv pojišťovnou se zajišťovnou (pasivní zajištění)
- činnost směřující k předcházení vzniku škod a zmírňování jejich následků

Pojistitel – instituce (společnost), která pojišťování na základě zákona a je povinna (dle podmínek) vyplatit pojistné plnění

Pojistník – osoba, která uzavřela poj. smlouvu a je povinna platit pojistné

Pojištěný – osoba, na kterou se vztahuje poj. ochrana a má nárok (za urč. podmínek) na výplatu poj. plnění

Riziko - pro většinu lidí představuje riziko určitý druh nejistoty z výsledku v konkrétní situaci, případně obavu z budoucnosti a také skutečnost, že výsledek nás může dostat do horší situace než v jaké se momentálně nacházíme.

Jako příklad lze uvést rozdílný stav před a po:

- požáru
- povodni a záplavě
- zemětřesení
- havárii dopravního prostředku
- havárii energetického zařízení
- ekologické havárii
- teroristickém útoku

Z hlediska pojištění definuje riziko jako zápornou odchylku od normálu, jako nepříznivou událost v lidském životě.

Klasifikace rizik

a) rizika přírodní a rizika způsobené lidskou činností

- rizika přírodní – jsou vyvolána přírodními silami, kdy jejich vznik a vývoj je poměrně těžké předvídat, ale především také ovlivnit
- riziko způsobené lidskou činností – můžeme je dále ještě rozlišovat na rizika způsobená samotnými lidmi, ale také na rizika technická, způsobená technickými prostředky, kterých je člověk také tvůrcem a zhotovitelem.

b) rizika fyzická a morální

- fyzické riziko se vztahuje k fyzickým vlastnostem osob nebo předmětů:
 - poškození zdraví
 - ztráta, zničení nebo poškození majetku
 - ztráta zničení nebo poškození motorového vozidla
 - odpovědnost za škodu – představuje povinnost uhradit způsobené škody 3. osobám
- morální riziko – se týká lidských aspektů, které mohou ovlivnit výsledek (např. nedostatek péče ze strany pojištěného jako důsledek nerespektování právních norem závazných pro všechny občany v povinnosti předcházet rizikům a škodám, které mohou způsobit)

c) rizika čistá a spekulativní

- čisté riziko – představuje takový stav po události, kdy výsledek pro nás může být pouze nepříznivý nebo nanejvýše se ocitneme ve stejné situaci jako před vznikem dané události
- spekulativní riziko – představuje stejnou možnost pro získání příležitosti dosáhnou ztrátu jakož i zisk (investování do akcií)

d) rizika finanční – představuje možnost měření výsledků v peněžním vyjádření, při kterém je možné stanovit určitou peněžní hodnotu jako výsledek působení rizika (např. ztráta zisku v důsledku požáru nebo přerušení provozu v důsledku poškození strojů a zařízení firmy).

e) rizika pojistitelná a nepojistitelná

- pojistit se dá všechno, ale cena může být hodně vysoká
- vytváření poolů – jaderný pool

Událost podléhající pojištění musí splňovat následující podmínky:

- riziko musí být identifikovatelné
- samotná škoda musí být vyčíslitelná
- vznik události musí být náhodný
- pojištění musí být ekonomicky přijatelné pro pojistníka i pro pojišťovnu

Z uvedeného vyplývá, že riziko je jen možnost vzniku záporné odchylky od rovnovážného stavu či normálu a ne samotná odchylka. Až záporný projev rizika jako potencionální možnosti znamená vznik odchylky a může se, ale také nemusí projevit vznikem škody.

Postavení pojištění v ekonomice

Pojišťovnictví je důležitým odvětvím každé ekonomiky. Jeho úlohy v moderním státě s tržní ekonomikou jsou nezastupitelné. V moderní ekonomice pojišťovnictví chápeme jako nevýrobní odvětví, které je zaměřeno na pojistnou ochranu, tvorbu technických (pojistných) rezerv, jejich správu a užití. Pojišťovnictví zahrnuje v každé ekonomice všechny pojistitele (tj. komerční pojišťovny), zajišťovatele a zprostředkovatele pojištění, dozor v pojišťovnictví, asociace pojišťoven a případně další subjekty.

Pojišťovnictví je **součástí finanční a úvěrové soustavy a speciálním odvětvím peněžních služeb**, které poskytuje občanům, podnikatelům a různým společnostem případně i státu. Komerční pojišťovny vykonávají pojistné operace ve prospěch pojištěných.

Pojišťovnictví jako nevýrobní odvětví tržní ekonomiky se zabývá **pojišťovací činností**, což je uzavírání pojistných smluv podle zvláštního právního předpisu, správa pojištění, poskytování pojistných plnění z pojistných smluv. Součástí pojišťovací činnosti je nakládání s aktivy, jejichž zdrojem jsou technické rezervy komerční pojišťovny, uzavírání smluv pojišťovnou se

zajišťovny (pasivní zajištění) a činnosti směřující k přecházení škod a zmírňování jejich následků (zábranná činnost).

Ve vyspělých ekonomikách se pojišťovnictví často označuje jako pojišťovací průmysl.

Význam pojištění

Jelikož je málo rizik, které nelze pojistit, zasahuje pojišťovací činnost do všech oblastí hospodářského a sociálního života společnosti. Každý výkyv v ekonomické situaci firem a podniků a v životní úrovni občanů má bezprostřední vliv na **zájem o pojištění**. Tento zájem o pojištění v krizových obdobích vývoje ekonomiky klesá a v období konjunktury stoupá.

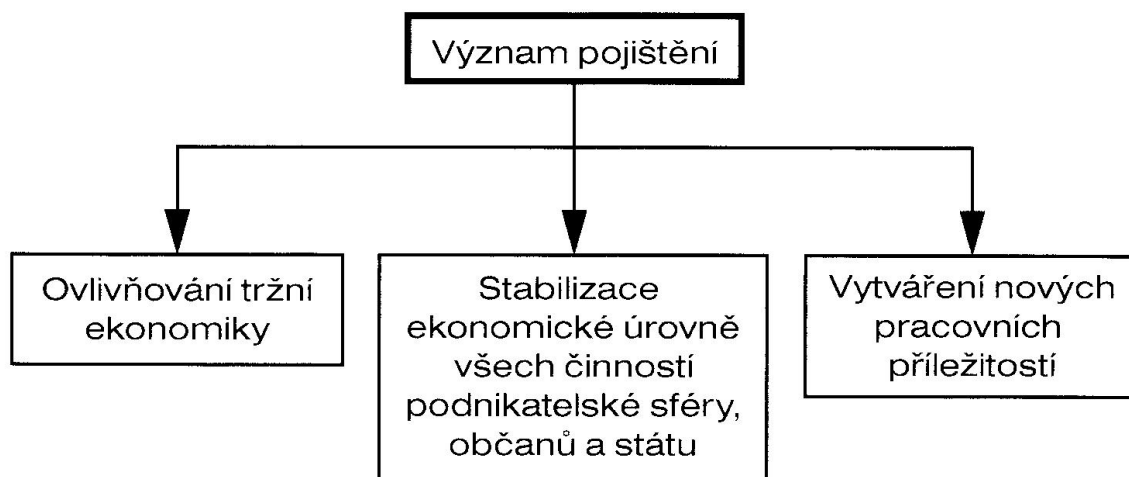
V podmínkách tržního mechanismu plní pojišťovnictví svojí pojišťovací činností roli **stabilizátoru ekonomické úrovně podniků a životní úrovně obyvatelstva** v případě neočekávané (náhodné) události.

Kromě toho se pojišťováním **posiluje odpovědnost fyzických osob za jejich ekonomickou a sociální oblast**. Stát podporuje rozvoj pojišťovnictví i cestou daní a uplatňováním smluvně povinných a zákonných forem pojištění. To mu pak umožňuje přesouvat odpovědnost za sociální situace a ekonomickou stabilitu na firmy, podniky, obyvatelstvo, pojištěnce, pojistníky a pojišťovny.

Zájemcům o pojistnou ochranu umožňuje pojištění rozložit náklady a tím udržovat jejich pravidelnost, míru zisku i zisk samostatný. U občanů pojištění podporuje stabilitu jejich životní úrovně, ale také zabráňuje jejímu poklesu v případě náhodné pojistné události.

Pojištění a pojišťovnictví přímo nebo nepřímo zasahuje do všech činností, týká se každého občana, firmy, podniku a společnosti. Rozvoj pojišťovnictví a pojištění v ekonomice vytváří vznik nových pracovních příležitostí. Bez dobrého fungování nezávislého pojišťovnictví není možné vytvořit volné a svobodné tržní hospodářství.

Schéma významu pojištění:



Princip

Pojišťovací způsob rozdělování představuje uplatňování principu solidárnosti, podmíněné návratnosti a neekvivalentnosti.

Jde tedy o vytváření pojistných rezerv z příspěvků pojištěných, tj. z pojistného, a též o vyplacení pojistných náhrad (plnění) za škody způsobené pojistnou událostí, která poškodila majetek, zdraví nebo život, případně činnosti a zájmy pojištěného, popř. pojistníka.

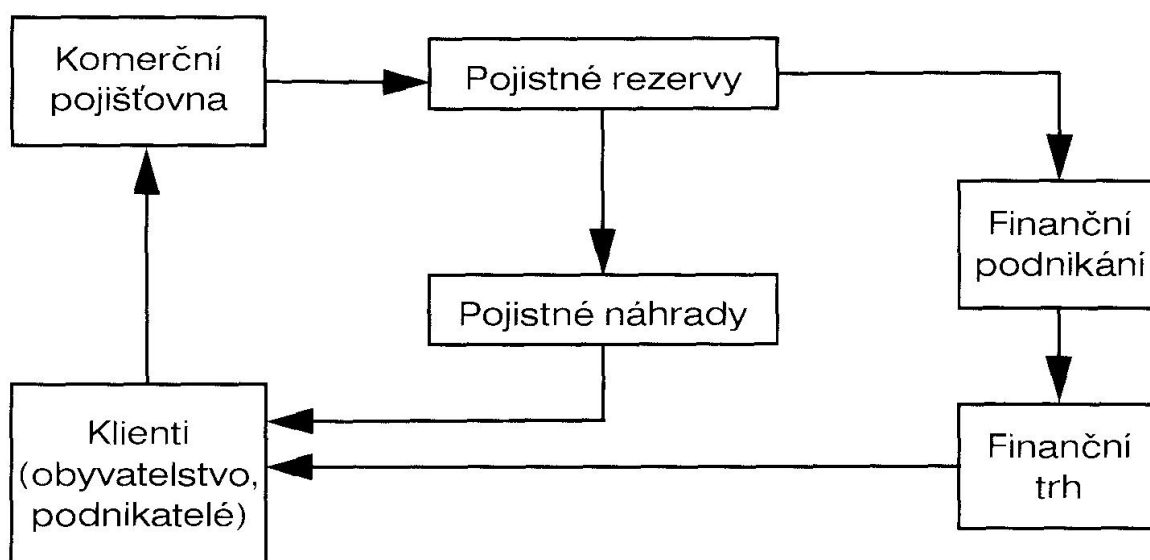
Pojištění znamená tedy efektivní formu tvorby a přerozdělování peněžních rezerv, tj. pojistných rezerv, které vykonává specializovaná instituce – pojišťovna.

Do pojistných rezerv přispívají všichni pojištěnci, avšak pouze ten, u kterého vznikla pojistná událost (například v důsledku požáru), dostane vyplacenou pojistnou náhradu (podle pojistné smlouvy) bez ohledu na to, jakou částkou do pojištění přispěl. Získané peněžní prostředky z pojistného vkládá pojišťovna do pojistných (technických) rezerv, které slouží k poskytování pojistných náhrad v budoucím období. Z pojistných rezerv vyplácí pojistná plnění a též hradí vlastní náklady a zisk.

Platí přitom zásada, že pojištěný nemůže dostat více, než jaké je jeho materiální újma (ztráta či škoda), kterou utrpěl pojistnou událostí.

Z právního hlediska je **pojištění závazkovým právním vztahem, v němž mají účastníci rovné postavení**. Pojištění je zároveň **vztah, ve kterém pojišťovna na sebe přebírá závazek, že pojištěnému uhradí újmu, která mu vznikla ve smyslu pojistných podmínek**. Právní vztah vzniká mezi pojistníkem či pojištěným a pojistitelem.

Schéma vztahů subjektů pojištění:



Pojistné je cena za poskytovanou ochranu (pojišťovací službu) či pojištění. Pojistné je limitované cenou pojištěného majetku, velikostí rizika, úrovní vlastních nákladů pojistitele a ekonomicky přiměřeným ziskem pojistitele.

Pojistné se v zásadě vztahuje na **události, jejichž vznik závisí na náhodě, je neurčitý, ale pravděpodobný**. Tento fakt platí u jednotlivce a jednotlivého rizika, ale vstupem do pojištění se mění (na základě zákona platnosti velkých čísel) na statistickou zákonitost.

Protože jak ze strany komerční pojišťovny, tak ze strany pojištěného subjektu má hlavní závazek z pojištění peněžní povahu, je zřejmé, že věcný základ pojištění má ekonomickou či peněžní povahu. Proto bývá také pojištění definováno jako **efektivní způsob tvorby a rozdělování peněžních rezerv k úhradě potřeb, jež vznikají z nahodilých událostí**.

Pojišťovací způsob rozdělování pojistných rezerv vytváří **pojistné vztahy**, které jsou charakteristické určitými typickými **principy pojištění**:

- princip solidárnosti
- princip podmíněné návratnosti
- princip neekvivalentnosti

Solidárnost znamená, že pojištění, resp. pojistníci, společně přispívají pojistnými příspěvky, tj. pojistným, do pojistných rezerv. Respektují zároveň to, že pojistné náhrady či pojistná plnění jsou poskytovány jenom těm členům společenství, kteří měli pojistnou událost.

Podmíněná návratnost vložených prostředků znamená, že pojistná náhrada se poskytne pojištěnému pouze v případě, pokud nastane pojistná událost, která byla předem dohodnutá v pojistné smlouvě a v pojistných podmínkách.

Neekvivalentnost znamená, že pojistné náhrady nejsou závislé na výši zaplaceného pojistného. Pojistné náhrady či pojistná plnění tedy mohou být větší nebo menší, než je pojistné, které bylo doposud zapláceno.

14. Definujte pojistný vztah, jeho obsah, účastníky a jejich práva a povinnosti.

Výsledky jakékoliv hospodářské a jiné činnosti odedávna ohrožují a často mění rizika nebezpečí, jejichž původ dělíme do třech skupin:

- síly nezávislé na lidské vůli,
- činnost jiných lidí,
- činnost a nedbalost samotných subjektů pojištění.

Znalosti člověka asi nikdy nepřevýší jeho neznalosti o živé a neživé přírodě. Proto bude sotva kdy možné odstranit všechna rizika spojená s lidskou existencí, společenskou, vědeckou a hospodářskou činností.

Z permanentního ohrožení majetkových hodnot, života a zdraví lidí, jejich zájmů, vyrostla intenzivní potřeba jistoty a zabezpečení a její uspokojení se stalo klasickým **úkolem pojištění**. Pojišťovny se zprostředkovane zúčastňují odstraňování škod a poruch způsobených náhodnými událostmi. Pojištěné subjekty poskytují na tento účel předem pojistné do pojistných rezerv, které se stává podílem jednotlivého člena v dobrovolném nebo povinném rizikovém společenství. Získané prostředky pojistných rezerv používá komerční pojišťovna na krytí převzatých závazků a na jiné účely.

Pojištění se uskutečňuje prostřednictvím pojistné smlouvy nebo na základě právního předpisu - tak vznikne **pojistný vztah**. Vzniká mezi pojistiteli a pojistníky, resp. pojištěnými.

- **Pojistitelem** může být fyzická nebo právnická osoba, která vykonává pojišťovací činnost (například komerční pojišťovna či pojišťovací instituce). Pojistitel musí hospodařit tak, aby byl schopen neustále a trvale plnit své závazky.
- Ten, kdo uzavírá pojistnou smlouvu s pojistitelem, je **pojistník** a jeho povinností je platit pojistné.
- Ten, na jehož rizika se pojištění sjednává, je **pojištěný** a má právo obdržet od pojišťovny, pojistné plnění v případě vzniku pojistné události.

Ve většině případů je pojistník a pojištěný jedna a táž osoba, ale tato zásada neplatí vždy. Např. v majetkovém pojištění, kdy jde o pojištění věcí v pronájmu, kde pronajímatel pojišťuje věci ve prospěch vlastníka; přepravce pojišťuje věci, které mu byly svěřeny k přepravě apod.

- **Oprávněnou osobou na převzetí pojistného plnění** může být i osoba v době pojištění neznámá. Například v pojištěních odpovědnosti za škodu, ve kterých pojistitel poskytne (za pojištěného) pojistné plnění tomu, kdo byl pojištěným poškozen (tj. poškozenému).

Tak např. v pojištění osob mohou vystupovat:

- osoba, která sjednává pojistnou smlouvu (pojistník),
- osoba, na jejíž zdraví nebo život je pojistná smlouva sjednaná (pojištěný).

- osoba, ve prospěch které se pojistná smlouva sjednává (oprávněná osoba nebo osoba výhodou poctěná).

Osoba, v jejíž prospěch se pojištění sjednává, má nárok na pojistné plnění, i když není pojištěno její riziko.

Pojistný vztah je určitá forma společenského spojení osob nebo hospodářských subjektů a pojistitelů, který má ekonomický charakter.

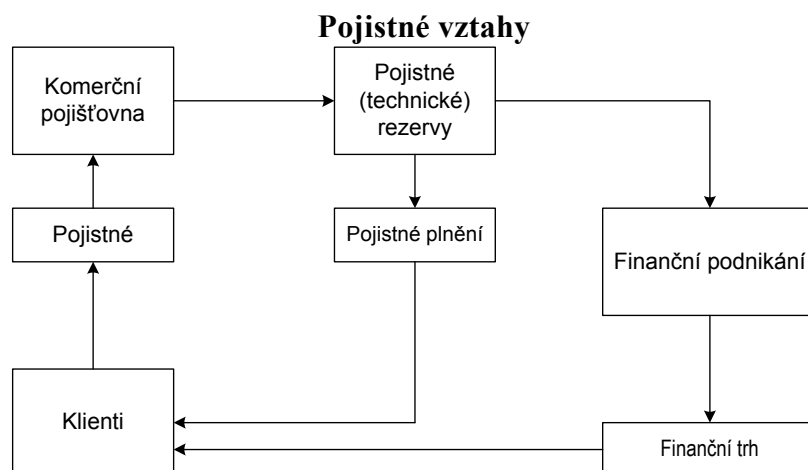
Obsahem je pojistná ochrana klienta.

Pojistný vztah vede k právnímu zabezpečení pojistného plnění. Jde o vztah, který je věcný, dá se přesně definovat a v rámci něhož existují obchodní partnerské vztahy.

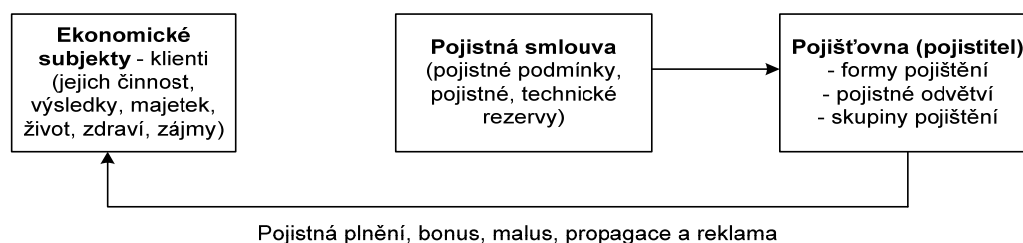
Tento pojistný vztah vzniká na obou stranách s cílem zabezpečit a ochránit hospodářství, zdraví a zájmy podnikatelů, jednotlivců, firem, organizací a podniků.

Jde o vztah, který **vzniká mezi pojištěným a pojistitelem na základě dobrovolné nebo zákonem nařízené okolnosti pro případ realizace rizika, jehož nebezpečí se jeví pojistiteli jako únosné.**

Vztahy mezi klienty, komerčními pojišťovnami, tvorbou pojistných rezerv, výplatou pojistných náhrad, resp. pojistných plnění a finančním podnikáním je vidět ve schématech.



Pojistné vztahy, jejich obsah a průběh



Pojistné rezervy se tvoří z pojistného, jsou nezbytným předpokladem k realizaci pojistného vztahu a výplatě pojistných plnění při vzniku pojistné události. Tvoří také základ pro tvorbu peněžně-pojišťovacích vztahů mezi pojišťovnou a jejími klienty. Pojistné vztahy jsou

podstatou pojištění jako ekonomické kategorie a uplatňují se při tvorbě, rozdělení a použití pojistných rezerv.

Pojistné rezervy, tvořené z pojistného od fyzických a právnických osob, jsou akumulovány v komerční pojišťovně, která je spravuje a rozděluje. Pojistná metoda tvorby rezerv je založená na apriorním rozvržení nebezpečí vzniku škody mezi všechny pojištěné členy rizikového společenství.

Tvorba a rozdělování pojistných rezerv se realizuje prostřednictvím pojistných vztahů. Tyto fungují dle zvláštních principů pojištění. Principy pojištění se v mnohých rysech odlišují od ostatních ekonomicko-peněžních vztahů. Odlišnost pojistných vztahů spočívá především v jejich **podmíněné** návratnosti. To znamená, že pojistný vztah směrem od pojistitele k jednotlivému pojištěnému se realizuje pouze za splnění určité podmínky dohodnuté v pojistné smlouvě - pojistné události. Pokud se tato podmínka nesplní, nerealizuje se ani peněžní vztah. Tato podmínka (pojistná událost), se však může u jednoho pojištěného vyskytnout i vícekrát, její **vznik není omezený frekvencí výskytu**.

Jinou odlišností je **rozsah** těchto vztahů. Velikost (objem) peněžně-pojistných vztahů je předem limitovaná v jednotlivých případech pojistnou sumou a skutečnost se může pohybovat v rámci tohoto limitu.

Charakteristickým rysem pojistných vztahů je také jejich **ekvivalence** (vyrovnanost), tj. pro danou pojišťovnu musí být přijaté pojistné ekvivalentní (zvláště v dlouhodobém časovém rozložení) vyplacenému pojistnému plnění. Jestliže se naplní podmínka výplaty pojistného plnění, není v tomto případě velikost prostředků, uhrazených jednotlivci, ekvivalentní jím zaplacenému pojistnému. Ekvivalentnost se proto zachovává pouze globálně v příjmech pojistného a výplatách pojistného plnění, tedy jen ve vztahu k celkovému rizikovému společenství jedné skupiny pojištění, případně pojistného odvětví. Ekvivalentní peněžně-pojistné vztahy ve směru k jednotlivému pojištěnému by však zpochybnily myšlenku pojištění vůbec. Proto ve vztahu k jednotlivému klientovi platí **neekvivalentní** pojistný vztah.

Další odlišností je vlastnictví prostředků pojistných rezerv. Prostředky rezerv ztrácejí bezprostřední vztah k jejich individuálnímu vlastníkovi pouze v procesu realizace pojistných vztahů směrem od pojistníka k pojistiteli. Individuální vlastnictví se dočasně mění na vlastnictví kolektivní, přičemž však toto individuální vlastnictví setrvává ve své latentní (skryté) podobě i nadále. Stále totiž existuje reálná možnost, že na základě vzniku pojistné události se toto individuální vlastnictví obnoví prostřednictvím peněžně-pojistných vztahů, které se realizují ve sféře pojistitel - pojištěný. Toto vlastnictví obvykle nabývá změněného rozsahu - ne kvality, ale kvantity.

Pojišťovací způsob rozdělování pojistných rezerv vytváří **pojistné vztahy**, které jsou charakteristické určitými typickými **principy pojištění**. Jedná se o princip:

- solidárnosti,

- podmíněné návratnosti,
- neekvivalentnosti.

Solidárnost znamená, že pojištění, resp. pojistníci, společně přispívají pojistnými příspěvků, tj. pojistným do pojistných rezerv. Respektují zároveň to, že pojistné náhrady či pojistná plnění jsou poskytovány jenom těm členům společenství, kteří měli pojistnou událost.

Podmíněná návratnost vložených prostředků znamená, že pojistná náhrada se poskytne pojištěnému pouze v případě, pokud nastane pojistná událost, která byla předem dohodnutá v pojistné smlouvě a v pojistných podmínkách.

Neekvivalentnost znamená, že pojistné náhrady nejsou závislé na výši zaplaceného pojistného. Pojistné náhrady či pojistná plnění tedy mohou být větší nebo menší než je pojistné, které bylo doposud zapláceno.

Práva a povinnosti účastníku v době trvání pojištění

Práva a povinnosti z pojištění jsou obecně vymezena v § 795 -799 a 803 obč. zákon. a ve všeobecných pojistných podmínkách příslušných k danému druhu pojištění. Stručně je lze shrnout takto:

Základní práva a povinnosti pojištěného případně pojistníka

a) právo být seznámen s rozsahem a obsahem pojištění

b) právo na pojistné plnění splatné do 15 dnů po skončení šetření nutného k zjištění rozsahu škod při pojistné události

c) právo vyžadovat přiměřenou zálohu na pojistné plnění, pokud šetření nemůže být skončeno do 1 měsíce

d) informační povinnost pojistníka

Pojistník je povinen odpovědět pravdivě a úplně na všechny písemné dotazy pojistitele týkající se sjednávaného pojištění. Stejně tak je tomu i při změně pojištění. Tato povinnost vyplývá z rizikové povahy pojistné smlouvy pro pojistitele. Pojistitel potřebuje dobře uvážit, zda pojistnou smlouvu uzavře vůbec a za jakých podmínek zvláště. Pojistitel však sám zodpovídá za provedení potřebných dotazů na budoucího pojistníka. V praxi není vyloučeno, že by vadná informace poskytnutá pojistníkem mohla způsobit škodu pojistiteli, kterou by mohl požadovat podle obecných ustanovení o náhradě škody. Podrobnější informace o informační povinnosti bývají uvedeny v pojistných podmínkách. Nutno ještě upozornit na to, že při plnění informační povinnosti není pro budoucího pojistníka rozhodující, zda považuje položené dotazy za zbytečné a bez právního významu.

e) povinnost platit pojistné ve sjednaných lhůtách

f) povinnost nahlásit pojistnou událost bez zbytečného odkladu, dát pravdivé vysvětlení o jejím vzniku a předložit potřebné doklady, které si pojistitel vyžádá.

Základní práva a povinnosti pojistitele

a) právo na pojistné

Zákon stanoví, kdo je povinen platit pojistné, druhy pojistného a jeho splatnost, dobu, za kterou se platí pojistné, právo na vrácení pojistného, způsob placení pojistného, důsledky porušení povinnosti platit pojistné, výše pojistného)

b) právo na postih a sražení pojistného plnění

Zákon předpokládá, že k právům pojistitele souvisejících s výplatou plnění náleží především:

- oprávnění pojistitele snížit plnění a
- právo na náhradu částek vyplacených z pojištění odpovědnosti za škody.

c) povinnost poskytnout plnění v případě pojistné události

Právní úprava provádí vymezení pojistné události, vznik práva na plnění z pojistné události, komu pojistitel plní z pojistné události, povinnosti pojištěného, povinnosti pojistitele, výše plnění pojistitele.

d) povinnost poskytnout pojištěnému na požádání **přiměřenou zálohu** na pojistné plnění, pokud nemůže skončit potřebné šetření nutné ke zjištění rozsahu škod do 1 měsíce.

15. Charakteristika pojišťovací a zajišťovací činnosti v pojišťovnictví ČR dle zákona o pojišťovnictví (zákon 39/2004 SB.)

Dle zákona 39/2004 o pojišťovnictví (nahradil zákon 363/1999) se **pojišťovací činností** rozumí:

- uzavírání pojistných smluv** podle zvláštního právního předpisu pojišťovnou,
- správa pojištění a poskytování plnění** z pojistných smluv.

Součástí pojišťovací činnosti je **nakládání s aktivy**, jejichž zdrojem jsou technické rezervy pojišťovny, **uzavírání smluv pojišťovnou se zajišťovnamí** o zajištění závazků pojišťovny vyplývajících z jí uzavřených pojistných smluv (pasivní zajištění) a činnost směřující k předcházení vzniku škod a zmírňování jejich následků (**zábranná činnost**).

Pro účely tohoto zákona se rozumí pojišťovnou tuzemská pojišťovna, pojišťovna z jiného členského státu nebo pojišťovna z třetího státu.

Pojišťovací činnost je předmětem podnikání v komerční pojišťovně. (podrobněji viz otázka 26)

Dle zákona 39/2004 o pojišťovnictví se **zajišťovací činností** rozumí:

- uzavírání smluv**, kterými se zajišťovna zavazuje poskytnout pojišťovně ve sjednaném rozsahu plnění, nastane-li nahodilá událost ve smlouvě blíže označená, a pojišťovna se zavazuje platit zajišťovně ve smlouvě určenou část pojistného z pojistných smluv uzavřených pojišťovnou, které jsou předmětem této smlouvy, (dále jen "zajišťovací smlouva"),
- uzavírání zajišťovacích smluv mezi zajišťovnamí**,
- správa zajištění a poskytování plnění** ze zajišťovacích smluv.

Součástí zajišťovací činnosti je **nakládání s aktivy**, jejichž zdrojem jsou technické rezervy zajišťovny.

Pro účely tohoto zákona se rozumí zajišťovnou právnícká osoba, jejíž činností je přebírání pojistných rizik postoupených pojišťovnou nebo jinou zajišťovnou, se sídlem na území České republiky, která provozuje zajišťovací činnost podle tohoto zákona, nebo právnícká osoba se sídlem v zahraničí, která provozuje zajišťovací činnost v souladu s právní úpravou země svého sídla.

- Pojišťovna se sídlem na území ČR může provozovat pojišťovací činnost, pokud byla založena jako akciová společnost nebo družstvo.
- Provozovat zajišťovací činnost může pojišťovna nebo zajišťovna se sídlem na území ČR založená pouze jako akciová společnost.
- Pojišťovna se sídlem v zahraničí může na území ČR provozovat pojišťovací činnost prostřednictvím své organizační složky.
- Pojišťovna z jiného členského státu je oprávněna provozovat na území ČR pojišťovací činnost na základě práva zřizovat své pobočky (usazení) nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby, a to v rozsahu, v jakém jí bylo uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti v zemi jejího sídla.
- Pojišťovna z třetího státu může na území ČR provozovat pojišťovací činnost pouze prostřednictvím pobočky, a to na základě povolení uděleného ČNB

- Povolení k provozování pojišťovací činnosti se uděluje podle pojistných odvětví životních pojištění nebo podle pojistných odvětví neživotních pojištění nebo podle skupin neživotních pojištění. ČNB je oprávněna požadovaný rozsah činnosti omezit, jestliže není dostatečně prokázána schopnost žadatele provozovat bezpečně pojišťovací činnost v rozsahu uvedeném v žádosti.
- **Minimální výše základního kapitálu** tuzemské pojišťovny je pro provozování pojišťovací činnosti podle
 - a) jednoho nebo více pojistných odvětví životních pojištění 90 mil. Kč,
 - b) pojistných odvětví neživotních pojištění 60, 90, 156, 200 mil Kč podle druhu poskytovaného pojištění,
- Základní kapitál zajišťovny se sídlem v České republice činí nejméně 1 000 mil. Kč.

Činnostmi souvisejícími s pojišťovací nebo zajišťovací činností jsou **zprostředkovatelská činnost** prováděná v souvislosti s pojišťovací nebo zajišťovací činností, **poradenská činnost** související s pojištěním fyzických a právnických osob a **šetření pojistných událostí prováděné samostatnými likvidátory** pojistných událostí na základě smlouvy s pojišťovnou a další činnosti se souhlasem ČNB.

Zajištění

V současné době není v ČR samostatná právní úprava týkající se zajištění (problematika řešena zákonem o pojišťovnictví). Přesto je tento institut využíván ve velkém rozsahu, neboť je významným faktorem, pomáhajícím pojišťovnám přijímat do pojištění zejména velká rizika. Aktivně mohou vykonávat zajištění v ČR jen dvě pojišťovny: Česká pojišťovna a Kooperativa.

Základem zajišťovací činnosti je **vertikální rozklad rizika**, jehož hlavním zájmem je zmenšování dopadu pojistně-technických rizik. (S činností každé pojišťovací společnosti souvisí riziko nepříznivého výsledku finančního hospodaření – pojistně-technické riziko.) Samotná zajišťovací činnost nemá za následek zmenšení rozsahu škod, ale činí již vzniklé škody pro pojišťovnu ekonomicky únosnější.

Zajištění představuje vztah mezi pojistitelem a zajistitelem. Při zajišťovací činnosti se používá tzv. **několikanásobné zajištění** za účelem diverzifikace rizika.

Nutnost zajištění vyplývá z toho, že úhrnná škoda, která je spojena s realizací některých rizik, by mohla do značné míry přesáhnout buď hodnotu předepsaného pojistného nebo ohrozit solventnost pojistitele. Proto pojistitel (zajistník) přenáší část rizika (cesí) na jiného pojistitele (zajistitele), který za úplatu (zajistné) přebírá část rizika.

V praxi je obvyklé, že zajistitel dále postupuje část rizika (retrocesí) dalšímu zajistiteli. Někdy může být ve smlouvě o zajištění vyloučeno – důvodem je obava, aby se tímto složitým systémem nevrátila část rizika původnímu pojistiteli.

Úkolem zajištění je rozdrobit a rozložit velké a stále rostoucí rizika (pojistné částky) do pokud možno největšího prostoru tak, aby podíly jednotlivých pojistitelů a zajistitelů v případě pojistné události nemohly ohrozit stabilitu jejich hospodaření.

Další úlohy:

- **Rozdrobení rizika** – pojistitel se zbavuje části rizika, jehož pojistná částka je vyšší než chce pojistit, nebo udržet na vlastní vrub. Zajištění takto rozdrobí pojištěná rizika

a rozloží náhradu škody tak, že pojistitel ani zajistitel nebudou mít těžkosti s výplatou pojistného plnění. Každý z nich tak zaplatí ve výši uvedeného ve smlouvě o zajištění..

- Umožnění **homogenity pojistného kmene**, což znamená, že je dána možnost pojistný kmen homogenizovat co do vlastnosti rizika, po stránce kvalitativní i kvantitativní.
- **Stabilizační úloha** – zajištění zmírňuje účinek kolísání škodního průběhu, a tím slouží jako stabilizační činitel. Na krytí výkyvů ve škodním průběhu slouží jednak pojistné rezervy a také zajištění.
- **Zvyšuje kapacitu pojišťovny** – pojišťovna prostřednictvím zajišťovacích smluv má možnost přijmout do pojištění vyšší částky a další rizika. Částky, které by převýšily limit pro její vlastní vrub, odevzdá do zajištění.
- Umožňuje kontakty se **zahraničními pojistnými trhy**. Zajištění má mezinárodní charakter. Umožňuje sledovat vývoj pojistné a tarifní politiky zahraničních pojistitelů a konfrontovat ji s domácí praxí a zkušenostmi.

Nejdůležitější úlohou zajištění je omezení rizika jednotlivého pojistitele.

Dělíme prvotně na:

- **aktivní** (převzaté) – jde o přijímání rizika do zajištění
- **pasivní** (odevzdané) – odevzdání rizika do zajištění

Na rozdíl od soupojištění při zajištění zodpovídá za závazky uvedené v pojistné smlouvě výhradně první pojistitel.

Zajistné je odměna zajistiteli za převzetí rizika. **Zajišťovací provize** je částí zajistného, která se vrací pojistiteli. Představuje příspěvek zajistitele na úhradu správních nákladů pojistitele. Zajišťovací provize se pohybuje zpravidla v rozpětí **5-35 %**.

Zajištění se projevuje po:

- a) **technické stránce** - chrání pojišťovny před nadměrným růstem škodovosti ať už v důsledku sporadických velkých škod, nebo nahromaděním velkého počtu běžných škod. Oba jevy způsobují značnou odchylku od průměrné škodovosti. Tato stránka zajištění umožňuje pojistiteli přijímat do pojištění i rizika, která převyšují jeho kapacitu. Tato možnost přispívá pojistiteli k vyššímu zisku ve formě zajišťovací provize, obdržené od zajistitele.
- b) **peněžní stránce** – zajištění vede k opětovnému přesunu prostředků od zajistitele k pojistiteli v případě pojistné události, a to v míře odpovídající vzniklým škodám. Má navazovat na záruky, které poskytuje zajistitel a na jejich důsledky. Jde o snášení větší nebo menší části náhrad, které se dostávají k dispozici pojistitelům od zajistitelů.

I když je zajištění pojištění pojistitele, existuje mezi zajištěním a normálním pojištěním **řada odlišností**, jako např.:

- pojistitel odpovídá za velký počet majetkových předmětů patřících mnoha majitelům, zatímco zajistitel se svou odpovědností dotýká jen majetkových zájmů pojistitele
- pojistitel uzavírá pojistné smlouvy s velkým počtem pojistníků, s každým osobně, kdežto zajistitel uzavírá zajistnou smlouvu jen s daným pojistitelem a tato smlouva může obsahovat ne jedno, ale všechna rizika určitých pojištění, případně pojistného kmene
- povinnost pojistitele uhradit pojištěnému pojistné plnění závisí na výši škody a dohodnuté částce pojistné smlouvy, kdežto povinností zajistitele je uhradit pojistiteli část realizovaných pojistných náhrad, které závisí na výši jím přijatého podílu

- mezi pojistitelem a pojistníkem vzniká smluvní vztah, který smluvní strany zavazuje ke splnění určitých vzájemných povinností, kdežto mezi pojistníkem a zajištěním nevzniká právní vztah a pojistník nemá vůči zajištění žádné nároky.

Význam zajištění – rostl se vznikem obrovského potenciálu větších rizik mezinárodního významu i velkých komplexů a zdrojů nebezpečí, která často přesahují možnosti jediného pojistitele a v některých případech celého pojistního trhu příslušného regionu.

Formy zajištění

V závislosti na vztazích, do nichž vstupují pojistitel a zajištění se uplatňují různé typy zajištění. Může se uskutečňovat ve formě:

- **fakultativně – fakultativní** (nepovinné), která znamená pro oba úplnou volnost. Prvopojistitel se volně rozhoduje, které riziko a jakou část odevzdá do zajištění a zajištění se podle konkrétních podmínek rozhodne, zda riziko, přijme. Každá zajištní smlouva se uzavírá jednotlivě.
- **fakultativně – obligatorní** – která je závazná jen pro jednu stranu, a to pro zajištění. Prvopojistitel se opět volně rozhoduje pro zajištění. Zajištění je **povinen převzít** do zajištění každé riziko, které mu prvopojistitel odevzdá.
- **obligatorně – obligatorní** (povinné) – sjednává se **rámcová smlouva** o zajišťování všech obchodů stejného rizika pro řadu stále se opakujících případů zajištění. Tato forma **zavazuje oba** partnery (nejvíce používána v praxi).
- **obligatorně – fakultativní** – pojistitel se **zavazuje cedovat** část z každého převzatého rizika a zajištění může, ale nemusí takto nabízenou část rizika převzít.

Rozdělení rizika mezi pojistitele a zajištění se může uskutečnit více způsoby. Jako východisko pro rozdělení závazků (část rizika) a pojistního může sloužit

- pojistná částka, nebo
- očekávaná výše škody.

Jestliže je za základ pro dělení rizika a pojistního dohodnuta **pojistná částka**, hovoříme o **proporcionálním zajištění**. Může se uskutečnit na základě

- předem sjednané, pevně stanovené procentuální sazby. Když je riziko rozdělené mezi pojistitele a zajištění na základě pevně stanovené procentuální sazby, dělí se toto riziko ve stejném poměru mezi partnery. Totéž platí i pro pojistné a vyplacené náhrady za škody.
- přesně určeného limitu při každém sjednaném pojištění.

Proporcionální zajištění se dále dělí na

- a) **kvótové zajištění** – uspořádání vztahů mezi cedentem a zajištěním, při kterých se zajištění zavazuje krýt předem stanovené procento každého originálního pojištění uzavřeného cedentem. **Cedent** se na druhé straně zavazuje poskytnout zajištění stejně procento pojistného po odečtení dohodnuté zajišťovací provize. V případě pojistné události uhradí zajištění stanovené procento každého pojistného plnění. Cedent sám se účastní na tomto vztahu určitým podílem. Součet všech podílů zajištění a vlastního vrubu cedenta tvoří kapacitu zajištní smlouvy.
- b) **excedentní zajištění** – ve srovnání s kvótovými zajištními smlouvami umožňují excelentní zajištní smlouvy cedentovi postoupit celou částku každého pojištění, která přesahuje stanovenou výši vlastního rubu. *Částky nad vlastním vrubem* vytváří **excedent**, na kterém se podílejí zajištění. Kapacita excedentní zajištní smlouvy je obvykle stanovena pevnou částkou. Cedent může pro krytí svých obchodů vytvořit *několik samostatných excedentních smluv za sebou*, vytvářející tzv. **stupňovitý**

excedent. Tyto smlouvy se označují jako první, druhý ... excedent. Při používání stupňovitého excedentu je však stanoveno, že vyšší excedent může být využit až po vyčerpání kapacity nižšího excedentu.

Zajištění neproporcionální (neboli škodové) - jeho podmínky nejsou shodné s podmínkami základního pojistného krytí (tzv. originálního pojištění). **Zajistitel** dostává od cedenta jen určitou, zvláštním způsobem vykalkulovanou část originálního pojistného a ručí také pouze za tuto část pojistných náhrad, která přesahuje předem stanovenou hranici.

Základními dvěma typy neproporcionálního zajištění jsou:

- a) **zajištění škodního nadměrku** – je založeno na určitém limitu škodních náhrad. U zajištění škodního nadměrku je tímto limitem výše jedné škodní náhrady nebo souhrnu několika škodních náhrad vyplývajících z jedné pojistné události. Škodním nadměrkem si cedent obvykle kryje jednotlivá pojišťovací odvětví nebo dokonce i větší část svého pojišťovacího nebo aktivního zajistného obchodu. Po rozboru frekvence a výše škodních náhrad se stanoví limit výše pojistné náhrady, kterou cedent ponese. Pro náhrady přesahující tento limit sjedná zajištění škodního nadměrku, která může být v několika vrstvách nad sebou. Ručení zajistitelů není neomezené, náhrady nad horní hranici nejvyšší vrstvy nese opět cedent.
- b) **zajištění časového nadměrku škod** chrání cedenta před důsledky nahromadění většího počtu škod v průběhu určitého časového období, bez ohledu na výši jednotlivých škod. Limit je nejčastěji vyjádřen procentem škodních náhrad z pojistného za zajišťované časové období. Ručení zajistitelů není neomezené, náhrady nad horní hranici nejvyšší vrstvy nese opět cedent.

Vztah mezi zajistitelem a pojistitelem je možné dokumentovat dalšími možnostmi realizace zajištění. Pak rozlišujeme:

- **zajištění jednostranné** – vzájemný poměr partnerů v zajistném vztahu, kdy jedna ze stran vystupuje vždy jen jako *zajistitel* a druhá strana vždy jen jako *cedent*.
- **zajištění reciproční** – vzájemný poměr partnerů v zajistném vztahu, kdy každá ze stran vystupuje jednou jako cedent a podruhé jako zajistitel.

Zajištění poolové se uskutečňuje v rámci sdružení více pojišťovacích institucí. Jde o **krytí rizik nebezpečné povahy** (atomová rizika, válečná rizika, rizika v letecké dopravě). Jeho podstata spočívá v tom, že všichni účastníci do něj vnášejí všechna svá pojištění určitého druhu, čímž se nově tvoří rozsáhlejší pojistná kmen. Účastníci poolu pak následně přijímají stanovená podíl, který zpravidla odpovídá jejich přínosu.

Správou bývá zpravidla pověřen jeden ze členů, která vykonává všechny administrativní práce s tím spojené a přísluší mu za to od ostatních členů předem dohodnutá odměna nebo tzv. poolová kancelář (výdaje spojené s jejím provozem hradí všichni členové společně).

Mezinárodní zajišťovací pool je vytvářen na základě dohody mezi větším počtem partnerů z různých zemí a jeho charakteristickým znakem je na jedné straně předávání vlastního pojišťovacího obchodu cedentů do poolu a na druhé straně přijímání obchodu ostatních členů poolu do zajištění. Obvykle se jedná o složité uspořádání vztahů mezi členy a proto se jimi stávají v naprosté většině jen nejvyspělejší pojišťovací a zajišťovací ústavy.

Zajišťovací pooly jsou nejčastěji zakládány **ke krytí rizik zvláštní povahy**, jako jsou např. nukleární rizika, rizika odpovědnosti výrobců léčiv a letecká, event. kosmická rizika.

Zajištění však není jediným prostředkem rozdrobení rizika – **Soupojištění**. Jeho podstatou je horizontální členění rizika mezi více pojišťovacích institucí, kteří odpovídají za své podíly z celkového rizika. Někdy se při soupojištění uzavírá i více pojistných smluv. Soupojištění představuje primární rozdělení rizika. Pojistník uzavírá pojistnou smlouvu přímo se všemi pojistiteli, kteří se převzatou částkou zúčastňují určitým podílem na riziku.

16. Zprostředkovatelská činnost v pojišťovnictví dle zákona č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí

Pojišťovací zprostředkovatelé jsou **významným článkem pojistného trhu** a jejich role v posledních letech neustále narůstá. Tuto skutečnost si plně uvědomovali i poslanci Evropského parlamentu, když pocítili nutnost upravit oblast zprostředkování pojištění jednotně pro všechny členské země. V některých státech pojišťovací zprostředkovatelé podléhali doзору nad pojišťovnictvím, ale ve většině případů nebyli kromě licenčního systému dozorčím orgánem kontrolováni.

9. prosince 2002 vstoupila v platnost směrnice Rady a Evropského parlamentu 2002/92/ES o zprostředkování pojištění, kterou měly členské státy implementovat do svých národních právních systémů do 15. ledna 2005. Na základě této směrnice byl v ČR přijat zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí (v dalším textu bude používána zkratka Zákon o PZ) s účinností od 1.1.2005. Tím byla česká národní legislativa obohacena o další závaznou normu, která podporuje v integrující se Evropě zejména snahu o další prohloubení ochrany spotřebitele

Tento nový zákon vznikl v souvislosti s integračním procesem a souvisejícími úpravami českých právních předpisů při vstupu České republiky do Evropské unie. Nový zákon je implementací **Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/92/ES o zprostředkovatelích pojištění.**

Cílem nového zákona je **ochrana klienta**, dále **kategorizuje pojišťovací zprostředkovatele**. Odhaduje se, že se současný zákon bude dotýkat asi 40 000 zprostředkovatelů. Tento aktuální zákon má užší zaměření než původní zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví.

Původní registrace pojišťovacích zprostředkovatelů u ministerstva je nahrazena dle současného zákona zřízením registru, který vede také ministerstvo financí. **Registr** je veřejně přístupný a ministerstvo aktualizuje seznamy registrovaných zprostředkovatelů ve Finančním zpravodaji.

Vznikem „**jednotného pasu**“ může český zprostředkovatel provozovat svou činnost na území jakéhokoli členského státu. Činnost zprostředkovatele na území hostitelského členského státu má však také svá pravidla. Pojišťovací zprostředkovatel musí o svém záměru informovat ministerstvo v České republice. To sdělí příslušnému úřadu hostitelského členského státu tento záměr včetně identifikačních údajů. Zprostředkovatel pak může zahájit svou činnost na území hostitelského státu. Naopak platí i tyto podmínky v případě zprostředkovatele z hostitelského státu, který hodlá provozovat svou činnost na území České republiky. Ministerstvo České republiky sdělí zprostředkovateli podmínky provozování jeho činnosti u nás.

Dle současného zákona je pojišťovací zprostředkovatel povinen před uzavřením pojistné smlouvy v dokumentu zaznamenat požadavky a potřeby klienta, související se sjednáváním pojištění. Dále musí zapsat důvody, na kterých zakládá svá doporučení pro výběr daného pojistného produktu. Originál tohoto dokumentu je předán pojišťovně a kopii dostává klient. Klient má tedy po uzavření smlouvy se zprostředkovatelem jistotu, že existují písemné informace, které může následně použít jako důkaz při vymáhání škody. To pochopitelně v případě, kdy pojistka nesplňovala to, co si klient po jejím sjednávání přál a co mu bylo slíbeno. Toto však neplatí v případě sjednávání pojistky prostřednictvím **zaměstnance pojišťovny, na kterého se zákon č. 38/2004 Sb. nevztahuje.**

1.1.43. Vymezení pojmů týkajících se zprostředkovatelské činnosti

V předchozím zákoně byly následující činnosti zahrnuty pod pojmem „činnosti směřující k uzavírání pojistných smluv a činnosti s tím související“. Pro potřeby tohoto zákona je nově definován termín členský stát, domovský členský stát a hostitelský členský stát. Původní zákon se vztahoval pouze na území České republiky.

Pro účely tohoto zákona se rozumí :

- a) **zprostředkovatelkou činností** v pojišťovnictví odborná činnost spočívající v:
 - předkládání návrhů na uzavření pojistných smluv;
 - provádění přípravných prací směřujících k uzavření pojistných smluv;
 - uzavírání pojistných smluv jménem a na účet pojišťovny, pro kterou je tato činnost vykonávána;
 - pomoci při správě pojištění a vyřizování nároků z pojistných smluv.
- b) **pojišťovací zprostředkovatelem** právnická nebo fyzická osoba, která za úplatu provozuje zprostředkovatelkou činnost v pojišťovnictví;
- c) **členským státem** členský stát Evropské unie nebo jiný stát tvořící Evropský hospodářský prostor;
- d) **provozováním zprostředkovatelské činnosti** na základě práva zřizovat pobočky každá trvalá přítomnost (usazení se) pojišťovacího zprostředkovatele ze členského státu na území jiného členského státu, než je členský stát, ve kterém má tento pojišťovací zprostředkovatel bydliště nebo sídlo;

1.1.44. Vymezení pojišťovacích zprostředkovatelů

*Původní zákon členil zprostředkovatele pouze na pojišťovací agenty a makléře. Nyní zákon rozděluje pojišťovací zprostředkovatele podle stupně dosažené odbornosti do několika kategorií. Zprostředkovatel **může provozovat svou činnost pouze v postavení v jakém byl registrován.***

Zprostředkovatelé provozující svou činnost na území České republiky jsou rozděleni do následujících 5 kategorií:

1/ Vázaný pojišťovací zprostředkovatel

Vázaný pojišťovací zprostředkovatel pracuje na základě **smlouvy s jednou či více pojišťovnami**, na jejíž účet a jménem jedná.

Vázaný pojišťovací zprostředkovatel:

- vykonává zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví jménem a na účet jedné nebo více pojišťoven;
- neinkasuje pojistné, musí tedy vždy předávat pokyny k platbě přímo na účet pojišťovny;
- nevyplácí plnění z pojistných smluv;
- **nesmí nabízet vzájemně konkurenční pojistné produkty** více pojišťoven (nabízeli například životní pojištění od pojišťovny A a pojištění domu od pojišťovny B, pak už nemůže nabízet životní pojištění od pojišťovny B);
- ve své činnosti je vázán písemnou smlouvou s pojišťovnou, jejímž jménem a na jejíž účet jedná, jejími pokyny se řídí a ta jej také odměňuje;
- pojišťovna, jejíž pojistný produkt zprostředkovatel nabízí, odpovídá za škodu jím způsobenou při výkonu zprostředkovatelské činnosti;

- do této kategorie patří i osoba nabízející v rámci své zprostředkovatelské činnosti pojištění, které je doplňkovou službou pojišťovacím zprostředkovatelem dodávaného zboží, nebo poskytované služby;
- musí být zapsán do registru;
- není to zaměstnanec pojišťovny, ale OSVČ;
- musí splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky stanovené tímto zákonem pro **základní kvalifikační stupeň** odborné způsobilosti, není vyžadována žádná praxe.

2/ Podřízený pojišťovací zprostředkovatel

Podřízený zprostředkovatel **nesmí provádět odbornou činnost** – tedy analýzu a výběr vhodného produktu. Tuto činnost musí vykonávat agent či makléř prostřednictvím osoby se středním, respektive vyšším kvalifikačním stupněm a podřízený zprostředkovatel pak klientovi pouze předloží výsledek této práce a uzavře s ním příslušné smlouvy. S tímto typem pojišťovacího zprostředkovatele zřejmě přijde klient do kontaktu nejčastěji, protože jeho činnost budou využívat agenti a makléři při přímém jednání s klientem. Podřízený zprostředkovatel se zabývá následujícím:

- spolupracuje s pojišťovacím agentem nebo makléřem na základě písemné smlouvy;
- nezprostředkovává plnění z pojistných smluv;
- je vázán pokyny pojišťovacího agenta či makléře;
- jedná jeho jménem a na jeho účet;
- jím je také odměňován;
- agent či makléř odpovídá za škodu způsobenou při výkonu činnosti zprostředkovatele;
- nesmí inkasovat pojistné ani zprostředkovávat pojistné plnění;
- musí být zapsán od registru;
- musí splňovat podmínky důvěryhodnosti;
- musí splňovat podmínky stanovené tímto zákonem pro **základní kvalifikační stupeň** odborné způsobilosti.

3/ Pojišťovací agent

Jeho úkolem je:

- vykonávat svou činnost na základě písemné smlouvy, jménem a na účet jedné nebo více pojišťoven;
- v případě nabídky pojistných produktů více pojišťoven mohou být tyto produkty vzájemně konkurenční;
- zakládá-li své doporučení klientovi na analýze nabídky pojišťoven, pak musí své doporučení poskytnout na základě analýzy dostatečného počtu pojistných produktů nabízených na trhu tak, aby mohl podle odborných kritérií doporučit uzavření pojistné smlouvy odpovídající potřebám klienta;
- ve své činnosti je vázán vnitřními předpisy pojišťovny, jejímž jménem a na jejíž účet jedná;
- bylo-li tak dohodnuto s pojišťovnou, je oprávněn přijímat pojistné nebo zprostředkovávat plnění z pojistných smluv;
- je odměňován pojišťovnou, jejímž jménem jedná;
- vykonává-li svou činnost jménem jedné pojišťovny, je oprávněn na základě smlouvy s pojišťovnou přijímat pojistné;
- pro převody pojistného používá zvlášť k tomu zřízeny a od vlastního hospodaření oddělený bankovní účet;
- úprava týkající se vázaného zprostředkovatele platí pro činnost tohoto agenta obdobně;
- musí být zapsán do registru;

- musí splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky stanovené tímto zákonem pro **střední kvalifikační stupeň odborné** způsobilosti, dvouletou odbornou praxi;
- musí být po celou dobu výkonu své činnosti pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem této činnosti účinnou na celém území evropského hospodářského prostoru, s limitem pojistného plnění nejméně ve výši odpovídající hodnotě 1 000 000 euro na každou pojistnou událost, v případě souběhu více pojistných událostí v jednom roce nejméně ve výši odpovídající hodnotě 1 500 000 euro, pokud se pojišťovna, jejíž jménem agent jedná, písemně nezavázala převzít odpovědnost za škody způsobené touto jeho činností – dle původního zákona se jednalo o pojištění minimálně na pojistnou částku 5 000 000 Kč;
- byl-li agent zmocněn přijímat od pojistníka pojistné nebo od pojišťovny výplaty pojistného plnění, je povinen splnit jednu z následujících podmínek (rozhodnutí záleží na agentovi) :
 - a) udržovat trvale likvidní finanční jistinu ve výši 4% z ročního objemu jím inkasovaného pojistného, nejméně však ve výši odpovídající hodnotě 15 000 eur;
 - b) používat pro převody pojistného a pojistného plnění výhradně zvlášť k tomu zřízené a od vlastního hospodaření oddělené bankovní účty.

Osoba, která před dnem nabytí účinnosti tohoto zákona provozovala činnost agenta a hodlá provozovat zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví je povinna do 1.7.2005 doložit ministerstvu potřebné doklady. Agent, který svou činnost zahajuje po 1.1. 2005 musí být zaregistrován před začátkem výkonu zprostředkovatelské činnosti.

4/ Pojišťovací makléř

V hierarchii pojišťovacích zprostředkovatelů představuje nejvyšší stupeň.

Charakteristika činnosti makléře spočívá v následujícím:

- ve své činnosti je vázán obsahem smlouvy uzavřené se zájemcem o pojištění – s klientem;
- v závislosti na obsahu této smlouvy zpracovává:
 - a) komplexní analýzy pojistných rizik;
 - b) návrhy pojistných programů.
- poskytuje konzultační a poradenskou činnost;
- provádí správu uzavřených pojistných smluv;
- sleduje lhůty k jejich revizi;
- spolupracuje při likvidaci pojistných smluv;
- je odměňován pojišťovnou, není-li s klientem ujednáno jinak;
- musí být zapsán do registru;
- musí splňovat podmínky důvěryhodnosti a podmínky stanovené tímto zákonem pro **vyšší kvalifikační stupeň** odborné způsobilosti, tedy nejpřísnější zkoušku a čtyřletou praxi;
- musí být po celou dobu výkonu své činnosti **pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu** způsobenou výkonem této činnosti na celém území Evropského hospodářského prostoru s limitem pojistného plnění nejméně ve výši odpovídající hodnotě 1 000 000 euro na každou pojistnou událost, v případě souběhu více pojistných událostí v jednom roce nejméně ve výši odpovídající hodnotě 1 500 000 euro;
- v případě zmocnění makléře přijímat od pojistníka pojistné nebo od pojišťovny výplaty pojistného plnění, je povinen splnit jednu z následujících podmínek (rozhodnutí záleží na něm) :

- a) udržovat trvale likvidní finanční jistinu ve výši 4% z ročního objemu jím inkasovaného pojistného, nejméně však ve výši odpovídající hodnotě 15 000 eur;
- b) používat pro převody pojistného a pojistného plnění výhradně zvláště k tomu zřízené a od vlastního hospodaření oddělené bankovní účty.

Osoba, která před dnem nabytí účinnosti tohoto zákona provozovala činnost zprostředkovatele je povinna do 1.7. 2005 doložit ministerstvu potřebné doklady. Zprostředkovatel, který svou činnost zahajuje po 1.1. 2005 musí být zaregistrován před začátkem výkonu zprostředkovatelské činnosti. Podmínky pro výkon činnosti pojišťovacího zprostředkovatele v pojišťovnictví podle nového zákona č. 38/2004 Sb. shrnuje následující tabulka.

Tabulka č. – Podmínky činnosti zprostředkovatelů v pojišťovnictví podle zákona č.38/2004 Sb.

<i>Typ pojišťovacího zprostředkovatele</i>	<i>Uzavřená smlouva s</i>	<i>Možnost předkládání konkurenčních produktů</i>	<i>Inkaso pojistného</i>	<i>Odpovědnost za škodu má</i>	<i>Zápis do registru</i>	<i>Kvalifikační stupeň odborné způsobilosti</i>
<i>Vázaný</i>	<i>Jednou či více pojišťovnami</i>	<i>NE</i>	<i>NE</i>	<i>Pojišťovna</i>	<i>ANO</i>	<i>Základní</i>
<i>Podřízený</i>	<i>Agentem nebo makléřem</i>	<i>ANO</i>	<i>NE</i>	<i>Agent či makléř</i>	<i>ANO</i>	<i>Základní</i>
<i>Agent</i>	<i>Jednou či více pojišťovnami</i>	<i>ANO</i>	<i>ANO za splnění podmínek</i>	<i>Sám zprostředkovatel či pojišťovna</i>	<i>ANO</i>	<i>Střední</i>
<i>Makléř</i>	<i>Zájemcem o pojištění</i>	<i>ANO</i>	<i>ANO za splnění podmínek</i>	<i>Sám zprostředkovatel</i>	<i>ANO</i>	<i>vyšší</i>

5/ Pojišťovací zprostředkovatel s domovským členským státem jiným než je Česká republika

Tento zprostředkovatel může na území České republiky provozovat činnost v pojišťovnictví v takovém rozsahu, v jakém je tuto činnost oprávněn provozovat v domovském členském státě. Musí pouze **splnit informační povinnosti** - informovat příslušný dozorčí orgán ve svém domovském státě a registrovat se v rejstříku vedeném v České republice.

Na našem území pak může provozovat činnost na základě práva zřizovat pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby – jedná se o **jednotný pas**. Podmínky takovéto zprostředkovatelské činnosti jsou poprvé definovány zákonem č.38/2004 Sb., dříve nebyly samostatně právně ošetřeny.

1.1.45. Odpovědný zástupce právnické osoby

Doposud pozice odpovědného zástupce právnické osoby nebyla definována. Je-li zprostředkovatel právnickou osobou se sídlem na území České republiky, musí takto osoba jmenovat svého odpovědného zástupce, ten může svou funkci vykonávat pouze pro jednu právnickou osobu. Toto ustanovení neplatí v případě vázaného nebo podřízeného

zprostředkovatele. Odpovědný zástupce je fyzickou osobou, která odpovídá za dodržování právních předpisů ve vztahu ke zprostředkovatelské činnosti. Zjistí-li zástupce nedostatky v činnosti své právnické osoby je povinen navrhnout bezodkladně opatření k nápravě a tuto skutečnost oznámit ministerstvu financí. Přestane-li zástupce vykonávat svoji funkci musí pojišťovací zprostředkovatel ustanovit nového zástupce. Neplní-li odpovědný zástupce své povinnosti, ministerstvo pozastaví činnost pojišťovacímu zprostředkovateli.

1.1.46.

1.1.47. Odborná způsobilost pojišťovacího zprostředkovatele

Odbornou způsobilostí se u pojišťovacího zprostředkovatele rozumí získání všeobecných a odborných znalostí nezbytných pro výkon jeho činnosti. Jedná se o následující požadavky:

- a) **všeobecné znalosti** prokazující se dokladem o dokončení střední školy;
- b) **odborné znalosti** prokazující se dokladem o absolvování odborného studia na střední nebo vysoké škole (studium zaměřené na problematiku pojišťovnictví, finančních služeb a s tím souvisejících oblastí) nebo složením odborné zkoušky;
- c) **odbornou praxí** se rozumí činnost v pojišťovně nebo v zajišťovně související s uzavíráním pojistných smluv nebo v oblasti zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví. Tato odborná praxe je předepsaná **pro střední a vyšší** kvalifikační stupeň.

V případě vázaného a podřízeného pojišťovacího zprostředkovatele lze odbornou zkoušku vykonat v instituci, která je oprávněna podle vyhlášky ministerstva poskytovat vzdělávací programy. V případě pojišťovacího agenta a makléře lze odbornou zkoušku vykonat pouze před tří člennou zkušební komisí jmenovanou Ministerstvem financí. Česká asociace pojišťoven (ČAP) vypracovala studijní texty odborného minima znalostí pro zprostředkovatele a zkušební řád pro odborné zkoušky. Počet neúspěšných pokusů zkoušek není limitován a je zdarma, uchazeč platí až vystavený certifikát.

Vytvořením systému odborného vzdělávání a odborných zkoušek Česká republika navazuje na trend v ostatních Evropských zemích, kde byly tyto systémy již zavedeny. Pojišťovací zprostředkovatel musí podle svého zařazení do kategorie, ve které byl registrován splnit jeden z následujících kvalifikačních stupňů:

A. základní kvalifikační stupeň odborné způsobilosti

Tento stupeň odborné způsobilosti zákon vyžaduje u vázaného a podřízeného pojišťovacího zprostředkovatele.

B. Střední kvalifikační stupeň odborné způsobilosti

Tento stupeň musí splnit pojišťovací agent, který se musí prokázat nejméně dvouletou odbornou praxí. Dělá analýzu konkurenčních produktů různých pojišťoven.

C. Nejvyšší kvalifikační stupeň musí splnit pojišťovací makléř, tato osoba musí prokázat nejméně čtyřletou odbornou praxí;

1.1.48. Povinnosti pojišťovacích zprostředkovatelů

Zákon vymezuje celou řadu povinností spojených s činností zprostředkovatele, ten musí splňovat následující:

- svoji činnost musí vykonávat s odbornou péčí;

- chránit zájmy spotřebitele, zejména nesmí uvádět nepravdivé, nedoložené, neúplné nepřesné, nejasné nebo dvojsmyslné údaje a informace, anebo zamlčet údaje o charakteru a vlastnostech poskytovaných služeb;
- na požádání předložit klientovi, pojišťovně nebo zajišťovně osvědčení o svém zápisu do registru;
- na žádost klienta sdělit způsoby svého odměňování;
- v souvislosti se svojí činností nesmí klientovi poskytovat neoprávněné výhody finanční, materiální či nemateriální povahy;
- zabezpečit veřejnou dostupnost údajů o svém zápisu v registru, zejména číslo, pod kterým byla zapsána, rozsah své činnosti podle pojistných odvětví a území, na kterém může být tato činnost provozována, a den zahájení této činnosti, pokud provozuje zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví na území České republiky;
- zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, které se dozvěděla v souvislosti s výkonem své činnosti, a nesmí je zneužít ve svůj prospěch nebo ve prospěch jiného;
- na vyžádání ministerstva financí mu předložit doklady vedené v souvislosti s provozováním činnosti.

Pojišťovací zprostředkovatel je povinen klienta **informovat** s ohledem na charakter zprostředkované pojistné smlouvy o tom, že:

- poskytuje zprostředkování pojištění způsobem, při kterém je povinen poskytovat řádnou analýzu; tuto povinnost má zprostředkovatel, jestliže zakládá své doporučení klientovi na analýze nabídky pojišťoven; pak musí své doporučení poskytnout na základě analýzy dostatečného počtu pojistných produktů nabízených na trhu tak, aby mohl podle odborných kritérií doporučit uzavření pojistné smlouvy odpovídající potřebám a požadavkům klienta;
- má smluvní povinnost vykonávat zprostředkování daného pojištění výhradně pro jednu nebo více pojišťoven a na žádost klienta mu sdělí takové pojišťovny;
- nevykonává-li zprostředkovatelskou činnost ani na základě analýzy nabídky pojišťoven ani nemá smluvní povinnost k jedné nebo více pojišťovnám; v takovém případě je dále povinen na žádost klienta sdělit mu pojišťovny, se kterými je oprávněn sjednávat pojištění.

1.1.49. Státní dozor nad činností zprostředkovatele a jeho pravomoci

Státním dozorem nad zprostředkovatelkou činností vykonává od 1.4.2006 ČNB. Dozor nad provozováním činností pojišťovacích zprostředkovatelů, s domovským členským státem jiným než je Česká republika, působících na území České republiky vykonává příslušný úřad domovského členského státu zprostředkovatele v součinnosti s ČNB.

Jestliže ČNB při výkonu státního dozoru zjistí, že činnost zprostředkovatele pojistných událostí není v souladu s podmínkami stanovenými tímto zákonem, uloží této osobě **opatření** pro uvedení své činnosti do souladu se zákonem.

Jestliže však zjistí, že:

- nebyla ve lhůtě stanoveném ministerstvem uvedena činnost zprostředkovatele do souladu s podmínkami stanovenými tímto zákonem;
- zaniklo pojištění odpovědnosti pojišťovacího zprostředkovatele;
- nesplňuje pojišťovací agent nebo makléř podmínku finanční jistiny;
- nesplňuje odpovědný zástupce podmínky nebo neplní-li povinnosti stanovené mu tímto zákonem.

Ministerstvo financí činnost zprostředkovatele pozastaví a registrovaná osoba je pak povinna odevzdat osvědčení o zápisu do registru.

1.1.50. Komentář k zákonu

Uplatněním tohoto zákona dojde bezpochyby ke zkvalitnění pojistného prostředí v České republice. Zprostředkovatelská služba bude poskytována odborníky s kompletními znalostmi dané oblasti.

Avšak i přesto má nový zákon několik **nedostatků**, hlavně co se týká některých ustanovení při jejich aplikaci do praxe. Rozčlenění zprostředkovatelů do 4 skupin bývá pokládáno za zbytečně složité a komplikované oproti zemím Evropské unie, kde je charakteristické rozdělení zprostředkovatelů pojištění pouze do dvou standardních skupin, na agenty a makléře. Současný zákon se vztahuje pouze na pojišťovací zprostředkovatele, tzn. že zaměstnanci pracující v rámci obchodní služby a přepážkoví pracovníci jeho podmínky splňovat nemusí. Tento zákon má za úkol ochranu klienta vůči zprostředkovateli avšak už neupravuje povinnosti zaměstnanců pojišťoven zprostředkujících pojištění vůči klientům. Tito pracovníci vykonávají v zásadě stejnou činnost, avšak nevztahují se na ně povinnost registrace, zkoušek odborné způsobilosti pro výkon zprostředkovatelské činnosti či sepsání dokumentu ohledně doporučení pojistných produktů. Měly by být také upraveny podmínky výkonu činnosti zaměstnanců pojišťovny v rámci obchodní činnosti na ochranu klienta.

Před platností současného zákona:

- mohlo docházet ke zneužívání doporučení ze strany zprostředkovatele, který znal výši své provize pro daný produkt od jednotlivých pojišťoven.
- Doporučení zprostředkovatele klientovi probíhalo ústní formou, nebyla povinnost písemně stvrdit **sepsat** doporučení zprostředkovatele. Proto se mohlo stát, že zprostředkovatel pro svého klientovi nevybral pro něj nejvýhodnější produkt, ale ten, za který byl on nejlépe ohodnocen. Avšak díky současnému zákonu je každý zprostředkovatel povinen před uzavřením pojistné smlouvy s klientem sepsat dokument.

17. Vysvětlete hlavní úkoly a činnosti komerční pojišťovny

Přechodem na tržní hospodářství vznikly nové komerční pojišťovny. Změnily se také jejich hlavní cíle a úkoly. Byla uzákoněna nová legislativa, která jiným způsobem upravuje postavení pojišťoven i jejich činnosti a pojistné vztahy.

Pojištění a zajištění - specifický druh produktu, který má fiktivní charakter. Z tohoto produktu vyplývají určitá rizika. Kupující dostává pojištěnou protihodnotu až po realizaci pojištěného rizika.

Úkoly komerční pojišťovny:

1. technický (náhradový) úkol

- v současnosti prvotní postavení
- náhrada škody pojistným plněním, a to pokud jde o občany nebo podnikatelské subjekty

2. preventivní (zábranný) úkol

- realizace preventivních opatření, které směřují ke snižování rizika vzniku a rozsahu škod

3. investiční úkol

- jiným slovem finanční podnikání pojišťoven
- možnost vstupu komerční pojišťovny na finanční a pojistný trh v rámci jejich dalších aktivit

Úkoly komerční pojišťovny se realizují v konkrétní činnosti příslušné komerční pojišťovny. Jedná se zejména o *pojišťovací činnost, zábrannou činnost, zajišťovací činnost, investiční činnost* a *sponzorskou činnost*.

Pojišťovací činnost

Je hlavním předmětem podnikání komerční pojišťovny¹. Pojišťovna orientuje svoji činnost tak, aby dosáhla rozhodujícího podílu na pojistném trhu. Proto uvádí na trh nové produkty nebo inovuje své staré produkty, které přizpůsobuje aktuálním podmínkám na trhu. Se vznikem pojistného produktu úzce souvisí *marketingová činnost* komerční pojišťovny. Již uzavřené smlouvy jsou zahrnuty v *provozní činnosti*. Dojde-li ke vzniku pojistné události, patří mezi její činnosti také *likvidace* těchto událostí.

Marketingová činnost

Zaměřuje se na zákazníka nebo klienta, proto musí nutně vycházet z jeho potřeb. To vše je realizováno s ohledem na primární cíl každého podnikatelského subjektu, na zisk.

Marketingová strategie zahrnuje:

- (a) vývoj pojistných produktů (tvorba nových pojištění)
- (b) výběr cílového trhu (definice cílové skupiny, pro kterou je produkt vytvořen)
- (c) propagaci produktů (komunikace se spotřebitelem)
- (d) obchodní službu (distribuční cesty k zákazníkovi)

ad (a):

✓ *pojistný produkt – charakteristika:*

služba nemateriální povahy; nelze s jistotou říci, zda v současnosti koupená pojistná ochrana

¹ (Viz zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), §2, písm.e)...

splní klientovi v budoucnosti jeho očekávání; nelze ho skladovat; není možná standardizace kvality produktu, kvalita závisí na subjektu, čase, místě, způsobu, tedy kdo, kdy, kde a jak poskytuje konkrétní služby.

✓ *analýza trhu:*

zhodnocení trhu z hlediska nabídky a poptávky; získávání údajů o riziku; návrh skladby rizik na zabezpečení rizika pojištění.

✓ *vytvoření nového produktu:*

produkt tvořen *souborem pojistných podmínek*, které musí být objektivní a musí mít vypovídací schopnost (omezení možného konfliktu mezi klientem a pojišťovnou při vzniku poj. události)

✓ *návrh pojistných sazeb:*

pojistná sazba – cena za pojištění, vyjadřuje se v % nebo v ABS za jednotku pojištěného rizika

jednotka poj. rizika – základní pojistná částka, pojistná hodnota, základní hodnota poj. majetku, dopředu stanovená jiná hodnota (v praxi kombinace)

tvorba poj. sazeb – matematický výpočet ceny pojišťovací služby, jejím stanovením se blíže zabývá poj. matematika ($P_b = P_n + Z_s + N_v + Z + P_ř$; kde P_b ...brutto pojistné, P_n ...netto pojistné, Z_s ...příspěvek na zábranu škod, N_v ...vlastní náklady, Z ...zisková přírážka, $P_ř$...jiné přírážky)

✓ *zpracování provozní a likvidační směrnice*

pokud je o produkt zájem; dále návrh rozsah a druh údajů, které budou sledovány ve statistikách daného pojištění

ad (c):

reklama musí být pravdivá, informativní, zajímavá a tvůrčí. Propagace v pojišťovnách má svá specifika. Především musí být jedinečná – *jedinečný prodejní návrh*. Přitom musí být věcná a čitelná, nic nesmí být zatajeno.

Efekt návratnosti z propagace je těžko měřitelný. Pokud se trh v daném odvětví vyvíjí prudce, potom podcenění nebo absence propagace se může ihned projevit v poklesu na trhu a následky tohoto podcenění mohou být dlouhodobé.

Výše financí se odvíjí od cíle propagace. Pojišťovna musí kalkulovat návratnost prostředků do propagace vložených, také musí sledovat konkurenci. Obecně nelze na reklamě šetřit, má-li se pojišťovna udržet v povědomí veřejnosti.

ad (d):

Produkty jsou nabízeny na bázi pojistných vztahů, které jsou podloženy *pojistnou smlouvou*. Obchodní služba pojišťovny zprostředkovává kontakt mezi klientem a pojišťovnou. Úspěšnost prodejnosti produktu úzce souvisí s efektivitou obchodní služby, obchodní služba také představuje zpětnou vazbu mezi tím, jak dobře byl nový pojistná produkt připraven a jak vyhovuje požadavkům pojistného trhu.

Pracovníci obchodní služby:

✓ *kmenoví pracovníci komerční pojišťovny*

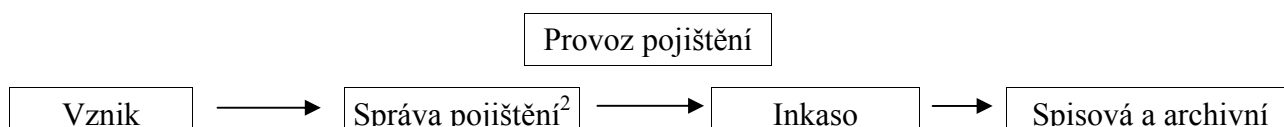
- *obchodní referenti* – nabízejí a sjednávají pojištění pro vlastní pojišťovnu, řídí přidělené důvěrníky a zprostředkovatele)
- *pracovní přepážky* – poskytují zákazníkům informace, řeší jejich požadavky k již uzavřeným smlouvám, sjednávají nová pojištění

✓ *zprostředkovatelé*

- vykonávají pro pojišťovnu úkoly, na které nestačí její kmenoví pracovníci

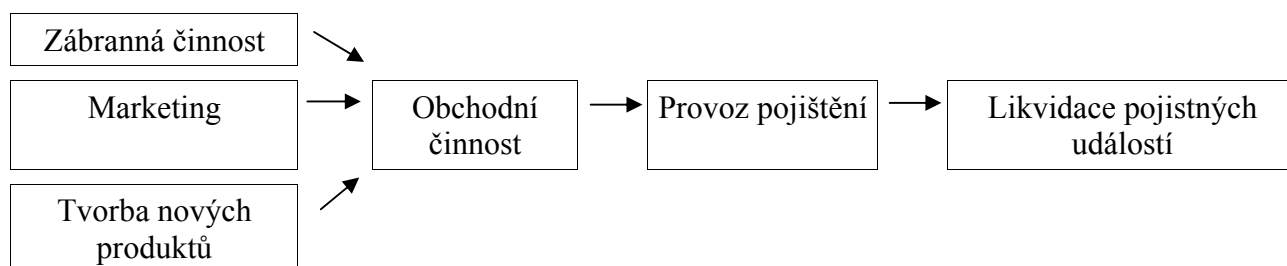
Provoz pojištění

Je nutno rozlišovat mezi pojmy provoz a správa pojištění (Viz následující schéma):



Provoz pojištění je širším pojmem. Zahrnuje také činnosti směřující k rozšíření kmene pojistných smluv. Provozem pojištění rozumíme činnosti související s údržbou pojistných smluv, inkasem pojistného a aktualizací údajů pojistných smluv.

Následující schéma znázorňuje návaznost jednotlivých činností v komerční pojišťovně:



V užším slova smyslu představuje provoz pojištění činnosti bezprostředně související s pojistnou smlouvou, a to zejména:

- evidence a údržba pojistných smluv, aktualizace jejich stavu a obsahu
- shromažďování údajů o rozsahu pojistných rizik
- zabezpečení inkasa pojistného, intervence v rámci upomínacího režimu
- zúčtování došlých plateb pojistného s předpisem pojistného
- provádění storna pojištění v důsledku nezaplacení pojistného nebo konce pojištění
- archivace pojistných smluv

V širším slova smyslu jsou to také činnosti spadající do činnosti jiných úseků. Za ně lze považovat:

- výpočet výše a druhu provizi pro zprostředkovatele i pro správce pojistné smlouvy
- taxace – kontrola správného vyplnění pojistných smluv
- zpracování statistik podle potřeb jednotlivých úseků komerční pojišťovny

Vznik pojištění

Jedná se o všechny operace od uzavření pojistné smlouvy až po založení pojistného spisu. Při vzniku pojištění dochází k prolínání provozních činností s obchodními.³ Kvalita provozních činností úzce souvisí s kvalitou dlouhodobého vztahu klient – pojišťovna. V současnosti je nejdůležitější činností automatické zpracování pojistných smluv.

Kontrola pojistných smluv (taxace)

Taxace – soubor pracovních postupů, kterými se uskutečňuje odborná kontrola uzavřené pojistné smlouvy a konečné rozhodnutí o jejím přijetí do pojištění. Tato kontrola se skládá ze dvou částí, a to z *kontroly formální správnosti* a z *odborné kontroly rizika, jeho ocenění a správnosti výpočtů*.

Kontrola formální správnosti zajišťuje úplnost údajů v pojistné smlouvě. *Kontrola správnosti výpočtů a ocenění rizika (odborná kontrola)* zajišťuje správnost pojistné smlouvy po stránce obsahové. Tato kontrola je prováděna pomocí sazebníků pro příslušné pojištění.

Když jsou zadána všechna data, proběhne tzv. *předtaxační kontrola*, kdy počítač zkontroluje,

²Viz Zákon č. 363/1999 Sb., §2, odst. 1.

³ Viz schéma č. 4.1 In [1].

zda jsou vyplněny všechny potřebné údaje a zda bylo pojistné vypočteno ve správné výši. Pokud předtaxační kontrola proběhne bezchybně, je možné zadat informace o provizích a spustit taxaci.

Evidence pojistných smluv

Hlavní evidencí v komerční pojišťovně je *Základní deník pojistných smluv*. Jsou do něj zapisovány všechny pojistné smlouvy v chronologickém pořadí, jak byly otaxovány. Dalším druhem evidence je *Evidence došlé a především odeslané pošty* (není v rámci provozu pojištění).

Zabezpečení podkladů pro výplatu provizí

K základním údajům, které se zanášejí do počítačové databáze, patří také *informace o zprostředkovateli a správci pojištění* a jejich odměně (první a následná provize).

Evidence o zajištění a soupojištění

U každé skupiny smluv je třeba evidovat informace o zajištění nebo případném soupojištění, které se k dané pojistné smlouvě vztahuje.

Potvrzení přijetí pojistné smlouvy

Pracovník, který s klientem uzavírá budoucí pojistnou smlouvu, totiž sepisuje teprve *Návrh na uzavření pojistné smlouvy* (návrh pojistka). Tento návrh ještě nezakládá právo na pojistnou ochranu. Pokud je přijat, vystaví pojišťovna písemné potvrzení a zašle jej klientovi. Až v tomto okamžiku, lze hovořit o tom, že byla uzavřena pojistná smlouva.

Správa pojištění

Správa pojištění znamená obhospodařování platných pojistných smluv a jejich aktualizaci. Správa pojištění končí v okamžiku, kdy končí platnost pojistné smlouvy.

Provádění změn a aktualizace údajů

Aktuální informace jsou nutné pro správný chod komerční pojišťovny. Změny jsou zpravidla prováděny z podnětu klienta. Rozlišujeme:

- *technické změny* – mají vliv na výši pojistného. Při jejich provádění je nutné dodržovat platné pojistně-technické zásady.
- *netechnické změny* – výše pojistného se netýkají. Provádějí se změnovým listem. Patří mezi ně zejména změna:
 - osobních údajů pojistníka či pojištěného
 - údajů o předmětu pojištění
 - způsobu nebo frekvence placení pojistného
 - oprávněné osoby u životních pojistek
 - podmínek vinkulace pojistného plnění
 - ztráta či poškození pojistné smlouvy, atd.

Ukládání pojistných smluv

Uložení do příručního registru pojistných smluv se děje podle pořadového čísla pojistné smlouvy. Tento registr umožňuje mimo jiné i případné obnovení počítačové databáze, pokud by z nějakých důvodů došlo k jejímu zničení nebo poškození.

Inkaso pojistného

Znamená soubor operací zajišťujících evidenci a sledování účetních předpisů pojistného a jeho placení jednotlivými pojistníky v dohodnutých termínech. Tato činnost se skládá z celé řady pracovních postupů, které souvisejí s:

- vytvářením avíz
- zúčtováním došlých plateb s jejich předpisem

- zabezpečováním inkasních a upomínacích režimů
- prováděním storna pojištění v důsledku nezaplacení pojistného v zákonem stanovené lhůtě
- dohledáváním dočasně neumístitelných plateb a s vymáháním dlužného pojistného po stornu pojištění

Pohledávky z pojistných smluv

Pohledávky představují jeden ze stěžejních problémů, který musí každá komerční pojišťovna v rámci provozu pojištění řešit. Rozlišujeme dva ukazatele: *předepsané* a *inkasované pojistné*. Předepsané pojistné představuje předpis pojistného na dané účetní období a inkasované pojistné představuje pojistné, které bylo připsáno na účet pojišťovny. Rozdíl mezi předepsaným a inkasovaným pojistným představuje *přeplatky* nebo *nedoplatky*.

Pohledávky lze členit podle hlediska dobytosti. K hodnotícím kritériím patří např.:

- solventnost dlužníka (dosavadní platební morálka, ekonomická a majetková situace)
- způsob zajištění pohledávky (zda je nebo není zajištěna platebním nebo právním instrumentem)
- poznatky získané z dosavadního průběhu vymáhání pohledávky.

Pohledávky a pojistná událost

Pokud nastane pojistná událost v době do zániku pojištění, poskytují komerční pojišťovny klientům pojistnou ochranu i v případě, že není zaplacené pojistné. Jsou možné dva případy:

- klientovi se stane pojistná událost
téměř vždy je pojistné plnění vyšší než bylo předepsané pojistné. Pojišťovna tedy nezaplacené pojistné započte proti pojistnému plnění a zbylou částku (mnohdy nemalou) klient inkasuje.
- pojistná událost se klientovi nestane
komerční pojišťovna se dlužného pojistného domáhá velmi obtížně. Pojišťovna se může snažit získat pojistné soudní cestou (u malých částek se nevyplatí)

Vymáhání soudní cestou je jednou s možností. Mezi jiné patří zlepšení kvality zajištění dlužníkovou závazku nebo vyhlášení konkurzu na dlužníka.

Likvidace pojistných událostí

Likvidace pojistných událostí je souhrn pracovních postupů, jejichž cílem je určit výši škody a poskytnout pojištěnému nebo poškozenému přiměřenou peněžní náhradu, které říkáme pojistné plnění (pojistná náhrada).

Likvidace probíhá u všech druhů pojištění podle určitého základního schématu, které má čtyři základní fáze:

- I. zákazník škodu ohlásí
- II. komerční pojišťovna škodu zaregistruje
- III. likvidátor nebo znalec škodu prověří
- IV. likvidace pojistné události (poskytnutí nebo odmítnutí pojistného plnění)

Důležitá je v této souvislosti definice pojistné události. Pojistná událost je případ, který může způsobit škodu a který na základě sjednaných podmínek objektivně spadá do oblasti ručení pojistitele (např.: v pojištění majetku škoda vzniklá po živelní události; v úrazovém pojištění trvalá invalidita nebo smrt v důsledku úrazu; v havarijním pojištění poškození nebo odcizení vozidla).

Interní a externí likvidátoři

Likvidátor bývá obvykle zaměstnancem komerční pojišťovny. Pokud je ale frekvence škod v určitém druhu pojištění nebo na určitém území tak nízká, že se přijetí likvidátora nevyplatí,

navazuje pojišťovna spolupráci s externími likvidátory, kteří pracují pro více pojišťoven na mandátní smlouvu.

Rozdělení úkolů je většinou zařízeno tak, že externí likvidátor provede prohlídku škody na místě a zbytek vyřídí centrální oddělení likvidace škod. Do likvidace škod bývají často zapojováni znalci.

Likvidace škod jako reklamní nástroj

Dobrá likvidace škod je v dlouhodobém pohledu jedním z nejučinnějších reklamních prostředků komerční pojišťovny. Vyplatí se, když se pojišťovna v nejasných případech vůči zákazníkovi zachová kulantně. Proto je pro likvidaci škod důležité vedle právních a ekonomických hledisek uvážit i její (pozitivní i negativní) dopad. Kvalitní likvidace škod je vizitkou každé moderní a dobré komerční pojišťovny.

Zábranná činnost

Zábrannou činnost tvoří všechny technické, ekonomické, právní a ostatní opatření, která mají sloužit k předcházení vzniku náhodných škod, zabraňovat jejich rozšíření a současně i omezovat jejich důsledky.

Důvody, pro zábranu škod:

morální (sledování příčin a následků škod)

sociální (zájemem je ochrana majetku a tím i existujícího bohatství)

ekonomické (snaha o snižování výplat pojistného plnění spojeného se snižováním pojistného)

biologické (zastavit další znečišťování ovzduší)

technicko-organizační (možnost pojistitele využít vlastní nástroje pro výkon této činnosti).

Zajišťovací činnost

Každá komerční pojišťovna na sebe přebírá značná rizika, která kryje svými aktivitami a současně má snahu, aby její kapacitní možnosti byly co největší. Ty jsou dány především výší základního kapitálu. Pojišťovat větší rizika než je pojišťovací kapacita pojišťoven umožňuje *zajištění*, které značně zvyšuje flexibilitu a kapacitu pojišťoven.

Činnost komerční pojišťovny související se zajištěním a zajišťováním se nazývá *zajišťovací činnost*.

Investiční a sponzorská činnost

Finanční podnikání komerční pojišťovny znamená finanční aktivity související s využíváním dočasně volných peněžních prostředků. Jedná se o časový rozpor mezi získáváním přijatého pojistného a jeho použitím formou pojistného plnění. Cílem této činnosti je zhodnocení kapitálu, který pojišťovna vlastní nebo spravuje, ale musí však být investováno takovým způsobem, aby mohla v jakémkoliv okamžiku dostát plně svým závazkům vůči pojištěncům.

Podstatná část výnosů z finančního podnikání se vrací do rezerv a slouží na rozvoji pojišťovací činnosti. Slouží zejména na další rozvoj pojistných produktů a umožňují komerční pojišťovně:

- krýt případné ztráty v pojistném plnění
- rozšiřovat pojistné krytí bez zvyšování pojistného
- snižovat pojistné
- poskytovat slevy na pojistném
- krýt investiční potřeby

V současnosti se velmi rozvíjí i *sponzorská činnost*. Tou se podporují určité vybrané činnosti, jako je podpora zdravotnictví (jednotlivci, nadace), sport, kultura a školství. Komerční

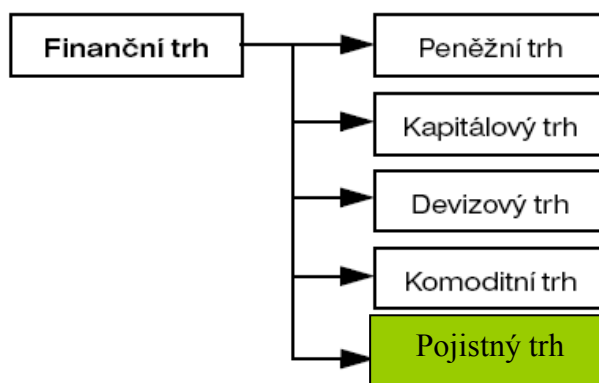
pojišťovna získává těmito aktivitami na své image.

Zdroje

Zpracováno podle:

[1] Čejková, V.; Martinovičová, D.: Pojišťovnictví (Distanční studijní opora). 1. vydání. MU v Brně. 2004.

18. Definujte pojistný trh a hlavní ukazatele jeho úrovně



Pojistný trh

V tržní ekonomice je **trh** místem, kde se střetávají výrobci a spotřebitelé, prodávající a kupující, kde se realizují prodeje a koupě, nabídka a poptávka.

Pro **pojistný trh** je charakteristické, že se na něm střetává nabídka a poptávka po pojistné ochraně. Předmětem obchodů na pojistném trhu je pojištění a zajištění.

Pojištění i zajištění můžeme definovat jako specifický druh zboží, resp. služby, který má fiktivní charakter. Tato služba se na pojistném trhu nabízí, prodává a kupující za ni musí platit. Je zde určité riziko spočívající v tom, že kupující může dostat svoji protihodnotu až po realizaci pojištěného rizika. Jde tedy o neurčitou a rizikovou návratnost jeho peněžních prostředků.

Pojistný trh je trhem, na kterém převládá nabídka. Na **straně nabídky** vystupují pojistitelé, zajistitelé a zprostředkovatelé. Přestože jde o trh regulovaný, je převládající nabídka zárukou soutěže ovlivňované tvorbou cen a pojistných produktů, jako je tomu u jiných segmentů finančního trhu. Částečně je tato soutěživost ovlivňována dozorem v pojišťovnictví, což do jisté míry tržní soutěž a konkurenci omezuje. Je tedy možné říci, že poj. trh je ovlivňován zásahy státu. Na poj. trhu platí specifické principy solidárnosti, podmíněné návratnosti a neekvivalenosti.

Pojistitelé i zajistitelé (pojišťovny a zajišťovny) se nezabývají pouze pojišťovací a zajišťovací činností, ale dočasně volnými peněž. prostředky vstupují i na ostatní segmenty fin. trhu. Stávají se tak často spoluvlastníky bank, spořitelen, jiných pojišťoven a zajišťoven apod. Vzájemná provázanost existuje nejen mezi jednotlivými složkami národního trhu, ale i mezi národním a mezinárodním finančním trhem. Pro současnost je typické splývání národních a mezinárodních finančních trhů, což někdy bývá označováno jako **globalizace**.

Stranu poptávky představuje na pojistném trhu různorodá skupina fyzických osob, právnických osob a sdružení. Pojistný trh se podstatně liší od jiných segmentů finančního trhu tím, že mnohé subjekty si nejsou své poptávky po pojistné ochraně úplně vědomy. Je to z toho důvodu, že nemají jasnou představu o existující rizikové situaci. Když například nahlédneme na obyvatelstvo jako na základní subjekt trhu, zjistíme, že na jeho osobní "stupnici spotřeby" stojí pojištění často na nejnižším stupni. A to i přestože zabezpečení jistoty zdrojů příjmů a hodnoty majetku má mít stejný stupeň jako základní potřeby, tj. potrava, bydlení a odívání.

Pojistný trh se velmi dynamicky rozvíjí, díky obrovskému kapitálu, kterým disponuje, a je jedním z nejdůležitějších segmentů finančního trhu. Jeho význam roste i s pokračující globalizací. Většina pojišťoven a zajišťoven je napojena na mezinárodní finanční trhy, což jim umožňuje realizovat obchody ve všech finančních centrech světa a ovlivňovat jejich vývoj.

V průběhu realizace a rozdělování hrubého domácího produktu se vytvářejí dočasně i trvale volné peněžní prostředky, jež se soustřeďují v peněžních fondech a rezervách. Také **pojistný**

trh funguje na podobném principu shromažďování a rozdělování peněžních prostředků. U pojistného trhu však nehovoříme o fondech, ale o rezervách. Rezervy se v pojišťovnictví vytváří pro případ úhrady náhodných potřeb a nelze tudíž předem určit, zda budou použity na spotřebu, či akumulaci. Pro rezervy je typický nárok na jejich čerpání při splnění příslušných podmínek obsažených v zákoně, poj. podmínkách, pojistné smlouvě apod.

Rezervy hrají u pojistného trhu velmi specifickou úlohu a mají zřejmě větší význam než peněžní fondy u jiných segmentů finančního trhu. Vztahy tvorby, rozdělování a používání rezerv vymezují pojištění jako samostatnou ekonomickou kategorii. **Pojištění** lze definovat především jako vztahy tvorby a rozdělování rezerv v závislosti na riziku a používání těchto rezerv k úhradě potřeb, které jsou v jednotlivých případech výskytu náhodné, vcelku však odhadnutelné. Pojištění tedy funguje na principu a teorii tvorby rezerv pro předpokládané pojistné plnění, resp. pojistné náhrady v budoucnosti.

U rezerv není rozhodující počet subjektů, který se na jejich tvorbě podílí, ani kdo a jak přispívá k tvorbě rezerv. Stačí když celková výše tvorby rezerv závisí na riziku – tím je v přiměřeném rozsahu zabezpečena úhrada pojistných potřeb. Důležitá je tedy ekvivalence mezi nároky jednotlivců na čerpání z rezerv a výši tvorby rezerv.

Ukazatele úrovně pojistného trhu

Pojistný trh v každé tržní ekonomice má významné postavení se specifickými úkoly, principy a významem. Hodnotit vývoj pojistného trhu není možné bez posouzení vývoje ukazatelů úrovně. Obecně ukazatele úrovně pojistného trhu hodnotí účinnost použití zdrojů a vynaložených prostředků. Výběr ukazatelů úrovně pojistného trhu je vhodné orientovat takovým způsobem, aby byl trh hodnocen pokud možno komplexně a jednalo se o ukazatele užívané i ve vyspělých ekonomikách.

Jde zejména o tyto **hlavní ukazatele**:

■ **předepsané pojistné** (v ŽP, v NP)

Jedním z hlavních je ukazatel **předepsané pojistné**. Předepsané pojistné je pojistné, které je stanoveno na dohodnuté pojistné období. Neuhrazením předepsaného pojistného ve stanovené nebo dohodnuté lhůtě pojištění zaniká a pojišťovna má nárok na dlužné pojistné. Po odpočítání nákladů je základem pro výpočet daně z příjmu pojišťovny.

Předepsané pojistné je důležitým ukazatelem výkonnosti každé komerční pojišťovny za příslušné období. Dle jeho výše se komerční pojišťovny seřazují na pojistném trhu v daném regionu či státě. Lze jej dělit na předepsané pojistné životního a neživotního pojištění.

Předepsané pojistné (tis. Kč)						
POJIŠŤOVNA	Celkem	%	Neživotní pojištění	%	Životní pojištění	%
Česká pojišťovna a.s.	39 804 939	30,56	26 241 205	34,35	13 563 734	25,18
Kooperativa, pojišťovna, a.s.	29 011 229	22,27	22 109 949	28,94	6 901 280	12,81
Allianz pojišťovna, a.s.	9 597 295	7,37	6 990 104	9,15	2 607 191	4,84
ČSOB Pojišťovna, a.s., člen holdingu ČSOB	9 055 953	6,95	3 635 146	4,76	5 420 807	10,06
Generaál Pojišťovna a.s.	7 601 020	5,83	5 234 779	6,85	2 366 241	4,39
ING Životní pojišťovna N.V., pobočka pro Českou republiku	7 266 522	5,58	x		7 266 522	13,49
Pojišťovna České spořitelny, a.s.	6 453 589	4,95	52 713	0,07	6 400 876	11,88
Česká podnikatelská pojišťovna, a.s.	4 751 560	3,65	3 536 294	4,63	1 215 266	2,26
UNIQA pojišťovna, a.s.	3 783 261	2,90	2 675 098	3,50	1 108 163	2,06
Komerční pojišťovna, a.s.	2 211 228	1,70	324 358	0,42	1 886 870	3,50

Obrázek 1: ČAP: Předepsané pojistné za období 1-12/2007

Předepsané pojistné prvních deseti pojišťoven na pojistném trhu v roce 2001 činilo 92,1 % celkového pojistného trhu ČR. Rozhodující postavení na trhu si zachovává Česká

pojišťovna, a. s., i při vzestupu podílů ostatních pojišťoven. Podíl České pojišťovny v roce 1993 činil 87,1 % a postupně se snižoval až na 30,56 % v roce 2007.

Z celkového předepsaného pojistného v ČR připadá 61,3 % na neživotní pojištění a 38,7 % na životní pojištění (2006).

	Předepsané pojistné (mil. Kč)			Podíl (%)		
	2006	2005	2004	2006	2005	2004
POJIŠTĚNÍ CELKEM	122 121	117 174	112 575	100,0	100,0	100,0
Životní pojištění celkem	47 233	44 954	44 201	38,7	39,4	39,3
Neživotní pojištění celkem	74 888	72 220	69 374	61,3	61,6	60,7

■ pojistné plnění (v ŽP, v NP)

- představuje peněžité plnění komerční pojišťovny klientovi po vzniku pojistné události na základě pojistné smlouvy. **Pojistné plnění** je pojišťovnou vypočítaná a poskytnutá část ztráty (v NP) nebo dohodnutá pojistná částka (v ŽP). Takovéto pojistné plnění je pojišťovna povinna pojištěnému (nebo poškozenému) poskytnout za pojistnou událost, která splňuje podmínky dohodnuté v pojistné smlouvě nebo podmínky uvedené v zákoně.

Ukazatel pojistné plnění můžeme rovněž dělit na pojistné plnění za životní a neživotní pojištění. V neživotních pojištěních není jisté, zda se po dobu trvání pojištění v případě konkrétní pojistné smlouvy vyskytne pojistná událost a pokud ano, tak kolikrát. Pojistné plnění se tedy poskytne jen v případě, že pojistná událost nastala. Naproti tomu charakteristickým rysem životního pojištění je, že pojišťovna vyplatí pojistné plnění v každém případě.

Č. ř.	Ukazatel	Jednotka	2006	2005	2004	2006/2005	2005/2004
1	Náklady na pojistná plnění celkem, v tom:	tis. Kč	56 609 280	53 635 331	58 430 742	105,54	91,79
2	náklady na vyřizování pojistných událostí	tis. Kč	1 890 090	1 796 534	1 831 533	105,21	99,09
3	vyplacená pojistná plnění celkem, v tom:	tis. Kč	54 714 190	51 839 797	56 599 209	105,56	91,59

■ škodovost (v ŽP, v NP)

- je ukazatel, který vyjadřuje poměr mezi výší poskytnutých pojistných plnění a výší předepsaného či přijatého pojistného. Udává se v procentech. Lze ji členit na škodovost životního a neživotního pojištění.

Škodovost by měla být menší než netto pojistné v procentech a rozhodně by neměla dosahovat 100 % přijatého pojistného. V případě, že škodovost je vyšší než netto pojistné, jedná se o ekonomicky nevyrovnané pojištění.

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2002
Škodovost	92,1	74,3	55,8	68,7	54,3	48,7	63,7

Tabulka 2.4 Škodovost (v %).

Pramen: Výroční zprávy ČAP z let 1993 - 2002, www.cap.cz.

■ pojištěnost (v ŽP, v NP)

Agregátní ukazatel pojištěnosti je jedním z nejdůležitějších ukazatelů rozvoje poj. trhu. Jeho používání je běžné i ve vyspělých evropských ekonomikách. Vyjadřuje poměr předepsaného pojistného k hrubému domácímu produktu v běžných cenách. Uvádí se v procentech a v podmínkách tržního hospodářství vyjadřuje kapacitu pojistného trhu. Celková možnost pojišťování na daném pojistném trhu je dána rozsahem pojistného pole. Pojistné pole je soubor majetku, předmětů, osob anebo jiných jevů, existujících v daném

státě nebo teritoriu, který je možno pojistit. Pojištěnost odráží schopnost pojistného trhu obsáhnout dané pojistné pole.

Podíl předepsaného pojistného na HDP (%) za rok 2006

	2006	2005	2004	2003	2002	2001
CELKOVÁ POJIŠTĚNOST	3,8	3,9	4,0	4,1	3,7	3,4
Zivotní pojištění	1,5	1,5	1,6	1,6	1,4	1,2
Neživotní pojištění	2,3	2,4	2,4	2,5	2,3	2,2

Pramen: ČSÚ, ČNB

Celková pojištěnost je v ČR stále značně nižší než průměr všech členských států EU (ten v roce 2006 činil **8,8%**). Z desítky nových členů EU ji v tomto parametru předstihly ČR pouze Slovinsko, Malta a Kypr. Od roku 1992 do roku 2006 se celková pojištěnost v ČR zvýšila z 2,6 % na 3,8 %.

■ koncentrace pojistného trhu

- je velmi významným ukazatelem úrovně pojistného trhu, který je sledován ve většině vyspělých zemí. Představuje podíl největších komerčních pojišťoven na předepsaném pojistném. Většinou se sleduje za 5, 10 a 15 největších pojišťoven na daném pojistném trhu.

V ČR se koncentrace pojistného trhu drží na relativně vysoké úrovni. Vedoucí postavení si neustále drží Česká pojišťovna, avšak její podíl se neustále snižuje. V roce 1999 měla stále více než polovinu trhu, 84 % obhospodařovalo prvních 5 největších pojišťoven, téměř většinu trhu, tj. 95 %, pak ovládalo 10 největších pojišťoven ze 43, které na našem trhu působily.

V dalších letech pokračovala tendence poklesu podílu ČP, snižoval se podíl 5 největších a také 10 největších pojišťoven. V roce 2000 podíl ČP i vzhledem k transformaci povinného ručení z formy zákonné na formu smluvní povinnou klesl na 38,12 %. Stejně tak poklesl podíl 5 a 10 největších pojišťoven na českém pojistném trhu.

ukazatel	1995	1999	2002	2004	2005	2006
Podíl největší pojišťovny (%)	69,64	52,43	36,63	36,39	35,46	32,48
Podíl 5 největších pojišťoven (%)	90,50	84,62	76,12	75,92	76,63	74,13
Podíl 10 největších pojišťoven (%)	97,49	94,36	91,26	92,27	91,57	90,87

Zdroj: výroční zpráva ČAP 2006 a POJ 73, str. 36

Lze tedy konstatovat, že se český pojistný trh postupně diverzifikuje. Je možné předpokládat, že trend vývoje koncentrace pojistného trhu v ČR bude směřovat k hodnotám běžným v EU, kde průměrný podíl 5 největších pojišťoven na celkovém předepsaném pojistném v EU je asi 40 %, podíl 10 největších pojišťoven pak jen o málo přesahuje 50 %.

Dále se k hodnocení úrovně pojistného mohou použít i další **doplňkové ukazatele**:

■ počet komerčních pojišťoven

- je jedním ze základních ukazatelů používaných v mezinárodní teorii i praxi. Počet pojišťoven v dané ekonomice může vypovídat nejen o vývoji a vyspělosti daného pojistného trhu, ale také o způsobu jeho regulace.

	1991	1993	1994	1995	1997	1999	2001	2002
Počet pojišťoven	3	20	27	35	40	42	43	42
univerzálních	3	8	13	15	18	18	17	17
neživotních	-	7	10	15	18	21	23	22
životních	-	5	4	5	4	3	3	3

Tabulka 2.7 Počet pojišťoven v letech 1991 - 2002.
Pramen: Výroční zpráva ČAP za rok 2002.

	2008	2005	2004	2003	2002	2001
POČET POJIŠŤOVEN CELKEM*	49	45	40	42	42	43
z toho: životních	8	5	3	3	3	3
neživotních	27	23	21	23	22	23
se smíšenou činností	18	17	16	16	17	17
Tuzemské pojišťovny	33	33	33	34	35	35
z toho: s převažujícím zahraničním kapitálem	20	20	19	19	18	19
s převažujícím tuzemským kapitálem	13	13	14	15	17	16
Pobočky pojišťoven z EU a třetích států**	18	12	7	8	7	9

* bez pojišťoven z členských států EU působících v ČR na základě svobody dočasně poskytovat služby a bez ČKP

** do roku 2003 organizační složky

Pramen: MF ČNB

■ počet zaměstnanců v pojišťovnictví

- je ukazatelem, který dává základní představu o úrovni daného pojistného trhu z pohledu personálního obsazení. Nedá se však zaměřovat jen na absolutní počet zaměstnanců v pojišťovnictví, je třeba brát v potaz i produktivitu a způsob jejich práce.

■ počet uzavřených pojistných smluv

- pojistná smlouva je uzavřena přijetím návrhu na pojištění oběma smluvními stranami, tedy pojistníkem a pojišťovatelem. Tento ukazatel dobře odhaluje nejen úroveň pojistného trhu, ale i efektivnost práce v komerčních pojišťovnách.

■ průměrné pojistné na jednu pojistnou smlouvu

- jedná se o průměrné pojistné, které je stanoveno na dohodnuté pojistné období a jež připadá na jednu pojistnou smlouvu.

■ počet vyřízených pojistných událostí

- pokud hovoříme o vyřízených pojistných událostech, máme vlastně na mysli konečný efekt pojištění. Počet vyřízených pojistných událostí je tedy jedním z důležitých ukazatelů úrovně pojistného trhu

■ průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost

- vyjadřuje průměrné peněžité nebo naturální plnění komerční pojišťovny na jednu pojistnou událost. Jedná se o plnění na základě pojistné smlouvy.

■ a jiné.

19. Finanční systém a finanční trh

FINANČNÍ SYSTÉM – je součástí systému ekonomického – představuje v něm peněžní tok

- hlavním úkolem je alokovat volné fin. prostředky od přebytkových subjektů k subjektům deficitním; všechny úspory ekonomických subjektů jsou na fin.trhu převáděny od **primárních spořitelů**, tzv. věřitelů (mají vyšší běžný důchod než je jejich běžná spotřeba) k **deficitním jednotkám**, tzv. dlužníkům (běžný důchod je nižší než běžná spotřeba)

FUNKCE FINANČNÍHO SYSTÉMU

- **depozitní** = shromažďování úspor všech přebytkových subjektů pro pozdější možnou alokaci a produktivní využití; úspory se transformují na fin. aktiva (depozita, CP), přispívá k ek.růstu+rozvoji
- **úvěrová** = využití kumulovaných fin.prostředků – zdroje financování investic i spotřeby deficit.subj.
- **platební** = realizace plateb (pomocí různých účtů s disponibilními vklady, nástrojů s pokyny k převodu fin. prostředků – šeky, platební karty, ...)
- **likviditní** = přeměna fin.aktiv na hotovostní peníze (s větším či menším rizikem ztráty); umožňuje subjektům, aby se vyvarovali možných ztrát spojených s držbou hotovostních fin.prostředků (náklady obětované příležitosti) a aby prodejem FA získali potřebnou hotovost
- **zajištění bohatství** = uchování hodnoty investovaných fin.prostředků a zabezpečení zhodnocení
- **zajištění rizika** = díky fin.nástrojům (pojištění, diverzifikace portfolia, finanční deriváty,..)
- **politická** = provádění vládních záměrů HOPO – fiskální politika (např. emise státních dluhopisů,..)

ÚČASTNÍCI FINANČNÍHO SYSTÉMU

a) deficitní subjekty x přebytkové subjekty

Deficitní = nemá potřebné fin. prostředky, aby mohl uskutečnit své záměry

Přebytkový = není schopen uplatnit všechny své nakumulované zdroje, může je proto nabídnout:

- **přímo** = pouze prostřednictvím FT; obchod přímo mezi V (přebytkový) a D (deficitní); je však spojeno s velkými transakčními N, kt. jsou spojeny s vyhledáváním V, kt. by zakoupili primární CP
- **polopřímo** = využití fin.zprostředkovatele, kteří obchodují na cizí účet; nižší transakční N
- **nepřímo** = využití fin.zprostředkovatele, kteří ale obchodují na vlastní účet – schopni přijímat primární CP a emitovat sekundární CP – sníží tak transakční N a i zajistí rizika spojená s prim.CP

b) finanční zprostředkovatelé x orgány ochrany a regulace finančního trhu (FT)

Finanční zprostředkovatelé – zabezpečují vztah mezi V a D, uskutečňují obchody, kumulují info, ...

- snaží se sladit zájmy zapůjčovatelů (V chtějí půjčit fin.prostředky jen krátkodobě) a vypůjčovatelů (D chtějí prostředky na co nejdelší dobu); zabezpečují tak:
- transformaci aktiv – z extrémně rizikových do bezpečných, z DD P do likvidních A, vysoké N z přímého obchodování do nízkých N dosažených zprostředkovatelskou činností
- transformaci rizika – pomocí spreadingu (rozprostření rizik mezi víc subjektů) nebo poolingem (sdružení rizik pomocí portfolia různých aktiv)
- transformaci splatnosti, transformaci likvidity

UNIVERZÁLNÍ FINANČNÍ ZPROSTŘEDKOVATELÉ

- **dealeři** = obchodují pouze svým jménem a na svůj účet
- **makléři** = obchodují na účet vlastní i cizí (zastupují primární věřitele nebo koncové dlužníky)

SPECIALIZOVANÍ FIN. ZPROSTŘEDKOVATELÉ

- **tvůrci trhu** = obchodníci s CP mající možnost kotovat nabídkovou (offer) a poptávkovou (bid) cenu přesně vymezených FA, ochotni vždy obchodovat za cenu, kterou oznámí
- **arbitražéři** = nákup a prodej FA na jednom trhu v odlišném čase či odlišných trzích v jednom čase
- **zajišťovatelé** = vyvažují současná i budoucí potenciální rizika uzavřenými pozicemi (A = P) tím, že sladí A a P – většinou pomocí fin. derivátů – snaha redukovat riziko poklesu cen a výnosnosti A vzestupem cen termínových kontraktů (derivátů)
- **spekulanti** = vyhledávají riziko, aby na něm profitovali; užívají otevřené pozice, ale jen na krátkou dobu, protože obchodují hlavně s vypůjčenými fin.prostředky

Orgány ochrany a regulace FT = instituce regulace, dohledu a kontroly FT – cílem je zabezpečit stabilitu FT, transparentnost a důvěryhodnost FT, ochrana investorů
KCP

- X zneužívání insider info (méně či více důvěrné)
- X poskytování myslných nebo záměrně neúplných info
- X zvýhodňování subjektů mimoekonomickými cestami
- X obchodování na FT, kde je jejich regulace a kontrola slabší než je tomu ve vyspělých ekonomikách
- X praní špinavých peněz atd.

VÝVOJ FINANČNÍHO SYSTÉMU

- **integrace FT** – kapitálově větší a silnější se lépe dokáže bránit konkurenci
- **restrukturalizace (fúze, akvizice)** = úspory v N
- **nové technologie**

- **volatilita** – inovace, které by ochraňovaly investice + prostředkem pro spekulace, např. fin.operace

FINANČNÍ TRH = základem fin. soustavy (fin. systému); soustřeďuje se zde S a D peněz a kapitálu

= **souhrn fin. instrumentů, institucí a subjektů, které realizují fin. operace**

- místo, kde díky S a D vzniká cena FA

VLASTNOSTI FT

- **šířka** = množství obchodovaných A; (široký- ↑ Q S a D, likvidita, ↓volatilita, riziko)
- **hloubka** = rozdíl mezi nabídkovou a poptávkovou cenou; velký rozdíl= mělký trh (↑ spread mezi S a D ↓ elasticita D a S, likvidita, počet S a D)
- **pružnost** = tok S a D se změnou ceny nezmění

ČLENĚNÍ FT

- **podle obsahu** – dluhové (úvěry, půjčky, dluhové CP) – omezená splatnost (výj.někt. dluhopisy)
 - akciové – nekonečná doba splatnosti (po dobu existence a.s.)
 - komoditní – v rámci fin.trhů pouze trhy s cennými kovy (Ag, Au, paladium)
 - měnové – měny, FA (ty ale musí být v cizí měně)
- **podle charakteru aktivace finančních prostředků**
 - primární trh – koupě a prodej nově emitovaných CP (IPO-initial public offer)
 - sekundární trh – obchody s již dříve (na prim.trhu) emitovanými CP; objem transakcí je větší; patří sem burza nebo mimoburzovní trh

každý sekundární trh má i svůj primární, ne každý primární trh má i svůj sekundární!!!!!!!!!!!!

EFEKTIVNOST FT

- **alokační** – maximálně efektivní využití zdrojů dostupných pro společnost
- **informační** = jak moc tržní ceny odráží hodnotu CP (pomocí všech dostupných relevantních info); slabá x polosilná x silná
- **operační** = aby transakční N byly co nejnižší – makléřské N a spread

FINANČNÍ RIZIKA

- **úvěrové** – D nedostojí závazkům nebo vypořádací riziko (při obchodování s CP)
- **tržní riziko** = změna hodnoty obchodovaného A (úrokové, akciové, komoditní, kurzové)
- **riziko likvidity** – riziko tržní likvidity (malý počet obchodů-nikdo nebude mít zájem), riziko CF (momentální platební neschopnost)

- **operační riziko** – lidské chyby, podvody, výpadky či nedostatky informačních systémů
- **právní riziko** – právní neprosaditelnost kontraktu a proto možná ztráta z investice

20. Cenné papíry a finanční deriváty

CENNÝ PAPÍR = ztělesněním právního nároku vlastníka na finanční plnění
= převoditelný fin.instrument, se kterým je možno obchodovat na primárním i sekundárním trhu CP

TŘÍDĚNÍ CP

a) podle subjektu, který CP emituje

- **stát** – státní pokladniční poukázky, státní dluhopisy
- **akciová společnost** – akcie, firemní dluhopisy
- **investiční společnost** – podílové listy, akcie
- **právnícká osoba** – firemní dluhopisy

b) podle měnového hlediska = v jaké měně je určitý CP denominován (na jakou měnu zní)

- **CP emitovaný v domácí měně**
- **CP emitovaný v cizí měně**
- **v euroměně** (emitovaný v jedné měně, ale obchodovaný ve státě, jehož národní měna je odlišná)

c) podle převoditelnosti

- **na doručitele = na majitele** (neomezeně převoditelné)
- **na řad** = omezená převoditelnost (rubopisem)
- **na jméno** = omezená převoditelnost (cese se souhlasem emitenta)

d) podle výnosu

- **CP s fixním výnosem** (majitel předem ví, jaký výnos očekávat, a to po celou dobu splatnosti)
- **CP s variabilním výnosem** (předem neví)
- **CP se smíšeným výnosem** (část výnosu je fixní a část variabilní)

e) podle doby splatnosti

- **pevná doba splatnosti** (přesně stanovená)
- **pohyblivá doba splatnosti** (předem neurčená, odvíjí se od podmínek trhu; např. dluhopis v kombinaci s termínovým kontraktem)

DRUHY CP

1. AKCIE

= CP, ze kterého plyne podíl na vlastnictví a.s.; výnos je buď z rozdílu v tržním kurzu nebo z dividend

- akcie není půjčkou společnosti, ale jen podíl na jejím majetku; jak roste společnost, roste i hodnota CP

- právo na dividendu (podíl na zisku) – tento výnos však nelze zaručit; buď ne zisk nebo se nerozdělí; podíl dle podílu jmenovité hodnoty akcionáře ke jmenovité hodnotě všech akcionářů

- právo podílet se na řízení a.s. – účast na VH; počet akcií se transformuje na hlasy

- podíl na likvidačním zůstatku společnosti (u likvidace nebo snížení jmenovité hodnoty akcie)

- akcie jsou nejrizikovějším CP – po dobu trvání spol.ani při zániku nemůže akcionář žádat vrácení vkladu, navíc při likvidaci nejprve uspokojení věřitelé

a) kmenové akcie – jsou s nimi spojena všechna základní práva (podíl na řízení, zisku, dividenda, likvidační zůstatek); obvykle se vydávají na majitele a jsou volně převoditelné

b) přednostní akcie – obvykle nemají hlasovací práva, ale běžné dividendy musí být vyplaceny držitelům dříve než majitelům akcií kmenových

c) akcie na majitele – znějí na vlastníka, jsou tedy volně převoditelné, práva má držitel; vydání je přípustné pouze pokud je plně splacena jmenovitá hodnota

d) akcie na jméno – převoditelné indosamentem; mohou být vinkulovány (nesmějí být volně převáděny, k převodu nutný souhlas a.s. – ochrana před konkurenty nebo nepřátelským převzetím,..)

2. ZATÍMNÍ LISTY

= nahrazují upsané a dosud nesplacené akcie (nesplacen emisní kurz před zápisem a. s. do OR)

3. PODÍLOVÉ LISTY

= CP vyjadřující právo vlastníka na podíl majetku podílového fondu a právo na podíl ze zisku z hospodaření s majetkem v podílovém fondu

- jsou emitovány investičními společnostmi (na základě povolení KCP); otevřené x uzavřené PL

4. DLUHOPISY

= vyjadřuje právo majitele na splacení dlužné částky a na výnos z dluhopisu (resp. půjčené částky)

- emitent (stát, firma, banka) je D a držitel (investor) je V; emitent vydává s cílem získat DD fin.prostř.

- s dluhopisy je možno obchodovat na sekundárních trzích CP (BCPP, RM-systém) na rozdíl od úvěrů

a) D s fixním výnosem (plain vanilla bond) – držitel inkasuje pravidelný pevný kupón po předem stanovenou dobu; při splatnosti kromě splacení posledního kupónu i jednorázová splátka jistiny

b) D s nulovým kupónem – nevyplácí žádný kupón a soustřeďuje veškerý hotovostní tok do splatnosti; prodáván s diskontem (tj. za cenu pod nominálem); při splatnosti méně než rok=pokl.pouk.

c) D s variabilním kupónem – váže kupónovou sazbu na vývoj nějaké veličiny (cenový index, i, atd.)

d) D bez termínu splatnosti =věčný dluhopis – vyplácí kupon neustále

e) vypověditelný dluhopis – může emitent splatit dřív než v den splatnosti

f) konvertibilní dluhopis – možno vyměnit za akcie za předem stanovený konverzní poměr

g) prašivý dluhopis – zpravidla firemní dluhopis s nízkým či vůbec žádným ratingem

h) euroobligace – domácí dluhopis emitovaný v zahraniční měně

Cena dluhopisu = skutečná tržní hodnota, za kterou je obchodován na kapitálovém trhu

Kurz dluhopisu = cena dluhopisu vyjádřená v procentech z jeho nominální hodnoty

Výnos dluhopisu = kupónový výnos a kapitálový zisk (ztráta); výnos do splatnosti udává průměrný roční výnos (úroková sazba, za kt. by se musely alternativně uložit pen.prostředky na termín vklad)

Rizika – kreditní (emitent nedostojí závazkům-nesplatí kupón či jistinu); firemní-nízká bonita, stát-ok

- reinvestiční (průběžně přijímané kupónové platby budou reinvestovány za nižší úrok.sazby)
- předčasného splácení (u vypověditelného dluhopisu – když výrazně klesnou tržní úr.sazby, emitent může vydat nové dluhopisy s nižší kupónovou sazbou –půjčky pro něj budou levnější)
- inflační (znehodnocení výnosů), kurzové,

durace = průměrná doba k získání příjmů spojených s dluhopisem – užívá se k vyšetření citlivosti cenové změny dluhopisu v závislosti na změnu výnosnosti do doby splatnosti dluhopisu; bezkupónový dluhopis má duraci rovnu době do splatnosti, s růstem kupónové sazby durace klesá; čím je durace nižší, tím méně je cena dluhopisu citlivá na fluktuace úrok.sazeb...

5. KUPONY

= vyjadřuje právo na výnosy z akcií, dluhopisů, zatímních či podílových listů; je to CP na doručitele

6. SMĚNKY

= poskytuje majiteli právo vyžadovat zaplacení stanovené peněžní částky ve stanoveném čase a zavazuje dlužníka zaplatit

7. ŠEKY

= platební příkaz, kt vystavovatel příkazuje své bance vyplatit osobě uvedené na šeku uvedenou částku

8. HYPOTEČNÍ ZÁSTAVNÍ LISTY

= dluhopis emitovaný hypotečními bankami, který je zajištěn zástavním právem k nemovitostem, které jsou financovány právě emisí HZL (jmenovitá hodnota a úroky plně kryty pohledávkami z hyp.úvěrů)

- může je emitovat pouze banka, kt. má zvláštní oprávnění vydané ČNB
- pro řádné krytí HZL mohou být použity pouze pohledávky HÚ, které nepřevyšují 70% ceny nemov. (zúčastněné subjekty ve vlastním zájmu mají snahu na dokončení a ekon.realizaci nemovitostí)
- cena nemovitosti vždy stanovenou bankou jako cena obvyklá; jsou velmi bezpečné

9. STÁTNÍ POKLADNIČNÍ POUKÁZKY

= KD CP emitovaný státem dle zvláštního zákona (splatnost do 1 roku); slouží ke krytí schodku SR

- veřejně neobchodovatelné, ale dá se s nimi obchodovat v rámci pravidel trhu KD dluhopisů

- vysoce likvidní CP; úrokový výnos je rozdílem mezi nominální hodnotou a emisní cenou (z aukce)

10. INDEXOVÉ CERTIFIKÁTY

= CP, které jsou nějak vázány na burzovní index; mají omezenou dobu splatnosti

FINANČNÍ DERIVÁTY = fin. instrumenty odvozené od podkladových aktiv (akcie, dluhopisy,..) a které jsou založeny na časovém nesouladu mezi dobou sjednání a dobou vypořádání obchodu

- jejich cena je odvozená od ceny aktiv – v okamžiku uzavření kontraktu lze zafixovat kurz nebo cenu

- komoditní deriváty x měnové x úrokové (zajišťují úrokový výnos) x na nákup či prodej CP

a) termínové obchody – kontrakt dohodnutý v současnosti na koupi či prodej určitého A v budoucnosti za dnes dohodnutou cenu = závazek!

- **Forward** – závazek kupujícího koupit urč. množství podkladového nástroje k urč.dni za stanovenou cenu (forward price) x závazek prodávajícího prodat...; obchod na OTC trzích, tj. mimoburzovních trzích
- **Futures** – podmínky kontraktu jsou standardní a obchodují se na speciální burzách (termínových) a ne na OTC!
- **Swap** – zavazuje dvě strany k výměnám urč. podkladových nástrojů v urč. intervalech (2 či více forwardů, které jsou vzájemně smluvně spojeny), obchod na OTC i spec.burzách

b) opční obchody – obdobně jako termínový obchod, ale jedná se o právo!!! k nákupu či prodeji urč. nástroje k urč. dni či po urč.dobu za stanovenou cenu (realizační cena) x závazek prodávajícího opce prodat či koupit daný nástroj za těchto podmínek

21. Burzovní systém a Burza cenných papírů praha

Na kapitálových trzích se střetávají kupující a poptávající FA. K obchodům dochází jak na burzovních, tak na mimoburzovních trzích. Všechny obchody jsou kontrolovány speciální státní institucí (KCP)

BURZA = vrcholová instituce kapitálových trhů; jde o vysoce organizovanou formu trhu, má specifické rysy a funkce právě díky specifičnosti obchodů:

- k provozování burzovních obchodů je třeba zvláštního povolení
- existence pevné vnitřní organizace (existence orgánů burzy)
- jednotlivé druhy a postupy při uzavírání burzovních obchodů jsou přesně stanoveny (burzovní předpisy) a musí odpovídat zákonům země – o podmínkách rozhodují orgány burzy
- zboží obchodované na burzách musí být připuštěno a schváleno vedením burzy
- obchoduje se s určitým minimálním množstvím
- čas a místo obchodů jsou přesně a s předstihem určeny

A) BURZY KOMODITNÍ – realizují se zde promptní (ty už teď méně, spíš mimoburzově) i termínové obchody s různými komoditami; obchody se uskutečňuje dle standardizovaných vzorků jednotlivého zboží; tvoří se zde ceny, které jsou směrné pro mimoburzovní obchody

B) BURZY PENĚŽNÍ

- ✓ **Burzy CP** – obchod se zastupitelnými CP (dluhopisy, HZL, akcie, atd.) = promptní obchody
- ✓ **Devizové burzy** – obchod s bezhotovostními zahraničními plateb.prostředky; obchodují pouze banky (na vlastní účet); slouží také k oficiálnímu stanovování devizových kurzů a usnadňují devizové intervence CB
- ✓ **Burzy financial futures (termínové kontrakty)** – předmět i forma standardizovány –proto velké množství těchto obchodů; investor nemusí v době uzavírání ani předmět kontraktu vlastnit
- ✓ **Opční burzy** – opční obchody s akciemi; držitel má právo v daném termínu a za danou cenu koupit nebo prodat

C) BURZY SLUŽEB

FUNKCE BURZY – vzájemně se doplňují

- **Obchodní** – zabezpečuje obchodování s CP (nejen jejich umístění na trh) a i likviditu trhu
- **Alokační** – rozmístění CP od deficitních subjektů k přebytkovým (nutný vyvinutý primární trh)
- **Cenotvorná** – na základě střetávání S a D dochází k tvorbě tržního kurzu CP
- **Spekulační** – krátkodobé investování do CP – spekulace na budoucí vývoj CP v krátkém období

BURZA CENNÝCH PAPÍRŮ PRAHA (BCPP)

- založena 24. 7. 1992; elektronická burza – obchody jen prostřednictvím PC; předmět podnikání je:

1. organizovat v souladu s obecně záv. předpisy, Burzovním řádem a pravidly na určeném místě a stanovenou dobu prostřednictvím oprávněných osob S a D registrovaných CP, investičních instrumentů, které nejsou CP, popř. jiných instrumentů v rozsahu povolení od KCP
2. zajišťovat publikování výsledků burzovních obchodů
3. poskytování služeb = info, týkajících se CP, které nebyly přijaty k obchodování na veř.trhu, za podmínek dle zákona o BCP a v rozsahu povolení KCP,...
4. poskytování služeb prostřednictvím jiného veřejného (i zahraničního) trhu
5. provádět poradenskou, osvětovou a další činnost související s předmětem podnikání

člen burzy – může být PO, které v souladu se z.o CP uděleno povolení k výkonu činnosti obchodníka s CP + splňuje podmínky stanovené + je akcionářem burzy nebo přijata burzovní komorou za člena

ČNB – je členem BCPP

ORGÁNY BCPP

- a) valná hromada = nejvyšší orgán BCPP, protože tato je a. s.; do působnosti patří:
 - schválení a změna stanov, rozhodnutí o zvýšení či snížení ZK BCPP
 - volba a odvolání členů burzovní komory a dozorčí rady
 - schválení řádné a mimořádné ÚZ, rozhodnutí o zrušení, fúzi nebo rozdělení BCPP
 - schválení druhů odměn za služby poskytované BCPP jako organizátorem veřejného trhu...
- b) burzovní komora = statutární orgán BCPP – řídí její činnost a jedná jejím jménem; dále:
 - dbá, aby při činnosti BCPP byly dodržovány obecně závazné právní předpisy
 - schvaluje burzovní řád a pravidla, zřizuje stálé nebo dočasné burzovní výbory,
 - uděluje osobám oprávnění kupovat a prodávat na burze CP a investiční instrumenty, kt. ne CP
- c) dozorčí rada = dohlíží na výkon působnosti burzovní komory a uskutečňování činnosti BCPP
 - nahlíží do všech dokladů a záznamů týkajících se činnosti burzy
 - kontroluje, zda jsou řádně a v souladu se skutečností vedeny účetní zápisy burzy
 - účastní se VH a seznamuje ji s výsledky své kontrolní činnosti,..

SYSTÉM BCPP – obecně systém burzy složen z mnoha vzájemně provázaných prvků:

a) **burzovní účastníci** – osoby mající oprávnění obchodovat s CP a zároveň jsou akcionáři burzy, nebo osoby, kterým burzovní komora sama udělila oprávnění na jejich žádost; patří sem i ČNB

PO, která získala oprávnění obchodovat; musí určit aspoň 1 FO, kt. poskytne právo jednat jejím jménem = **makléř** (musí být způsobilý k obchodování – povolení od KCP)

b) **burzovní příkazy** – udělovány investorem jeho makléři (osobně, tlf, fax..) – tento ho předává do automatického obchodního systému (AOS) burzy; burzovní příkazy lze dělit dle cen.limitu:

- **nelimitované** – makléř nevázan žádnou cen. hranicí k dosažení přesného kurzu („co nejlevněji“)
- **limitované** – klient makléři dává přesnou nejvyšší či nejnižší hranici pro prodej či nákup CP

c) **předmět burzovních příkazů** = akcie, dluhopisy a podílové listy; aby mohly být CP obchodovány, musí být na trh přijaty (kótovány):

Hlavní trh + Vedlejší trh – obchodovány CP společností, které splňují velké množství podmínek (např. poskytování info, které mohou ovlivnit tržní kurz apod)

Volný trh – pro ostatní společnosti, které mají zájem, aby se s jejich CP obchodovalo na BCPP, ale nespĺňují takové nároky

Nový trh – akcie společností, které mají krátkou podnikatelskou minulost, ale růstový potenciál, a hledají fin. zdroje pro financování (tzn. jde o trh emisí – primární trh)

DRUHY OBCHODŮ NA BCPP

A) PROMPTNÍ OBCHODY

✓ **AUTOMATICKÉ OBCHODY** – dělí se dle režimu na aukční a kontinuální, zařazení dle obch.skupin

OS 1 – automatické (aukční i kontinuál), blokové obchody, zařazené emise všechny (kromě SPAD a emisí listinných CP)

Obchodní skupina 2 – automatické obchody – aukční režim, blokové obchody, zařazené – listinné CP

Obchodní skupina 3 – SPAD, automatické obchody (aukční i kontinuál), zařazené – SPAD

Aukční režim – založen na cenové prioritě, tzn. že přednost má objednávka s výhodnější cenou (vyšší nákupní, nižší prodejní). Kurz stanoven tak, aby bylo co největší Q CP zobchodováno s minimálním převisem Nově stanovená cena se může od předešlé lišit max. jen o povolené rozpětí;

Kontinuál – navazuje na aukční režim; dochází k průběžnému přijímání a zpracovávání objednávek, poskytování info členům o vývoji tržních cen CP, počtů S a D CP, hloubka trhu...

- dochází k obchodování s loty (minimální obchodovatelné Q CP)

- kontinuál dále založen na průběžném párování objednávek – ochranné lhůty

✓ **BLOKOVÉ OBCHODY** – mohou být uzavřeny buď mezi členy nebo mezi členem a nečlenem (to už pak ale není burzovní obchod); předmětem je jedna emise CP a

obchod domluven na ceně za 1 ks CP nebo celkovém objemu, počtu kusů, typu vypořádání a datu vypořádání

- ✓ **OBCHODY S ÚČASTÍ TVŮRČŮ TRHU – SPAD** (systém pro podporu trhu s akciemi a dluhopisy)
 - na tomto trhu jsou obchodovány české blue chips (nejlikvidnější CP – 13; AAA, CETV-média, ČEZ, ECM-správa investic, ERSTE BANK, KB, ORCO-správa majetku, PEGAS NONWOVENS-netkaný textil, PHILIP MORRIS, TELEFONICA, UNIPETROL, VIG-viennainsurance, ZENTIVA)
 - tvůrci trhu mají fci udržovatele průběžné kotace S a D cen u určených emisí; jsou řádnými členy BCPP a mají s BCPP sepsanu smlouvu o vykonávání činnosti tvůrce trhu na vybrané emise
 - obchodování má 2 fáze: otevřenou (TT mají povinnost kotovat ceny emisí, u kterých vykonávají činnost; cena může být pouze v povoleném rozpětí) x uzavřenou (ne povinnost, ale jinak stejné)
- B) TERMÍNOVÉ OBCHODY** (s opcemi a futures se však zatím na BCPP neobchoduje)
- ✓ **STANDARDIZOVANÉ OPČNÍ KONTRAKTY**
- ✓ **STANDARDIZOVANÉ TERMÍNOVÉ KONTRAKTY**

UNIVYC, a. s. (univerzální vypořádací centrum)

= dceřiná společnost BCPP; odpovídá za správné a úplné vypořádání burzovních obchodů, vedení majetkových účtů členů BCPP a vedení evidence CP obchodovaných na BCPP

- přímými účastníky vypořádání burzovních i mimoburzovních obchodů s CP jsou všichni členové BCPP, kteří jsou oprávněni na burze nakupovat a prodávat CP

činnosti dále: - zprostředkování služeb SCP

- vypořádání primárních emisí CP, poradenská činnost pro emitenty,.....

MIMOBURZOVNÍ TRH

Důvody existence:

- burzy jsou výběrovým trhem – aby se CP mohly na burzách obchodovat, musí splnit řadu podmínek
- obchodování na burzovních trzích není levnou záležitostí
- obchody na burzách probíhají pouze v určených hodinách
- konkurenční alternativa burzy

RM systém = obchoduje se zde se všemi veřejně obchodovatelnými CP a těmi zaknihovanými ve SCP (nesmí však mít omezenou převoditelnost); není založen na členském principu – obchodovat může kdokoli

22. Fundamentální a technická analýza

Fundamentální – snaha výpočet vnitřní hodnoty akcie

Technická – vnitřní hodnota těžko vypočitatelná, proto se zaměřuje jen na samotné dění na kap.trhu

FUNDAMENTÁLNÍ ANALÝZA

Fundamentální analýza vychází z předpokladu, že na trhu jsou CP podhodnocené (je vhodné je nakoupit) a nadhodnocené (vhodné prodat) = kurz akcie (tržní cena) má tendenci oscilovat v okolí vnitřní (skutečné) hodnoty aktiva, která je stanovena právě metodami fundamentální analýzy

Opírá se o historické údaje a současné info a na jejich základě se snaží vytvořit prognózy bud.vývoje.

Hlavním cílem je:

1. **stanovení vnitřní hodnoty akcie** či skutečné hodnoty celého podniku
2. **tvorba KD a DD předpovědí** vývoje země, odvětví či společnosti

Skládá se ze tří částí – globální analýza, odvětvová analýza a analýza společnosti

A) GLOBÁLNÍ ANALÝZA

= snaha předikovat KD i DD nejdůležitější makroekonomické ukazatele a vliv na odvětví i podnik

4 základní makroekonomické veličiny, které ovlivní tržní cenu akcie: potenciační výstup ekonomiky, změny peněžní nabídky, změny ve vládních výdajích a daně korporací.

Součástí fundamentální analýzy jsou:

- KD předpovědi – pracují zejména s poptávkou (mění se totiž hlavně příjmy a výdaje společnosti a nikoli kapacity; dále se mění úroveň podnikatelských zisků, fiskální a monetární politika)
- DD předpovědi – pracují opět s poptávkou, také demografickými faktory, tvorba kapitálu, inovace, zvýšená produktivita, HOPO, mezinárodní politický a ekonomický vývoj, cykly.... (5 let)

Akciový trh bývá ovlivněn:

1. **reálným výstupem ekonomiky** – význam hlavně ve SD a DD (vývoj kurzů ovlivněn probíhajícími hosp.cykly);

DD – základní vývojový trend, kolem kterého kurzy kolísají,

SD – vazba již tak pevná není, akcie předbíhají o několik měsíců vývoj ekonomiky (5 – 9)

Faktorem vývoje též očekávání investorů – očekávají konec recese (nakupují), počátek poklesu (prodávají), zároveň ale také reagují na současnou situaci

2. **fiskální politikou** – nejdůležitější faktor přímé a nepřímé daně, dále výdajová politika vlády

příjmy státu (daně) – korporativní daně (snižují zisky a pak i dividendy a kurzy), zdanění investorů (snižuje disponibilní prostředky – klesá tak i poptávka po akciích)
výdaje státu – vládní výdaje (nákup – rostou zisky – růst kurzů), rozpočtový deficit (musí se emitovat státní dluhopisy – zvýší se úrokové sazby – pokles akciových kurzů)

3. peněžní nabídkou - jeden z nejvýznamnějších faktorů

efekt likvidity – když CB zvýší S a zároveň stejná D, investoři dodatečné peněžní prostředky investují (a protože nabídka akcií většinou fixní, porostou akciové kurzy)
transmisní mechanismus – růst S nejdříve vede k nákupu dluhopisů (porostou jejich kurzy, ale pak pokles výnosnosti), pak ale snaha investovat jinde – do akcií

↑ S nejdříve vede k ↓ úrokových sazeb, což podníká investiční aktivitu a ↑ zisky – pozitivní vliv na akciové kurzy

4. úrokovými sazbami

nepřímý vztah: růst úrokových sazeb vede k poklesu kurzu akcií a naopak; protože:

- úroková míra se užívá při převádění budoucích příjmů na současnou hodnotu (její
↑=>↓ SH –kurz)

- ↑ úrokových sazeb z dluhopisů odlévá pen.prostředky z akciových trhů (pokles akciových kurzů)

- ↑ úr. sazeb zvyšuje N firem na externí financování investic (=>↓ očekávaný zisk-dividendy, kurz)

5. inflací – nominální ↑ zisku-pak i dividend a kurzů (ale nejde to DD)

daňový efekt – díky inflaci ↓ reálná hodnota odpisů => ↑ daň.zatížení - ↓ zisk, dividendy i akcie

x některé firmy profitují z ↑ cen (↑ nominál.úr.sazeb = N, proto ↓ zisk, který musí zdanit)

Inflační prostředí – nejistota – na trzích roste riziko, ↓ poptávka i ceny akcií

6. mezinárodním pohybem kapitálu

spekulativní kapitál – příchod na podhodnocené trhy, po růstu je ale opouští (důležitý z KD hlediska)

DD kapitál je důležitější

7. ekonomickými a politickými šoky

- v místě působení většinou negativně, ale způsobí přeliv spekulativního kapitálu do jiných stabilnějších teritorií – zde pozitivní vliv

B) ODVĚTVOVÁ ANALÝZA

- odvětví různě citlivá na vývoj ekonomiky+ různá míra zisku a regulace, rozdílná perspektiva rozvoje

Cyklické – kopírují cykly; v období recese ztrácí firmy odbyt, což se projeví na zisku... (stavby, auta..)

Neutrální – odvětví produkující nezbytné statky, jejichž koupě nejde odložit (potraviny, farmaceut.)

Anticyklické – nezávislá na průběhu cyklu či s růstem v období recese (médiá, služby,...)

Nejprve zjistit o jaké odvětví jde, znaky, regulace...pak predikce KD, DD (tržeb, zisků, volatility,...)

C) ANALÝZA SPOLEČNOSTI – zjištění stavu fin.hospodaření firmy a pak snaha o predikci

Vnitřní hodnota akcie (objektivní cena) – sestavena na základě hospodaření firmy + údajů o eko a odv.

Tržní cena (subjektivní) – vychází pouze ze střetu subjektivních hodnocení jednotlivých obchodníků

Vnitřní hodnotu akcie lze vypočítat pomocí:

- **dividendově diskontního modelu** – založen na předpokládaných budoucích příjmech z držení akcie, které jsou diskontovány na současnou hodnotu; vnitřní hodnota je současnou hodnotou budoucích příjmů a závisí od očekávané dividendy, výnosu z prodeje a výnosové míře (když konstantní růst dividend – Gordonův model)
- **ziskového modelu** – založen na ukazateli P/E (když je vyšší, je vyšší i jeho volatilita)
- **modelu volného CF** – nejprve se stanoví celková hodnota firmy (součet SH CF při financování jen vlastními zdroji a SH daňového štítu), od které se odečte hodnota cizího kapitálu

TECHNICKÁ ANALÝZA

= ekonomicko-matematický model, který popisuje chování tržních cen akcií na kapitálovém trhu

- předpoklad, že akciové kurzy vykazují určité trendové chování a ceny odráží mnoho faktorů;
- budoucnost vždy determinována minulými událostmi, proto lze na základě minulosti předikovat...
- tržní ceny určovány pouze střetem S a D (ty ovlivňují proměnné veličiny)
- průběh trendu se opakuje; změny trendů jsou důsledkem změny S a D

Dowova teorie – cenový vývoj na kap.trhu probíhá neustálým opakováním trhu býka a medvěda

trh býka – období, kdy je růst kurzu vyšší než předchozí a pokles kurzu nižší než předchozí; vzestup!

trh medvěda – pokles kurzu větší než předchozí, růst kurzu nižší než předchozí; sestup!

Základní metody technické analýzy:

- analýza grafických formací – na základě principů geometrie, obrazce vznik dle cen a objemů...

- technické indikátory – matematické fce, z indikátoru pak do grafu... (indikátory trhů- new highs, lows, bilance obchodu, i jednotlivých CP – klouzavý průměr, pásmová analýza, oscilátor)

Analýza grafů:

- čárový graf – vychází ze závěrečného kurzu a objemu obchodu CP
- úsečkový graf – objem obchodů a různé ceny dosažené během dne (nejnižší, nejvyšší, závěr..)
- graf typu svíce – objem (tělo) a kurzy...
- znakový graf – zachycuje jen změny v kurzu, nepřihlíží k času

Analýza trendů – kurzy se pohybují v trendech v důsledku přizpůsobení tržní ceny rovnovážné..

- trendová linie – lineární fce přímky (z lokálních maxim a minim), kurz se kolem ní pohybuje..
- linie podpory – poptávka tak silná, že zastaví pokles ceny – od linie se kurz odrazí směrem ↑
- linie odporu – nabídka zastaví růst ceny – od linie se kurz odrazí směrem ↓
- pásmová analýza – kombinací linií podpory a odporu
- analýza mezer – cenové rozpětí, při kterém se neobchoduje

Analýza formací – obrazce vývoje tržních cen – užití hlavně na kontinuál.trzích, kde vývoj během dne

- využívá reverzních formací (signalizují změnu trendu)
- konsolidačních formací (signalizace pokračování původního trendu po dočasném přerušení)
- mezer (různé typy mezer generují různé signály)

23. Teorie efektivních trhů a psychologická analýza

PSYCHOLOGICKÁ ANALÝZA

– založena na předpokladu masové psychologie burzovního publika, která ovlivňuje akciové kurzy

1) KEYNESOVA INVESTIČNÍ PSYCHOLOGIE - nejstarší teorií PA;

- hlavním faktorem ovlivňující kurzy je spekulativní chování investičního publika; subjektivní faktory:
 - struktura vlastnictví akcií (moc lidí má akcie, ale jen málo z nich ví, jak je správně ohodnotit)
 - nepřiměřené reakce akciových kurzů na urč.události (publikum reaguje nepřiměřeně-volatilita)
 - chování publika značně ovlivňováno kolektivní psychologií velkého počtu neinformovaných
 - investiční rozhodování zaměřeno na prognózování budoucího chování investičního publika

spekulace = investiční rozhodování založeno na prognózování kolektivní psychologie

podnikavost = předvídání budoucího výnosu po celou dobu životnosti akcie na základě fundament.A

Velmi nebezpečné, pokud by spekulace nabyla většího rozsahu než podnikavost.

Většina účastníků kolektivní investiční hry preferuje krátké období.

2) KOSTOLANYHO BURZOVNÍ PSYCHOLOGIE

- v krátkém období (do 1 roku) jsou kurzy ovlivňovány hlavně psychologickými reakcemi
- v dlouhém a středním období jsou kurzotvornými faktory fundamentální ukazatele
- rozdělil účastníky dle znaků jejich chování, na základě toků peněz a akcií mezi nimi, odhady..

hráči = jednají krátkodobě a orientují se na malé zisky (chtějí jich dosáhnout krátkodobě), nejednají dle fundamentálních údajů, reagují jen na nové info a události; způsobují volatilitu; až 90 % účastníků

spekulanti = DD transakce, odhady podloženy konkrétními argumenty; úspěšnější než hráči

=> **TECHNICKÉ SLOŽENÍ TRHU = která skupina drží v dané době většinu akcií (KD-hráči)**

různé fáze burzy – dle objemů obchodů a kurzů akcií:

1. růst kurzů a také růst objemu obchodů
2. pokles kurzů, ale objemy obchodů dále rostou
3. poklesů kurzů i objemu obchodů
4. růst kurzů, ale neroste objem obchodů

KOLOBĚH BURZY – toky pen.prostředků a akcií mezi hráči a spekulanty

3) TEORIE SPEKULATIVNÍCH BUBLIN

= kurzy CP se dočasně, bez jakéhokoli racionálního vysvětlení, výrazně odchylují oběma směry od vnitřních hodnot stanovených fundamentálními analytiky; důvodem nadměrné reakce na nějakou událost, které mohou ovlivnit S a D na burze; existují dvojí bubliny:

1. nejprve dochází k \uparrow tržních kurzů a poté k prudkému \downarrow cen (ty jsou nebezpečnější – ztráty)
2. nejprve dochází k velkému \downarrow tržních kurzů a poté k prudkému \uparrow (v panice prodávají-ztráty)

4) DRASNAROVA KONCEPCE PSYCHOLOGICKÉ ANALÝZY

- zhodnocování a znehodnocování kurzů důsledek působení dvou protichůdných vlastností:

Chamtivost = snaha dosáhnout zisků investováním do CP => \uparrow poptávky a tak i \uparrow kurzů

Strach = strach ze ztráty – panika – výprodej všech CP => \uparrow nabídky CP a tak i \downarrow tržních kurzů

TEORIE EFEKTIVNÍCH TRHŮ

- **Náhodná procházka** – analýzy zbytečné, protože kurzy vykonávají náhodnou procházku

- **v DD není možno dosáhnout nadprůměrných zisků**

Předpoklady:

- ziskový motiv – napomáhá správnému ocenění CP; na trhu investoři, kteří nevěří správnému ocenění, vyhledávají nad/podhodnocené CP– nákup/prodej – vede k správnému ocenění
- konkurenční prostředí – účastníci jednají nezávisle na sobě, ne bariéry, volné info, ...
- informační systémy
- kvalitní infrastruktury na trhu, dostatečná likvidita trhu, právní legislativa

Základní charakteristiky efektivního trhu:

- okamžitá, skoková reakce na novou, neočekávanou info
- náhodné změny v kurzech
- žádný investor není schopen v DD trvale při dané úrovni rizika dosahovat nadprůměr.výnosu
- musí selhat všechny obchodní a investiční strategie, protože CP je neustále správně oceněn a díky skokové reakci není dost času pro realizaci jakékoli strategie

Testování forem efektivnosti KT se provádí pomocí metody: (testuje se jen slabá či středně silná forma)

- **Testy měřící kurzovou nezávislost** – zda jsou změny kurzů opravdu náhodné (nezávislé)
 - korelační testy – nejvíc užívané, protože mají nejmíň omezení; výsledek- nezávislost (v ČR 0,5)
 - stimulační a distribuční testy – většinou potvrzení slabé formy efektivnosti
- **Testy zkoumající úspěšnost obchodních a investičních strategií** – vedou strategie k DD a opakovanému dosahování nadprůměrných výnosů??? + jak rychle se vstřebávají nové info (nové info absorbovány kurzy jen s malým zpožděním, často se kurz ale přizpůsobí ještě před oznámením kurzotvorné info)

Anomálie: (a to i přesto, že důkazy že trhy jsou efektivní)

- **lednový efekt** – výnosy akcií v lednu vysoké (v prosinci investoři realizují daňové ztráty tím, že prodávají CP a dochází k poklesu cen, v lednu je nakupují zpět a tak zase rostou ceny)
- **efekt malé firmy** – sepětí s lednovým efektem, protože hlavně malé firmy mají z toho nejvíc
- **víkendový efekt** – pokles cen během víkendu (důvodem špatné zprávy během víkendu)
- **efekt přestřelení**
- efekt akvizice, emise nových akcií, nízkého P/E

24. Kolektivní investování

= založeno na principu shromažďování peněžních prostředků od předem neurčeného a neomezeného počtu osob (upisováním akcií IF nebo podílových listů PF) za účelem jejich investování do různých druhů aktiv (princip rozložení rizika) a další obhospodařování tohoto majetku

- úprava v z. o kolektivním investování – reguluje vlastní kolektivní investování a chrání investory – musí probíhat jen formami, které zákon dovoluje (jinak musí být uloženy pen.prostředky na zvláštním účtu u banky – depozitáře) = investiční a podílové fondy

Výhody:

- stálá likvidita vložených prostředků
- diverzifikace rizika
- ↓ informační a transakční N a umožňuje i nákupy, ke kterým by se drobný investor normálně nedostal => vyšší výnosy (x např. držení úspor v bance)
- Příznivý dopad na ekonomický růst (když investuje značná část obyvatelstva – na kapitálový trh se totiž dostane značný objem peněžních prostředků – snáze se financují rozsáhlé investice)

Nevýhody:

- poplatky za správu svěřeného kapitálu
- investor ztrácí možnost úplně či výrazněji ovlivňovat zaměření investic (=ztráta inv.volnosti)
- automatická rizika vyplývající ze samotného investování na peněžním a kapitálovém trhu

INVESTIČNÍ FONDY

= samostatné právní subjekty (a.s.), emitují akcie, které jsou povinně obchodovatelné na KT

- jak na společnosti, tak na akcie se vztahují přísnější pravidla - stát chrání občany (dozor MF,KCP)
- mohou se spravovat samy (neplatí se správní poplatky, ale management a všechny ostatní N spojené s fungováním fondu) nebo správa investičními společnostmi (správní poplatky)

$$1 - \frac{\text{kurz}_{\text{akcie}}}{\text{majetek}_{\text{na}_{\text{akcii}}}}$$

Diskont = kurz akcie IF je nižší než tržní hodnota majetku fondu na jednu akcii; když 10-15% - nedostatečná důvěra investorů

Prémie = kurz akcie je vyšší – buď neobvyklá situace nebo vysoká důvěry ve správce a mana

PODÍLOVÝ FOND

– nemá právní subjektivitu (a proto ani neemituje akcie, ale pouze podílové listy), proto musí být vždy spravovány investičními společnostmi; vložené prostředky zůstávají vždy majetkem investora a IS tyto pouze spravuje v rámci příslušného PF

A) UZAVŘENÝ PF

– má přesný počet vydaných podílových listů, dána i doba vydávání a délka existence PL (zákonem!)

- investor nemá právo na jejich odkup, ale může s nimi pouze obchodovat na KT

- výše diskontu zde je proto nezanedbatelná (často je vyšší než u IF)

- PF není právním subjektem, proto ne VH, kdy by mohl investor prezentovat své zájmy – je závislý na serióznosti a kvalitách IS spravující PF

=> **není to zrovna bezpečný druh investic**, proto přísná regulace nebo nejsou vůbec povoleny

B) OTEVŘENÝ PF

– ne přesně stanovený počet vydaných PL (zákon neomezuje, závisí pouze na zájmu investorů), ani neomezena doba upisování PL a doba existence fondu, PL může fond zpětně od podílníků odkupovat;

- PL nebývají obchodovány na organizovaných KT – proto zde ani neexistuje žádný diskont

=> **nejvýhodnější a nejbezpečnější forma** investování, proto hodně rozšířen; základní typy:

1) fondy peněžního trhu

- investují svěřené fin.prostředky na peněžním i dluhopisovém trhu (i jako další, ale rozdílné druhy)

Modifikovaná durace = změna ceny dluhopisu při dané změně ve výnosu (tj. citlivost změny ceny)

Mezi cenou dluhopisu a úrokovou mírou je nepřímá úměrnost, tj. roste úrok.míra, klesá cena. Jaký bude pohyb záleží na době splatnosti dluhopisu. Kratší splatnost=> menší pohyb ceny

- užíván pro krátkodobé investování (do 1 roku) – peníze do termínovaných vkladů u bank + nákupy dluhopisů s KD splatnosti (tj. s malou citlivostí změny ceny na změnu úrokové míry) či státní pokladniční poukázky => stabilní výnos (nízký)

2) fondy dluhopisové

- investují svěřené fin.prostředky na peněžním i dluhopisovém trhu (i jako další, ale rozdílné druhy)

- investice minimálně na 2 roky – do dluhopisů, které mají vyšší citlivost na změny ceny.. => státní a firemní dluhopisy – výnosnost o něco vyšší než u fondů peněžního trhu

- investuje se i do dluhopisů emitovaných v jiné měně => roste riziko

3) fondy smíšené

- investice do nákupu akcií, obligací, PL nebo ukládány na termínované vklady (v období expanze vylepšují výkonnost fondu akcie, v době recese zase dluhopisy), a to i v zahraničních měnách
- větší výnosnost, ale i riziko; investice cca na 3 roky

4) akciové fondy

- nejdelší investice ze všech!; v KD kurzy velmi kolísají, ale DD přináší vyšší zhodnocení
- investice do akcií českých i zahraničních – růst rizika (dle firmy, ale i země)
- riziko ale i výnosnost nejvyšší ze všech typů fondů

5) fondy fondů

- investice cca 3 roky; nejsou tak náročné na správu
- přináší vyšší než průměrné zhodnocení podílů, ale také vyšší rizikovitost
- ovšem dvakrát vyšší diverzifikace portfolia (nejprve PF diverzifikuje a fond fondů nakupuje PL různých PF)

6) fondy zajištěné

= vyžadováno poskytnutí fin.prostředků na určitou stanovenou dobu (3 – 4 roky); sice možnost požádat o zpětný odkup dříve, ale za zvýšených N

- jistota pro investory, že za předem stanovenou dobu bude vrácena minimálně ta částka, kterou investoval (a to i když dojde k poklesu fin.trhů) – jediné, co tak může ztratit je reálná hodnota investice (díky inflaci)
- složený z více tranší a každá má po určitou dobu stanovené upisovací období, během kterého je možné nakoupit PL (mají vysokou nominální hodnotu)
- přijaté fin.prostředky investovány do produktů peněžního trhu (termínované vklady) nebo dluhopisů => ty zajistí fondu v době splatnosti tranše právě 100 % hodnotu přijatou od podílníků (ale termínovaný vklad je úročen a dluhopis je diskontovaný), za zbylou část finanční deriváty (např.opce) – přinesou dodatečný výnos

25. Předmět, funkce a metodické prvky účetnictví

PŘEDMĚT = poskytovat poctivé a věrné zobrazení skutečnosti, tj. reálné info o majetkové a finanční situaci podniku (k určitému datu), o VH (za určité časové období)

28.dle § 2 zákona o úče – účtuje se o stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv, o N a V a o VH

charakteristickým rysem je:

- podvojný zápis
- předmětem záznamů jednoznačně určené hospodářské jevy (ne ty, co neznamenaají stav a pohyb)
- evidence hospodářských jevů se vede za určité časové období
- zjišťuje se skutečný VH (zisk, ztráta) a skutečný stav a pohyb majetku a závazků
- jednotlivé hosp.operace zaznamenávají písemně vždy na základě účetních dokladů
- evidence v peněžních jednotkách, případně navíc i v jednotkách hmotných
- hospodářské jevy se musí zaznamenávat úplně, nepřetržitě a soustavně
- údaje úče musí být přesné, spolehlivé a průkazné

FUNKCE : proto aby účetnictví plně pokrylo požadavky

- ✓ **informační** – nejdůležitější; info pro interní i externí uživatele o ekonomické situaci firmy (fin. stabilitě, výnosnosti, likviditě). Zobrazuje, jak manažeři spravují a ochraňují svěřený majetek...
- ✓ **registrační** – vedení soustavných zápisů o podnikových jevech
- ✓ **dokumentační** – zobrazuje minulé hospodaření firmy, je průkazným prostředkem při vedení sporů a základem pro vyměření daňových povinností
- ✓ **dispoziční** – podklad poskytovaný manažerům (podnikatelům) k řízení podniku
- ✓ **kontrolní** – umožňuje kontrolu hospodaření podniku, stavu majetku, přezkoušení správnosti údajů

Účetnictví se neorientuje jen na minulost, je také zdrojem info k řešení úkolů souvisejících se stanovením budoucích cílů podniku...

UŽIVATELÉ: účetnictví by mělo přinášet info:

- ✓ **relevantní** – umožňují ověřit správnost dříve přijatých rozhodnutí nebo úvahy o budoucím vývoji
- ✓ **objektivní (nestranné)** – průkazné, nezaujaté, neupřednostňují některé uživatele (=> důvěra)
- ✓ **včasné** – v okamžiku potřeby (ale pozor na časté – zvyšují se N)
- ✓ **srozumitelné** – jednoduché, jasné, logické (ale zase ne moc stručné – zkreslení, opomenutí)
- ✓ **srovnatelné** – posouzení ve vztahu k jiným podnikatelským subjektům (měření, ocenění, výkazy)

A) PODNIK SAMOTNÝ

B) EXTERNÍ UŽIVATELÉ

1. FO a PO (investoři)

- Akcionáři a vkladatelé podílů – sledují ekonomický prospěch (výnosnost vložených prostř.)
- KD a DD věřitelé (majitelé dluhopisů, dodavatelé, úvěrující peněžní ústavy)-schopnost plnit

2. subjekty zainteresované na výsledcích

- daňové orgány, konkurenční podniky
- vlastní zaměstnanci – stabilita firmy, schopnost hradit mzdové a další nároky
- vlády a jejich orgány – info kvůli fin.řízení a daňové politice, info pro sestavení národních účtů
- burzovní komise
- poradenské firmy
- veřejnost (potenciální investoři) – zda vložit prostředky, nebo jaké záměry a vývoj firmy (prac.příležitosti, rozvoj regionální eko...)

Info předkládány formou účetních výkazů, v podobě výročních zpráv o hospodaření podniku (příp. povinnost zveřejnit i zprávu auditora) – ty zveřejňují podniky zapsané do OR.

26. Účetní principy, předpoklady a zásady

PŘÁVNÍ ÚPRAVA: regulace pr. předpisy, metodickými principy a obecně uznávanými úč.zásadami

- ✓ **ObchZ** – obecná povinnost podnikatelů vést úče v rozsahu a způsobem stanoveným z. o úče
- ✓ **Z. o úče + vyhláška č. 500/2002 Sb. + české účetní standardy** – metodické a některé obsahové náležitosti úče tak, aby bylo průkazné a aby správně a věrně zobrazovalo situaci podniku
- ✓ **Daňové předpisy** (ZDP, nepřímé daně, majetkové daně)
- ✓ **Ostatní předpisy** (ZP a SP, celní předpisy) – obsahová stránka úče, způsoby a stanovení výše částek zachycovaných v úče
- ✓ **Interní předpisy** (směrnice, opatření či příkazy vydávané podnikem) – upravují oceňování, metody odpisování, oběh dokladů, účtový rozvrh, analytikou a operativní evidenci, podrozvahové účty i vedení vnitropodnikového účetnictví

OBECNÉ ÚČETNÍ ZÁSADY: pravidla, která nejsou formulována žádným závazným předpisem; podniky však podle nich vedou úče, sestavují účetní výkazy a předkládají je uživatelům

1. nezávislost účetních období

= účtování případů do období, se kterým věcně a časově souvisí (ne do období, kdy došlo k pohybu pen.prostředků); proto dochází k časovému rozlišování N a V
Účetní období = 12 po sobě jdoucích měsíců, kalendářní rok x hospodářský rok (souhlas správce daně)

2. věrné a poctivé zobrazení = nejvyšší účetní zásada (princip)

věrné = obsah položek ÚZ odpovídá skutečnému stavu, který je přitom zobrazen v souladu s účetními metodami stanovenými z. o úče

poctivé = účetní metody použity způsobem, který vede k dosažení věrnosti (pokud výj. dojde k tomu, že užití metod je neslučitelné s principem, podnik povinen postupovat tak, aby obraz byl věrný+poct)

3. vymezení okamžiku realizace = v něm lze účtovat na účty N, V a na rozvahové účty

den uskutečnění úč.případu = dojde ke splnění dodávky, platbě závazku, inkasu pohledávky, postoupení pohledávky, převzetí dluhu, zjištění manka, přebytku či škody, pohybu majetku uvnitř ÚJ..

4. vymezení účetní jednotky

= relativně uzavřený celek, za který se vede úče, sleduje majetek a závazky, předkládají a sestavují účetní výkazy; ÚJ jsou dle § 1 odst. 2 z. o úče:

- ✓ **všechny PO** (obchodní společnosti, rozpočtové a příspěvkové organizace, družstva, apod.)

- ✓ **FO provozující podnikatelskou a jinou výdělečnou činnost, pokud prokazují pro daňové účely své výdaje vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů (a obrat nad 25 mil. Kč)**

5. zákaz kompenzace = umožňuje provádět vzájemné vyrovnání položek v rámci ÚZ pouze pokud:

- pohledávky a závazky (s výj. přijatých a poskytnutých záloh) vůči téže osobě, splatnost do 1 roku a ve stejné měně
- dobropisy (refundace) týkající se konkrétní N nebo V položky a vztahují se k období, ve kterém byl N nebo V zaúčtován
- převod podílu na VH společníkům v.o.s. a komplementářům k.s.
- doměrků a vratek daní z příjmů, nepřímých daní a poplatků.

6. nepřetržité pokračování v činnosti = předpoklad neomezeného trvání podniku

- nenastává žádná skutečnost, kt. by podnik omezovala či mu bránila v jeho činnosti pokračovat
- pokud nelze kontinuitu trvání podniku zajistit, je nutno užít účetní metody tomu odpovídajícím způsobem a uvést v příloze k ÚZ info o použitém způsobu

7. stálost metod = podnik nesmí v průběhu účetního období měnit:

- způsoby oceňování
- postupy odpisování
- postupy účtování, uspořádání a obsah položek ÚZ a postupy pro provedení konsolidace ÚZ

Každá výjimka z této zásady, kt. lze uplatnit až po skončení období, musí být odůvodněna snahou o nalezení lepšího způsobu vyjádření reality

8. historické ceny

= ocenění majetku se v úče provede v okamžiku jeho pořízení (budoucí dopad cenových změn či pokles kupní síly peněz se nebere v úvahu) x jediné díky prudké inflaci lze zásadu porušit a bude se postupovat speciálními účetními technikami (inflační úče)

- výj. také přeceňování některých finančních aktiv reálnou hodnotou

9. zásada opatrnosti – souvisí s reálným oceněním majetku a závazků

= majetek a výnosy nesmí být nadhodnocovány, závazky a náklady podhodnocovány

- v účetnictví se mohou uvádět pouze zisky realizované ke dni uzávěrky účtů
- nutno brát v potaz veškerá pravděpodobná rizika a ztráty vzniklé během běžného i předchozího účetního období, i když budou známy až v období sestavování účetních výkazů
- v úvahu nutno brát i snížení hodnoty (odpisy), ať už je VH zisk nebo ztráta

x pozor ale na vytváření skrytých či nadměrných rezerv

10. bilanční kontinuita = zahajovací bilance pro dané úč.období musí souhlasit se závěrečnou oospod.

11. zásady správného vedení účetnictví

- ✓ **správné** = nebyly porušeny povinnosti uložené z.o úče a ostatními pr. předpisy, a ani se neobchází jejich účel
- ✓ **úplné** = byly zaúčtovány všechny úč.případy týkající se úč.období a byla sestavena nejpozději do konce tohoto období za jemu předcházející období ÚZ, vyhotovena výroční zpráva, uveřejněny předepsané info a podnik má o všech těchto skutečnostech veškeré úč. Záznamy
- ✓ **průkazné** = účetní případy a zápisy jsou doloženy či prokázány předepsaným způsobem a byla provedena inventarizace majetku a závazků
- ✓ **srozumitelné** = umožňuje jednotlivě i v souvislostech spolehlivě a jednoznačně určit obsah účetních případů a záznamů
- ✓ **přehledné** = veškerá účetní dokumentace (doklady, knihy, záznamy, směrnice) přehledně uspořádána a řádně archivována
- ✓ **způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů** = splnění povinnosti spojené s úschovou a zpracováním po celou dobu, kterou ukládá z. o úče

12. zásada materiality = účetní výkazy obsahující takové kvantitativně vymezené info, které jsou pro uživatele významné z hlediska jeho případných rozhodnutí (zákon vymezuje rozsah zveřej.údajů)

27. Vymezení základních kategorií účetnictví

Předmětem úče dle § 2 zákona o úče – účtuje se o stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv, o N a V a o VH

Vklady společníků do podniku představují ZK (VK), který spolu s cizím kapitálem slouží k pořízení majetku či hospodářských prostředků potřebných k podnikání = zdroje = kapitál (finanční krytí) = komu co patří = PASIVA

AKTIVA = konkrétní složení hospodářských prostředků = majetek = co podnik vlastní

ROZVAHA (bilance) přináší okamžitý přehled o majetku i kapitálu; má podobu účtu, kde na levé straně konkrétní složení majetku podniku (A) a na pravé veškeré kapitálové zdroje (P).

Na schopnosti vytvářet a udržovat rovnovážný stav majetku a kapitálu závisí hosp.stabilita podniku

AKTIVA = položky majetku, které:

- představují pro podnik budoucí ekonomický užitek a tento užitek patří výhradně jemu
- očekávání budoucího užitku musí být dostatečně spolehlivé a prokazatelné
- je důsledkem hospodářských operací uskutečněných v minulosti
- musí být s dostatečnou mírou spolehlivě ocenitelné (v penězích)

b) STÁLÁ AKTIVA = majetek sloužící podniku dlouhodobě, spotřeba neprobíhá najednou, ale postupně;

- Odpisovaný x neodpisovaný majetek
- **DHM** (pozemky, budovy, stavby, stroje..), **DNM** (zřiz.výdaje, goodwill,..), **DFM**
- Podnik si sám stanoví, které věci v této kategorii (cenové limity) i jak dlouho odpisovat

c) OBĚŽNÁ AKTIVA = spotřebovává se najednou, proces přeměny nepřesahuje 1 rok;

- zásoby, DD a KD pohledávky, finanční majetek, peněžní prostředky

d) OSTATNÍ AKTIVA = přechodná aktiva (dohadné účty aktivní) + náklady (příjmy) příštích období

PASIVA = zdroje financování, které:

- existuje závazek, jehož plnění i v budoucnu vyvolá snížení aktiv podniku
- hospodářská operace vyvolávající současný závazek podniku, jež proběhla v minulosti
- je s dostatečnou spolehlivostí známa doba splatnosti dluhu
- je znám věřitel, vůči němuž závazek existuje

- a) **VLASTNÍ KAPITÁL** = nárok vlastníků na A, která podnik spravuje. Je hlavním nositelem podnikatelského rizika a jeho podíl na celkovém K je ukazatelem finanční jistoty.
- **ZK** (tvořen vklady peněžitými i nepeněžitými) – u a.s., s.r.o. a k.s. povinná výše
 - **Kapitálové fondy** (vytvářeny z kapitál.vkladů – darů, dotací, které nezvyšují ZK; + emisní ážio),
 - **Fondy ze zisku – RF** (ke krytí ztráty..), **nedělitelný fond, statutární a ostatní fondy**
 - **Výsledek hospodaření** (zisk nebo ztráta) běžného období a nerozdělený zisk (ztráta) z min.let
- b) **CIZÍ ZDROJE** = závazky vůči věřitelům (ne vlastníkům!); podnik za ně musí platit úroky a další výdaje (bankovní poplatky, provize...)
- **Rezervy** – podnik tvoří za určitým účelem (např. inv.výstavba, kurzové ztráty) nebo obecný charakter (rizika a ztráty z podnikání)
 - **DD závazky** – emitované dluhopisy, závazky k jiným společnostem, z pronájmu, zálohy, směnky, ostatní DD závazky
 - **KD závazky** – závazky vůči dodavatelům, zálohy přijaté, půjčky, nevyplacené mzdy a platy, nezaplacené daně a pojištění, ostatní závazky ke společníkům a
⊙osp
 - **bankovní úvěry** – běžné nebo dlouhodobé
- c) **OSTATNÍ PASIVA** = přechodná pasiva (dohadné účty pasivní) + výnosy příštích období (výdaje)

ROZVAHA = vyjadřuje stav A a P k určitému datu; **BILANČNÍ ROVNICE** $A = P$

a) **řádná**

zahajovací (při vzniku)

konečná (k poslednímu dni každého úč.období a při ukončení činnosti podniku)

b) **mimořádná** – sestavuje se nepravidelně, v situacích, které běžně v hospod.životě firem nenastávají (např. ke dni zrušení podniku, vyrovnání, konkurz...)

a + b se sestavují vždy k okamžiku uzavírání úč. Knih společnosti (rozvahový den)

x k jinému okamžiku, než ke konci rozvahového dne = **mezitímní rozvaha** (např. u inventarizace)

Předmětem úče ale nejen zachytit stav a pohyb majetku a závazků, ale také jejich zhodnocení.

NÁKLADY = vznik v souvislosti s výrobou, prodejem zboží a poskytování služeb – vyjadřují spotřebu majetku = kategorie vstupů (vedou ke snížení podnikových aktiv)

VÝNOSY = kategorie výstupů v podobě výsledků z hospod.činnosti podniku. (jako úhrada za spotřebované složky majetku představují zvýšení aktiv)

Výnosy – náklady = **VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ**

NÁKLADY = členění dle jednotlivých druhů na:

- **spotřebované nákupy** (materiál, suroviny)
- **služby-externí výkony** (spotřeba energie, opravy, cestovné)
- **osobní náklady** (mzdy, odměny, zákonné pojištění,..)
- **daně a poplatky** (DZP, silniční, z nemovitostí)
- **odpisy, rezervy**
- **jiné provozní N**
- **finanční N**
- **mimořádné N**

VÝNOSY = členění dle jednotlivých druhů na:

- **tržby za vlastní výkony a zboží**
- **změna stavu vnitropodnikových zásob**
- **aktivace** (materiálu, zboží)
- **jiné provozní výnosy** (tržby z prodeje DM, materiálu, penále)
- **finanční výnosy** (z prodeje CP, přijaté úroky)
- **mimořádné výnosy**

VZZ (výsledovka) = podává info o N, V a VH za určité období; info o schopnosti vytvářet dostatečný objem zisku; pravidla pro uspořádání viz. vyhláška č. 500/2002 Sb. (druhové x účelové členění)

VH provozní = V – N v rámci provozní činnosti

+ VH finanční = finanční V – N

VH za běžnou činnost

- daň z příjmů z běžné činnosti

VH mimořádný (důsledek operací jako např. změny způsobu oceňování, manka, škody, přebytky)

VH za účetní období (celkový VH před a po zdanění)

Rozvaha i VZZ jsou vnitřně propojeny prostřednictvím výsledku hospodaření

28. Metody oceňování a odpisování v účetnictví a daních

K vyjádření A a P třeba jejich ocenění – používány různé typy cen. Způsob ocenění přímo ovlivňuje výši vykazovaných A a P, má vliv také na výši N (spotřeba majetku) i na velikost vykazovaného VH.

Principy oceňování:

- ✓ princip historické pořizovací ceny = majetkové složky oceňovány v cenách (N), které vynaloženy na pořízení (včetně vedlejších N souvisejících s pořízením) – v této ceně po celou dobu existence
- ✓ realizační princip = rozdíly mezi historickou cenou a cenou tržní se projeví až při prodeji (realizaci) majetku
- ✓ zásada opatrnosti – při sestavování úč.výkazů je třeba brát při oceňování v úvahu i rizika a ztráty, protože to vede k vytvoření tichých rezerv (když jsou A oceněna na méně, než je skutečná cena; závazky oceněny výše, rychlejší odpisování,...)
- ✓ u některých CP ocenění reálnou hodnotou – princip věrného a poctivého zobrazení

=> každá složka musí být nejprve evidována v individuální pořizovací ceně (VN) a pak přeocňována

Dva okamžiky, kdy dochází k oceňování:

- k okamžiku uskutečnění účetního případu (při pořízení A a P)
- k okamžiku sestavování účetních výkazů.

POŘIZOVACÍ CENA = cena, za kterou byl majetek získán (cena pořízení) + N související s pořízením (přeprava, clo, montáž, provize); - nakoupené zásoby, NM a HM, podíly, CP a deriváty, pohledávky při nabytí za úplatou nebo vkladem, závazky při převzetí

VLASTNÍ NÁKLADY = zahrnuje přímé N na výrobu či jinou činnost, příp. i nepřímé N

- HM a NM, zásoby vzniklé vlastní činností, příchovky zvířat

REPRODUKČNÍ POŘIZOVACÍ CENA = cena, za kterou by byl majetek pořízen v době, kdy se o něm účtuje; ostatní HM, NM vytvořený vlastní činností, když je RPC nižší než VN, příchovky zvířat

- majetek u bezúplatného nabytí (ne peníze, ceniny a pohledávky) nebo když VN nelze zjistit

Nominální hodnota = peněžní prostředky a ceniny, pohledávky a závazky při vzniku.

Ke konci rozvahového dne se zohledňují i rizika a ztráty – u majetku se např. vytváří OP. U závazků se zvýší jejich ocenění v úče (když se v inventarizaci zjistí, že závazky jsou ve skutečnosti vyšší).

OCEŇOVÁNÍ MAJETKU STEJNÉHO DRUHU = zásoby nebo CP (mimo individuálních PC)

- ✓ **Metoda FIFO** – co přišlo do skladu jako první, to také první odejde – materiálů je oceněn cenou nejstarší dodávky (bez ohledu na to, zda fyzicky byla vydána skutečně první dodávka)
- ✓ **Metoda LIFO** – ocenění podle poslední dodávky (v ČR zakázána – v důsledku inflace lze předpokládat, že poslední dodávky budou nejdražší, tj. ocenění spotřeby by bylo vyšší než u FIFO – snížení zisku a ZD pro DZP)
- ✓ **Průměrná pořizovací cena** – vážený aritmetický průměr z individuálních PC a množstvím zásob na skladě (počítá se minimálně měsíčně)
- ✓ **Předem stanovená (pevná) skladová cena** – vhodná pro zboží v maloobchodě, kde třeba znát hodnotu zboží v prodejních cenách; rozdíl mezi touto a skutečnou PC se zaúčtuje na samostatný analytický účet (při spotřebě se z tohoto účtu převádí poměrná část do spotřeby)

OCEŇOVÁNÍ FINANČNÍCH AKTIV

- **pořizovací cena** – při pořízení CP a podílů (součástí jsou i přímé N související se pořízením – poplatky, provize, součástí nejsou úroky z úvěrů a N spojené s držbou)
- **reálná hodnota** (možnost zvýšit původní PC k datu přecenění) – k datu sestavení ÚZ; = tržní hodnota (vyhlášená na burze či jiném organizovaném trhu), ocenění kvalifikovaným odhadem či posudkem znalce (když není TH k dispozici nebo nedostatečně vyjadřuje reál.hodnotu)
 - CP (ne držené do splatnosti, CP představující účast s rozhodujícím či podstatným vlivem a CP emitované podnikem)
 - **Deriváty, část majetku a závazků zajištěná deriváty**
 - **Finanční umístění a technické rezervy u pojišťoven a zajišťoven**
 - **Majetek a závazek u přeměn společností či družstev (ne změna pr. formy)**
- **Ekvivalence (protihodnota)** = míra účasti podniku na VK ve společnosti, kde je majetková účast; když se pro ni podnik rozhodne, musí ji použít u všech takových podílů a maj.úcastí

29. Rezervy a opravné položky v účetnictví

Rezervy a OP umožňují podnikatelům zohlednit budoucí rizika, ztráty a znehodnocení plynoucí z podnikání. Jsou důsledkem obecně uznávané účetní zásady opatrnosti a zrealňují ocenění majetku (dle principu věrného a poctivého zobrazení). Jejich oprávněnost a výše dle inventarizace na konci úč.o.

Rezervy a OP představují P a nesmí mít aktivní zůstatek!!

REZERVY

- jsou určeny na přesně vymezené **budoucí závazky** a výdaje (např. na úhradu daní, opravy, likvidace) a případná očekávaná **rizika či ztráty** plynoucí z podnikání (např. kurzová rizika);
 - mají charakter dohadnosti neboť představují cizí závazky (zdroje), u nichž není přesně známa budoucí výše popř. ani období, kdy k jejich plnění dojde (x přechodná P – zde známa výše)
 - jsou vytvářeny z N běžného období (↓zisk) a v rozvaze vyjadřují očekávané snížení ekonomického prospěchu podniku – částka nevykázaného VH ve výši vytvořených rezerv představuje zadržanou částku pen. prostředků, která je určena na budoucí úhradu
 - výše se stanoví procentem z určeného základu (např. rezervy na záruční opravy) nebo absolutní částkou (např. rezerva na DZP) nebo podle zákona o rezervách.
 - a) **obecné určení** – na rizika či ztráty při podnikání x **účelové určení** – opravy majetku
 - b) **zákonné rezervy** – tvorba určena z. o rezervách a zohledněna ZDP (na opravy DHM, na pěstební činnost, bankovní rezervy,...)
 - x **ostatní rezervy** – nezohledněny ZDP a podnik si o nich rozhoduje sám (rezervy na rizika a ztráty, na DZP, na důchody a podobné závazky a na restrukturalizaci)
 - tvorba se účtuje na vrub N (provozních, finančních, mimořádných), jejich použití, snížení či zrušení pro nepotřebnost se účtuje ve prospěch N 552/452
- rezervy není možnost používat k úpravám výše ocenění A !!!!!**

OPRAVNÉ POLOŽKY

- umožňují promítnout do ÚCE očekávané snížení hodnoty majetku (DOČASNÉ!!!!) tak, aby jeho ocenění odpovídalo věrnému a pravdivému skutečnosti – provádí se u uzavírání účetních knih
 - když se neprokáže při inventarizaci opodstatněnost jejich výše, tak se OP sníží či zruší
- 55, 57, 58 / 09, 19, 29, 39
- pokud se na určitý titul snížené hodnoty majetku tvoří rezerva, nelze současně tvořit OP !!!!!**

- nejsou dle daňových zákonů výdaje nutné k dosažení, zajištění a udržení příjmů, taky neznamenají snížení ZD, jenom snižují účetní zisk, aby při dělení zisku byla dodržena dostatečná opatrnost...
- výjimkou jsou OP k pohledávkám za dlužníky v konkurzním a vyrovnávacím řízení a k nepromlčeným pohledávkám – zákonně daňově uznatelné OP, pokud od konce sjednané lhůty splatnosti uplynula určitá doba (dle doby zákon o rezervách určuje, jaké procento OP bude uznatelné)
- **nelze je tvořit na zvýšení hodnoty majetku!!!!; netvoří se ani na vyšší hodnotu závazků** zjištěnou při inventarizaci (zvýšení se účtuje přímo na účtu závazků a souvztažně na N) – např. úroky z prodlení..
- při prodeji majetku se OP zruší vyúčtováním ve prospěch N

30. Účetní výkazy

Účetní práce uskutečněné v uplynulém účetním období jsou završeny ÚZ. Sestává ze základních účetních výkazů, před jejich sestavením je třeba provést účetní uzávěrku (zahrnuje prověrku úplnosti a správnosti účetnictví, inventarizaci a vlastní uzavření účetních knih a vypočítat DZP).

Účelem účetních výkazů je informovat o stavu majetku a zdrojích jeho krytí, o výsledku hospodaření a finanční situaci. Pro vlastní potřeby řízení podniku, ale i pro vlastníky další podrobnější info z vnitropodnikového účetnictví, kalkulace.

ÚZ – řádná = vždy, když podnik uzavírá účetní knihy (k poslednímu dni účetního období)

- **mimořádná** = k rozvahovému dni (např. den zrušení podniku, konkurz....)
- **mezitímní** = v průběhu účetního období a nemusí to být ke konci rozvahového dne (neuzavírají se účetní knihy a inventarizace se provádí jen k účelům ocenění)

Účetní výkazy = v plném rozsahu (podniky podléhající auditu)
= ve zjednodušeném rozsahu

Podniky, které se zapisují do OR musí zveřejňovat ÚZ (i jako součást výroční zprávy) do Sbírký listin. Podniky podléhající auditu musí zveřejnit i výrok auditora. Termín pro předložení řádné ÚZ je totožný s předložením DAP PO, adresátem je příslušný FÚ.

A) ROZVAHA

- údaje pro sestavení se čerpají ze zůstatků syntetických, skupinových a analytických účtů
- uspořádání položek rozvahy a jejich obsahové vymezení vč. Čísel účtů dle opatření MF

brutto	korekce	netto	Netto A minulého období	Konečné stavy P za sledované úč. období	Konečné stavy P za minulé období
A v plné hodnotě, nezkrácená o oprávký a OP	OP oprávký	rozdíl			

- pohledávky a závazky (včetně úvěrů) se vykazují dle zůstatkové doby jejich splatnosti ke dni ÚZ, ne podle sjednané doby splatnosti při vzniku pohledávky a závazků (účetové třídy 3 a 4)

B) VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY

- uspořádán stupňovitě za účelem zjištění dílčích složek celkového účetního VH a některých další ekonomických ukazatelů; postupně vyčísluje:
 - obchodní marži (Tržby z prodeje zboží – N na prodané zboží)

- přidaná hodnota (z výrobní činnosti, např. T z prodeje výrobků – N na materiál + obch.marže)
- účetní provozní VH před zdaněním
- účetní VH z finančních operací
- účetní VH za běžnou činnost po zdanění
- účetní mimořádný VH po zdanění
- celkový účetní VH po zdanění DZP
- údaje o N a V potřebné pro sestavení se čerpají ze syntetických účtů nebo z úč. skupin (pozor, u výnosů DFM analytika – CP a vklady podniků ve skupině, ostatní DD CP a vklady, DFM)
- členění výkazu do 2 sloupců umožňuje porovnávat skutečnost běžného úč.období s minulým

C) PŘÍLOHA

= účelem je doplnit, rozpracovat a objasnit info z rozvahy a VZZ a informovat uživatele o obecných účetních a oceňovacích metodách použitých v úče společnosti

- forma (tabulková či popisná) není předepsána závaznými formuláři jako u rozvahy a VZZ
- v plném rozsahu musí obsahovat zejména:

a) **obecné údaje**

- o společnostech, ve kterých podnik drží víc než 20 % ZK (podnik ve skupině)
- o počtu ZCů (průměrný počet = PS + KS za každý měsíc/měsíc x 2)
- o výši odměn, záloh, půjček a závazků vůči členům statutárních, řídicích a dozorčích orgánů

b) **info o účetních metodách a obecných účetních zásadách**

= oceňovací principy u majetkových položek, kde předpisy nabízí několik možných variant

- u RPC se musí uvést způsob jejich stanovení (např. soudní znalec), u OP také
- vymezení vedlejších pořizovacích N a způsob sestavení odpisového plánu

c) **doplňující info k rozvaze a VZZ**

- komentář k VK, k jeho zvýšení a snížení, přehled o rozdělení VH minulého účetního období
- pohledávky a závazky po lhůtě splatnosti nebo kryté podle zástavního práva (+ jak budou vyrovnány v případě neplacení), další závazky neuvedené v rozvaze (např. z kolektivních smluv, převzetí záruk za bankovní úvěry, atd.)
- jednotlivě se uvedenou zákonné a další rezervy včetně jejich PZ
- info o držení CP a účastech v jiných podnicích včetně finančních V z nich
- přehled o majetku, jehož účetní hodnota se výrazně liší od tržní ceny (např. nemovitosti)
- údaje o najatém majetku v podrozvaze

d) **přehled o peněžních tocích (CF)**

= pohyb peněžních prostředků podniku za určité období = toková veličina!!!

- vychází ze z koncepce peněžních příjmů a výdajů (ne N a V! dle VZZ)
- růst CF posiluje pracovní kapitál a jeho použití ho snižuje
- *retrospektivní* (sestaven na podkladě závěrečné bilance) \times *perspektivní* (simulované bilance)

nepřímá metoda = transformace zisku do pohybu pen.prostředků v souvislosti s pohybem OA

Počáteční stav peněžních prostředků
Zisk nebo ztráta (+ / -)
Nepeňěžní operace (+ / -) – ovlivní VH, ale nevyvolávají pohyb peněz (odpisy, rezervy, OP, přechodné účty); co sníží VH, to se přičítá; přírůstky aktivních účtů se odčítají
Úprava oběžných A a KD závazků (+ např. úbytek pohledávek/ -)
Čistý provozní tok z provozní hospodářské činnosti (užití pro poměrové ukazatele; info o vnitřní prosperitě podniku)
Přírůstek (nákup) fixních A (-)
Výnosy z prodeje fixních A (+)
Úhrada komplexního pronájmu (+ / -)
CF z investiční činnosti (důležitý pro vlastníky-rozvoj podniku)
Změna stavu DD závazků (+ / -)
Změna VK z vybraných operací (+ / -)
CF z finanční činnosti (vytváření DD zdrojů)
rozdíl
KONEČNÝ STAV PENĚŽNÍCH PROSTŘEDKŮ

- výchozí data pro sestavení přehledu CF poskytuje rozvaha (výsledná salda rozvahových položek) a některé syntetické a analytické účty

e) přehled o změnách vlastního kapitálu

= info o zvýšení či snížení jednotlivých složek VK mezi dvěma rozvahovými dny; sestavuje se za běžné a minulé období

- významné položky $\uparrow\downarrow$ VK je podnik povinen okomentovat v příloze
- nutno vyčíslit i vyplacené dividendy a zdroje, ze kterých bylo čerpáno
- sestavují ho ÚJ podléhající auditu (když nepopisují změny VK přímo v jiném článku přílohy)

f) výroční zpráva

= vyhotovují ji povinně podniky podléhající auditu; není součástí ÚZ, ale přejímá z ní údaje o majetku, závazcích, VK a VH; obsahem minimálně:

- o minulém vývoji činnosti podniku a jeho postavení min. za 2 předchozí období
- o skutečnostech, které poskytují info o podmínkách či situacích nastalých až po konci roz.dne
- o předpokládaném budoucím vývoji podniku
- o výdajích na činnost v oblasti výzkumu a vývoje

- o pořizování vlastních akcií, zatímních listů, obchodních podílů a akcií ovládající osoby
- v rozsahu ÚZ za účetní období a 2 předchozí, včetně výroku auditora o této ÚZ
- údaje požadované zvláštními předpisy + to, jestli má podnik organizační složku v zahraničí.

Podniky, které se zapisují do OR jsou povinny ji zveřejnit stejně jako ÚZ (ve Sbírce listin)